2 CURACAO
Onrust onder onderwijscontractanten

3 CURACAO
Inderson: Speciale verzekering voor diabetici

7 ARUBA
Fabela richt Caribbean Wireless op

11 SPORT
Hiddink optimistisch over interland

15 FINANCIEEL
Proef in Nederland met Internet-betalen

AMIGOE

losse nummers 75 c. zaterdag met Napa Afl1,-

ZATERDAG 11 NOVEMBER 1995 - JAARGANG 112 NR 265

Samenwerking VS, Duitsland en Nederland

Drugsbende opgerold

FRANKFURT AM MAIN - Bij een gezamenlijke operatie hebben de Duitse, Turkse, Amerikaanse en Nederlandse politie in Europa een internationale organisatie van heroïnehandelaren en witwassers van geld opgerold.

De Duitse autoriteiten zeiden vrijdag in Frankfurt am Main dat twaalf verdachten zijn aangehouden en ruim dertien miljoen gulden in beslag is genomen. De Turkse politie was twee in Istanbul wonende Iraanse ballingen op het spoor gekomen die de smokkel van heroïne organiseerden. Zij werden afgelopen weekeinde aangehouden. Bijna tegelijkertijd zijn in Duitsland twee andere verdachten, en in Amerika en Nederland elk vier personen gearresteerd.

Het geld dat de smokkel opbracht werd door koeriers vanuit Nederland en Spanje overgebracht naar Duitsland. In totaal zou het om 45 miljoen gulden gaan.

Aanslag op Franse religieuzen in Algiers

Een dode, een gewonde

ALGIERS - Een Franse kloosterzuster is vrijdag doodgeschoten en een ander liep zware verwondingen op bij een aanslag in de volkswijk Kouba in de Algerijnse hoofdstad Algiers.

De gewonde zuster is er ernstig aan toe en ligt in coma in een ziekenhuis. Beide slachtoffers behoren tot de congregatie van de Zusters van het Heilig Hart. Al eerder zijn aanslagen gepleegd op katholieke religieuzen in Algerije. Het ging ook in die gevallen steeds om priesters en zusters die te midden van en samen met de Algerijnse bevolking leefden en werkten.

Ongeveer dertig- tot veertigduizend mensen zijn omgekomen bij de burgeroorlog in Algerije sinds de regering in 1992 de verkiezingen afgelastte toen het fundamentalistische FIS op het punt stond te winnen. Wegens de steun van Frankrijk aan de Algerijnse regering zijn Franse onderdanen de afgelopen jaren herhaaldelijk het doelwit geweest van fundamentalistische aanslagen. Daarbij zijn dertig Fransen omgekomen.

Bloedige aanslag van Tamil-tijgers

■ *COLOMBO - Redders dragen een zwaargewonde man van de plek waar vrijdag in de hoofdstad van Sri Lanka een bom ontplofte. Meer dan 17 personen werden gedood bij deze aanslag die wordt toegeschreven aan de Tamil-guerrilla's. De ontploffing vond plaats in de buurt van het hoofdkwartier van het Sri Lankese leger.*

NAPA

DEZE WEEK in Ñapa:

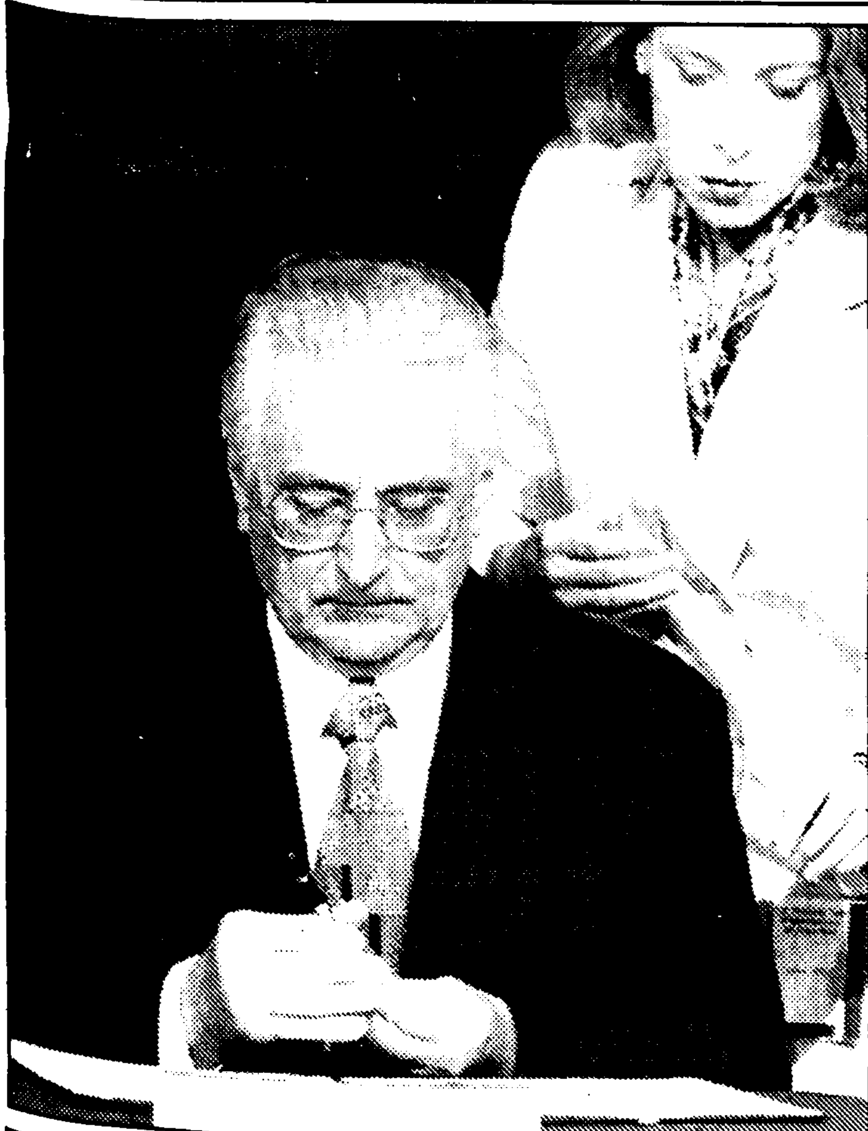
* DE KAE zal in de komende twintig jaar een metamorfose ondergaan. Geen grote fabriek meer die water en electriciteit produceert, maar kleine units verspreidt over het hele eiland die hun regio van water zullen voorzien. Theo Dol dook in de geschiedenis van de watervoorziening op Curaçao en kijkt daarna samen met KAE-directeur Humphrey Gouverneur ook in de toekomst. pag. 1

* RAFAEL LAMBORGHINI zoekt in de archieven naar gegevens over het werk van Antilliaanse filmers. Hij doet dit ter voorbereiding van een Antilliaans filmfestival dat volgend jaar zal worden gehouden. Een interview met Theo Dol op pag. 3.

* IN DE HEL van Schiphol verblijven stille getuigen van menselijke hebzucht. Opgezette krokodillen, beren en apen, half geslachte dieren en de resten van exotische vogels. Douaneman Walraven vertelt over de 'schande van de luchthaven' en de vreselijke stank in deze 'hel' die je bijna doet kotsen. pag.4

Verder in Ñapa: Buitenland, Boeken, de Kinderpagina, Techniek, Reizen, Natuurlijk beter worden, Ziek en gezond en de wekelijkse kruiswoordpuzzel.

ÑAPA wordt wekelijks gratis bezorgd aan Amigoe-abonnees en is in de losse verkoop verkrijgbaar met de zaterdagkrant voor het totaalbedrag van één gulden.

■ *DAYTON - De president van Kroatië, Franjo Tudjman, tekende vrijdag bij de vredesonderhandelingen in Dayton Ohio een deelakkoord die volgens de partijen een 'stap vooruit' betekent om de Kroaten en de moslims dichter bij elkaar te brengen. (AFP-satellietfoto)*

Waarschuwing Internationaal parlementair Globe-netwerk:

Nucleair vuil erger dan Mururoa

BRUSSEL - De internationale gemeenschap moet veel meer aandacht besteden aan de schoonmaak van het nucleaire verleden. Het gevaar van de bergen kernafval, rottende onderzeeërs en verwaarloosde opwerkingsfabrieken in met name Oost-Europa en Rusland is vele keren groter dan de Franse kernproeven op Mururoa.

Volgens Globe, een netwerk van parlementariërs uit Europa, de Verenigde Staten, Japan en Rusland, is het de hoogste tijd om de wereld op dit punt wakker te schudden. In het kader van een Internationaal Globe-congres zijn sinds donderdag ongeveer 120 volksvertegenwoordigers en deskundigen bijeen in Brussel om zich te beraden hoe ze onze planeet beter kunnen beschermen. Behalve het vervolg van de Internationale milieuconferentie in Rio staan kernproeven en nucleair afval centraal in de discussies.

"Mururoa is niet ons grootste nucleaire probleem. De erfenis van de Koude oorlog en de vroegere tests waarvan er vijfhonderd bovengronds zijn gehouden, zijn vele keren erger", waarschuwde David Bowe. De Europarlementariër en voorzitter van de nucleaire Globe-werkgroep baseert zich op recente onderzoeken naar onder andere de vervuiling van het Noordpool-gebied en de ex-Sovjetunie. Volgens hem is op dit moment slechts het topje van de ijsberg in zicht en blijven nog tal van problemen verborgen.

Een Amerikaans onderzoek naar nucleaire vervuiling van de noordelijke IJszee wijst erop dat via Siberische rivieren radioactief afval in deze zee terechtkomt. Voor onderzoeker Peter Johnson een reden tot bezorgdheid, temeer omdat Rusland nauwelijks maatregelen neemt om schade voor mens en milieu te voorkomen. De effecten op de volksgezondheid zijn onvoldoende bekend. Maar mede door de blootstelling aan chemische en nucleaire vervuiling is de levensverwachting van de Russische man de afgelopen jaren gedaald van 63 naar 57 jaar, terwijl die in alle andere industrielanden alleen maar steeg.

MEER PRESSIE

Ook de uitwerking van kernproeven op de mens is nooit goed in kaart gebracht, zeker niet in de voormalige Sovjetunie. Medische dossiers zijn nauwelijks bijgehouden, zo blijkt uit een andere Amerikaanse studie. In sommige gebieden waren duizenden Sovjets blootgesteld aan hoge radioactieve straling, zo heeft professor Charles Shapiro van de San Francisco university kunnen herleiden. Hij dringt aan op nieuwe onderzoeken waarbij met name het bloed en het gebit van de bevolking rond testplaatsen wordt gecontroleerd.

Volgens Carlos Pimenta, voorzitter van de Europese tak van Globe, is er gebrek aan politieke druk op regeringen om meer openheid te geven. Bovendien is het onderwerp ingewikkeld en bijzonder gevoelig. Ter illustratie daarvan wijst hij op recente invallen van de Russische geheime dienst bij de Noorse milieuorganisatie Bellona in Moermansk, die met medeweten van Moskou onderzoek doet naar de oplossing van de milieuproblemen op het schiereiland Kola. De FSB, voorheen KGB, maakte daarna bekend dat Bellona was aangepakt wegens spionage. De organisatie beschikte over staatsgeheimen.

Thaise veerpont met 155 opvarenden kapseist:

Twee mensen omgekomen

BANGKOK -Twee personen zijn vrijdag omgekomen na het omslaan van een veerboot in Thailand. De overige 153 opvarenden konden worden gered.

Het ongeluk gebeurde nabij het vakantie-eiland Koh Samui, 750 kilometer ten zuiden van de hoofdstad Bangkok. Reddingsboten waren snel ter plaatse om mensen uit het water op te pikken en eventueel stoffelijke overschotten te bergen. De snelle veerboot had volgens de passagierslijst 155 mensen aan boord, onder wie veel buitenlanders. De twee doden zijn Thailanders, een man en een vrouw van middelbare leeftijd.

Volgens de politie gebeurde het ongeluk bij zwaar weer. De veerboot onderhield de verbinding tussen de zuidelijke provincie Surat Thani en het vakantie-eiland.

Spaanse Leger-kapitein zwaar gewond

Aanslag in Valencia

SALAMANCA - Een Spaanse legerkapitein is vrijdag in de noordwestelijke stad Salamanca zwaar gewond geraakt doordat een bom in zijn auto ontplofte.

Volgens de brandweer was de man nog in leven toen hij uit zijn auto werd gehaald. In het ziekenhuis werd hem de linkervoet afgezet. Aan beide benen had hij zware verwondingen, maar zijn toestand was volgens het ziekenhuis stabiel.

De bomaanslag is nog niet opgeëist. Volgens de Spaanse radio leek de aanslag het werk te zijn van de Baskische afscheidingsbeweging ETA. De ETA heeft de afgelopen 27 jaar in zijn vrijheidsstrijd zo'n achthonderd mensen om het leven gebracht, meest militairen of politiemensen.

Akkoord moslim-Kroatische federatie in Dayton getekend

Kroaten voeren druk Slavonië op

ZAGREB/DAYTON - Kroatië heeft de spanning in het door Serviërs bezette Oost-Slavonië opgevoerd door troepen naar het omstreden gebied te sturen, meldden de Verenigde Naties vrijdag. De Kroatische actie komt op het moment dat in de Amerikaanse plaats Dayton een eerste doorbraak in de vredesbesprekingen over ex-Joegoslavië in zicht is.

Ongeveer 350 man van de Kroatische Tijger-brigade en zeker vijfhonderd soldaten van de Vijfde brigade trokken het gebied rond Vinkovci en Nustar binnen, vlakbij de afscheidingszone tussen de Kroaten en de Kroatische Serviërs. Het ministerie van Defensie in Zagreb sprak tegen dat het gaat om grote troepenbewegingen. Het leger was de afgelopen dagen al begonnen manschappen, artilleriestukken, tanks en materiaal voor de aanleg van pontonbruggen te verzamelen.

De VN hebben vrijdag geen Kroatische troepenversterkingen in het gebied geconstateerd. "Er is nog een zekere spanning, maar de toestand is vrij rustig", aldus een woordvoerder. Een Servische commandant in Oost-Slavonië zei dat het langs de frontlinie rustig was.

De Kroatische president Franjo Tudjman heeft herhaaldelijk gedreigd Oost-Slavonië desnoods met geweld in te lijven als op 30 november het VN-mandaat voor Kroatië was afgelopen zonder dat er resultaten zouden zijn geboekt bij het vredesoverleg in Dayton. Waarnemers menen dat Kroatië met het machtsvertoon bij Oost-Slavonië de druk op de Serviërs bij de lopende vredesonderhandelingen wil opvoeren.

Tudjman reisde woensdag naar het Amerikaanse Dayton om de besprekingen over de toekomst van Oost-Slavonië te hervatten. Een Amerikaanse zegsman in Washington zei dat minister van Buitenlandse zaken Christopher er bij Tudjman op zal aandringen deze kwestie langs diplomatieke weg op te lossen. Volgens welingelichte bronnen in Dayton zijn de partijen dichtbij een akkoord, waarbij Oost-Slavonië terugkeert onder Kroatisch gezag na een interim-periode van twee jaar onder VN-bestuur.

De presidenten Izetbegovic van Bosnië en Zubak van de moslim-Kroatische federatie in Bosnië hebben vrijdag in Dayton een akkoord ondertekend over de federatie. De Amerikaanse minister van Buitenlandse zaken, Warren Christopher, woonde de ondertekening bij. De overeenkomst dient als invulling van het raamverdrag dat de Bosnische Kroaten en moslims in januari vorig jaar na Amerikaanse bemiddeling sloten.

Verwachting Katholieke Universiteit Brabant:

Lubbers blijft prof

TILBURG - De Katholieke Universiteit Brabant (KUB) in Tilburg gaat er van uit dat Lubbers zijn hoogleraarschap aan de KUB continueert, nu hij niet bij de NAVO wordt benoemd. Dat heeft een woordvoerder van de KUB vrijdag desgevraagd meegedeeld.

Prof. Drs. Lubbers werkt sinds 1 mei aan de KUB als (deeltijd) hoogleraar globalisering van Economie en samenleving, verbonden aan het *Center for economic research*. De KUB-woordvoerder noemde het buitengewoon dramatisch voor Lubbers dat het scenario zo afgelopen is. "Het was hem van harte gegund. Voor zijn persoon is dit zeer te betreuren. Tegelijkertijd zijn wij verheugd dat hij zijn krachten aan onze universiteit kan blijven wijden", aldus de woordvoerder.

Volgens hem is er geen aanleiding om te veronderstellen dat Lubbers niet blijft. "Hij zal zeker tandenknarsen, maar is wel zo nuchter dat het niet zal gebeuren dat hij gedemoraliseerd nergens geen zin meer in heeft."

Docenten dupe van slecht betaalgedrag eilandgebied

Onrust bij onderwijscontractanten over plotselinge belastingheffing

WILLEMSTAD — De Nederlandse contractanten bij het onderwijs op Curaçao zijn in rep en roer. Zij verzetten zich heftig tegen het voornemen van de Inspectie der Belastingen om belasting te heffen over de *premie* van de pensioenvervangende verzekering. Het betekent een plotselinge daling in hun inkomen, waarover hun bij het aangaan van het contract nooit iets is verteld.

Docenten [illegible] Nederland en Suriname [illegible] een contract van [illegible] naar Curaçao komen, worden verplicht een [illegible] vervangende verzekering [illegible]. Daarvoor [illegible] zelf een kleine [illegible] de rest betaalt [illegible] bestuur. Na afloop [illegible] krijgt de contr[illegible] door hem gespaard[illegible] uitgekeerd. Volgens [illegible] Inspectie dient echter [illegible] te worden [illegible] voordeeltje voor [illegible]. Hoewel dit in [illegible] jaren nog nooit [illegible] hoewel de [illegible] sollicitatie [illegible] noch [illegible] zijn [illegible] [illegible] de Inspectie per 1 november belasting innen over de betaalde premie.

A. Scheltes, docent natuurkunde aan het Peter Stuyvesant College, vindt dat de contractanten onvolledig zijn voorgelicht. "De inspectie gaat nu vooraf belasting heffen over de premie, terwijl we de uitkering nog niet eens in handen hebben. Wie geen extra spaarcentje achter de hand heeft, komt klem te zitten, want afhankelijk van het salaris gaan we er maandelijks 300 tot 700 gulden op achteruit. Op een dergelijke inkomstendaling is niemand voorbereid. We zijn echt misleid. Veel docenten hebben huishuren die variëren - van 1.000 tot 1.500 gulden. En de partners mogen hier niet werken, dus hoe ze die hoge huur straks gaan betalen, is onduidelijk".

Het hoofd van de Dienst Onderwijs, mevrouw Chak, erkent dat in het informatieboekje dat aan de sollicitanten is uitgereikt niet wordt gerept over een belastingheffing over de pensioenvervangende verzekering. Noch over de uitkering noch over de premie. "De nieuwe sollicitanten krijgen wel de juiste informatie", belooft zij. De heffing is volgens haar wel wettelijk, maar is de inspectie er nu pas achter gekomen dat er nooit belasting is geheven. Intussen weten de docenten van het openbaar onderwijs officieel nog van niets, terwijl de maatregel al is ingegaan. Volgens Chak, die al in augustus op de hoogte was van de maatregel, is de Dienst Onderwijs nog steeds bezig naar een oplossing voor het probleem te zoeken.

Het schoolbestuur is een stuk mededeelzamer, vertelt een docent, die liever anoniem wil blijven. De leerkrachten werden in oktober schriftelijk op de hoogte gesteld, waarna een bijeenkomst werd georganiseerd. "Het schoolbestuur doet echt alle moeite om een oplossing te vinden, en ze betrekken ons ook in hun voornemens".

Beide docenten begrijpen best dat de Inspectie belasting gaat heffen, nu het eilandgebied er zo slecht voorstaat. Maar ze vinden het getuigen van onbehoorlijk bestuur, wanneer je iemand daar midden in zijn contract mee confronteert. "Temeer daar sommige docenten destijds zwart op wit hebben gekregen hoeveel ze hier zouden gaan verdienen. Daarin is deze heffing niet genoemd. De kans is groot dat docenten hun contract zullen verbreken en dat komt het onderwijs bepaald niet ten goede", vertelt de docent van het RK-schoolbestuur. Hij is ook bang voor onrust onder de docenten en voor demotivatie.

Scheltes heeft nog een andere grief tegen het eilandgebied. De dienst onderwijs draagt de door hem en zijn collega's betaalde premies veel te laat af aan de verzekeringsmaatschappij. Het heeft hem tientallen telefoontjes gekost om ervoor te zorgen dat na twee jaar de premie over het eerste jaar werd afgedragen. "Al die tijd was ik dus formeel niet verzekerd. Als ik kom te overlijden hoeft de verzekeringsmaatschappij mijn vrouw niet uit te betalen". Het probleem is nu dat de verzekeringsmaatschappij heeft aangekondigd de rentederving over de te laat betaalde premies in te zullen houden op de uitkering waarop de docenten na afloop van hun contract recht hebben. Scheltes: "Drie docenten hebben al een brief aan de gezaghebber gestuurd, waarin zij voor 1 december betaling van de premie en van de rentederving eisen. Zo niet, dan volgen er gerechtelijke stappen. Het gaat om duizenden guldens per jaar per contractant".

UNDP-deskundigen op bezoek

WILLEMSTAD — Deskundigen van UNDP, het United Nations Development Program, zijn al geruime tijd bezig de overheidsadministratie op poten te helpen zetten. Het gaat vooral erom de Dienst Financien op moderne leest te schoeien. Het project is erop gericht een dusdanig nieuw systeem op te zetten, dat de eilandsbegroting in veel sterkere mate zal dienen als instrument om inhoud te geven aan het beleid van het bestuurscollege.

De UNDP-vertegenwoordiger te Trinidad, Jan van Eyndhoven, heeft dezer dagen een bezoek aan Curacao gebracht om de voortgang van dit project te bespreken. Van Eyndhoven ontmoette hierbij gezaghebber Betrian en de gedeputeerden Eisden en Ys. Ook F. de Windt, waarnemend directeur van het Departement van Ontwikkelingssamenwerking was hierbij aanwezig.

Uitbetalen ambtenarenlonen hangt af van lening door APNA

WILLEMSTAD — Gedeputeerde voor Algemene Zaken en Personeel Oscar Castillo en gedeputeerde van Financiën Etienne Ys werden door oud-gedeputeerde Metry als het ware gedwongen antwoord te geven op de vraag: "of de ambtenaren eind november en december kunnen worden uitbetaald of niet." "Eigenlijk is er geen geld voor de lonen", is de strekking van het verhaal van Castillo, die toegeeft dat hij tijdens een recente bespreking met zijn management-team en het stafbureau gewezen heeft op het feit dat de uitbetaling van de lonen niet helemaal verzekerd is. Maar er was geen enkele moment sprake van 'dreiging' dat er niet betaald wordt.

Hiermee reageerde hij op de verklaringen van de leden van Frente Obrero Lak en Godett. De maandelijkse personeelskosten schommelen rond de 15 miljoen. Volgens de gedeputeerde van Financiën hangt veel af van een regeling met het APNA (Algemeen Pensioenfonds Nederlandse Antillen). Ys: "Het BC kan de betaling niet voor honderd procent garanderen", maar we hopen dat het niet zo ver komt en er overeenstemming met het APNA wordt bereikt. In het uiterste geval zal de eilandelijke overheid - wanneer ze niet aan de meeste van haar financiële verplichtingen voldoet - kunnen uitbetalen. De raadsleden gingen in op de brief van het APNA aan de overheden over de geaccumuleerde schulden bij dit fonds. Het fonds maakte bekend niet door te willen gaan op deze basis.

De relatie APNA en overheden is genoegzaam bekend. Door de jaren heen maakte de centrale overheid gebruik van 'creatieve' oplossingen door de schulden om te zetten in langlopende leningen. Dat gebeurde ook in 1993 met een bedrag van 270 miljoen schuld van het eilandgebied Curaçao. Dit beeld lijkt zich te gaan herhalen met het voorstel dat nu bij de Staten ligt voor omzetten van een schuld van 42.7 miljoen aan het fonds in een langlopende lening. De coalitie-partij PAR heeft inmiddels om meer informatie gevraagd over een wetsontwerp dat aan de Centrale Bank een toezichtgevende rol geeft ten opzichte van het APNA-fonds. De schuldenlast aan het APNA is schrikbarend hoog. Per eind 1994 was dat al 581 miljoen. Dit bedrag moet binnen tien jaar afgelost zijn.

Gedeputeerde Castillo was vrijdag wat explicieter over een wachtgeldregeling voor de eilandsambtenaren, hoewel hij nog geen cijfers kon verstrekken over personeel dat in aanmerking komt voor afvloeiing. Het personeel in dienst van het eilandgebied Curaçao zal wel degelijk mogen kiezen voor deze regeling, de overheid beslist uiteraard over de aanvraag, aldus Castillo.

Minister Edith Strauss pleit voor ondersteuning gezin bij opvoeding

WILLEMSTAD —"Veel ouders en opvoeders zijn zich niet bewust van de belangrijke rol, die ze in het leerproces van hun kind spelen. Terwijl in onze snel veranderende en complexe samenleving toch een steeds groter beroep op ouders/opvoeders wordt gedaan. Sommige scholen verwachten van ouders dat ze een thuis-curriculum, een soort leerplan opstellen, teneinde hun kinderen de kennis en vaardigheden bij te brengen die ze op school nodig hebben," aldus minister Edith Strauss-Marsera.

Voorbeelden hiervan zijn: kinderen voorlezen, verhaaltjes vertellen en spelletjes met de kinderen spelen, zorgen voor een vaste routine voor maaltijden, huiswerk en bedtijd of gewoon met kinderen praten over de successen en de problemen op school. Strauss op het seminair van Cur/ ASCD: "Dit zijn allemaal voorbeelden van hoe ouders en opvoeders hun kinderen kunnen voorbereiden op en ondersteunen in het schoolgebeuren". Volgens de minister vraagt dit echter om vaardigheden en kennis die niet alle ouders in huis hebben en dus vaak ook om een gedragsverandering van de ouders.

Om ouders te helpen bij het optimaal begeleiden bij het schoolgebeuren zijn er verschillende opvoedingsondersteunende programm's ontwikkeld. Zo heeft Curaçao bijvoorbeeld het het programma 'Opstap' binnengehaald, dat haar succes reeds in verschillende landen als USA, Israel en Nederland heeft bewezen.

'Opstap' is een twee jaar durend speel- en leerprogramma voor ouders/opvoeders en kleuters. Kleuters worden spelender wijs de nodige baggage meegegeven om het onderwijs optimaal te kunnen volgen. Ouders en opvoeders leren door dit programma hoe ze hun kinderen daarbij kunnen ondersteunen. Verder is bekend dat ouders die aan Opstap meedoen, vaak aangeven dat hun realtie naar de kinderen toe in positieve zin is veranderd. Strauss vindt deze projecten belangrijk omdat daarmee geïnvesteerd wordt in de bevolking en tevens gekozen wordt voor een van onderop benadering door een breed aanbod van praktische informatie te verschaffen. Heel belangrijk is de vorming van netwerk en samenwerking die tegenwoordig een *must* is, aldus de minister.

OPINIE

Door Ronnie Rens sr

DE KERST- EN NIEUWJAARSKAARTEN zullen binnenkort weer in - letterlijk - geuren, kleuren en klanken te koop zijn. Hoe meer vrienden en relaties een mens denkt te hebben, hoe groter het aantal kaarten dat hij verzendt. De ontvangers stellen ze uit rond de kerstboom of op een andere plek, die de binnenkomers niet mag ontgaan. Want ook voor de ontvanger geldt: hoe geliefder, hoe meer geschreven wensen binnenkomen.

Het verzenden van kerst- en nieuwjaarskaarten heeft zulke vormen aangenomen, dat de tijd is gekomen zich af te vragen of het oorspronkelijke doel er nog mee wordt gediend, namelijk: het uit de grond van het hart het allerbeste wensen voor die tijd van het jaar en de directe toekomst. Zo een vlucht heeft één en ander genomen, dat kerst- en nieuwjaarskaarten vaak zelfs ook worden gestuurd naar mensen, van wie we zeker weten die rond de feesttijd te zullen ontmoeten.

Het verzenden van kaarten voor en tijdens de jaarwisseling heeft natuurlijk zijn goede kanten. Er blijkt uit dat we nog aan bepaalde personen denken, dat we om hun geven en het waard vinden hen goede wensen te doen toekomen. In steeds meer landen begint men evenwel af te stappen van de gedachte, dat iedereen met wie enigerlei relatie bestaat, een kaart moet krijgen. Het Amerikaanse ministerie van Defensie heeft voor dit jaar het te versturen aantal kaarten teruggebracht van 155.000 naar nog geen 9.000. "Alleen mensen die we weinig zien en met wie inderdaad een nauwe band bestaat, hebben we op de lijst laten staan," onthulde een medewerker van het Pentagon.

Een ander Amerikaans bedrijf, Procter and Gamble doet het zelfs nog mooier. Die vermindert dit jaar niet alleen het aantal te verzenden kerstkaarten, maar stelt het uitgespaarde bedrag (ruim 30.000 gulden) ter beschiking van sociale instellingen.

Ook in Nederland lijkt het kerstkaartentijdperk zijn beste tijd te hebben gehad. De gemeente Apeldoorn bespaart er dit jaar 10.000 gulden op, terwijl grote multi-nationals als Shell en Philips hebben besloten tot een drastische vermindering. In Nederland werden het vorig jaar meer dan 200 miljoen kerstkaarten op de post gedaan. Dit betekent dat door elke inwoner, van de allerkleinste tot de alleroudste, zo een 16 kaarten zijn verzonden.

Kerst, Oud-en-Nieuw, Sinterklaas, Pasen, Moederdag, noem maar op, ze zijn allemaal dagen die dusdanig zijn vercommercialiseerd, dat ze hun diepere waarde en zinvolle betekenis aan het verliezen zijn. Het versturen van kerst- en nieuwjaarskaarten is daarom meer een statussymbool geworden dan een werkelijk intens gemeende geste.

Wat is het alternatief, zult U zich afvragen. Eenvoudigweg een persoonlijke geste plegen. Dat kan zijn een kort briefje met de hand schrijven, een bezoekje brengen tijdens de kerst of met Nieuwjaar en een bloemetje (hoeft geen bosje te zijn) meenemen. Dat is een persoonlijk gerichte geste en zal veel meer vreugde teweeg brengen dan een kostbare kaart in de haast te hebben beschreven en daarmee een minder persoonsgerichte daad te hebben verricht.

Alternatieve rechtszaal

WILLEMSTAD —Al ruim twee weken lang is het stil in de rechtszaal aan het Wilhelminaplein. Er konden geen zaken worden behandeld, met name vanwege de actie van de cipiers. Hierdoor konden verdachten, die in de gevangenis waren opgesloten, niet naar de rechtszaal worden overgebracht.

Besloten werd daarom de ruimte in Koraal Specht waar kerkdiensten worden gehouden, in te richten als rechtszaal. Maar bepaalde advocaten maakten hiertegen bezwaar. "Een kerkzaal dient gerespecteerd te worden en kan moeilijk als rechtszaal worden gebruikt," merkte een van de raadsleden op.

Een ander zei dat in de kerk de waarheid moet worden gesproken en dat ze daar niet zo zeker van zijn als het om zware verdachten gaat.

Uiteindelijk werd het kantoor van directeur Lourens als rechtszaal ingericht

Curacao minder droog

WILLEMSTAD —De gezaghebber heeft besloten het door hem opgelegde verbod tot verkoop van alcoholische dranken te versoepelen. Alle zaken, die alcoholhoudende dranken verkopen, kunnen dit weer doen, echter: alleen uit glazen of cups. Er mag derhalve niet worden verkocht per geopende noch ongeopende fles.

De twee andere maatregelen, die de gezaghebber eerder deze week afkondigde in verband met het handhaven van de openbare orde: het samenscholingsverbod en het verbod tot verkoop van gasoline in flessen of jerrycans, blijven voorlopig nog van kracht.

Donaties UMLA in totaal 175.000 gulden

WILLEMSTAD — De U.M.L.A, Union de Mujeres Latino Americanos houdt op 15 november in Centro Pro Arte een gala-avond. Er zullen optredens zijn van Lito Scarso en een groep uit Venezuela. De lokale zanger Boy Thodé zal ook van de partij zijn. Kaarten zijn verkrijgbaar bij Centro Pro Arte en Mensings Kaminada.

De Unie van Latijnsamerikaanse Vrouwen heeft dit jaar heeft eerste lustrum gevierd. Gedurende deze vijf jaar heeft de UMLA aan lokale instellingen donaties verstrekt van in totaal ruim 175.000 gulden. Voorzitster van U.M.L.A. is Nancy de Castro en vice-voorzitster is Norma Tromp.

Credit Union OGEM viert feest

WILLEMSTAD — De Coöperatieve Spaar- en Credietvereniging Ogem G.A. viert op zaterdag 11 november haar dertig jarig jubileum. Van 20.30 uur tot 22.00 uur 's avonds is er feest in de Vaersenbaai. Deze Credit Union telt ongeveer 600 leden waaronder ook gepensioneerden van Kodela NV en van WEB NV Bonaire.

Britse consul-generaal op bezoek

WILLEMSTAD —Denis Doble, de Britse consul-generaal in Amsterdam, die ook geaccrediteerd is in de Nederlandse Antillen, heeft een bezoek gebracht aan Curacao. Ter gelegenheid van dit bezoek heeft de Britse honoraire consul in Willemstad, Edward Wilson (geheel links) een cocktail-party gehouden.

Op de foto verder naast Denis Doble, commandant de Jager van de Koninklijke Marine, de Amerikaanse consul-generaal 'Buddy' Williams en directeur Eric Kleinmoedig van de Afdeling Buitenlandse Betrekkingen

18 Maanden voor dood door schuld

WILLEMSTAD —Rechter Koeijers heeft vrijdag vonnis gewezen in de strafzaak tegen Antonio M., die in april zijn huisgenoot Henrique Hoyer dusdanig mishandelde, dat die kwam te overlijden. De rechter was van oordeel, dat M. schuldig was aan de dood van Hoyer en legde achttien maanden gevangenisstraf op.

Twee kwesties speelden sterk in deze rechtszaak. Ten eerste is de dader 62 jaar oud, verder is Hoyer pas een maand na de mishandeling overleden.

De dokter constateerde, dat Hoyer een long-infectie had opgelopen, nog voordat het door M. gepleegde feit plaats had gevonden. De long-infectie verergerde, doordat de lichamelijke toestand van M. door de mishandeling sterk achteruit was gegaan. De openbare aanklager had vier jaar gevangenisstraf geeist.

Opening tussen BC en vakcentrales

Actievoerende vakbonden doen mee aan de dialoog

WILLEMSTAD — De vakbonden van Krusada Popular zullen zaterdagmiddag deelnemen aan de dialoog in het ITC. Vrijdagavond laat werd tussen de voorzitters van de vakbondscentrales en de coalitiepartijen MAN/PAR de afspraak gemaakt dat er zaterdag in het ITC sprake zal zijn van een gestructureerde dialoog. Deze afspraak werd schriftelijk vastgelegd en mede-ondertekend door met name MAN-partijleider en eilandraadslid Don Martina.

Voorzitter van de Sentral Sindikatonan di Kòrsou Randolph (Dois) Gijsbertha bevestigde dit op zaterdag aan deze krant. Bovendien hebben partijen een structurele dialoog in de toekomst toegezegd. Volgens Gijsbertha betekent deze stap een opening waarvan de afgelopen dagen sprake was tussen de vakbonden en de overheid. De toenadering werd op een positieve manier geforceerd door de vakbondsactivisten die grote belangstelling voor het volgen van het raadsdebat aan de dag legden en vanaf vroeg nabij en in de Statenzaal aan het Wilhelminaplein aanwezig waren.

De vertegenwoordigers van deze werknemersorganisaties verwachten in de loop van de dag niet alleen te kunnen discussiëren over de aanbevelingen van de IMF (aanvullende maatregelen), maar zeer zeker over de reeds ingetreden verhoging van water en elektra- tarieven. De achttien alternatieven van de Krusada zullen ook ter discussie worden gesteld. "We hebben er op gestaan dat deze zaken bespreekbaar worden gemaakt. Onder deze voorwaarde hebben we ingestemd met het gesprek." Het winkelen van enkele vakbondsleiders en leden op zaterdag in de binnenstad gaat overigens door. Volgens Gijsbertha heeft dat niets te maken met het feit dat partijen wat nader bij elkaar zijn gekomen. "Ze gaan gewoon op hun vrije dag gezellig naar de stad, als vrije burgers winkelen."

Deze zachte overeenkomst tussen de conflictueuze partijen was ook reden voor de eilandraadsleden om tijdens de openbare vergadering de motie van de oppositie voor een reële participatie in de vorm van een dialoog in te trekken. Dit gebeurde echter pas na lang aandringen en krachtige motivering van het eilandraadslid Don Martina. Voorstanders van deze motie waren vooral de leden Poulo en Eduardo Cova. Poulo gaf een uitgebreide verhandeling over het begrip dialoog. "Dialoog is inspraak van belangengroepen ter participatie in de voorbereiding en feedback", doceerde hij. Na beantwoording van gedeputeerde Ys over het concept dialoog concludeerde Poulo dat het Bestuurcollege blijkbaar nog niet weet wat het woord betekent.

Het voorstel van het raadslid Anthony Godett om de dialoog af te gelasten omdat het een grote mislukking wordt (de eilandgebieden Bonaire en St. Maarten zijn verhinderd) en een andere top op eilandsniveau te organiseren in de arme wijken Kanga, Souax en Seroe Fortuna, vond geen bijval.

De meeste leden van de oppositiepartijen vielen op de vrijdag verschenen dagbladadvertenties van de werkgeversorganisaties, waarin de regering wordt aangespoord om te regeren.' Deze groepering vertrekt van een verkeerd uitgangspunt omdat de Eilandsraad tot en met vandaag geen concrete informatie over de maatregelen heeft ontvangen. "Hoe kunnen ze dan in hun tekst schrijven dat de regering nu moet regeren omdat de Eilandsraad reeds uitvoerig ingelicht was, waren ze er bij?", was de retorische vraag van Poulo die werd gesteund door PNP-raadslid Suzy Römer in zijn protest over het gebrek aan informatie. Zijn redevoering werd met geklap ontvangen, waar de gezaghebber gauw een eind aan maakte: "technisch foutje", zei de eerste burger. Over de mening van de commercie dat er wel een dialoog is geweest reageert vakbondsleider Gijsbertha met de verklaring dat deze zich altijd tegen de vakbonden opstellen, vergetende dat heel wat in de samenleving bereikt is, dankzij de strijd van deze organisaties. Men vindt het heel gewoon dat de werknemers, waaronder ook de ondernemer, een veertigurige werkweek hebben. Dat werd niet zonder slag of stoot bereikt. En de huidige élitegroepen hebben er ook voordeel van. Volgens Gijsbertha is de sponsoring van de verkiezingscampagnes door het bedrijfsleven een belemmering voor een eerlijke opinievorming. Tijdens de acties van de afgelopen dagen was het duidelijk merkbaar dat, zodra er zich een klein incident voordoet, de publieke opinie tegen de vakbonden gemobiliseerd wordt door deze organisaties. "We hebben ons openlijk verontschuldigd voor het incorrecte handelen van enkele leden ten opzichte van een journalist."

■ *WILLEMSTAD — Het symposium van de SOKUDI ging op vrijdagavond in het ITC van start. De belangstelling was groot. De deelnemers krijgen de komende dagen informatie over het voorkomen van suikerziekte en hoe om te gaan met deze aandoening. Ongeveer tien procent van de wereldbevolking lijdt aan deze ziekte.*

Minister van Volksgezondheid:

Aparte verzekering nodig voor diabetici

WILLEMSTAD — Het aantal suikerpatiënten in de wereld groeit. Uit onderzoek van de wereldgezondheidsorganisatie WHO blijkt dat de toename van diabetes te maken heeft met ongezonde leefstijlen. Door de complexiteit van de aandoening en de risico's zijn verzekeraars nauwelijks geïnteresseerd in het verzekeren van deze mensen. Daarom moet om redenen van humaniteit een aparte vorm van verzekering voor deze mensen in het leven worden geroepen. Dit zei de minister van Volksgezondheid Stanley Inderson bij de opening van het symposium over de diabetische voet gisteren in het auditorium van het ITC.

Inderson zei het volkomen eens te zijn dat de zorg van chronische zieken, gehandicapten en delen van de bejaardenzorg een collectieve verantwoordelijkheid moet zijn. Dat betekent dat iedereen er aan mee moet betalen. De financiering kan plaatsvinden uit de financiële middelen, maar ook via een aparte premie of een solidariteitsopslag op de ziektekostenpremie", aldus Inderson.

Naast de onverzekerbaarheid vindt een aparte, door het collectief gefinancierde verzekering tegen chronische ziekten en langdurige zorgvoorzieningen haar grondslag in overwegingen van solidariteit en humaniteit. Bovendien klemt de invoering van een dergelijke volksverzekering tegenwoordig des te meer, nu het zorgaspect meer en meer onder druk komt te staan vanwege de noodzaak tot beheersing van de kosten.

Inderson zei het daarom toe te juichen dat de politieke blokkades eindelijk zijn opgeheven en de regering akkoord is gegaan om het voorontwerp van de algemene verzekering bijzonder ziektekosten AVBZ nog voor het eind van het jaar aan de raad van Advies en de SER aan te bieden. Het wetsontwerp wordt populair genoemd, lei di labizjan.

De minister sprak tevens zijn dank uit voor de waardevolle bijdragen die niet-gouvernementele organisaties als de Sokudi die onschatbare bijdragen levert ter bevordering van de gezondheid van de bevolking in het algemeen en de verbetering van de kwaliteit van het leven in het bijzonder. Hij noemde het thema van het symposium een treffend voorbeeld: Met beide voeten op de grond: op weg naar minder amputaties.

Statenvergadering

WILLEMSTAD — Op maandag 13 november is er een openbare Statenvergadering over de maatregelen ter sanering van de financiële situatie van het land. De openbare discussie zal gevoerd worden in het licht van de aanbevelingen van het IMF.

Verdacht schip in haven geloodsd

WILLEMSTAD — Een verdacht schip, dat een grote hoeveelheid cocaine aan boord moet hebben, is vrijdagmiddag gedwongen de haven van Willemstad binnen te varen. Dat gebeurde, toen het schip, the New Grove, zich in de territoriale wateren van de Antillen bevond. De Amerikaanse drugsbestrijdingsdienst DEA (Drug Enforcement Agency), de Amerikaanse Kustwacht, de Koninklijke Marine, de Antilliaanse douane en de politie waren bij de operatie betrokken.

The New Grove was uit Colombia vertrokken en heeft in Haiti cement afgeleverd. De bestemming na Haiti was Venezuela.

De DEA en de Amerikaanse Kustwacht moeten ervan op de hoogte zijn, dat het schip een grote hoeveelheid cocaine vervoerde. Lokale justitiële autoriteiten en de Koninklijke Marine werden ingeschakeld. Terwijl the New Grove werd gevolgd door een schip van de Amerikaanse Kustwacht, steeg vanaf Hato een Lockheed-Orion van de Marine op. In de zee ten zuiden van Curacao werd het schip bevolen de haven van Willemstad binnen te varen. Onder begeleiding van een van de Antilliaanse politieboten, de P-2, meerde the New Grove aan op de Brionwerf.

Een groot aantal justitiele en politiele autoriteiten had zich intussen daar verzameld, evenals medewerkers van het Bureau Narcotica Operaties en de Douane-recherche.

Bij het ter perse gaan van deze editie was het nog niet bekend of er inderdaad cocaine aan boord is gevonden. Volgens onofficiele berichten zou de DEA over informatie beschikken, die erop wijst dat gaat om een lading cocaine, die meer dan 1.000 kilogram weegt.

Voorstel klachtencommissie SSK weggestemd

Krappe meerderheid voor moties in Eilandsraad

WILLEMSTAD — Op de turbulente openbare Eilandraadsvergadering van vrijdag, die tot middernacht duurde, werden in totaal vijf moties ingediend, waarvan één bij de stemming niet meer nodig bleek vanwege het akkoord over een dialoog tussen twee actievoerende vakbondscentrales en de overheden.

Zowel de oppositie- als de coalitiepartijen dienden moties in. Het verzoek van de PAR en MAN-eilandraadsleden voor verstrekking van meer informatie aan de bevolking over de ernst van de financiële situatie en het effect van de maatregelen op het bestedingspatroon werd met 12 stemmen vóór en 9 stemmen tegen aangenomen. De voltallige oppositie stemde tégen met uitzondering van Godett die vanwege een verschil in interpretatie over toepassing van de interruptie-regel uit protest de vergadering verliet.

De coalitiepartijen brachten bij monde van Don Martina in hun motivering naar voren dat de bevolking tot nu toe niet voldoende door de overheden geïnformeerd werd over de noodzaak van het nemen van maatregelen. Dat moet in de komende weken gebeuren via alle communicatiemedia. De leden van de oppositie zien de zin ervan niet in, zeiden de intentie van een dergelijke motie niet te begrijpen, maar moesten het tegen de meerderheid afleggen.

Ook over de motie van Wini Poulo voor het doen instellen van een klachtencommissie tegen het Vrijwilligerskorps (VKC) en de SKS vond hoofdelijke stemming plaats. Er ontstonden grote verschillen van mening over de taakafbakening van het Land en het Eiland voor wat betreft dit voorstel. Het VKC-korps valt onder de centrale regering. Maar de SKS-beveiliging is een aangelegenheid van het Eilandgebied en ressorteert onder het plaatselijke hoofd van politie, de gezaghebber. Een aparte klachtencommissie voor dit onderdeel werd door een aantal raadsleden niet nodig geacht. Slechts met een krappe meerderheid, 10 vóór instelling en 11 daartegen, werd het voorstel verworpen.

De motie om de voorgenomen plannen voor privatisering van overheids-nv's aan de eilandsraad voor te leggen en zorgvuldig te gaan bekijken, werd met algemene stemmen goedgekeurd. Voornamelijk gedeputeerde Demei werd door de oppositieleden aangekeken op zijn tot nu toe gevoerd privatiseringsbeleid. Hij moest diverse stekelige opmerkingen incasseren met betrekking tot de zeer drastisch veranderde opstelling van zijn partij MAN over de privatisering van de Telecommunicatie. Hij werkte zich er uit met een paar gevatte politieke uitlatingen. Van PNP-opponent Faroe Metry had hij een niet mis te verstane boodschap te pakken, namelijk goed uitkijken met de privatiseringsplannen van de afdeling cellulair van Setel. Dat betekent de Eilandsraad stap voor stap informeren. "Anders zien we u binnenkort weer hier terug om over de cellulairs te praten."

Powell:Ook niet als vice president beschikbaar

ALEXANDRIA - De gepensioneerde zwarte generaal Colin Powell, heeft met klem ontkend dat hij beschikbaar is voor de post van vice-president van de Verenigde Staten.

Eerder had hij al verklaard dat hij geen kandidaat zal zijn voor de volgende Amerikaanse presidentsverkiezingen in november 1996. Tijdens een persconferentie in Alexandria vlakbij Washington zei hij geen "roeping" te voelen voor de functie. Met kracht sloot Powell tevens uit dat hij zich kandidaat stelt als vice-president. Hij verklaarde dat hij zich wel had aangesloten bij de Republikeinse partij.

Jubilarissen bij Selikor

WILLEMSTAD —Bij de vuilophaaldienst SELIKOR is hulde gebracht aan twee werknemers, die tesamen 65 jaar in dienst waren. Het betrof Rofina Antonia, die zijn zilveren dienstjubileum herdacht en Gibert Boutismo, die 40 jaar in dienst was. Gedeputeerde Mayra Coffie ging de jubilarissen persoonlijk gelukwensen.

Ultra-moderne sleepboot in Nederland besteld

WILLEMSTAD — Gedeputeerde Benny Demei, onder meer belast met het sleepbootbedrijf Kompania di Tou Korsou, en Richard Lopez Ramirez, algemeen directeur van Curaçao Port Authority, zullen maandag in Nederland een overeenkomst tekenen met Damen Shipyards voor de bouw van een ultra-moderne sleepboot. Met de koop is een bedrag van 9,5 miljoen gulden gemoeid. De sleepboot wordt binnen een jaar afgeleverd aan KTK.

Reeds vanaf de jaren vijftig bestaat er een relatie tussen Damen Shipyards en de Curaçaose haven. Damen Shipyards staat bekend als een bedrijf dat constant kwaliteit en service verleent. Bovendien heeft de Nederlandse werf alle sleep- en meerboten in de Curaçaose haven ontworpen en gebouwd. Een additioneel voordeel is dus dat een overeenkomst met Damen Shipyards een belangrijke economische besparing oplevert wat betreft het aanhouden van reserveonderdelen in voorraad.

Na extensieve onderhandelingen hebben CPA en KTK een concurrerende prijs van Nf 9,5 miljoen weten te bewerkstelligen. "Een concurrerende prijs indien wij alleen al een vergelijk trekken met de aankoopprijs van de Jaro II. De Jaro II werd in 1989 gebouwd en gekocht voor een prijs van Nf 8,25 miljoen. Thans, 7 jaar later, is het gelukt voor een prijs van Nf 9,5 miljoen, een spiksplinternieuwe sleepboot van veel grotere capaciteit te kopen, die een enorme flexibiliteit heeft en voorzien is van de laatste technische snufjes", aldus een persbericht van CPA. De te bouwen sleepboot is een zogenaamde Azimuth Stern Drive Tug 3211.

GGD begint met campagne Ontbijt voor kinderen'

WILLEMSTAD — De sektie Voeding en Diëtetiek van de GGD, Geneeskundige Gezondheidsdienst, begint op maandag 13 november in alle wijken en op scholen met een campagne ter bevordering van het ontbijten op Curaçao. Het hoofddoel is om de ontbijtgewoonte van het kind zodanig in te voeren en aan te passen, dat het dagelijks ontbijt bij kan dragen aan een goede ontwikkeling van het kind dat nog in zijn groeiperiode is.

Het thema van deze campagne is, "een gebalanceerd ontbijt voor alle kinderen op Curaçao. Met de leus *Tur mainta, bon tempran, kòrda kome pida pan,* wat tevens het refrein is van een kinderlied, zal de GGD in nauwe samenwerking met de dienst Servisio pa Edukashon pa Hoben i Adulto trachten om ouders en ook alle andere volwassenen, die zorgdragen en/of leiding geven aan kinderen bewust te maken, hoe belangrijk een evenwichtig ontbijt voor onze kinderen is. De strategie is gebaseerd op het geven van voorlichting aan ouders en leiders, die op school, crèches en andere sociaal-educatieve centra, kinderen en leerlingen bijbrengen wat de juiste manier is om s morgens goed en gebalanceerd te ontbijten.

Onderzoeken die de GGD heeft verricht op het gebied van voeding, zoals het onderzoek *Kon salu Korsou ta?* hebben aangewezen dat de eetgewoonte en de voedingspatroon van de bevolking aan verbetering toe is. Bovendien hebben de diëtisten, die dagelijks werkzaam zijn in de wijken van Curaçao gemerkt dat de bevolking over het algemeen weinig aandacht besteed aan het ontbijt. De bedoeling is om met een plan van aanpak te komen.

De komende week wordt een reeks van aktiviteiten georganiseerd waaronder het ronddelen van een posters. Er zijn ook een bladwijzer en een instructie video geproduceerd. Afgezien van deze aktiviteiten is het de bedoeling dat de diëtisten van sektie voeding en diëtetiek gedurende een week, via de radiostations en de televisie met diverse informatieve programma's bekendheid geven aan deze campagne.

Aleong reageert niet op eis cabinepersoneel

WILLEMSTAD — ALM-directeur Aleong heeft niet gereageerd op de eis van de Bond voor cabinepersoneel (BCP) om de brieven die hij vorige week aan ALM-werknemers stuurde te rectificeren. De BCP beraadt zich nu op het aanspannen van een rechtszaak wegens smaad tegens de BCP-leiding.

In één van die brieven had Aleong gezegd dat de BCP een aanbod voor een cao van zes maanden had afgewezen, terwijl dit aanbod nooit is gedaan.

Ondertussen heeft de ALM-directeur al wel gereageerd op de boze brief van landsbemiddelaar Schil-Maria. Zij had hem eerder deze week op de vingers getikt wegens de gewraakte brieven. Zo wees zij Aleong er op dat hij zich niet met het onderhandelingsproces moet bemoeien. [illegible] Aleong dat hij dat helemaal niet gedaan heeft, maar dat hij wel het volste recht heeft de werknemers te informeren.

De BCP had Aleong tot uiterlijk woensdagmiddag vijf uur gegeven om te rectificeren.

Actie SOS-St. Maarten in Nederland van start

EMMEN - In de Nederlandse stad Emmen is vrijdag de actie SOS St. Maarten van start gegaan. Het startschot gaf de waarnemend gevolmachtigd minister van de Nederlandse Antillen, Gaston Bell. Eerste doel van de actie is volgens het organiserend comite niet het verwerven van financiële steun voor het door een orkaan zwaar getroffen eiland, maar het betuigen van solidariteit.

Volgens minister Bell is de bevolking op Sint Maarten sterker dan hier doordrongen van het feit dat het eiland onderdeel uitmaakt van ons koninkrijk. Zo kwam eerder op het eiland ook spontaan een actie op gang toen de provincie Limburg eerder dit jaar gedeeltelijk onder water liep. De daadwerkelijke start van de actie, door scholen opgezet, is zaterdag. Die dag valt samen met het kinder- [illegible] wordt gevierd. De initiatiefnemers van de actie hopen dat zoveel mogelijk scholen in Nederland de komende weken initiatieven nemen om leerlingen op het eiland te steunen. Als gebaar van solidariteit luiden zaterdag op veel plaatsen in Nederland tussen 12.00 en 12.15 uur kerken de noodklok. Van de totale schade van een miljard gulden die een orkaan bijna twee maanden geleden aanrichtte, heeft zeker dertig miljoen betrekking op het onderwijs. Niet alleen is meer dan de helft van de 345 klaslokalen vernield, maar er zijn ook boeken en lesmaterialen verloren gegaan. De opbrengst van de actie zal ook aangewend worden voor andere sociale doeleinden. De scholen in Nederland kunnen zelf bepalen hoe ze actie gaan voeren: door verkoop van overtollige inventaris, het organiseren van rommelmarkten of sponsorlopen. De organisatoren hebben geen idee wat de actie, die tot kerstmis duurt, gaat opbrengen. Minister-president Kok heeft al laten weten dat de opbrengst uit ontwikkelingsgelden zal worden verdubbeld.

Alternatieve straf voor juwelendief

WILLEMSTAD —Een jongeman, die had ingebroken in een juwelenzaak in Punda, heeft van rechter Bob Wit een alternatieve straf gekregen. De jongeman moet 100 uur gratis werk verrichten in het Mgr. Verriet Instituut.

Het was de eerste keer, dat de jongeman met de justitie in aanraking kwam. Een Reclasseringsrapport wees uit, dat hij voor verbetering vatbaar was en opsluiten tussen groepen zware criminelen in dit geval een averechtse werking kon hebben.

De jongeman moet nu drie keer per week, telkens gedurende acht uur per dag, in totaal 100 uur dienstverlening verrichten op het instituut voor geestelijk gehadicapten.

Traditie viert hoogtij bij Chaîne des Rotisseurs

Gilde uit 1248 waarborgt hoge kwaliteit op culinair gebied

ORANJESTAD — Geen water drinken bij het eten, geen speeches en geen peper- en zoutvaatjes op tafel. Een asbak evenmin, want roken bederft je smaak. Na het eten, als de koffie en cognac worden geserveerd, komt de sigarendoos echter tevoorschijn. Dit zijn enkele opvallende regels die gehanteerd worden tijdens de activiteiten van de Cha±ne des Rôtisseurs, het eeuwenoude broederschap. De Arubaanse Cha±ne heeft nu 36 leden; volgende week worden 8 nieuwe leden geïnstalleerd. Bij een installatie komen het afleggen van een eed en zilveren spiesen er aan te pas: het nieuwe lid wordt als het ware geridderd. *Amigoe* in gesprek met de Baìlli Délégué van de Cha±ne des Rôtisseurs van Aruba, Raoul Henriquez. Een blik in de geschiedenis van dit gilde dat dateert uit 1248en in de periode 1791-1950niet heeft bestaan.

De Cha±ne is de grootste en oudste gastronomische organisatie ter wereld. Het broederschap werd oorspronkelijk opgericht in Parijs in 1248. Nu heeft de Cha±ne meer dan 40.000 leden verspreid over 103 landen. In de Verenigde Staten zijn ongeveer 90 lokale afdelingen met meer dan 7.000 leden. De Cha±ne verschilt van andere organisaties die met eten of drinken te maken hebben: behalve professionele leden, kunnen privé-personen (niet-professionele leden) lid worden. Deze mensen houden van verfijnd eten, goede wijn en prettig gezelschap.

GESCHIEDENIS

In 1248 werd het Koninklijke Gilde van de Ganzengrillers opgericht. Aanvankelijk was dit een gilde alleen voor chef-koks die zich specialiseerden in het roosteren van ganzen. Maar al spoedig breidde dit zich uit en werden de koks die vlees of ander gevogelte roosterden toegelaten. Veel later kreeg de Cha±ne een soort monopolistische vakbondsfunctie: werkomstandigheden, salaris en dergelijke werden gereguleerd. In 1776 herriep koning Louis XVI echter de arbeidswetten, daarmee vrijheid van arbeid stimulerend. Dit kwam echter te laat; in 1791 werd de Cha±ne opgeheven. Pas in 1950 werd de Cha±ne opnieuw opgericht 'om de trots op de hoge culinaire standaard, die gedurende de oorlog was verdwenen, te herstellen'.

Het schild van de Cha±ne bestaat uit twee spiezen met vier lardeernaalden. De vlammen geven het vuur weer, en de ketting is om het spit te draaien. Roosteren is de oudste, gezondste en meest universele vorm van vlees of gevogelte klaarmaken. Omdat het gilde vroeger al gericht was op het onderwijs op culinair gebied, speelt het educatieve element bij alle Cha±nes ook nu nog een rol.

De eed die moet worden afgelegd door de nieuwe leden, is onlangs gewijzigd. De originele eed is als volgt: '*Je fait le serment de ne jamais profaner et de toujours soigner un rôti a la broche, ainsi que les grillades. Je fait le serment de toujours remplir mes devoirs de fraternité et de respect envers tous les membres de la Cha±ne des Rôtisseurs.*' (Ik zweer dat ik nooit de kunst van het roosteren van vlees teniet zal doen; ik zweer dat ik aan mijn verplichtingen aan de broederschap zal voldoen en respect aan alle leden van de Cha±ne des Rôtisseurs zal tonen.)

Nieuwe leden worden eerst een paar maal als introducées meegenomen door bestaande leden. Dan, 'op subjectieve gronden', zoals de Baìlli Délégué van de Arubaanse Cha±ne spottend zegt, wordt het nieuwe lid afgewezen of toegelaten.

TITELS

De leden van de Cha±ne dragen bepaalde titels en, tijdens diners of samenkomsten, hun medaille. Deze hangt aan een lint, waarvan de kleur hun functie aangeeft: blauw is bestuurslid, oranje is chef-kok etcetera. De namen van de bestuursleden zijn als volgt: Baìlli Délégué (van een lokaal chapter alleen Baìlli), Chancellier, Argentier, Conseiller Culinaire, Conseiller Gastronomique, Charge de Mission en Charge de Presse. De professionele leden heten Chef de Table, Ma±tre de Table en Ma±tre Rôtisseur. Gewone leden heten Chevaliers, vrouwelijke leden heten Dames de la Cha±ne.

De Baìlli Délégué, de nationale voorzitter van de Arubaanse Cha±ne Raoul Henriquez, vertelt: "Jaarlijks proberen wij zes a acht activiteiten te organiseren. Een derde van de leden bestaat uit professionele leden; deze verplichten zich als zij lid worden, dat zij een thema-avond of gala-diner zullen verzorgen. Dit zijn zeer verzorgde, goed uitgedachte avonden, waar soms maandenlange voorbereidingen aan vooraf gaan. Vaak worden ingrediënten overgevlogen, bepaalde souvenirs voor het evenement gemaakt of borden bedrukt voor de gelegenheid."

"Een dergelijk evenement heeft een tweeledige functie: omdat verwacht wordt dat een heel speciaal menu geserveerd wordt, doet de chef-kok er alles aan om aan de hoogste eisen te voldoen en het creëert daardoor nieuwe gerechten die later op de menukaart van zijn restaurant voor kunnen komen." Henriquez laat foto's zien van een thema-avond: een middeleeuwse avond, geiten vastgebonden aan houten palen tussen de gasten door en een groot kippenhok. Personeel en gasten verkleed in middeleeuwse gewaden.

De foto's van de gala-avond zijn heel anders: van alle leden statie-foto's op de trap en foto's van de exquise gerechten, met veel zorg en smaak opgemaakt zijn. "Tijdens het diner wordt aan de leden kritiek gevraagd op het diner. Na afloop wordt het voltallige keukenpersoneel naar voren geroepen, evenals het bedienend personeel. Dan wordt kritiek geleverd op het diner, meestal milde kritiek, en lof geuit." Henriquez vertelt dat voordat een dergelijk groot evenement gehouden wordt, geoefend wordt. De bestuursleden van de Cha±ne zijn dan proefkonijnen en keuren het voorgestelde diner goed (of af), maken suggesties en opmerkingen.

■ *ORANJESTAD — Het voltallige bestuur van de Arubaanse Cha±ne des Rôtisseurs bestaat uit de Baìlli National (Baìlli Délégué), de Chanceller, Argentier, Conseiller Culinaire, Conseiller Gastronomique, Charge de Mission en Charge de Presse. Op de foto de nieuwe leden (staand) en het gezeten bestuur.*

REGELS

De regels tijdens een evenement zijn eenvoudig: niet roken, geen speeches, niet wachten totdat iedereen zijn bord geserveerd heeft gekregen, nee. meteen beginnen. Dit laatste om het werk van de chef-kok eer aan te doen en het eten niet koud te laten worden terwijl men wacht tot de anderen geserveerd zijn.

Wat kost het lidmaatschap en hoeveel kosten de activiteiten? "Lidmaatschap kost 200 dollar per persoon per jaar. Er bestaat ook *spouse*-lidmaatschap; dit is 125 dollar per jaar. Van dit bedrag moet 100 dollar per lid aan de Cha±ne in Parijs betaald worden. Verder variëren de kosten van de activiteiten meestal tussen de 65 en 125 dollar per persoon. Daar wordt absoluut geen winst op gemaakt. Meestal moet het restaurant dat de gala-avond of thema-avond organiseert, daarop toeleggen", zegt Henriquez, eigenaar van Chez Mathilde restaurant.

In 1987 werden Raoul en Landa Henriquez samen met Dick Nijhof van het Golden Tulip Hotel uitgenodigd door de Cha±ne van de Nederlandse Antillen om lid te worden. In 1991 werd het Arubaanse chapter geinstalleerd en in 1994 werd de Arubaanse Cha±ne des Rôtisseurs door Frankrijk erkend als volwaardig onafhankelijk lid. Volgende week heeft de Arubaanse Cha±ne 44 leden. "Het ledental van de Cha±ne kan maximaal uit 60 personen bestaan; meer dan dat zou te veel worden", zegt Henriquez.

Henriquez gniffelt een beetje om de pompeuze sfeer en de tradities die de Cha±ne heeft. Hij neemt het allemaal lang niet zo serieus op als sommige van zijn collega-Baìllis Délégués in het buitenland, die soms erg streng en kritisch zijn. "Je moet het allemaal wel met een korreltje zout nemen", zegt hij lachend. Maar dan serieus: "Het schild dat een professioneel lid buiten bij de deur van zijn restaurant heeft hangen, garandeert een bepaalde, hoge kwaliteit, of dit een Chinees of Italiaans restaurant is, een Japanse sushibar of steakhouse. Dat schild is een waarborg; daar kun je trots op zijn."

Moord op luchthaven vermoedelijk afrekening

ORANJESTAD — In verband met de moord op Richenel Franko Rafaela op de luchthaven, verzoekt de politie opsporing van de Colombiaan Victor Hugo Arregodes Moscote (29), de Bonaireaan Jan Fredrick Fenies (27) en de Arubaan Marlon Anthony Tromp (30). Gewaarschuwd wordt dat het hier gevaarlijkegewapendepersonen betreft.

Uit het eerste onderzoek naar de moord blijkt dat hier vermoedelijk een afrekening plaatsvond. Het slachtoffer werd op Aruba in verband met een drugszaak tot vijftien maanden veroordeeld, waarvan hij tien maanden heeft uitgezeten. Hoewel hij in augustus naar Curaçao was uitgezet, keerde hij vorige week op Aruba terug om familie te bezoeken. Hij huurde een auto en kwam deze donderdag terugbrengen, waarbij de fatale schietpartij plaatsvond. Een van de kogels raakte hem in de hartstreek.

In de laars van het slachtoffer werd een groot geldbedrag gevonden. In verband met de schietpartij heeft de recherche drie verdachten Th., G. en J. aangehouden, waarvan twee op vrije voeten zijn gesteld. Voorts werd E.G. aangehouden, die in zijn pickup een hoeveelheid cocaïne had. Nadere bijzonderheden kunnen nog niet worden gegeven, omdat het onderzoek in volle gang is.

Uit oprichtingsakte en uitreksel KvK blijkt:

Augie K. Fabela richt vennootschap Caribbean Wireless Communications op

ORANJESTAD — De veel besproken persoon Augie Kirk Fabela uit Illinois, de Verenigde Staten, heeft afgelopen week de naamloze vennootschap 'Caribbean Wireless Communications nv' op Aruba opgericht voor het onder meer verlenen van 'persoonlijke communicatiediensten' en alle andere 'toegevoegde waarde diensten' op het gebied van communicatie. Dat blijkt uit de akte van oprichting bij notaris Tjon Ajong van 7 november en een uitreksel uit het register van de Kamer van Koophandel. Dit zou er op kunnen wijzen dat Fabela zich weinig aantrekt van de brief van premier Henny Eman van 26 juli waarin de regering alle contracten met en licenties ten behoeve van Fabela annuleert.

De vakbond STT (Sindicato di Trahadornan den Telecommunicacion) maakt zich ernstig zorgen over het feit dat Augie K. Fabela van Fabela Group International (FGI) gewoon z'n gang lijkt te gaan en voorbereidingen treft om zich toch te vestigen op Aruba. Eerder dit jaar kwamen Fabela en minister Glenbert Croes van Vervoer en Communicatie overeen dat FGI op exclusieve basis de zogeheten *Personal Communications Services* op Aruba zou aanbieden.

Daar kwam vooral van de zijde van Setar-werknemers veel kritiek op en een groep deskundigen adviseerde de regering-Eman om de overeenkomsten met Fabela nietig te verklaren. De premier deelde Augie K. Fabela in juli dit jaar mee dat alle contracten werden ingetrokken, maar wist daar in ieder geval een groot deel van de Setar-medewerkers niet van te overtuigen; vooral toen bekend werd dat Fabela kantoorartikelen naar Aruba had verstuurd begon men ernstig te twijfelen. Alles wijst er namelijk op dat de Amerikaanse zakenman in telecommunicatie zich niets aantrekt van de annuleringsbrief.

OPRICHTING

In de oprichtingsakte van 7 november 1995 staat dat de heer Augie Kirk Fabela, wonende in Quincy Illinois in de Verenigde Staten, 'bestuurder' is en dat de heer Stanley Phillip Looman, wonende te Aruba en handelend als bestuurders van Imco Management gevestigd te Aruba, 'vennootschapsdirekteur' is. De komparanten verklaarden dat Imco Management en Augie Fabela een naamloze vennootschap 'Caribbean Wireless Communications nv' oprichtten. In die akte van oprichting staat verder dat de minister van Justitie, Watty Vos, bij Ministeriële Beschikking op 31 juli 1995 een verklaring van geen bezwaar heeft verleend.

Een dag later, op 8 november 1995, wordt onder nummer 19445 'Caribbean Wireless Communications nv' ingeschreven bij de Kamer van Koophandel en Nijverheid Aruba. Maatschappelijk kapitaal is 500.000 en het geplaatst kapitaal bedraagt 100.000 florin. Onder het kopje 'Bestuurders, Vertegenwoordigingsbevoegden, Commissarissen' staat vooralsnog slechts één naam, die van Augie K. Fabela. Titel: direkteur. Datum in functie: 7 november 1995.

Bedrijfsdoelstellingen zijn onder meer: het op eigen naam en voor eigen rekening zaken doen op het gebied van de telecommunicatie in de ruimste zin van het woord, daarbij inbegrepen: het verlenen van persoonlijke communicatiediensten, het verlenen van alle toegevoegde waarde diensten, de zogenaamde *'Value Added Services'*, het onderhandelen, de makelaardij, bemiddeling bij contracten in verband met het gebruik van kanalen die aan Aruba toegewezen zijn. Onder het doel van de nv is ook inbegrepen het oprichten en verwerven van, het samenwerken met en het voeren van directie over andere ondernemingen. Dat laatste zou kunnen wijzen op de samenwerking met Setar, zoals die eerder was afgesproken met de regering.

REACTIE

Deesgevraagd zegt Stanley Looman van Imco Management, en waarschijnlijk als zodanig als tussenpersoon betrokken bij de akte van oprichting, 'géén commentaar' te willen geven.

Minister Glenbert Croes geeft wel een korte reactie. Volgens de bewindsman betekent dit alles niet dat de regering-Eman nog in onderhandeling is met de Fabela Group International, want alle contracten en licenties werden immers gannuleerd.

De bewindsman legt verder uit dat iedereen vrij is om een vennootschap op te richten. Verder blijkt dat Fabela noch Caribbean Wireless Communications in het bezit is van een vestigingsvergunning. Een dergelijke vergunning wordt afgegeven door de minister van Economische Zaken.

De akte van oprichting en het uitreksel van de Kamer van Koophandel werden gisteren door de vakbond STT verspreid onder haar leden. In een begeleidend schrijven stelt secretaris Aegidio Kelly van de STT: "Bevolking, oordeel zelf! Wat is dit? De uitverkoop van Aruba? Worden werknemers en volk voor de gek gehouden?" En opnieuw doet deze bond een dringend beroep op de ministerraad om met hem om de tafel te gaan zitten en een dialoog te starten.

Overigens nam gouverneur Olindo Koolman in dat verband het initiatief om STT-voorzitter Sabino Boekhoudt en minister Glenbert Croes ieder apart voor een gesprek uit te nodigen. Dat gebeurde gisteren. De gouverneur heeft voor elkaar gekregen dat de STT-leider en de bewindsman begin volgende week met elkaar vergaderen.

Economisch hart van Aruba

■ *ORANJESTAD — Deze prachtige luchtfoto toont een deel van het economische hart van Oranjestad en daarmee van Aruba: de zeehaven, de containerhaven, vrije zone, enkele hotels en een deel van de binnenstad. De weg die te zien is, is de L.G. Smith Boulevard die van de luchthaven tot aan de hotels loopt. Deze foto staat voorin de gebundelde versie van het macro-economische beleidsplan van de minister van Economische Zaken en Toerisme. Als alle plannen doorgaan verhuizen de containerhaven en de vrije zone naar Barcadera en komt de Paardenbaai geheel beschikbaar voor cruiseschepen en toeristische attracties. Op de voorgrond, vlak voor Sonesta Suites en Seaport Market, ligt nog een groot nog niet geëxploiteerd stuk strand dat tot Surfside loopt. Naar verluidt zou een Nederlandse groep, waarin onder meer het bouwconcern Volker Stevin zit, interesse hebben hier bungalows, pieren en een jachthaven te bouwen. De kustlijn moet zoveel bespaard blijven, hoewel een wandelboulevard of een 'boardwalk' tot de mogelijkheden behoort.*

Aanhouding in moordzaak Nieuw

ORANJESTAD — Het ziet er naar uit dat de recherche spoedig met een oplossing zal komen voor de moord op zakenman Junior Nieuw. De recherche heeft C.R. aangehouden als verdachte. Hij werd gisteren voor de rechter-commissaris geleid, die zijn aanhouding verlengde.

De verdachte woont evenens in de Pitastraat, op enige honderd meter afstand van de woning waarin Nieuw op 9 oktober jongstleden werd vermoord. Onlangs, bij een inval in het voormalige Hotel Colombia, werd J.D. aangehouden, die als een van de verdachten gold. Hij gaf toe dat hij een vuurwapen had verkocht, waarna de recherche C.R. aanhield. Deze aanhoudingen geven aan dat de recherche niet stil zit, alleen is het wapen waarmee de moord gepleegd werd nog niet terecht.

Officier van justitie Hartjes:

'Overvallen lijken laatste tijd rage te zijn op Aruba'

ORANJESTAD — Tegen de Colombiaan D.P. en de twee Arubanen M.S. en A.M. eiste officier van justitie Ed Hartjes gistermorgen 5 jaar onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor het medeplegen van de overval op het lottokantoor 'Lucky Star' in Santa Cruz op 24 augustus 1994.

Volgens de officier lijkt het plegen van overvallen een rage te zijn op Aruba. "We kunnen hier in de rechtszaal signaleren dat de onveiligheid op Aruba behoorlijk toeneemt."

De Colombiaan wordt ervan beschuldigd de overval in het kantoor te hebben gepleegd, terwijl de twee Arubanen hem buiten opwachtten in een auto met draaiende motor. De buit van de overval op het kantoor zou enkele honderden florins en wat dollars bedragen.

Tijdens behandeling van de zaak werd duidelijk dat de drie verdachten elkaar over en weer beschuldigden van het maken van het overval-plan. Met name de twee Arubanen gaven elkaar de schuld. Volgens Hartjes zal daarom nooit echt duidelijk worden hoe de overval precies verlopen is.

Toch meende hij dat vast staat dat alle drie de verdachten schuldig bevonden kunnen worden van het medeplegen van de overval. Want ieder van hen had tot kort voor de overval nog uit de auto kunnen stappen. Omdat geen van drieën dat heeft gedaan, betekent dat automatisch dat ze alledrie verantwoordelijk zijn voor wat er is gebeurd. Een ander argument voor het medeplegen van de overval, is volgens Hartjes het feit dat de buit onder het drietal is verdeeld.

Dat Hartjes voor zowel P., S. als M. dezelfde straf eiste, beargumenteerde hij als volgt: "Mij maakt het niet uit dat één overvaller het lottokantoor binnenging en de andere twee in de auto zaten te wachten. Daarom zijn ze alledrie even schuldig."

De Colombiaan werd bijgestaan door advocaat Haakmat en de Arubanen door raadsman Baptist, die sprak over 'twee kampen'. "De Colombiaan heeft de overval gepleegd; de Arubanen wisten van niks", aldus Baptist. "Ook is nog steeds niet duidelijk of het geld wel is verdeeld."

Volgens Baptist verdient de Colombiaan de zwaarste straf. De andere twee moeten een veel lichtere straf krijgen. De 5 jaar die Hartjes eiste, noemde Baptist voor zijn cliënten dan ook veel te hoog.

Rechter Pieter Vroom doet over 2 weken, op vrijdag 24 november, uitspraak.

Volgende week weer Beaujolais Nouveau

ORANJESTAD — Volgende week is het weer zover. Kenners en fijnproevers kunnen nu al haast niet meer wachten. Volgende week donderdag komt de eerste Beaujolais Nouveau 1995 naar Aruba.

De Beaujolais Nouveau is in Europa al jaren een begrip en reden voor een feestje, maar wordt ook steeds populairder op Aruba. Vorig jaar waren er verschillende importeurs die de eerste Beaujolais naar Aruba brachten; sommigen deden dat wel op zeer spectaculaire wijze.

Zo kwam bij restaurant La Bouillabaisse een parachutist de eerste wijn op Arubaanse bodem afleveren. Tegelijkertijd werd ook elders de eerste Beaujolais binnengebracht.

Dit jaar zijn in ieder geval ook het prestigieuze restaurant Chez Mathilde en importeur Aruba Trading Company weer van de partij. Op dezelfde dag als dat er in Frankrijk, waar de Beaujolais vandaan komt, de eerste Beaujolais geschonken en gedronken wordt zal dat ook bij Chez Mathilde Restaurant in de havenstraat het geval zijn.

Michael van den Berg van Aruba Trading Company en Herdy ten Lohuis van Chez Mathilde hebben al de meeste uitnodigingen verstuurd. Helaas zijn, wegens de enorme belangstelling, alleen genodigden welkom. De Beaujolais wordt per KLM-toestel ingevlogen.

BEKENDMAKING

Met ingang van 13 November 1995 zullen de werkuren aan de lokettendienst op het Postkantoor te Groot Kwartier als volgt worden aangepast.

ZEGELVERKOOP:
van maandag tot en met vrijdag
07.00 - 18.00 uur

ZATERDAG:
07.00 - 13.00 uur

GELDZAKEN:
Postwissels, Postspaarbank, Giro enz.

VAN MAANDAG TOT EN MET VRIJDAG
07.00 - 16.00 UUR

OP ZATERDAG
07.30 AM - 11.30 PM uur

Dus gedurende de week bestaat nu ook de mogelijkheid om tussen de middag geldzaken te doen op het Postkantoor te Groot Kwartier.

De Buitenlandse Postsluitingen van o.a. Luchtpost-Express Mail zijn als volgt:
Van maandag tot en met vrijdag: om 11.00 en 16.00 uur
zaterdag: om 11.30 uur

De postsluiting voor de aangetekende korrespondentie een uur eerder.

Curaçao, 7 november 1995
De Postdirecteur,

NOTITIES UIT PARAMARIBO

Door Max Ooft

PARAMARIBO — Naast de spannender wordende politieke ontwikkelingen en opiniepeilingen in verband met de verkiezingen van 1996, was het helaas toch weer de **criminaliteit**, inclusief nota bene een gevangenisopstand, die de gemoederen in Suriname bezig hield in de afgelopen week. Maar liefst vijf personen (Yvonne Wongnodikromo, Richard Werners, Ronald Mamadeus, Francisca Kharagjitsing en Ronald Belgobind) werden binnen een week door geweld om het leven gebracht, om diverse redenen (jaloezie, vergelding, roofmoord).

De Surinaamse samenleving, die juist een adempauze scheen te krijgen met de stabiliserende wisselkoers, wordt opnieuw onder druk gezet, al lijkt het leven van alledag aardig zijn gangetje te gaan. De reactie van hogerhand op de criminaliteit is tot nu toe erg lauwtjes, althans naar het publiek toe. In het parlement, de Nationale Assemblee, werd tijdens de lopende begrotingsbehandeling de criminaliteit weliswaar door meerdere leden besproken, maar er werd weinig concreets gezegd noch harde maatregelen voorgesteld aan de regering.

Otmar Rogers, leider van de Nieuw Front coalitiefractie, suggereerde een hechtere samenwerking tussen de politie en het leger bij de misdaadbestrijding. Het zal vermoedelijk inderdaad op die manier aangepakt moeten worden, aangezien de politie zowel qua mankracht als materieel, niet is opgewassen tegen de criminelen. Het is spijtig dat telkens weer dit soort berichten uit Suriname móeten worden doorgegeven, maar dit gebeurt nou eenmaal in het huidige Suriname. Daartegenover staan gelukkig het onverwoestbare optimisme, een zekere luchthartigheid en zeker ook bundeling van positieve krachten, (zoals de vorige week geproclameerde interkerkelijke Sibibusi-beweging), die de gemeenschap goed op de been houden.

***

In het cellenhuis van het politiebureau aan de Keizerstraat, brak afgelopen week een heuse **gevangenisopstand** uit. Het is alom bekend dat de verschillende cellenhuizen propvol zitten; veroordeelde, gevaarlijke misdadigers zitten samen in één cel met personen in voorarrest, wachtende op hun proces, met soms wel dertien personen in één cel voor vier. De onlangs opgeleverde gevangenis (Duisburglaan) beschikt nog niet over alle faciliteiten om volledig benut te kunnen worden, en er zijn tegenwoordig gewoon veel meer gevangenen.

Aanleiding tot de opstand was een schot van de dienstdoende agent in het been van een arrestant die zich weerspannig had getoond, tijdens bedtijd. De overige arrestanten ontstaken hierop in woede en trokken massaal het cellenhuis rond, vernielingen aanrichtend. Verschillende celdeuren werden uit hun voegen gelicht en uit de ramen naar beneden gegooid. Een muur aan het wapenmagazijn van de politie werd ingeramd en enkele wapens, echter zonder munitie, werden buit gemaakt. Door de politie werd op de opstandelingen geschoten, waarbij niemand gewond raakte. De gevangenen zongen vanuit een raam van het cellenhuis verscheidene malen het Surinamase volkslied en eisten met de pers te praten, hetgeen spoedig werd ingewilligd.

Uitgebreid werd beklag gedaan over de behuizing van de meer dan driehonderd gevangenen in het kleine cellenhuis, mishandelingen door de politie, slechte hygiënische toestanden, onvoldoende voeding en water en geen begeleiding na vrijkomen uit het gevang. Kort daarop werd de gevangenis bestormd door het speciaal voor snelle actie opgeleide Arrestatie Team van de politie, dat met traangas de gevangenen op de binnenplaats bijeen dreef en onder schot hield. Tenminste negentig arrestanten werden diezelfde avond naar andere cellenhuizen verplaatst. De recherche heeft een onderzoek ingesteld naar de toedracht van de opstand. Eerder deze week vluchtten dertien arrestanten uit ditzelfde cellenhuis, als gevolg van onvoldoende bewaking van het overschot aan gevangenen.

***

Nadat vorige week de "Sibibusi"-beweging is opgericht als antwoord van de kerken op maatschappelijk en zedelijk verval, werd afgelopen week een andere maatschappelijke organisatie in het leven geroepen, hoewel met andere motieven, de **"Organisatie Samen Sterk"**. De organisatie onder voorzitterschap van John de Boer, heeft als doel grote politieke bewustwording van de bevolking, met name in verband met de komende verkiezingen, en het stimuleren van weloverdacht stemgedrag.

***

Een **opiniepeiling** in Paramaribo, verricht door het onderzoeksinstituut INDEST onder vierhonderd personen, heeft een aantal interessante indrukken als resultaat gehad. De partij NDP blijkt conform andere peilingen de grootste favoriet te zijn voor de komende verkiezingen; een kwart van de ondervraagden zegt voor de partij van Bouterse te zullen stemmen. De huidige Nieuwe Front coalitie die bij de vorige verkiezingen nog 42% van de stemmen had, komt volgens de peiling nu op de tweede plaats met bijna 19%, gevolgd door DA'91 (16%). Het aantal "Zwevende" (weet niet) kiezers blijft opvallend hoog: 17,3%. Vooral de jeugd kiest voor de NDP: 50% van de kiezers, die voor het eerst naar de stembus mogen nu ze de kiesgerechtigde leeftijd van achttien jaar hebben bereikt.

Voor het Front kiezen merendeels oudere personen (gemiddeld 49 jaar) en vrouwen. Van de verkiezingsissues die de verschillende partijen hanteren, wordt sterk politiek leiderschap het hoogst aangeslagen. De issues schijnen echter etnische voorkeur te hebben; Creolen en Javanen vinden een sterke leider verreweg de belangrijkste reden om voor een bepaald partij te stemmen, terwijl de Hindoestanen dit weliswaar ook belangrijk vinden, maar de issue, "terug naar het Koninkrijk" scoort bij hen toch iets hoger. Een niet onbelangrijk deel van de toekomstige kiezers (bijna 20%) vindt de noodzaak van een nieuwe politieke machtsgroep om het land te leiden (geen Front en ook geen NDP), heel belangrijk bij de bepaling van hun stem.

Een andere peiling, in het district Commewijne, heeft als conclusie dat de Pendawalima in dit district de grootste favoriet is (29,7%, tegenover 16,8% voor zowel NDP als DA'91 en 14,9% voor het Nieuw Front).

Overigens is de verkiezingsdatum nog steeds niet bekend gemaakt. Door de oppositie werd het vermoeden uitgesproken dat de huidige regering werkt naar vroegere verkiezingen (vóór 25 mei met volgend jaar) omdat ze de financiële uitgaven niet veel langer zullen kunnen dragen.

***

In de Nationale Assemblee is de behandeling van de **ontwerpbegroting** over 1995 van start gegaan. Evenals vorig jaar, wordt de begroting pas behandeld nadat het kalenderjaar al bijna om is, hetgeen door verschillende sprekers zwaar is bekritiseerd. Karan Ramsundersingh van de HPP (voorheen behorende tot DA'91) noemde dit "free-wheelen" van de regering met staatsgelden. Vorig jaar werd 1995 begroot met een tekort van iets meer dan acht miljard Surinaamse gulden, en Winston Jessurun van DA'91 plaatste de opmerking dat het onduidelijk is hoe het kan dat minister Asen van Planning nu een begrotingsoverschot van vijf miljard verwacht tegen het einde van dit jaar.

Volgens Jessurun is er dan een onverklaarbaar "gat" in de begroting. Hij ergerde zich ook aan de vele reizen die regerings- en delegatieleden naar het buitenland maken, terwijl er in Suriname behoefte is aan medicamenten, verbetering van infrastructuur en energie-voorziening in het binnenland. Ernie Brunings (Democratische Partij, lid van de "Progressieve Alliantie", constateerde dat de huidige stabiliteit van de koersen te danken is aan een afbrekend regeringsbeleid naar de produktie toe. De rentevoet om in aanmerking te kunnen komen voor fondsen bij de bank, werd door de snelle inflatie een aantal keren verhoogd en bedraagt nu 40%.

Investeerders worden zo niet aangetrokken, producenten kunnen geen lening aangaan om zelf te investeren en de werkloosheid zal drastisch stijgen, aldus Brunings. Hij sprak dan ook van een kunstmatige, schijnstabiliteit van de economie, die niet wordt ondersteund door objectieve indicatoren, maar meer het gevolg is van vermindering van importen door handelaren dan van vermeerdering van exporten.

***

Tenslotte: door de vriendschapsvereniging "Cura-Sur" (versteviging van de banden tussen Suriname en Curaçao en andere gebiedsdelen) werd een geslaagde familiedag georganiseerd, waarvan de opbrengsten gebruikt zullen worden voor het ondersteunen van studenten uit arme gezinnen; het "Regeringsgebouw" aan de dr. Sophie Redmondstraat is officieel vernoemd naar wijlen dr.ir. Frank Essed, als eerbetoon voor zijn inzet bij de onafhankelijkheid van Suriname en de herdemocratisering in de jaren '80; de ministerie van Regionale Ontwikkling en Natuurlijke Hulpbronnen hebben een "crashprogramma" opgesteld om zestien dorpen in het binnenland van elektriciteit (door middel van genratoren) te voorzien. De middelen, Nf. 500.000, komen uit het Fonds Ontwikkeling Binnenland, een fonds met middelen uit de onwikkelingsgelden dat onder beheer staat van de Nederlandse Ambassade en het Surinaamse ministerie van Planning.

Colombo: Aan kant Tamils tientallen doden

Sri Lanka hervat aanval

COLOMBO - Bij nieuwe gevechten tussen Tamil-rebellen en het Srilankaanse leger zijn zeker negentig Tamil-Tijgers en dertien regeringssoldaten om het leven gekomen. Dit hebben legerwoordvoerders gezegd.

Het regeringsoffensief, dat vorige week enkele kilometers voor het rebellenbolwerk Jaffna was gestopt, is vrijdag voortgezet. Volgens het leger is de dood van tenminste 78 "terroristen" van de separatistische strijders voor de Bevrijding van Tamil Eelam (LTTE) tijdens de jongste gevechten bevestigd, maar ligt het werkelijke aantal nog hoger. Aan regeringszijde zouden twaalf soldaten en een officier om het leven zijn gekomen bij gevechten in de buitenwijken Urumpirai en Kopai Noord. In de loop van de ochtend zijn deze wijken op de rebellen veroverd, aldus het leger.

Voor eerst officieel in Israël:

Arafat op condoleance bezoek bij weduwe Rabin

TEL AVIV - De Palestijnse leider Yasser Arafat heeft donderdagavond onverwacht een condoleance-bezoek gebracht aan de weduwe van de zaterdag doodgeschoten Israelische premier Rabin. PLO-chef Arafat was negentig minuten bij Leah Rabin in haar zwaar bewaakte appartement in Tel Aviv.

Het was het eerste openlijke bezoek van Arafat aan Israel. De PLO-voorman was naar eigen zeggen in de jaren 1967 en 1968 in het geheim in Oost-Jeruzalem. Om "veiligheidsredenen" was Arafat maandag niet aanwezig op de begrafenis van Rabin. De Israelische regering had hem verzocht niet te komen, hoewel de PLO-leider zelf graag aan de uitvaart had willen deelnemen.

PARTNER

De Israelische radio meldde dat Rabins weduwe tegen Arafat had gezegd: "Mijn echtgenoot beschouwde U als een partner in vrede". Leah Rabin verzekerde de PLO-leider dat "zij en het Israelische volk het vredesproces zullen voortzetten".

Het bezoek van Arafat aan Leah Rabin was geregeld door een voormalig topfunctionaris van de Israelische geheime dienst Shin Bet, Yossi Ginnosar. Ginnosar stond in 1986 aan de wieg van de eerste contacten tussen Israel en de PLO. Arafat vloog uit de Palestijnse Gazastrook naar Tel Aviv.

Er was donderdag geen onmiddellijke reactie op het bezoek van Arafat van de rechtse oppositie in Israel of van joodse kolonisten die Arafat een terrorist vinden. Toch zou de aard van het eerste bezoek van Arafat aan de joodse staat waarnemend premier Peres kritiek kunnen opleveren. Het ging weliswaar niet om een officieel bezoek maar om een condoleance-bezoek afgelegd in de zevendaagse rouwperiode.

AGENDA

Politie:	110
Brandweer:	110
Taxicentrale:	8845
Hospitaal:	114
Bejaardentehuis:	8350
WEB nv:	115
Telbo/Landsradio:	7000
Informatie:	119
Storing:	120
Aanname telegram:	121
Aidslijn (ma.+di. 19.00-20.00 uur):	7055

* * * * * * * * *

OPENBARE BIBLIOTHEEK
openingstijden voor het publiek:
Kralendijk:
ma. van 14.00-18.00 uur; di. t/m do. van 08.00-12.00/14.00-18.00 uur; vri. van 08.00-12.00/14.00-17.30 uur.
Rincon:
wo. van 14.00-18.00 uur en vri. van 14.00-17.30 uur.

* * * * * * * * *

POSTKANTOOR
(openingstijden)
zegelverkoop:
Kralendijk (tel.: 8508): ma. t/m do. van 07.30/12.00.13.30-17.00 uur; vri. van 07.30-12.00/13.30-16.00.
Rincon (tel.: 6214): ma. t/m vri. van 07.30-12.00/13.00-16.00 uur.
geldloket:
(postwissels, Postspaarbank, Sigu-cheque en Giro Betaalkaart)
Kralendijk en Rincon: ma. t/m vri. van 07.30-12.00/13.00-16.00 uur.

* * * * * * * * *

SERVICE CLUBS
Lions: informatie H. van Bommel (tel. 8896).
Rotary: wo. 12.30 uur - Restaurant Jardín Tropical (Shopping Center La Terraza).

* * * * * * * * *

BRIDGECLUB UPS & DOWNS
Voor inlichtingen kan men terecht bij wedstrijdleider **F. de Wit (tel. 5398).**

* * * * * * * * *

SLACHTHUIS LVV
(tel. 4393)
Open van ma. t/m vri. van 06.00-14.30 uur. In verband met planning van te voren aantal slachtdieren bij keurmeester melden.

* * * * * * * * *

DIERENARTS
(Kaya Lagoen 24-A, Antriol, naast Dierenasiel)
spreekuren ma., wo. en vri. van 13.30-14.30 uur en volgens afspraak.
Voor **spoedgevallen** gelieve tel. 4255 te bellen (A. Binksma, J.R. Jansen, R.J.M. van Gent en A.W. Jorna).

STICHTING DIERENASIEL BONAIRE
Bonaire Animal Shelter Foundation
(Lagunweg 26. Tel. 4989)
openingstijden ma. t/m za. van 08.00-12.00/15.00-17.00 uur.

* * * * * * * * *

NIEUW-APOSTOLISCHE KERK
Aanvangstijd kerkdienst: **zo.** om 18.00 uur - Kaya Meimei 36.

* * * * * * * *

TV-11
(kanaal 11)

ZATERDAG: 16.00 Super Atardi Felis; 18.00 On Pits Road; 18.30 European Journal; 19.00 Kome pa Biba (presentator Esther Mayer); 19.30 To Be Announced; 20.00 Sevcec; 21.00 The Extraordinary; 22.00 Sine den bo Kas; 23.30 Journal.

ZONDAG: 16.00 Super Atardi Felis; 18.00 WCW Pro Wrestling; 19.30 Revista di Djadumingu; 21.30 Ku Bista Riba (presentator Reyna Joe); 22.00 Caché (presentator Minerva Hieroms); 22.30 To Be Announced; 22.00 Sine den bo Kas; 23.30 Journal.

Deelnemer contest van CTC tevreden over lezing

KRALENDIJK — De Bonaireaanse winnaar van de door Conde Nast Traveler uitgeschreven en door de Caribbean Tourism Corporation (CTO) opstelwedstrijd Tara Mauricio is tevreden teruggekeerd van de Bahamas, waar de hoofdprijs van 1000 dollar werd uitgereikt aan Monique Toussaint (Virgin Islands). Tara viel zelf niet in de prijzen, maar heeft wel een unieke ervaring opgedaan, zegt zij. Met haar moeder kijkt de Bonaireaanse winnares terug op enkele plezierige dagen, waar Tara ook veel heeft geleerd.

Zij zegt veel vrienden te hebben gemaakt en veel geleerd te hebben van andere culturen. Wat veel indruk maakte op Tara het feit dat de Bahamas zo schoon waren . Een aanbeveling van Tara Mauricio en haar moeder Iedra is om de Bonaireaanse kinderen meer bewust te maken van het belang van het toerisme. Ook om hun meer te onderrichten in wat Bonaire de toerist biedt.

De TCB voegt daaraan toe, dat het programma 'Hello Tourist' de eerste stap is om de jeugd meer bewust te maken van wat toerisme eigenlijk betekent.

Initiatief van Jopi Giskus

PEN en WEB schenkers van kostbaar SGB-lab

KRALENDIJK — De aankoop in maart 1994 van de overtollige energie-installatie van het Noordhollandse eiland Texel, is eigenlijk de voorloper geweest van de donatie van een scheikundelokaal, waarover de Scholengemeenschap Bonaire (SGB) nu beschikt. Door een extra schenking van 40.000 gulden de gemeente Heerhugowaard kon het laboratorium van het Provinciale Energiebedrijf Noord-Holland bovendien compleet gerenoveerd worden. Dat zei PEN-vertegenwoordiger Theo Takes afgelopen dinsdag tijdens de aanbieding van het natuur- en scheikunde praktikum aan de directeur van de SGB Rolly Pourier.

De aansluiting van Texel op het vaste land, de noodzakelijke uitbreiding van het Bonaireaanse energiebedrijf met oog op het jaar 2000, het bezoek van Giskus aan Texel en het overtollige laboratorium dat aan de WEB-directeur daar aantrof, zijn allemaal stukjes van een puzzel, die langzaam maar zeker gecompleteerd wordt. Dat dit op Bonaire gebeurt is een geluk voor het eiland, want de gunstige koop van de drie Warsilla dieselmotoren van het Texelse bedrijf, past precies in het stappenplan dat het WEB al geruime tijd had klaar liggen met oog op de vraag naar elektriciteitslevering in het jaar 2005.

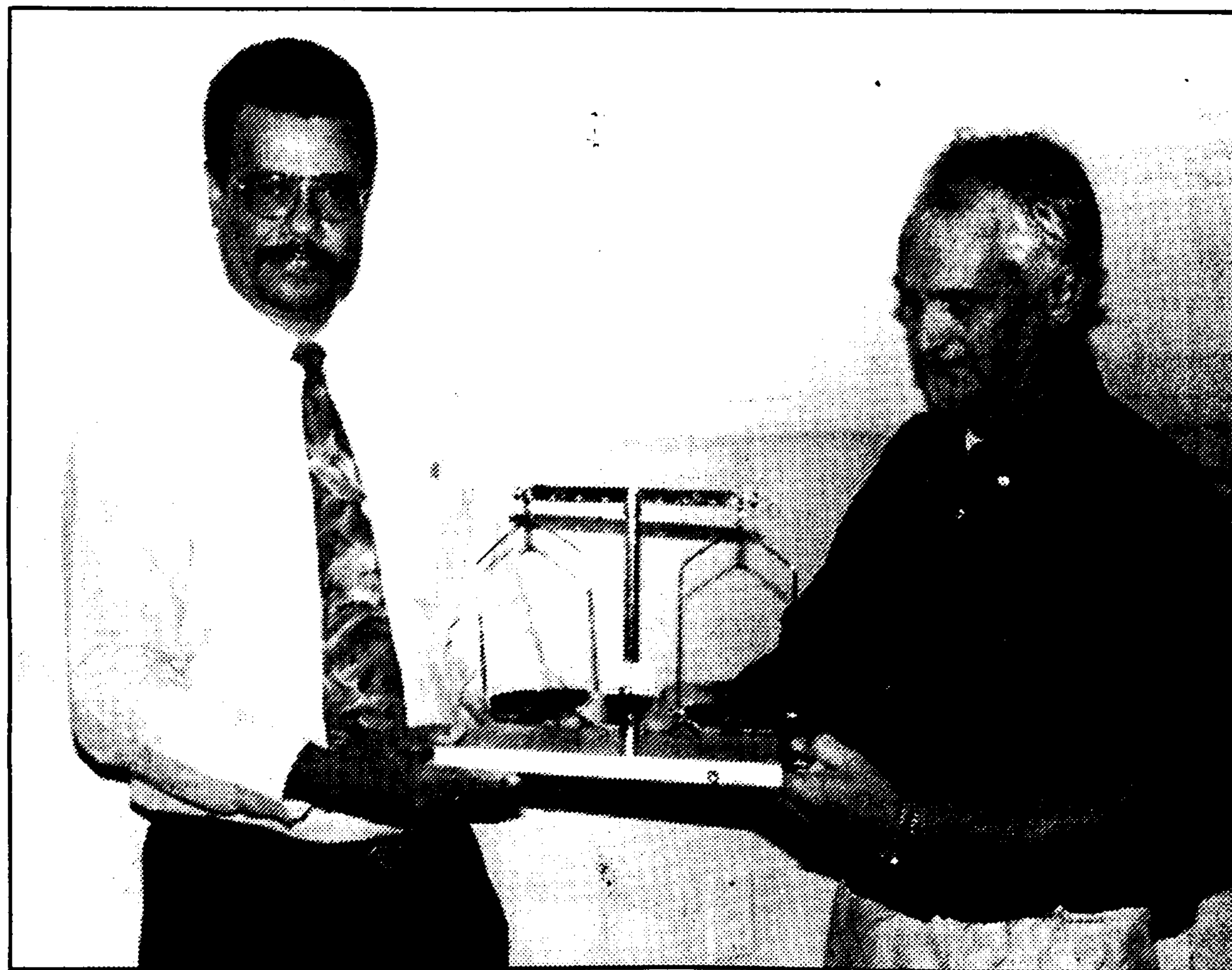
Texel is een eilandje voor de kust te noorden van de provincie Noord Holland. Het eiland kan volgens PEN-vertegenwoordiger Theo Takes, die al weer een paar maanden op Bonaire woont, in grootte vergeleken worden met Bonaire. Het eiland heeft een inwonersaantal van 14.000, maar moet met oog op een jaarlijks toeristenbezoek van 50 tot 60.000 personen meer produceren, dan normaal gevraagd zou worden.

Uit kostenbesparend oogpunt was al eerder gedacht aan een kabelverbinding met Noord-Holland, zei Takes, maar de technische mogelijkheden daarvoor waren pas enkele jaren geleden mogelijk. De 40 miljoen kostende kabelverbindingen kwam tot stand en de installatie van de PEN op Texel stond (onder voorwaarde) te koop aangeboden. De voorwaarde was, dat de installatie verkocht moest worden buiten Nederland, om te voorkomen, dat het bedrijf weer energie terug kon leveren aan Nederlandse bedrijven en gemeenten.

De grootte van de installatie viel precies in de plannen van WEB-bedrijfsleider Giskus, die samen met de (toenmalige) president-commissaris van het WEB Ramoncito Booi besoot over te gaan tot de koop.

Takes vertelde, dat bij één van de bezoeken van Giskus, zijn oog op het laboratorium viel. Giskus zou Giskus niet zijn, wanneer hij de PEN-directeur Paulussen niet wist te overtuigen, het laboratorium aan Bonaire te schenken. In april van dit jaar arriveerde de benodigde equipment op Bonaire. Exbedrijfsleider van de energieplant op Texel Theo Takes —die de plant nu op Bonaire zal opbouwen — vertelde, dat de geschonken 40.000 gulden voor een complete renovatie van het scheikundelokaal kon worden bekostigd uit de ADC-pot van de PEN-werknemers. ADC is de afkorting van arbeidsduur-verkorting en daarvoor moest iedere PEN-werknemer een gedeelte van zijn salaris voor educatieve doeleinden in de ADC-pot stoppen.

Takes, die voor een jaar op Bonaire is gedetacheerd, sprak zijn voldoening uit dat het overtollige laboratorium nu een herbestemming heeft gevonden op Bonaire. Goed onderwijs is een 'must' en goede leermiddelen zijn onontbeerlijk, zei Takes. Symbolisch droeg hij het laboratorium over aan SGB-directeur Rolly Pourier.

■*KRALENDIJK — Het overdragen van een compleet laboratorium is teveel van het goede. Daarom hield Theo Takes — bedrijfsleider van de PEN die op Bonaire de nieuwe plant opbouwt — zich maar bij de overhandiging van de scheikunde-balans. SGB-directeur Rolly Pourier nam hem in ontvangst.*

Amigu di Terra krijgt nieuwe penningmeester

KRALENDIJK — Sedert 1 september is er al een vacature voor penningmeester bij de milieuvereniging Amigu di Tera. Die vacature ontstond door het vertrek van penningmeester Hedwig Komproe die uit het bestuur trad. Als opvolger is de heer Piet van der Harst aangewezen. Hij blijft het werk van penningmeester doen, tot de verkiezing van een penningmeester bij de volgende bestuursverkiezing.

Reiki-lezing was succesvol

KRALENDIJK — De stichting Reiki is erg tevreden over de eerste activiteit die afgelopen week werd gehouden. Dat waren de lezing van dr. Carline Browne uit Aruba. Reiki zegt dat de lezing heeft bijgedragen tot een fysieke, geestelijke, mentale en emotionele ontwikkeling van leden van de Bonaireaanse gemeenschap. Binnen korte tijd zal Browne op Bonaire opnieuw een lezing houden, maar dan weer over andere onderwerpen, aldus het bestuur van de stichting Reiki.

Lubbers: Wil geen breuk VS-Europa

BERLIJN - Oud-premier Lubbers heeft vrijdag verklaard dat hij zich uit de race om het leiderschap van de NAVO heeft teruggetrokken wegens de onenigheid tussen Europa en de Verenigde Staten.

"Ik heb altijd voor Europa gewerkt en nu voel ik dat mijn kandidatuur verdeeldheid veroorzaakt. Daarom heb ik mij teruggetrokken", zei hij tegenover journalisten in Berlijn. Daar woonde hij een conferentie bij van politici, zakenlui en journalisten. "Ik heb veel in Europa geïnvesteerd, en ik denk dat het geen goed idee is als er een breuk ontstaat tussen de VS en Europese staten", zei een ontspannen en joviale Lubbers.

Expositie Rode Kruis over orkaanbedreiging

KRALENDIJK — Vanaf het begin van de orkaanperiode besloot het Rode Kruis Bonaire een programma op de scholen aan te bieden dat handelde over orkaandreiging en de dreiging van de Zuidwester op Bonaire. Alle scholen en de Arbeids- en Training voorziening Stanislaus nemen deel aan deze lessen.

Met het aangeboden programma wilde het Rode Kruis Bonaire de bevolking bewuster maken van het orkaangevaar, terwijl de jeugd ook werd geleerd wat de gevolgen van een orkaan konden zijn. Het totale programma bestond uit zes onderdelen voor verschillende klassen. Werkstukken die gemaakt werden, waren tekeningen, schilderijen, opstellen of een andere creatieve vorm die het gevaar van een orkaan in beeld bracht.

Het Rode Kruis is tevreden over de spontane manier waarop de scholen deelnamen. Nu de orkaanperiode en die van de Zuidwester zijn afgesloten, wil het Rode kruis een tentoonstelling organiseren van alle werkstukken die gemaakt zijn door de schoolkinderen. Die tentoonstelling wordt gehouden op zondag 12 november in de aula van de Scholengmeenschap Bonaire (SGB) van tien tot vier uur 's middags. De toegang is gratis.

Uitstel wegens technische redenen

Ariane later lucht in

KOUROU/PARIJS - De lancering van de 80e Ariane-raket, die in de nacht van vrijdag op zaterdag had moeten plaatshebben in Frans-Guyana, is om technische redenen met zeker 24 uur uitgesteld.

Dat is meegedeeld door een woordvoerder van Arianespace, het bedrijf dat de Europese raket exploiteert. Enkele uren voor de geplande start werd kortsluiting ontdekt in de boordcomputer. Waardoor die is veroorzaakt, is vooralsnog onbekend. Ook al kan de computer in een etmaal worden gedemonteerd, onderzocht en opnieuw in elkaar gezet, dan nog kan volgens deskundigen door de storing toch een vertraging van twaalf dagen ontstaan.

De infrarood-satelliet ISO, die door Ariane in een omloopbaan moet worden gebracht, heeft meer dan 2100 liter vloeibaar helium aan boord dat cruciale instrumenten op 3 graden Kelvin (-260 graden Celsius) moet houden. Als de lancering met meer dan 24 uur wordt uitgesteld, moet het helium worden vervangen. Dan zijn negen dagen nodig om de satelliet opnieuw startklaar te maken. ISO bevat een telescoop en andere instrumenten voor de bestudering van het golflengtebereik tussen het zichtbare licht en radiogolven. Deze straling is afkomstig van objecten van minder dan driehonderd graden Celsius, zoals planeten en gestorven sterren. Deze golfbereiken zijn wegens de atmosfeer moeilijk vanaf de aarde te bestuderen.

Kok: Erg spijtig voor Lubbers

DEN HAAG - Premier Kok vindt het "erg spijtig" voor oud-premier Lubbers dat de baan van secretaris-generaal van de NAVO aan zijn neus voorbij is gegaan.

Kok verklaarde vrijdag op zijn wekelijkse persconferentie na afloop van de ministerraad evenwel dat hij niet begreep wat de reden is geweest van de Verenigde Staten om de kandidatuur van Lubbers te dwarsbomen. "De boodschap was beter te begrijpen geweest als die ook enig vlees op de botten had gehad."

De fractie van Groenlinks wil volgende week in een spoeddebat met premier Kok en minister Van Mierlo het verloop van de kandidatuur van Lubbers aan de orde stellen.

Hoppnerstichting geeft 10.000 kalenders uit

KRALENDIJK — Maar liefst 10.000 kalenders worden vandaag te koop aangeboden door de Stichting Maria Hoppner. Het geld daarvoor is bestemd voor een tweetal eigen kindertehuizen die waar de Stichting momenteel bouwt. De kalender is verlucht met fraaie kleurenfoto's van de Bonaireaanse onderwaterwereld.

Al het werk aan de kalender is betaald door mensen die op Bonaire wonen, zegt Michiel Bijkerk. Hij is degene die in 1987 het initiatief nam om kinderen die in hun eigen omgeving in problemen raakten of zouden kunnen raken, op te vangen in gezinstehuizen van de Maria Hoppnerstichting. Bijkerk is voorzitter van de stichting die werd genoemd naar de uit Duitsland afkomstige non Maria Hoppner, die vele jaren gewerkt heeft op Bonaire.

De gezinstehuizen van de stichting hebben een vader en een moeder die dagelijks toezicht houden op de kinderen. Eén van die moeders geniet al een redelijke bekendheid op de Antillen en zelfs in Nederland. Het is de afstandloopster Alexandra de Snoo, die in deze regio vrijwel elke wedstrijd wint. De al vele jaren op de Antillen wonende gezinsvader Claasen is een van de mensen die de kinderen leert om te gaan met hun eigen 'green house', die met ze vist en ook geiten en kippen houdt. De fraaie kalender kost 27 gulden, met een flinke korting als er grotere aantallen worden aangeschaft. Wie kalenders wil hebben of mee wil helpen om ze te verkopen, kan de heer Claasen bellen via telefoonnummer 4181.

Op advies van regionaal comité

Special Olympics Bonaire breidt aantal sporten uit

KRALENDIJK — De vertegenwoordigster van de Caribische afdeling van de Special Olympics, Deborah Valentine, gelooft dat de Commissie Special Olympics op Bonaire het aantal verschillende sporten voor gehandicapten zal moeten uitbreiden. Zoals bekend werd Bonaire van 1 tot en met 9 juli van dit jaar op de O.S. voor gehandicapten in New Haven (Connecticut) door vier Bonaireanen vertegenwoordigd.

Volgens Ria Everts-Dokter van Bonaire Special Olympics volgt Bonaire het advies van Valentine reeds op. Behalve watersporten, wordt er nu ook bolas gespeeld onder leiding van Fenchi St Jago. Ook atletiek staat op het programma. Er is echter voor meerdere personen een mogelijkheid om aan de training deel te nemen.

De onderdelen zullen estafette-loop en ver-springen zijn. Met de training van deze onderdelen zal vrijwilliger Rianne Zandstra zich bezig houden. De groep zwemmen — de sport waarin het viertal afgevaardigde Bonaireanen zilveren medailles won bij de Special Olympics — is al uitgebreid.

Tijdens haar werkbezoek aan Bonaire benadrukte Deborah Valentine dat één van de eisen van de de International Special Olympics een jaarwerkplan is; bovendien zullen deze sporten niet alleen tijdens de S.O. beoefend moeten worden, maar er zullen ook regelmatig wedstrijden op Bonaire georganiseerd moeten worden.

Ria Evers heeft er geen problemen mee. We! zegt zij dat de commissie dringend vrijwilligers nodig heeft. In de eerste plaats vrijwilligers die als trainer kunnen optreden en in de tweede plaats vrijwilligers die een bestuursfunctie willen bekleden. Vrijwilligers die geen notie hebben van sport, zijn ook welkom. Er is voldoende begeleiding, zowel persoonlijk als uit een boekje, bevestigt Ria Everts Dokter.

Nieuw schema ALM ingegaan

KRALENDIJK — De Bonaire Trading Company heeft als ALM-agent de eerste nieuwe vliegschema's van de ALM uitgedeeld. Voorlopig nog in beperkte mate.

Het ligt in de bedoeling dat alle reizigers kunnen beschikken over het handzame 'time schedule' van de ALM dat geldig is van 29 oktober 1995 tot 6 april 1996. Zoals bekend, waren vliegschema's van de ALM in het verleden onbetrouwbaar. Met de introductie van het 'hub'-systeem echter, waait er ook een nieuwe wind bij de nationale luchtvaartmaatschappij. De afgelopen veertien dagen is dat al aan den lijve ondervonden door de ALM passagiers. De vluchten van de ALM zijn zeer goed op tijd.

Volgens Gerharts is de OTP (On time performance) gemiddeld 95 tot 98%. Behalve de vertrektijden staan er enkele informaties voor de reizigers in het boekje. Onder andere de check-in tijd, waaraan de reizigers zich moeten houden.

Raadsvergadering over beleid BC

KRALENDIJK — Op verzoek van de fraktie van de Paboso heeft gezaghebber Goedgedrag voor maandag 13 november een openbare vergadering van de eilandsraad uitgeschreven. Deze vergadering begint om één uur 's middags. Behalve de ingekomen stukken, is er maar één agendapunt. Dat betreft het beleid van het bestuurscollege en dat van de gedeputeerde van Domeinbeheer ten aanzien van het hoofd van deze dienst in het bijzonder. De vergadering is aangevraagd door de heren Norwin Willem en Rodger Gijsbertha van de tweemansfraktie van de Paboso.

VEILING

Op vrijdag 8 december 1995, om elf uur in de morgen, zal ten kantore en ten overstaan van de ondergetekende notaris of diens waarnemer in het openbaar volgens plaatselijk gebruik en onder de veilingsvoorwaarden als gedurende acht dagen tevoren te diens kantore voor een ieder ter inzage liggen, aan de meestbiedenden worden verkocht ex artikel 1203 van het Burgelijk Wetboek van de Nederlandse Antillen:

HET TOT VIER OKTOBER TWEEDUIZEND DRIEENVIJFTIG LOPEND RECHT VAN ERFPACHT OP EEN PERCEEL GROND MET HET DAAROP STAANDE STENEN WOONHUIS, GELEGEN TE RINCON OP BONAIRE, KADASTRAAL BEKEND ALS AFDELING 2, SECTIE B, NUMMER 791, GROOT VIERHONDERD TWEEËNTWINTIG VIERKANTE METER (422m2), PLAATSELIJK BEKEND ALS:

KAMINDA PARAMIRA 11,

Van iedere bieder kan gevorderd worden dat hij tot zekerheid voor de nakoming van zijn verplichtingen een onherroepelijke bankgarantie, of andere zekerheid ten genoegen van de executant stelt tot het bedrag van zijn bod, vermeerderd met de verschuldigde overdrachtsbelasting en de kosten.

Mr A.P. Knuf, notaris
Kaya Charles E.B. Hellmund 9
Bonaire
telefoon: 8540/8541

Longo meer dan kilometer tekort

BORDEAUX — De droom van Jeannie Longo het wereld-uurrecord te verbeteren wordt zo langzamerhand een nachtmerrie. Bij haar pogingen op hoogte in Bogota stapte ze steeds vroegtijdig af. In Bordeaux lukte het weer niet. De Franse wielrenster legde in 60 minuten 46,395 kilometer af. Ze bleef daarmee ruim één kilometer achter bij de Britse Yvonne McGregor, die op 17 juni in Manchester 47,411 kilometer reed.

AGENDA

SENTRO DEPORTIVO KORSOU
(Bonamweg 49, Brievengat)
(Tel. 376620/376626)
zwembad:
open voor publiek-zwemmen (toegang kinderen t/m 14 jaar één gulden en volwassenen twee gulden): ma. t/m vri. van 10.00-14.00 uur; wo. gesloten; za. en zo. van 14.00-17.00 uur.

PISINA BENNIE LEITO
(Gouverneur Van Slobbeweg z/n, Rif)
open voor publiek-zwemmen (toegang kinderen t/m 14 jaar één gulden en volwassenen twee gulden): vri. van 20.00-22.30 uur; za. van 14.00-17.00 uur en zo. van 12.00-17.00 uur.

SENTRO DI BARIO JANWÉ
dammen:
do. van 15.00-18.00 uur **les en training** voor de jeugd vanaf 8-18 jaar.
Schaakvereniging Janwé:
za. van 09.00-12.00 uur **les en training** voor de jeugd vanaf 7-23 jaar.

SKOL DI DAM STRATEGÍA
(Tel. 612573)
lessen:
do. van 19.30-23.00 uur - **Sentro di Bario Janwé.**
zaterdag van 09.00-12.00 uur - **IPK-gebouw** (naast Martinus mavo, Plasa Brion).

SCHAAKVERENIGING CURAÇAO
(Rust & Burgh)
ma. om 20.00 uur gelegenheid tot schaken.

CURAÇAO BULLETS SKATERS
(Schaatsclub Curaçao).
elke do. van 17.00-20.00 uur training *in line skates* en *skeelers op de Koredó* (beginnende aan de kant van ITC). Voor meer informatie **tel.: 377289** (vragen naar Kees).

PAROCHIEHUIS STA. FAMIA
ma., wo. en vri. van 15.00-18.00 uur **damlessen** o.l.v. S. Riedel.

KURÁ DI SHON FIL
ma., wo. en vri. van 15.00-18.00 uur **voetballen** o.l.v. S. 'Papi' de Windt.

ZATERDAG

BASKETBAL
(Sekshon di deporte di skol/Orbahu)
17.30 uur schoolwedstrijden - sportzaal Sentro Deportivo Kòrsou

BASEBALL
(Federashon di Beisbòl di Kòrsou)
promotie/degradatieserie
19.30 uur Lagun Stars (AA-klasse) vs Azucar (A-klasse) - stadion Sentro Deportivo Kòrsou.

ZONDAG

SCHIETWEDSTRIJDEN
(Tiru)
Kopa Rotativo
09.00 uur windbuks-wedstrijden - schietbanen Sentro di Rekreashon Suffisant.

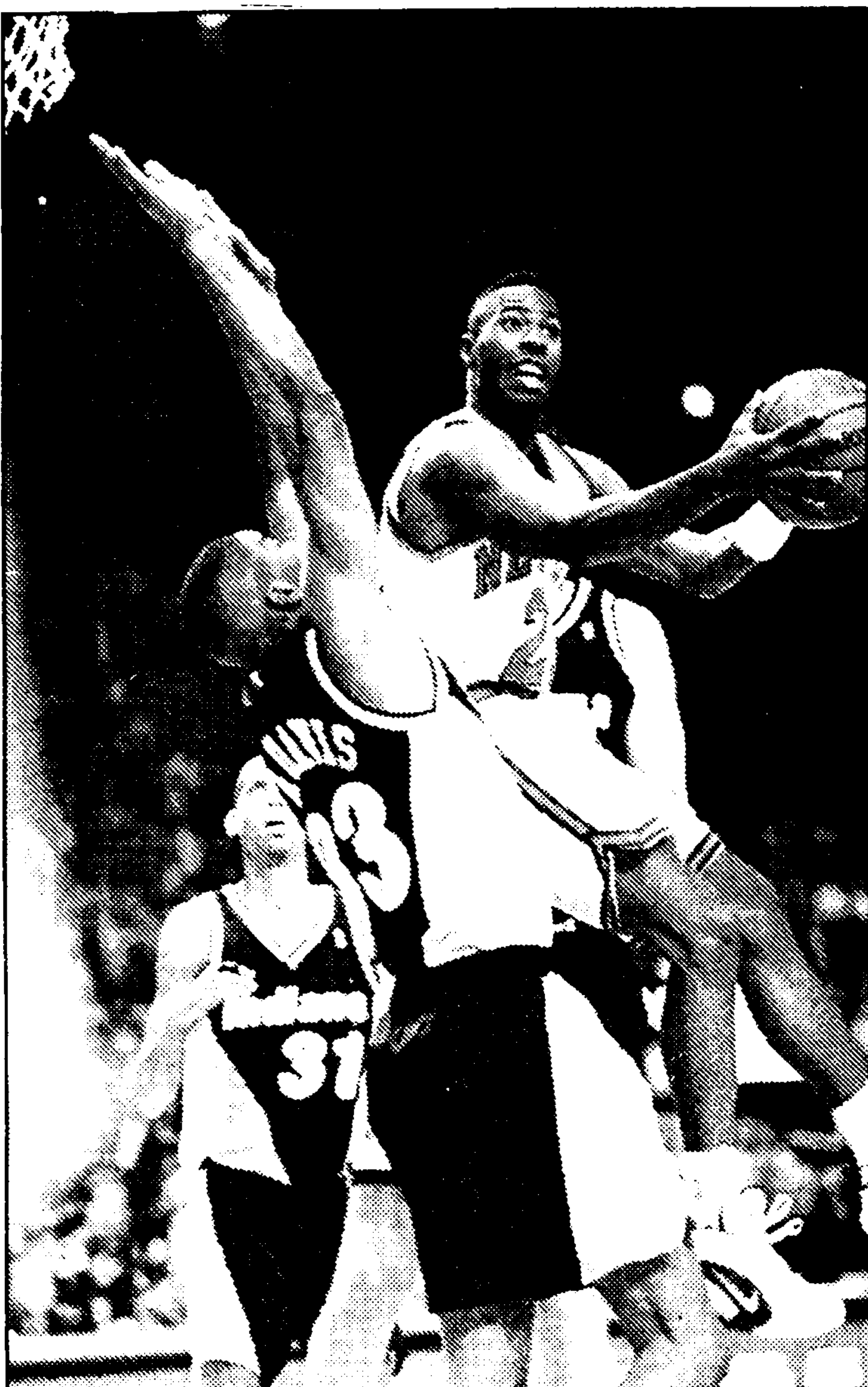
BASEBALL
(Federashon di Beisbòl di Kòrsou)
promotie/degradatieserie
14.30 uur Lagun Stars (AA-klasse) vs Azucar (A-klasse) - Sta. Maria Pirates Ballpark (Heintje Kool).
Veteranen
(Viejas Glorias BBC)
10.00 uur Viejas Glorias vs Yesterday;
12.30 uur Veteranos Punda vs Veteranos Otrabanda;
15.00 uur winnaar A vs winnaar B -Stadion Johnny Vrutaal (Rif).
* * * * * * * * * * * * * * * * *

Seles zegt af voor WTA-titel

NEW YORK — Monica Seles doet niet mee aan het WTA-kampioenschap in Madison Square Garden. Ze besloot af te zien van het met 3,2 miljoen gulden gedoteerde slottoernooi van het seizoen wegens een maar doorzeurende knieblessure.

Seles, met Steffi Graf eerste op de wereldranglijst na haar rentree op de baan midden dit jaar, verscheen vorige week al niet in Oakland op de baan. Door de harde training had ze een peesontsteking in de knie opgelopen. Toen had de 21-jarige tot Amerikaanse genaturaliseerde tennisster uit het voormalige Joegoslavië nog wel hoop in New York gebruik te kunnen maken van haar wild-card. Onder de zestien deelneemsters is waarschijnlijk ook Brenda Schultz.

Pacers zonder Rik Smits

■ *NEW YORK - De Indiana Pacers zijn het NBA-seizoen begonnen zonder de Nederlandse ster Rik Smits. Smits moest vlak voor het begin van de competitie een enkeloperatie ondergaan en kan de eerstkomende weken niet in aktie komen. Reggie Miller (no.31) die hier toekijkt hoe Charlie Ward van de New York Knicks wordt geblokkeerd door Pacer verdediger Antonio Davis, moet nu het team van Indiana 'dragen'.*

Golfteam stijgt twee plaatsen in Shenzen

Shenzhen (Anp) - het nederlands golfteam is vrijdag in het toernooi om de heineken world cup in shenzhen (China) twee plaatsen gestegen. Joost steenkamer en rolf muntz stonden na de tweede ronde als zestiende gerangschikt. De verenigde staten leidden met 269 slagen.

Joost steenkamer etaleerde op de tweede dag zijn uitstekende vorm door opnieuw een kaart met 70 slagen in te leveren. Rolf muntz, donderdag 73, stelde andermaal teleur met zijn tweede kaart in 75 slagen. Steenkamer baarde opzien door op de achttiende hole, als enige van alle 68 deelnemers, een birdie te maken.

De amerikanen fred couples en davis love, winnaar van de laatste drie world cups, hadden na de tweede ronde vier slagen voorsprong op zweden, de enig overgebleven concurrent. Jesper parnevik sloeg een hole-in-one op de 15e hole en verdiende daarmee een jaar lang gratis bier van de hoofdsponsor.

Uitslagen
Heineken World Cup, 2,35 miljoen gulden.
Stand na tweede dag
1. Verenigde Staten (Couples 68 69, Love 65 67) 269 slagen; 2. Zweden (Parnevik 67 66, Sandelin 69 71) 273; 3. Mexico (Alarcon 72 70, Toledo 70 67) 279; 4. Japan 280; 5. Ierland 281; 6. Australië, Schotland, Frankrijk 282; 16. Nederland (Steenkamer 70 70, Muntz 73 75) 288.

Individueel
1. Sasaki (Jap) 131; 2. Love 132; 3. Parnevik 133; 15. Steenkamer 140.
Melbourne. Australisch open, vrouwen. Stand na tweede dag: 1. Neumann (Zwe) 141 (67 74); 2. Geddes (VSt) 142; 3. Annika Sörenstamm (Zwe), Hetherington (Aus), Walton (VSt) 145. Gotemba (Jap). Taiheiyo masters, 2,5 miljoen gulden. Stand na tweede ronde: 1. Higashi (Jap) 136 (70 66); 2. Kase (Jap); 3. Watanabe (Jap), Suzuki (Jap) 141.

Hoorzitting geweld op Griekse velden uitgesteld

ATHENE - Arie Haan lijkt precies op tijd weg bij PAOK Saloniki. Een hoorzitting naar aanleiding van ongeregeldheden in het stadion van deze Griekse club moest door de bond worden uitgesteld. Het bestuur van PAOK, onder voorzitterschap van Thomas Voulinos, is in zijn geheel opgestapt en er verscheen dus niemand om voor de tuchtcommissie verslag te doen. Dinsdag doet ze een tweede poging opheldering te krijgen.

De rellen deden zich maandagavond voor tijdens de wedstrijd tegen AEK Athene. Ongeveer 300 fans renden in de slotfase het veld op en startten een massale vechtpartij. Daarbij vielen 30 gewonden, onder wie de scheidsrechter. De politie verrichtte acht arrestaties.

Het duel werd twee minuten voor tijd gestaakt. PAOK stond op dat moment met 1-3 achter. Dat resultaat blijft gehandhaafd. De kans is groot dat de voormalige werkgever van Haan drie punten in mindering wordt gebracht. De club uit Thessaloniki werd in 1992 voor twee jaar uitgesloten van Europees voetbal na excessen bij een wedstrijd tegen Paris Saint-Germain. Later werd die schorsing tot een jaar teruggebracht.

De machtige en rijke Voulinos probeerde onlangs in kort geding Arie Haan naar Griekenland terug te halen of er op zijn minst een enorme afkoopsom aan over te houden. De Rotterdamse rechter besliste dat Haan bij Feyenoord mag blijven. Het opstappen van Voulinos, en in zijn kielzog de rest van het bestuur, zadelt PAOK op met grote financiële problemen. Die zullen met zeker een miljoen gulden oplopen als de Griekse voetbalbond besluit de club voor een nog te bepalen aantal thuiswedstrijden naar elders te verbannen.

Klas Ingerson gaat naar Bari

SHEFFIELD — Sheffield Wednesday heeft Klas Ingesson, net voor het sluiten van de Italiaanse transfermarkt, verkocht aan Bari. De Zweedse international bracht 2,25 miljoen gulden op. Dat was een kwart miljoen meer dan de Engelse club na het WK van 1994 aan PSV betaalde voor de middenvelder.

KNVB-arbiters houden pleidooi voor professioneler aanpak

ZEIST - Scheidsrechters moeten in de toekomst professioneler werken. De vele plannen daarvoor van het internationale arbiterkorps dienen nu eindelijk eens ten uitvoer te worden gebracht. De KNVB organiseerde daartoe vrijdag een bijeenkomst met internationale scheidsrechters in Zeist. Na een paar uur discussiëren en vergelijken kwam de Nederlandse arbiter Mario van der Ende met een simpele conclusie.

"In Nederland zijn we op de goede weg." De Hagenaar doelde hiermee op de werkwijze van de KNVB, die in vergelijking met veel andere landen haar scheidsrechters gedegen opleidt. "Maar een goede begeleiding is niet voldoende. Ik zou het liefst full prof worden", aldus Van der Ende, in het dagelijks leven leraar. Momenteel krijgen Nederlandse scheidsrechters per Eredivisiewedstrijd circa 1.000 gulden waarover nog belasting moet worden betaald.

Elke dag op het veld is in feite een dag inkomsten misgelopen, vindt ook arbiter Jan Wegereef. "Ik heb dan nog het voordeel dat ik freelance werk. Mario moet als leraar ook rekening houden met de belangen van zijn school. Als je een internationale wedstrijd fluit, ben je minstens drie dagen kwijt."

Gerard Bouwer, als bestuurslid bij de voetbalbond verantwoordelijk voor de scheidsrechters, onderkent dit probleem. "Daarom willen we semi-professionele arbiters die altijd beschikbaar zijn als we dat vragen. Het komt erop neer dat ze hun maatschappelijke carrière ondergeschikt maken aan hun loopbaan als scheidsrechter."

Tijdens de discussies kwam aan het licht dat in landen als België, Schotland, Denemarken en Frankrijk arbiters nauwelijks worden begeleid. Bijna nergens vindt regelmatig contact plaats met de clubcoaches. Ook worden scheidsrechters niet betrokken bij werving en opleiding van nieuwe arbiters. Er zijn zelfs landen waar scheidsrechters niet verplicht zijn te trainen. Peter Mikkelsen, internationaal gelouterd arbiter, gaf toe dat dat ook in Denemarken zo is. "Ik moet de nederlandse bond een compliment geven", zei de Deen. De KNVB verplicht haar scheidsrechters tot een regelmatige training.

De Franse delegatie, van mening dat het tijd is voor vernieuwing, kwam met een voorstel voor semi-professionele fluitisten. De scheidsrechters moeten een vast salaris krijgen, 5.000 à 7.000 gulden per maand, plus een premie per wedstrijd van ongeveer 1500 gulden.

Verder moet een scheidsrechter kunnen beschikken over een eigen fysiotherapeut. Medische kosten op conto van de bond. Tenslotte moet iedere arbiter een officieel contract met de bond krijgen. Naast deze rechten kent een semi-prof in het Franse voorstel de volgende plichten: Vijf halve dagen per week is hij beschikbaar. In die tijd dient een scheidsrechter te trainen, zich tactisch en technisch voor te bereiden, tijd vrij te maken voor de media en medische controles te ondergaan.

Van der Ende houdt vast aan de plannen van de wereldvoetbalbond (FIFA) die vergelijkbaar zijn met het Franse initiatief. Volgens de FIFA moet elk land een select groepje arbiters fulltime in dienst hebben. Daarnaast werkt dan een aantal semi-professionals. Van der Ende: "Het kan toch niet zo zijn dat je met het huidige professionele voetbal, waarin de belangen levensgroot zijn, met amateur-arbiters blijft werken? Ik kan met mijn achtergrond als leraar bij voorbeeld scheidsrechters opleiden. Verder denk ik dat de kwaliteit van de scheidsrechters over het algemeen verbetert. Onder de huidige omstandigheden kun je niet veel van ze vragen. Maar als ik elke dag voor de bond werk, kunnen en moeten ze alles van me eisen. Het maakt natuurlijk wel uit of je wekelijks een keer traint of zes keer."

Spectaculaire vangbal bij cricket

■ *BRISBANE - De Australische captain Mark Taylor (rechts) wordt gefeliciteerd door twee teamgenoten na een spectaculaire vangbal waarmee hij slagman Saleem Elahi van Pakistan uitschakelde. Dit gebeurde op de tweede dag van de testmatch tussen Australië en Pakistan die in Brisbane wordt gespeeld.*

De Kuip weer uitverkocht

NOORDWIJK - Stadion De Kuip zit woensdag tijdens Nederland - Noorwegen voor het eerst sinds twee jaar helemaal vol bij een interland. Met 49.000 toeschouwers is de accommodatie van Feyenoord uitverkocht. Vorige keer was dat het geval in de herfst van 1993, toen Engeland op bezoek was in de aanloop naar het wk in de Verenigde Staten. D... kaarten voor Nederland - Noorwegen, voor het eerst bij een interland ook verkocht bij de kantoren van Stichting Nationale Sporttotalisator (SNS), waren d... weken geleden al a... afgezet. Onder de toeschouwers zijn ongeveer 33... Noren.

Overigens moeten toeschouwers die in de toekomst een wedstrijd van het Nederlands elftal willen bezoeken eerst lid worden van de supportersclub Oranje. Daaraan is een pasje verbonden. Ook voor de wedstrijd tegen de Noren hadden de leden van de supportersvereniging al voorrang bij het kopen van een kaartje. De club vraagt elke toeschouwer woensdag de voorspelde uitslag duidelijk op een kledingstuk te zetten.

Agassi niet naar ATP in Frankfurt

LAS VEGAS — Andre Agassi neemt niet deel aan de ATP Masters, volgende week in Frankfurt. De Amerikaan, die zondag door landgenoot Pete Sampras werd afgelost als beste tennisser ter wereld, heeft zich wegens een blessure afgemeld.

Agassi liep in september een gekwetste borstspier op in de halve finale van het Davis Cup-toernooi tegen Zweden. In Essen maakte hij zijn rentree, in de kwartfinale verloor de toen nog nummer één van Malivai Washington. Hij kwam ook niet naar het toernooi in Parijs-Bercy. Ook de ATP Masters bleek niet haalbaar.

RHEDEN - De damtweekamp Baljakin - Schwarzman met als inzet de wereldtitel kent nog steeds geen beslissing. Het reguliere toernooi sloten beide grootmeesters af op 2-2. Het evenwicht werd ook in de barrage, met nog maar een uur bedenktijd per speler, niet verstoord. In de eerste verkorte partij donderdag kwam Schwarzman beter te staan. Het voordeel was echter te gering voor winst. Hetzelfde kon Baljakin zeggen over de tweede en derde confronatie. Zijn opponent vond ondanks de problemen en de tijdsdruk de juiste verdediging. De beslissing moet nu vallen op de laatste dag.

Basler woedend na ontnomen avontuur

BREMEN - Minder dan twee weken voor de Europese wedstrijd tegen PSV heeft sterspeler Mario Basler van Werder Bremen woedend uitgehaald naar manager Willi Lemke. 'Super-Mario' houdt Lemke verantwoordelijk voor een mislukte transfer naar Italië.

Basler, die tot 2000 onder contract staat, verwijt Lemke dat hij weigerde de voorwaarden op papier te zetten waartegen de middenvelder naar eigen zeggen mocht vertrekken. In gesprekken tussen Basler en de club zou de transfersom van ruim 21 miljoen gulden zijn gezakt naar 15 miljoen, alsmede twee vriendschappelijke duels.

Basler, die de laatste weken bij wijze van spreken op zijn koffer zat om zo snel mogelijk te vertrekken: "Mijn droomclub geloofde niet in mondelinge toezeggingen." Het zou gaan om Fiorentina. "Mijn gedwongen verblijf in Bremen kost me veel geld. De club moet het verschil maar bijpassen. In de winterstop zullen we maar eens rond de tafel gaan zitten."

Dat hij op vrij korte termijn toch weggaat, lijkt wel zeker: "Misschien heb ik de volgende keer meer geluk. Ik zal overigens wel zorgen dat mijn ergernis over Lemkes optreden geen gevolgen heeft voor mijn prestaties op het veld." International Basler wil namelijk met Duitsland Europees kampioen worden, volgend jaar in Engeland, en moet dus vorm tonen.

Basler zorgt bijna wekelijks voor krantekoppen. Op een door hemzelf belegde persconferentie zei hij ook nog: "Ik ben zeer teleurgesteld. De club heeft de kans van mijn leven getorpedeerd. Ik erger me mateloos aan manager Willi Lemke. Hij kan blijkbaar niet rustig slapen als hij een keertje niet in de krant staat." Lemke, die in Frankfurt vertoefde en niet direct kon reageren, wilde niets weten van de tussenkomst van allerlei makelaars.

Inter koopt in

MILAAN — Internazionale was de gretigste inkoper tijdens de herfstopruiming van het Italiaanse voetbal. De tweede club van Milaan contracteerde na de Braziliaan Caio een tweede aanvaller, Marco Branca (AS Roma).

Branca, vorig seizoen spelend bij Parma, tekende bij Inter een tweejarig contract. Jeugdinternational Delvecchio vertrok naar AS Roma. De 20-jarige Braziliaan Caio Ribeiro Dedocoussau kostte Inter, volgens de Gazzetta dello Sport, 7,5 miljoen gulden. Geruchten dat de transfer zou worden bekostigd door de verkoop van de Engelsman Paul Ince, bleken onjuist. Ince bleef in dienst van Inter.

Anabolica in verband gebracht met nierkanker

LONDEN - Misbruik van anabole steroïden leidt mogelijk tot nierkanker. Dat is de mening van een groep Britse artsen, die de resultaten van hun onderzoeken vrijdag publiceren in het medische vakblad the lancet. Ze beschrijven de gevallen van twee 26-jarige bodybuilders, bij wie een renaal carcinoom is vastgesteld.

Een kankergezwel in de nier komt volgens de onderzoekers hoogst zelden voor bij mensen onder de 30. De gemeenschappelijke factor in beide ziektebeelden was het gebruik van spierversterkende middelen. De ene patiënt boetseerde zijn lijf gedurende zes jaar met behulp van opbouwende hormonen zoals testosteron, de andere twintig maanden.

"Bodybuilders nemen anabole steroïden in doses die vele keren groter zijn dan nodig is voor therapeutische aanvulling van een tekort aan mannelijk geslachtshormoon. Dat leidt tot een cyclische verandering in de hormoonhuishouding", schrijven ze in het artikel.

"Vasthouden aan het goede van Malta"

Hiddink optimistisch over interland tegen Noorwegen

NOORDWIJK - Bondscoach Hiddink houdt voor de belangwekkende interland van het Nederlands elftal tegen Noorwegen vast aan het goede van de vorige twee wedstrijden. "Misschien was het niet altijd even oogstrelend. Qua resultaat is wel een basis gelegd waarmee we verder kunnen."

De laatste twee wedstrijden werden gewonnen. Tegen Wit-Rusland dankzij een treffer van Mulder op de valreep, op Malta door een opleving van Overmars na de rust. Hiddink vond het allemaal voldoende om met optimisme voort te borduren. "Ik gruwel van verhalen als zou Oranje niets op de Europese titelstrijd hebben te zoeken. Dat het beter is maar eens een toernooitje over te slaan. We moeten te allen tijden de ambitie blijven uitstralen dat we erbij willen zijn. Echte profs willen alles winnen. Dat geldt ook voor die uit onze selectie. Ze willen presteren."

Nederland hoort volgens Hiddink ook thuis op het hoogste podium. "Misschien hebben we niet meer de super-, super-, supervedetten van een paar jaar terug. We hebben wel een groep met veel mogelijkheden. Niet alleen voor nu, maar ook voor het wk in 1998 en zelfs voor het ek in het jaar 2000. Met een paar aanpassingen, dat wel. Maar gezien de gemiddelde leeftijd gaat deze groep nog jaren mee."

Over zijn bedoelingen tegen Noorwegen, dat in Rotterdam moet worden verslagen, liet Hiddink weinig twijfel bestaan. "Gebleken is dat het tegen malta in bepaalde fasen goed ging. Het heeft daarom geen zin van aanpak te veranderen." Dat betekent dat, opnieuw, het systeem van Ajax wordt opgepakt. Spelen met veel aanvallers, van wie er twee op de vleugels staan.

Tegen de compact verdedigende Noren zal er voor de flankspelers weinig ruimte komen. De Scandinaviërs zijn niet te beroerd daar met dubbele dekking te spelen. Dat mag best van Hiddink. "Dan zal er op andere gebieden van het veld meer ruimte ontstaan. Het wordt dan een kwestie van profiteren, uitspelen. De spelers in de as weten hoe op bepaalde situaties gereageerd moet worden."

Het concept is duidelijk, de namen zijn, officieel althans, nog niet ingevuld. Ronald de Boer gaf onmiddellijk na Malta-uit aan niet meer als rechterspits te willen optreden. Wegens de schorsing van Kluivert sprak hij al van een rol centraal in de aanval, met Bergkamp. Hiddink: "Een goede zaak dat die jongens meteen al meedenken over de volgende wedstrijd. De Boer kan op meerdere plaatsen spelen. Inderdaad, ook in de spits."

Dan is er nog het verhaal dat Overmars die, als bij Ajax, het liefst op links speelt. Hiddink echter heeft niemand op rechts en zou de aanvaller graag willen overhevelen. "Ik heb de banden geanalyseerd. Als men alles rustig tegen elkaar afweegt, blijkt dat het rendement van Overmars aan beide kanten even groot is. Misschien is het een idee-fixe van hem dat hij op links beter uit de voeten kan."

Verdedigend staat Oranje vast, rechts op het midden gaat de keuze tussen Winter en Seedorf. Zeer waarschijnlijk kiest Hiddink woensdagavond voor de volgende elf: Van der Sar, Reiziger, Frank de Boer, Blind, Numan, Winter (of Seedorf), Bergkamp, Witschge, Overmars, Ronald de Boer en Helder.

Geen Jonk, enkele jaren de spelbepaler, recentelijk weer opgebloeid bij PSV. "Het gaat steeds meer de goede kant op met hem en daarmee ben ik blij. Hij speelt goed, maar wel in de manier waarop PSV speelt. Die is anders dan de manier waarop wij spelen. Maar Jonk hoort bij de groep van 20, 25, die ik in mijn hoofd heb. Zoals ook Bryan Roy daarbij hoort." Voorlopig gokt Hiddink nog op Bergkamp, als het gaat om de man die er bovenuit moet stijgen. "Aanvankelijk had hij moeite in Engeland. Wennen aan een andere cultuur, in en buiten het veld. Vorige week tegen Manchester United zag ik hem zeer goed spelen. Dat moet nu een vervolg krijgen in het Nederlands elftal."

In hetzelfde duel zag Hiddink helder in actie. Een volwaardig international? Hiddink dacht het wel. "Over het algemeen speelde hij voldoende. Grillig als altijd, maar dat hoort bij hem. Hij had ook veel goede acties. Tactisch is helder beter geworden. Men moet hem echter niet te tactisch maken. Dan wordt het mooie uit zijn spel gehaald. Dat mag nooit de bedoeling van een coach zijn."

De Noren noemde hij robuust. "Fysiek sterk, gericht op de defensie. Ze proberen snel uit te breken, om zich daarna weer even snel terug te trekken. We zullen het lichamelijk geweld niet uit de weg moeten gaan, maar wel, hoe simpel het ook klinkt, ons eigen spel moeten spelen. Daarnaast moeten we vertrouwen op het extra aan individuele kwaliteit aan onze kant. Dat zal uiteindelijk de doorslag moeten geven."

■ *SUZUKA - De Finse formule-1 rijder Mika Hakkinen is zwaar gewond in het hospitaal opgenomen nadat hij in de kwalificatierace voor de Grand Prix van Australië met zijn McLaren-Mercedes uit de bocht ging. Hakkinen reed met een snelheid van 155 mijl per uur toen hij tegen een afrastering van autobanden opbotste. Hier wordt hij uit zijn auto geholpen.*

Fin Hakkinen zwaar gewond bij ongeluk

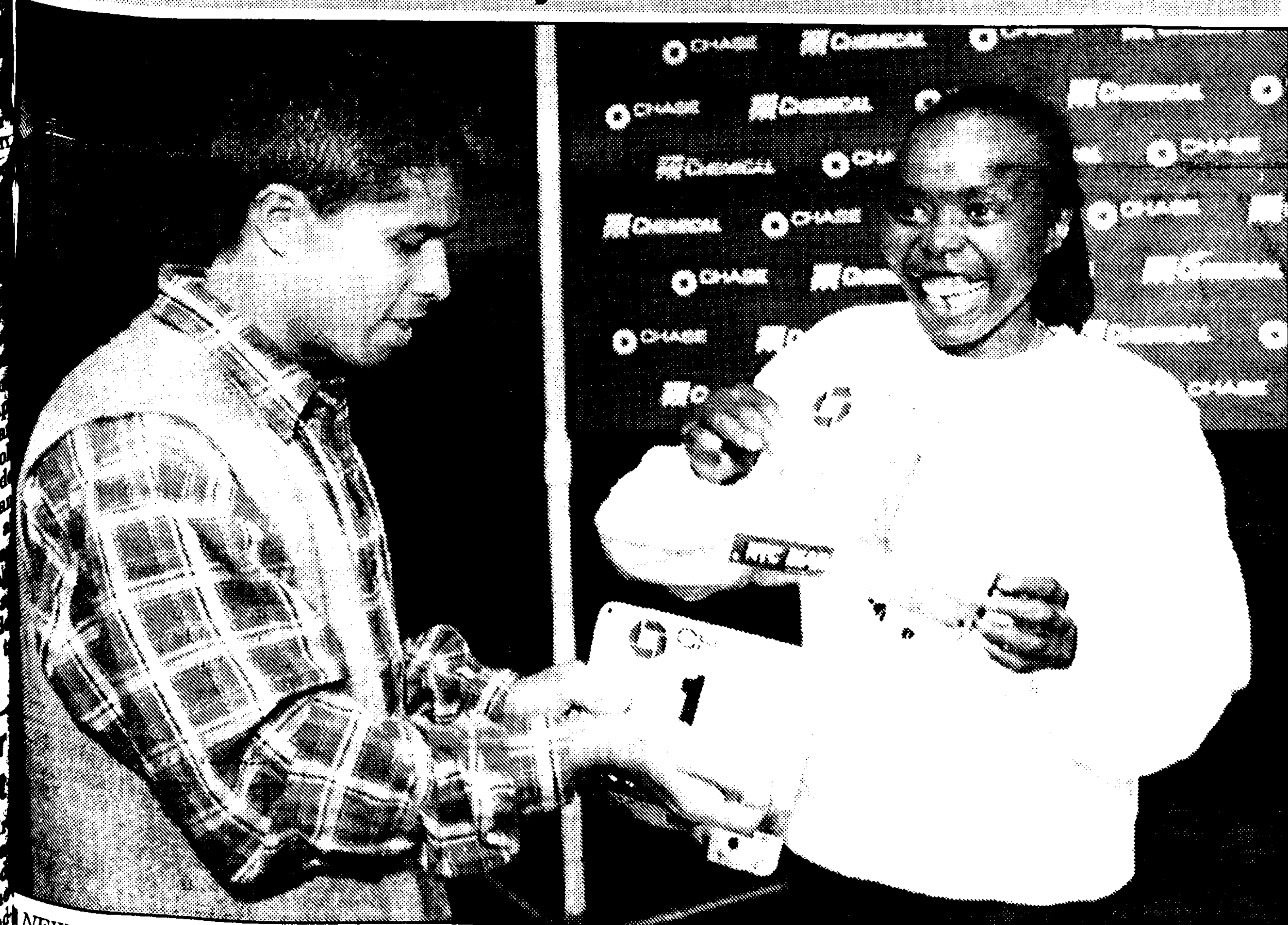
ADELAIDE - De Finse autocoureur Mikka Hakkinen is gisteren tijdens de training voor de grand prix van australie in de Formule I in Adelaide bij een ongeluk zwaar gewond geraakt.

De 27-jarige Hakkinen, juist hersteld van een blindedarm-operatie, raakte in zijn derde trainingsronde de macht over het stuur van zijn McLaren kwijt en botste met een snelheid van meer dan 200 kilometer per uur tegen een muur van banden. De bolide maakte in de lucht een draai van 360 graden.

Op het circuit werd Hakkinen gedurende een half uur eerste hulp verleend. Daarna is hij naar een ziekenhuis overgebracht. De training werd direct na het ongeval gestaakt en een uur later hervat. De coureur, volgens een verklaring van professor Syd Watkins, hoofd medische dienst van de Internationale Automobiel Federatie (FIA) gewond aan het hoofd, is opgenomen op de afdeling intensive care van het ziekenhuis.

"Hakkinen wordt buiten bewustzijn gehouden en kunstmatig beademd", verklaarde Watkins. "Dit is de normale wijze van behandelen bij verwondingen aan het hoofd." Volgens Watkins heeft nader onderzoek geen andere verwondingen aan het hoofd en gezicht aan het licht gebracht. "Wat zijn neurologische toestand betreft is niet eerder dan binnen enkele dagen iets te voorzien. De toestand is op dit moment bevredigend."

Favorieten bij New York marathon

NEW YORK - De Mexicaan erman Silva, winnaar van 995 (links) en de Afrikaanse Tegla Leroupe (rechts) zijn de favorieten om de zege te behalen in de New York Marathon die zondag wordt gehouden. Ruim 27 duizend renners uit de hele wereld doen mee aan deze race die door de vijf belangrijkste wijken van New York gaat.

Centro Dominguito zegeviert met 2-0

Versterking helpt SUBT niet

WILLEMSTAD — De recente verbeteringen bij SUBT met o.m. de terugkeer van geroutineerde spelers als Elvis Janga en Burney Poppen, bleken gisteravond tegen Centro Dominguito niet voldoende om een nederlaag te ontlopen. Na twee gelijke spelen en een overwinning in de tweede ronde, verloor SUBT gisteravond zijn eerste wedstrijd in de tweede ronde.

Een nederlaag die overigens geen gevolgen heeft voor SUBT dat geen kansen meer maakt op kwalificatie en dat zich van de andere kant helemaal geen zorgen hoeft te maken wat betreft degradatie. Voor Centro daarentegen leverde de overwinning, die met de score van 2-0 werd behaald, drie kostbare punten op in de strijd om kwalificatie en om het kampioenschap van de voorcompetitie. De Dominguitoploeg heeft thans 22 punten uit 11 wedstrijden terwijl zijn belangrijkste concurrent, Undeba, op dit moment de koplopers positie inneemt met 24 punten uit 12 partijen.

Bij Centro ontbrak gisteravond in de eerste helft de vonk. De ploeg speelde met weinig inspiratie en creativiteit en maakte een statische indruk. In de tweede helft ging het heel anders te werk. Dat leidde gauw tot het gewenste resultaat. In de 58ste minuut schoot Lesley Filomena zijn team naar een 1-0 voorsprong. Dit dankzij een uitstekende assist van Jairo Antonia. SUBT kreeg geen kans om zich te hergroeperen omdat kort na elkaar zowel Sydney Janga als Lissandro Thomasa het strijdperk moesten verlaten met de rode kaart.

Deze tegenslag inspireerde de overgebleven veldspelers tot fel tegenspel. Toch kon het niet worden voorkomen dat Centro in de 86ste minuut op 2-0 kwam. Lesley Filomena tekende ook voor dit tweede doelpunt en bracht zijn totaal in het seizoen op zeven, twee minder dan Shurmel Lodowika. Filomena deelt de tweede plaats op de topscorersranglijst met Curley Poppen.

In de tweede divisie forceerde Porta Blanku een gelijkspel tegen het op papier veel sterkere Centro Barber. De uitslag was 1-1. De competitie wordt zondag voortgezet met de volgende wedstrijden: Jong Colombia-Victory Boys en De Koning-Sharo Stars. In de eerste ronde won Jong Colombia met de nogal duidelijke score van 4-1.

Krajicek in Stockholm in tweede ronde eruit

STOCKHOLM — ichard Krajicek is in de weede ronde van het tenistoernooi in Stockholm itgeschakeld. De als erde geplaatste Nederlander verloor in drie sets an de Zweed Mikael Tillsröm: 6-7, 6-2, 3-6.

Krajicek sloeg in de partij 5 aces, het serveergeweld leek niet voldoende. Tillsröm, wiens tenniscarrière eregeld is onderbroken door blessures, was succesvol met uitgekiende lobs, servicereturns en passeerballen. Krajicek had slechte herinneringen aan de Zweed, vorig jaar werd hij in de derde ronde van de open Franse kampioenschappen op Roland Garros door hem uitgeschakeld.

Jim Courier is in de Zweedse hoofdstad als eerste geplaatst, de Amerikaan won met 6-4, 6-3 van de Australische dubbelspelspecialist Todd Woodbridge. Thomas Enqvist, voor eigen publiek tweede op de plaatsingslijst, had geen moeite met de Roemeen Pavel, 6-1, 6-3.

Uitslagen tennis Philadelphia. Vrouwen. 1,3 miljoen gulden. Tweede ronde: McNeil (VS) - Raymond (VS) 6-3, 6-2. Kwartfinales: Graf (Dui/1) - McGrath (VS) 6-3, 6-2.

Buenos aires. Mannen. 485.000 gulden. Tweede ronde: Moya (Spa) - Alami (Mar) 6-4, 7-6, Berasategui (Spa/4) - Marques (Por) 6-3, 6-7, 6-2, Mantilla (Spa) - Ruud (Noo) 6-4, 7-6, Gumy (Arg) - Spadea (VS) 6-2, 5-7, 6-4, Emilio Sanchez (Spa) -Costa (Spa/2) 7-6, 1-6, 6-2, Blanco (Spa) - Burillo (Spa) 7-5, 6-1, Novak (Tsj) - Javier Sanchez (Spa/7) 6-0, 7-6, Corretja (Spa) - Rios (Chl/3) 3-6, 6-2, 6-3.

Vreugde in Liberia over George Weah

MONROVIA - George Weah, de Liberiaanse pits van AC Milan, vliegt it weekeinde speciaal aar zijn vaderland om en onderscheiding in ontangst te nemen. Dat ebeurt vooral om het olk, dat door een felle urgeroorlog moeilijke ijden doormaakt, enig gevoel van trots en vreugde te geven. Weah, voor het seizoen door milan aangetrokken als vervanger van de afgekeurde Marco van Basten, is door het Franse voetbalblad 'Onze Mondial' uitgeroepen tot europees voetballer van het jaar. Het blad eiste dat Weah de prijs in ontvangst zou nemen in Monrovia, de hoofdstad van Liberia. De aanvaller: "Onze huurt een privé-vliegtuig, brengt me zaterdag naar liberia en maandag weer terug naar Milaan." Op de staatsradio riep Weah de burgers op hem massaal te verwelkomen. Voetbal is in Liberia een van de weinige zaken des levens die zorgt voor eensgezindheid in de harten.

Weah is ook een van vijftig kandidaten voor de traditionele onderscheiding voetballer van het jaar, de verkiezing van het eveneens Franse blad 'France Football'. Tot die voorselectie zijn ook vijf Europese kampioenen van Ajax doorgedrongen: Overmars, Kluivert, de inmiddels gestopte Rijkaard, Litmanen en Finidi.

Hutu's gevangen genomen

IWAWA - *Hutu-militieleden werden gevangen genomen op Iwawa, een eiland in het Kivumeer in het noordwesten van Ruanda. Soldaten van het door Tutsi's overheerste regeringsleger van Ruanda voerden een operatie uit op het kleine eiland en gingen een confrontatie aan met een kleine vijfhonderd Hutu-militieleden die het eiland gebruikten voor trainingsdoeleinden en die, eenmaal getraind, aanvallen uitvoerden op Ruandese doelen. Bij de operatie werden ruim 170 Hutu's gedood. In Kigali, de hoofdstad van Ruanda, zei men dat met deze operatie de meest gevaarlijke militaire bedreiging was opgeruimd.*

(AFP-satellietfoto)

Washington ook gepikeerd over Europese aanpak opvolging Claes

VS lusten Lubbers compromis-kunst nie[t]

WASHINGTON - Lubbers is te veel een man van compromissen. De Verenigde Staten willen een leidersfiguur als secretaris-generaal van de NAVO. De Amerikaanse regering is vorige week op grond van de sollicitatiegesprekken van oud-premier Lubbers tot de conclusie gekomen dat hij niet de kandidaat was die Amerika zoekt. Overigens begrijpen de Fransen het terugtreden van Lubbers niet.

De afwijzing van Lubbers werd vorige week vrijdag al duidelijk bij insiders in Washington toen de Deense kandidaat Ellemann-Jensen een gelijksoortig sollicitatiegesprek voerde. Het werd nog duidelijker toen de Amerikaanse minister van Defensie Perry, die bij de gesprekken met Lubbers en Ellemann-Jensen niet aanwezig was geweest omdat hij in het buitenland was, Ellemann-Jensen zaterdag alsnog voor een gesprek uitnodigde, direct na zijn terugkeer uit Japan.

LEIDER NODIG

De Amerikanen willen geen man van compromissen op de post van secretaris-generaal van de NAVO, maar een leider. Zij zijn bang dat een man als Lubbers bij mogelijke tegenstellingen binnen het bondgenootschap te weinig met Amerikaanse bezwaren rekening zal houden en te veel naar compromissen zal zoeken.

Als voorbeeld werd het hypothetische geval gegeven dat er een verzoek is meer Amerikaanse troepen naar Bosnië te sturen dan de 25.000 die er dan al zouden zijn. De Amerikanen zouden daar onder geen voorwaarde toe bereid zijn, terwijl de Europeanen daar op aandrongen. De Amerikanen willen dat in zo'n geval de secretaris-generaal van de NAVO onomwonden zegt waar het op staat. Dat het voor de VS een politieke onmogelijkheid is, terwijl Lubbers dan mogelijk naar compromissen zou gaan zoeken.

SLAG IN GEZICHT

De Amerikanen zijn ook gevallen over de gevolgde procedure. Frankrijk, Engeland en Duitsland hebben de kandidatuur van Lubbers gesteund zonder dat kennelijk met de Amerikanen te coördineren, ervan uitgaande dat de regering van de Verenigde Staten een Europese kandidaat automatisch zouden steunen. Dat was een slag in het gezicht van de regering van Clinton. De leider van het Atlantisch bondgenootschap laat zich niet op die manier de wet voorschrijven en niet voor een voldongen feit plaatsen.

Maar de gevolgde procedure heeft niet de doorslag gegeven. Als Lubbers op de Amerikanen een goede indruk had gemaakt, dan zouden zij over de procedurele bezwaren zijn heengestapt en hadden zij op zijn hoogst hun fiat een paar dagen opgeschort.

DEEN NAAR PARIJS

De Deense oud-minister Uffe Ellemann-Jensen gaat maandag naar Parijs om er met de Franse minister van Buitenlandse zaken Herve de Charette te praten over zijn mogelijke benoeming tot secretaris-generaal van de NAVO. Ruud Lubbers was de favoriete kandidaat van de Fransen en van elf andere van de in totaal zestien NAVO-landen. President Chirac zelf heeft dat eind oktober nog door laten schemeren tijdens een bezoek van premier Kok aan Parijs. Lubbers was toen nog niet officieel kandidaat.

Diplomatieke kringen in Parijs begrijpen niet goed waarom Den Haag vrijdagmorgen de kandidatuur van Lubbers heeft ingetrokken. De Amerikanen hebben hem immers nooit met evenveel woorden afgewezen, hoogstens een voorkeur uitgesproken voor de Deen. Maar de - Europese - amb[...] van de betrokken landen in de Fran[...] stad zijn er evenzo[...] overtuigd dat het pl[...] voren schuiven van [...] als kandidaat - [...] overleg met de Ame[...] -Washington in het v[...] keelgat is geschoten.

ONDUIDELI[JK]

Hoe de procedure nu loopt is volstrekt [...] lijk. De Fransen st[...] dat zij nooit enig vo[...] hebben gemaak[t] opzichte van Ell[emann]-Jensen, enkel een [...] hebben uitgesproken [...] bers. Franse voorwa[...] steun aan een kandid[...] secretaris-generaal [...] Noordatlantische ver[...]ganisatie was dat[...] Franse taal macht[...] Lubbers spreekt goe[d] de Deen niet. Maar[...] luidt het in Parijs "[...] mann-Jensen dat le[...]

De PvdA denkt [...] spanningen tussen [...] de Europese NAVO-l[...] de kandidatuur v[...] premier Lubbers vo[...] van NAVO-chef uit[...] parten hebben g[...] PvdA-woordvoerde[r] zegt dat vrijdag [...] reactie op het teru[g...] van de kandidatuur [...] bers door de Ned[...] regering. Valk noemt [...] wikkelingen "heel [...] triest voor Lubbers [...] voor het bondgenoot[schap].

Het Witte Hui[s] vrijdag aangegeven [...] Verenigde Staten ni[...] de kandidatuur van [...] Uffe Ellemann-Jen[sen] de functie van s[...] generaal van de NAV[O] Hij is na de terug[...] van Lubbers de en[...] gebleven officiële k[...] "De VS willen [...] nieuwe kandidaten [...] zullen presenteren" [...] woordvoerder van [...] [illegible] Mc[...] volgens hem cons[...] bereiken in het bo[...]schap.

Zesde arrestatie in Israël na moord op Rabin

VS-orthodoxen steunen dader

JERUZALEM - De Israëlische politie heeft een zesde verdachte gearresteerd in verband met de moord op premier Rabin. Dit heeft een woordvoerder vrijdag verklaard.

De verdachte, Michael Epstein, is een kolonist op de Westoever. Hij zou vrijdag nog worden voorgeleid. Het is nog onbekend wat de precieze aanklacht is.

De orthodoxe Newyorkse jood Moshe Gross, die een geldinzameling voor de moordenaar van premier Rabin is gestart, heeft vrijdag gezegd dat zijn organisatie geen banden heeft met de radicale Kach-beweging. De later vermoorde rabbijn Meir Kahane richtte deze uiterst rechtse groep in 1990 in New York op. "Maar wij hebben geen sympathie voor Kahane, hij was ons niet gelovig genoeg". Op het bandje van Gross antwoordapparaat veroordeelt zijn groep Rabin, als "extreem radicale racist, die ongelovige joden [illegible]" [illegible] Gross' actie heeft de joden in New York, al naar gelang definitie tussen de 1,5 en 2,5 miljoen, verder verdeeld. De orthodoxen verdoemen Rabin en de leden van de regering in Tel Aviv als verraders, terwijl voorstanders van vredespogingen de critici als fanatici veroordelen.

Kahane's zoon Binyamin verzamelt in de VS tot op de dag van vandaag grote sommen gelds in voor radicale joodse kolonistengroepen. En orthodoxe synagogen halen permanent geld binnen voor steun aan extremistische tegenstanders van de regering in Israël.

RECHTS ISRAEL

De populariteit van de rechtse oppositie in Israel is na de moord op Rabin gedaald. Bijna driekwart van de kiezers wil dat de regering het vredesproces met de Palestijnen [illegible] die vrijdag werd gepubliceerd. Voor de moord op Rabin, afgelopen zaterdag, waren evenveel Israeliërs voor als tegen het vredesbeleid. Rabin loodste vorige maand zijn jongste akkoord met de PLO met 61 tegen 59 stemmen door de *Knesset*.

Brit in Singapore ter dood veroordeeld

SINGAPORE - Een 35-jarige Brit is vrijdag in Singapore ter dood veroordeeld voor de moord op een Zuid-Afrikaan.

Hij is de eerste westerling die in Singapore een doodvonnis krijgt voor moord. Vorig jaar september werd de Nederlander Johannes van Damme geëxecuteerd voor drugssmokkel. John Martin Scripps vermoordde afgelopen maart zijn kamergenoot in een Singaporees hotel, Gerard George Lowe. Lowe's lichaam werd in stukken gehakt en verpakt in vuilniszakken [illegible]

Bedoeld voor aanslag op vredesproces in Noord Ierland

Ierse politie vangt autobom op

DUBLIN - De Ierse politie heeft vrijdagochtend nabij de grens met de Britse provincie Noord-Ierland een vrachtwagen met 135 kilo explosieven aangehouden. Met de arrestatie van twee verdachten is een zware bomaanslag door tegenstanders van het Noord-Ierse vredesproces verijdeld.

Eén van de twee arrestanten is volgens de Ierse politie een leider van een extremistische splintergroep die tegen het Britse bestuur in Ulster is en de huidige pogingen afwijst een vredesproces op gang te brengen. Het zou gaan om het Ierse Nationale republikeinse leger, een tamelijk onbekende groep die zich heeft afgescheiden van de nationalistische IRA.

De vrachtwagen werd aangehouden op een parkeerplaats bij Carrickmacross in het Ierse graafschap Monaghan. De actie was het resultaat van samenwerking tussen de Ierse en Noord-Ierse politie, gericht op het voorkomen van aanslagen die het vredesproces in Noord-Ierland zouden kunnen bemoeilijken.

In heel Ierland zijn de veiligheidsmaatregelen aanzienlijk opgevoerd met het oog op het bezoek van de Amerikaanse president Clinton, die op 30 november naar Belfast reist en tot 2 december in Dublin blijft.

SPLINTERGROEP

De splintergroep scheidde zich acht jaar geleden af van de katholieke republikeinse IRA. Deze kondigde vorig jaar na een 25 jaar durende bloedige guerrillastrijd tegen het Britse bestuur over Noord-Ierland een wapenstilstand af. Sinds die tijd is het over het algemeen rustig in Ulster. Er werden slechts drie niet-ontplofte bommen gevonden. Voor het staakt-het-vuren vielen in Noord-Ierland door aanslagen door katholieke en protestantse terreurgroepen 3.200 doden.

Na lange tijd overschot op begroting Vaticaan

VATICAANSTAD - Het Vaticaan heeft voor het eerst sinds 25 jaar een begroting gepresenteerd waarin rekening wordt gehouden met een overschot. De kerkelijke staat hoopt 1996 af te kunnen sluiten met een batig saldo van ongeveer 330.000 dollar.

Dit heeft kardinaal Edmund Szoka, die in het Vaticaan over de geldzaken gaat, vrijdag meegedeeld. Het gaat om een overschot van 0,2 procent op de totale inkomsten van ongeveer 178 miljoen dollar. Van 1970 tot 1992 kwam het Vaticaan aan het eind van het jaar altijd in de rode cijfers terecht. De laatste jaren kon dankzij een gunstige ontwikkeling van de wisselkoersen een bescheiden winst worden geboekt.

Kardinaal Szoka toonde zich optimistisch over de financiële toekomst van het Vaticaan. Voorwaarde is wel dat de bisdommen en andere Rooms-katholieke instellingen in heel de wereld net zo genereus blijven bijdragen als ze de afgelopen jaren hebben gedaan.

Dollarhandel kalm

AMSTERDAM - er viel op de laatste handelsdag van de week in Europa niet veel te beleven bij de dollar. De koers eindigde de dag in Amsterdam op f 1,5805 na donderdag te zijn gesloten op [illegible]5880. De dollar was de dag begonnen op f 1,5800, een koers die donderdagavond in New york al tot stand was gekomen.

Er was vrijdag geen nieuws waar de handelaren houvast aan hadden. De stemming werd bepaald door de perikelen tussen het Amerikaanse congres en de president Clinton over een noodzakelijke, tijdelijk verhoging van het schuldenplafond van de Verenigde Staten.

De verhoging druist in tegen de pogingen het begrotingstekort te verminderen. Clinton heeft gedreigd met een veto. Het gaat om een jaarlijks ritueel, waarbij de regering iedere keer technisch gesproken failliet dreigt te gaan en bij voorbeeld haar ambtenaren niet meer kan betalen.

Het pond sterling was met een slotkoers van f 2,4860 duidelijk lager dan de f 2,5055 van donderdag. De daling was het gevolg van de veronderstelling dat de Britse regering de rente wel eens kan verlagen voordat zij binnenkort de begroting presenteert. Ook de Franse frank moest terug, en wel van f 32,480 (per honderd) tot f 32,425. De munteenheid had te lijden onder speculaties over zeer impopulaire maatregelen waarmee de regering-Juppe volgende week zou komen. De lire moest eveneens achteruit. De koers eindigde op f 0,9910 (per duizend) tegen f 0,9960 op donderdag.

Proef in Nederland met Internet-betalen

AMSTERDAM - Interpay Nederland, namens de gezamenlijke Nederlandse [illegible], en KPN Multimedia [illegible] begin volgend jaar [illegible] proef met een betaalsysteem via de elektronische [illegible]. Met dit experiment [illegible] de partijen nagaan of [illegible] hoeverre Internet-[illegible] directe betalingen [illegible] doen.

[illegible]alen via Internet is nu [illegible]lijk, maar uitermate [illegible]. Interpay en [illegible]media willen via [illegible] bewijzen dat der[illegible] transacties wel op [illegible]ige en betrouwbare [illegible] kunnen worden ver[illegible]. Niet alleen zullen de [illegible] meewerken aan de [illegible], maar ook een aantal [illegible] en instellingen, [illegible] Albert Heijn, ANWB, VNU Business Publications, 06 Software Center Europe, Telekado, Fleurop, het Amsterdam Uit Buro en de LOI.

Betalen gebeurt bij de proef door geld van de eigen bank- of girorekening over te schrijven naar een persoonlijke internet-rekening, die bij de eigen bank wordt aangehouden.

Unilever boekt 1,2 miljard winst in het derde kwartaal

ROTTERDAM — Het voedings- en wasmiddelenconcern Unilever heeft in het derde kwartaal een nettowinst geboekt van Nf 1,224 miljard. Dat is een fractie minder dan de Nf 1,225 miljard in dezelfde periode van het voorgaande jaar. De winst per aandeel was onveranderd (Nf 4,38) voor het derde kwartaal en 3 procent lager (Nf 10,85) over de eerste negen maanden.

De winstontwikkeling bij Unilever stagneert onder invloed van de lagere koersen voor met name de dollar en het Britse pond en door de nog steeds niet opverende consumentenmarkt in Europa. Ook het resultaat van de activiteiten buiten Europa en Noord-Amerika was nauwelijks toegenomen.

Het valuta-effect werkt sterk door. Bij omrekening van resultaten van dollars in guldens scheelt het of de dollar op Nf 1,77 of op gemiddeld Nf 1,60 staat. Uitgaande van constante dollar van Nf 1,82 en een pond sterling van Nf 2,78 steeg het nettoresultaat nog met 4 procent.

Over de eerste negen maanden ging de winst met 3 procent achteruit tot Nf 3,035 miljard. Zonder het valuta-effect klom de winst met 3 procent.

Unilever verkocht in het derde kwartaal voor Nf 22,71 miljard, 6 procent meer dan in de periode juli - september 1994. Over de eerste negen maanden zette het concern 6 procent meer (Nf 64,78 miljard) om.

De Europese markt wil niet zo erg. Daar verkocht Unilever slechts 2,8 procent meer (Nf 11,4 miljard). Vooral de Duitse markt zit voor Unilever tegen. De oosterburen zijn toch goed voor zo'n 30 procent van de concernomzet en -winst in Europa. Unilever wijt de stagnerende bestedingen aan de belastingverhogingen in Duitsland.

Opvallend in het derde kwartaal is dat de bedrijfswinst - totaal omhoog van Nf 2,1 tot Nf 2,3 miljard - buiten Europa en Noord-Amerika nauwelijks is gestegen, van Nf 525 miljoen tot Nf 531 miljoen. De netto-omzet voor dit 'buitengebied' steeg wel met 13,1 procent tot Nf 6,8 miljard (30 procent van de totale omzet).

In sommige landen gaat de kost voor de baat uit, aldus een woordvoerder. Verder is in een aantal landen - Turkije, Kenya, Zimbabwe en Nigeria - de politieke economische situatie niet zo gelukkig, en voert Unilever in enkele landen (Mexico, India en Argentinië) herstructureringen door. "Daarvoor hebben we ook wat geld opzij gelegd."

Europa liet een betere winst in de meeste voedingsmiddelencategoriën zien. Dat is vooral te danken aan kostenbesparingen. Verder namen de winsten bij de ijsbedrijven in noord-Europa toe. Elders waren ze onveranderd. De speciale chemische produkten bleven het goed doen.

Aan wasmiddelen verkocht Unilever in Europa niet veel meer dan in juli - september 1994. De winst viel lager uit. In Noord-Amerika deden de wasmiddelen het beter, met sterke volumegroei. Ook bij de meeste voedingsmiddelenbedrijven zetten meer af. Bij toiletartikelen verdiende Unilever belangrijk meer. Volgens een woordvoerder slaan de parfums van CK-one - eind vorig jaar geïntroduceerd - in de VS goed aan, en is ook de nieuwe tandpasta Mentadent daar succesvol.

Buiten Europa en Noord-Amerika boekte Unilever goede resultaten in Latijns-Amerika en Zuidoost-Azië. In China (Volksrepubliek, Hongkong, Taiwan) voorziet Unilever voor dit jaar een verdubbeling van de afzet. Over de eerste negen maanden zette het concern er 60 procent meer af.

DAMRAK

Beurs beloont Unilever

AMSTERDAM - De Amsterdamse effectenbeurs stond vrijdag in het teken van Unilever. Het voedings- en wasmiddelenconcern zag de winstgroei weliswaar stagneren, maar beleggers waren tevreden met een kwartaalresultaat van f 1,224 miljard. De koers van het aandeel liep op tot f 204,70, f 3,20 hoger dan bij het slot op donderdag. "Unilever is niet zo negatief als iedereen verwacht had. Dat is al winst", zei een handelaar.

Ook Aegon presenteerde kwartaalcijfers, die in tegenstelling tot die van Unilever wel hoger waren dan vorig jaar. De Haagse verzekeraar stelde bovendien de winstverwachting naar boven bij, zodat het aandeel f 0,70 steeg op f 61,60.

Naast de opwinding over unilever viel er weinig te beleven op Beursplein 5. "Er heerst een typische vrijdagstemming. Vlees noch vis", klaagde een beursmakelaar. Wel was de ondertoon positief en liep de stemming aan het eind van de dag op. De AEX, de belangrijkste beursgraadmeter, steeg 2,03 punt op 454,75. De AMX, de koersthermometer van middelgrote ondernemingen, klom 2,40 punt op 552,91.

"Er zijn geen echt grote orders, maar hier en daar gaan wat kleine pakketten over de toonbank. Dat leidt tot koerswinsten, al is het vaak dubbeltjeswerk", zei dezelfde handelaar. De dollarkoers - bijna een cent omlaag op f 1,5805 - drukte daarentegen de stemming. Ook waren Londen en Frankfurt in de min. De obligatiemarkt kwam nauwelijks in beweging. Opmerkelijk was de winst van Fokker. Aanleiding was opnieuw J. Schrempp, de hoogste baas van Daimler-Benz. Dinsdag praatte hij de koers omlaag, door te zeggen dat hij Fokker laat vallen als de overheid geen steun geeft. Donderdagavond wrong hij zich in allerlei bochten om de Nederlandse vliegtuigbouwer zijn liefde te betuigen. Lieveling Fokker steeg 7 dubbeltjes op f 8,40.

Aan de flauwe kant was KLM, dat overhoop ligt met partner Northwest Airlines. De lucratieve samenwerking is daardoor enigszins onder druk komen te staan. De koers van de luchtvaartmaatschappij zakte f 1,40 naar f 54,80.

Andere verliezers waren onder meer Hunter Douglas en Wolters Kluwer. Hunter Douglas liet f 1,60 liggen op f 75,30 en Wolters Kluwer f 1,60 op f 139,70. Winst was er voor bijvoorbeeld Hagemeyer, die f 2,60 omhoog ging naar f 81,30. Philips noteerde een plus van f 1,60 op f 59,30. Ook Akzo Nobel was vast met f 2,30 winst op f 171,50.

Technisch bankroet dreigt voor de Verenigde Staten

WASHINGTON — Het conflict tussen de Amerikaanse regering en het Congres over de begroting dreigt verstrekkende consequenties te krijgen. Het wordt steeds waarschijnlijker dat de overheid volgende week haar deuren moet sluiten en voor het eerst in de geschiedenis in gebreke blijft bij het voldoen van schulden.

Het door de Republikeinen beheerste Congres moet akkoord gaan met tijdelijke financieringsmogelijkheden en verhoging van het schuldplafond voor de overheid om te zorgen voor voldoende armslag. Maar het koppelt deze periodieke operatie aan bezuinigingen op de begroting die voor de regering onaanvaardbaar zijn. President Clinton liet donderdag weten dat hij niet zal wijken voor deze 'chantage' en dat hij de voorstellen met een veto zal treffen.

Als er komende maandag om middernacht nog geen akkoord is, zal de regering het overheidsapparaat grotendeels op non-actief moeten stellen. Volgens de stafchef van het Witte Huis, Leon Panetta, komen daardoor ruim 800.000 ambtenaren op straat te staan. Panetta beschuldigde de Republikeinen van 'economisch terrorisme'.

Het schuldplafond van de overheid, nu 4900 miljard dollar, moet uiterlijk komende woensdag zijn verhoogd, omdat de regering dan bijna 25 miljard aan rente over staatsobligaties moet betalen. Daarvoor moet geld worden geleend. Het is nog nooit voorgekomen dat de Amerikaanse overheid bij dergelijke betalingen in gebreke moest blijven. Een topfunctionaris van een effectenbank sprak donderdag van een belachelijke situatie. "We voorkwamen dat Mexico failliet ging. Waarom zouden we het onszelf wel aandoen?"

Minister van Financiën Rubin heeft laten weten alles te zullen doen om een dergelijke blamage te voorkomen. Hij zei niet te zullen aarzelen om 'uitzonderlijke, kostbare maatregelen te nemen zonder precedent'. De minister denkt eraan geld uit pensioenfondsen te halen.

Ook de president van de Amerikaanse Centrale Banken, Alan Greenspan, heeft zich in de strijd gemengd. Hij waarschuwde het Congres in een brief dat in gebreke blijven 'een donkere wolk zal brengen boven onze waardepapieren die vele jaren zal blijven hangen'.

De financiële markten in de Verenigde Staten gingen er eerder deze week nog vanuit dat er op het laatste moment wel weer een akkoord zou komen, zoals in voorgaande jaren ook gebeurde in vergelijkbare situaties. Maar donderdag ontstonden er toch grote twijfels. De koersen van staatsobligaties op de effectenbeurs in New York gingen daardoor flink omlaag.

De sluiting van overheidsdiensten komende dinsdag lijkt haast onontkoombaar. Het Witte Huis toonde zich uiterst somber. "Er zijn geen kansen op dit punt", aldus woordvoerder Mike McCurry.

Winst Toyota daalt met ruim 50 procent

TOKYO — Toyota, de grootste autofabrikant in Japan, heeft de winst voor belasting in de eerste helft van het op 1 april begonnen boekjaar met 54 procent zien dalen van 148,83 miljard yen tot 68,06 miljard yen (ruim Nf 1 miljard). Dat is het gevolg van het hoge koerspeil van de yen tegenover de dollar en een flinke vermindering van de export, zo heeft het concern vrijdag meegedeeld.

De koersstijging van de yen drukte het bedrijfsresultaat met 60 miljard yen (Nf 920 miljoen) en de vermindering van de autoverkoop veroorzaakte een winstdaling van 40 miljard yen (Nf 610 miljoen). Een duidelijke kostenvermindering [illegible].

De verkoop van personen- en bedrijfswagens [illegible] met ruim 11 procent tot bijna 1,57 miljoen stuks. De export kelderde met [illegible] procent tot 507.133 stuks. De afzet in Japan liet een veel minder sterke vermindering zien van 2,5 procent tot 999.379 stuks. De produktie van Toyota nam af van 1,74 tot 1,53 miljoen auto's.

De omzet verminderde in de eerste helft van het boekjaar met 8,6 procent tot 3,72 biljoen yen (Nf 57 miljard).

Afspraken anti illegaal kopiëren van cd-roms

AMSTERDAM - De brancheorganisatie van softwareproducenten, de Business Software Alliance (BSA) en de gezamenlijke cd-rom-fabrikanten in de Benelux hebben vrijdag gedragsregels opgesteld, die illegaal kopieren van computerprogramma's moeten helpen voorkomen. Naar schatting worden in Nederland rond de 200.000 cd-roms (compact discs voor de computer) illegaal gemaakt en verkocht. [illegible] dit jaar op f 10 miljoen.

Volgens de auteurswet zijn de producenten van cd-rom's verantwoordelijk voor de inhoud en kunnen zij ook aangepakt worden voor de verspreiding van illegaal materiaal. [illegible] persers van schijfjes [illegible] echter vaak in opdracht van derden. Nu hebben de partijen afgesproken dat de [illegible] de schade voortaan kan verhalen op de opdrachtgever. De schijfjesproducent moet zich dan wel houden aan de gedragsregels.

WALLSTREET

NEW YORK	PREV	Nov.10	AMSTERDAM	PREV	Nov.10
DOW JONES	[illegible]	4870	EOE	462.70	[illegible]
ATT	[illegible]	63.13	ABN AMRO	[illegible]	[illegible]
ALZA CORP	[illegible]	[illegible]	AEGON	[illegible]	[illegible]
AMR CORP	[illegible]	[illegible]	AHOLD	[illegible]	[illegible]
APPLE COMP	[illegible]	[illegible]	AKZO	[illegible]	171.[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	AMEV	[illegible]	[illegible]
BURLINGTON COAT	10.63	10.63	BOLSWESSANEN	[illegible]	[illegible]
COASTAL CO	31.88	31.63	DSM	[illegible]	119.[illegible]
[illegible]	[illegible]	6.13	ELSEVIER	[illegible]	[illegible]
COCA COLA	71.75	72.75	GIST BROC.	[illegible]	[illegible]
CORNING IN	26.50	[illegible]	HAGEMEYER	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	HEINEKEN	[illegible]	[illegible]
[illegible]	62.38	61.75	HOOGOVENS	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	HUNTER DOUGLAS	[illegible]	[illegible]
EXXON	75.88	75.63	ING	97.20	97.[illegible]
[illegible] CORP	22.63	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
FORD	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
GEN. ELECTRIC	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
GEN. MOTORS	[illegible]	45.63	NEDLLOYD	[illegible]	[illegible]
HORSHAM CORP	13.[illegible]	14.00	[illegible]	[illegible]	[illegible]
IBM	[illegible]	97.38	NUTRICIA	[illegible]	121.[illegible]
MC DONALDS	42.[illegible]	42.25	PHILIPS	57.70	[illegible]
MERCK	[illegible]	[illegible]	POLYGRAM	[illegible]	[illegible]
MINNES. MINING	[illegible]	59.75	ROBECO	[illegible]	[illegible]
MOBIL CORP	103.25	104.13	ROLINCO	[illegible]	[illegible]
NOVELL INC	17.[illegible]	17.44	RORENTO	[illegible]	[illegible]
PFIZER	[illegible]	[illegible]	ROYAL DUTCH	[illegible]	[illegible]
PHILIP MORRIS	[illegible]	[illegible]	UNILEVER	[illegible]	[illegible]
QUAKER	[illegible]	[illegible]	VAN OMMEREN	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	VENDEX	[illegible]	[illegible]
TELE-COMMUN.	17.13	17.[illegible]	VNU	[illegible]	[illegible]
UNITED AIRLINES	[illegible]	[illegible]			
UNC	[illegible]	[illegible]			
UP JOHN	52.75	[illegible]	CURRENCIES		
WESTINGHOUSE	14.75	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
			US$/DMARK	[illegible]	1.4[illegible]
COMMODITIES			[illegible]	[illegible]	1.5[illegible]
GOLD	[illegible]	[illegible]	US$/NLG	[illegible]	[illegible]
SILVER	[illegible]	5.44	ECU/US$	[illegible]	[illegible]
CRUDE OIL	17.84	17.83	CAN/US$	1.34	1.3[illegible]

Bomalarm vliegtuig om schoonmoeder te stoppen

... wilde niet dat haar schoon-...eder kwam en belde ...rom op dat er een vrouw ...t een bom aan boord was." ...rdoor moest vlucht 263 ... Royal Jordanian Air-...es donderdag, op weg van ...msterdam naar Chicago, op ...sland een noodlanding ...aken, zei een woordvoer-...er van RJA vrijdag.

De IJslandse politie arresteerde drie personen, maar de belster met het vals gebleken alarm is nog niet opgespoord.

Dinsdag moest een ander Jordaans vliegtuig, eveneens opgestegen van schiphol en op weg naar Amman, na een valse bommelding in Wenen landen.

WO-1-veteranen dood vanvreugde over medaille

Verscheidene Franse veteranen uit de Eerste Wereldoorlog hebben alsnog het loodje gelegd, toen zij vernamen de onderscheiding van het legioen van eer te krijgen ter gelegenheid van het eind van de oorlog 77 jaar geleden.

"Zeker twee tot drie van de 1355 nog in leven zijnde oudgedienden bleven erin van blijdschap toen zij het formulier voor de onderscheiding invulden", zei minister van Veteranenzaken Pasquini vrijdag op de TV.

De jongste veteraan die de onderscheiding krijgt is 94 jaar, de oudste 107. De uitreikingen waren zaterdag in gemeentehuizen door het hele land.

Pavarotti haalt hoge c niet

De wereldberoemde Italiaanse zanger Luciano Pavarotti moest donderdag in de opera van New York een toontje lager zingen. Als Tonio in Donizetti's Fille du Regiment haalde hij de hoge C niet.

Onder licht geroezemoes van het publiek moest Pavarotti de rest van de Aria pour mes amis een octaaf dieper vervolgen. Daarna liet hij zich vervangen door de Franse tenor Jean-Luc Viala. Afgelopen zaterdag bij de première haalde de Italiaan de hoge C nog wel. De directie van de metropolitanopera verklaarde het pijnlijke incident met een "lichte koorts" van de zanger.

Uitgerekend in de Newyorkse opera en met hetzelfde werk was Pavarotti 22 jaar geleden tot 'koning van de hoge C' uitgeroepen. De net zestig jaar geworden zanger beschreef de rol van Tonio eens als die "voor een jonge man, die in de bloei van zijn leven" dient te zijn.

■ *Ze zijn er wel over gevallen in een paar Italiaanse steden en sommige burgemeesters hebben de advertentie gecensureerd. Het gaat over de reclame van San Pelligrino. Dit kousenmerk adverteert de pantyhose die de boel van achteren een beetje optilt. De fabrikant noemt het 't Braziliëeffect.*

Aanklaagster krijgt miljoenen voor O.J.-boek

Aanklaagster Marcia Clark in het proces tegen footballheld O.J. Simpson krijgt meer dan 4 miljoen dollar (6,5 miljoen gulden) voor een boek over haar ervaringen. Dit heeft de uitgeverij Viking-Penguin USA bekendgemaakt, die met acht andere uitgeverijen om de rechten had gevochten.

De 42-jarige goed van de tongriem gesneden juriste dolf het onderspit tijdens 'het proces van de eeuw'. Een jury sprak Simpson op 3 oktober vrij van dubbele moord.

Maar terwijl de vroegere sportheld nog vergeefs zoekt naar lucratieve inkomstenbronnen, werd Clark al tijdens het proces door uitgevers benaderd. Na het proces stelde zij een agent aan, die ook haar collega Christopher Darden van het Openbaar ministerie vertegenwoordigt. Darden sloot vorige week een contract voor een boek af ter waarde van 2,75 miljoen gulden.

Simpson daarentegen ontving maar 1,6 miljoen gulden voor een boek dat tijdens zijn detentie ontstond. Pogingen om een goedbetalende uitgeverij te vinden voor een tweede boek zijn volgens de Amerikaanse pers tot nu toe op niets uitgelopen.

Marcia Clarks nog titelloze werk zal volgens Viking niet alleen over het sensationele proces gaan, maar ook over de daarmee verbonden "uitdagingen voor het Amerikaanse rechtssysteem in zijn geheel".

Striptekenaar Uderzo wint strijd om asterix

De Franse striptekenaar Albert Uderzo mag de strip Asterix blijven maken, zo bepaalde een rechtbank in Parijs vrijdag. De rechter verwierp daarmee de eis van de dochter van scenarist Rene Goscinny, de overleden medebedenker van de Gallische stripfiguur.

De 68-jarige Uderzo bedacht samen met Goscinny in 1959 de stripfiguur Asterix, over wie het eerste album in 1961 verscheen. Uderzo kreeg na de dood van Goscinny toestemming van diens weduwe de serie voort te zetten. Uderzo schre... tekende inmiddels ... albums, die bij de uitg... Albert-René verschenen.

Dochter Anne vocht ... afspraak aan nadat ... moeder vorig jaar over... De rechter oordeelde ... dat de klacht volgens ... Franse recht verjaard is.

Van de Asterix-albums ... honderden miljoenen e... platen verschenen in ... veer 55 talen en dial... Uderzo werkt ondert... aan een nieuw deel d... het najaar van 1996 ... verschijnen.

ICL waarschuwt voor elektrische schokken

Het Japanse ICL waarschuwt zijn klanten voor elektrische schokken bij gebruik van bepaalde beeldschermen. De apparaten, sinds 1994 verkocht, blijken niet goed geassembleerd. Worden ze niet overeenkomstig de installatievoorschriften op een goed geaarde wandcontactdoos aangesloten, dan kan de gebruiker een schok krijgen, aldus ICL Volume Products, een divisie van ICL.

Het gaat om de Fujitsu ICL Ergopro 151V, de Ergopro 152V en de ICL 15V PC, die worden verkocht aan zakelijke klanten en om de meer consumentgerichte Fujitsu ICL Indiana 151V. ICL heeft in totaal maximaal 100.000 van dergelijke apparaten verkocht, waarvan zo'n 10.000 in de Benelux. Meldingen van de... lijke incidenten zijn e... nog niet binnengeko... zegt een woordvoerder ... ICL. Het defect kwam ... het licht bij een interne ... liteitscontrole.

De schermen zijn gepr... ceerd door een externe ... kant. Elk beeldscherm ... dit manco kan hebben, ... door een technicus gein... teerd, zo laat ICL w... Daar is al mee begon... Nieuwe beeldschermen ... deze typen worden ge... verkocht, omdat ze n... verkoop grondig worden ... specteerd.

ICL is een automatiser... concern met een omzet ... 7,2 miljard, actief in ... dan 80 landen. Grootste ... deelhouder is het Jap... Fujitsu.

■ *Mariachi Martin Silva neemt in de pauze van de officiële opening van weer een Wal Mart-supermarkt in Mexico even een kijkje in het warenhuis. In twee jaar tijd zijn er 12 Wal-Marts geopend in Mexico. 600 mensen werken er. Zowel Amerikaanse als Mexicaanse goederen worden er verkocht. Business is booming.*

Anti-depressiemiddelen fors duurder

Kosten van anti-depressiemiddelen fors gestegen

Het bedrag dat aan antidepressiemiddelen is uitgegeven is tussen 1989 en 1993 met 160 procent gestegen. Dat komt slechts voor een deel door toenemend gebruik van medicijnen tegen depressies. Het belangrijkste deel (60 procent) wordt veroorzaakt door een verschuiving in het gebruik. In plaats van de klassieke middelen schrijven artsen vaker de veel duurdere middelen van de tweede generatie anti-depressiva voor.

De kosten voor antidepressiva worden voor 1993 geraamd op bijna 100 miljoen gulden. De ontwikkelingen in het gebruik en de kosten van middelen tegen depressies zijn vrijdag gepubliceerd in het geneesmiddelenbulletin.

Klassieke middelen nemen al ruim dertig jaar de belangrijkste plaats in bij de behandeling van depressies. De medicijnen van de tweede generatie hebben een specifiekere werking in met name de serotonine-huishouding in de hersenen. Daardoor zijn de bijwerkingen veel minder ernstig. Voorbeelden van zulke serotonine-regelaars zijn prozac, fevarin en seroxat.

De centrale medisch pharmaceutische commissie adviseert de behandeling eerst in te zetten met klassieke medicijnen. Helpen die niet, dan kunnen de meer selectieve middelen worden gebruikt. Die zijn aanmerkelijk duurder dan de klassieke. De prijs van de goedkoopste antidepressiva ligt iets boven een tientje per maand bij een dagdosis van 75 tot 100 milligram. De antidepressiemiddelen van de tweede generatie kosten 105,90 per maand, bij een dag... dosis van 20 mg of 15... (fevarin).

Volgens het geneesm... lenbulletin steeg het ... aandeel van de seroto... regelaars dan ook van ... cent in 1989 naar 38 pr... in 1993. De middelen ... in 1989 nog geen kwa... de totale kosten van a... pressiva in beslag. In ... was dat gegroeid tot 65 ... cent.

Anti-depressiemid... worden twee keer zo ... aan vrouwen voorgeschr... als aan mannen. ... gebruik is het hoogst ... leeftijdsgroep 45 tot 74 ... Daarna neemt het iets ...

Spielberg filmt

De succesvolle Amerikaanse regisseur Steven Spielberg neemt de regie op zich van The Lost World, een vervolg op het kassucces Jurassic Park. Een woordvoerder van de Amerikaanse Universal Pictures heeft bekend gemaakt dat Spielberg de verfilming van het boek van Michael Crichton voor zijn rekening zal nemen. Het boek van Crichton voert in Amerika de lijst van bestsellers aan.

De dinosaurus-film Jurassic Park die Spielberg in 1993 verfilmde, versloeg met een opbrengst van 913 miljoen dollar de recettes van alle eerder uitgebrachte films. De premiere van de nieuwe Spielberg is naar verwachting in 1997.

Celstraf na seks met ezel

Een Namibiër moet zes maanden de cel in en een boete van ruim tweehonderd gulden betalen voor zijn seksuele relatie met een ezel uit de buurt. De politie betrapte de 22-jarige Modestus Ndemufyuunye op heterdaad, nadat omwonenden hadden geklaagd. De jongeman verdedigde zich met de verklaring dat hij het met de ezel gewoon lekker vond. De Namibische rechters onderstreepten dat in Namibië seks met dieren verboden is.

Someone new and specially sweet just joined our family

Jordan Brandon

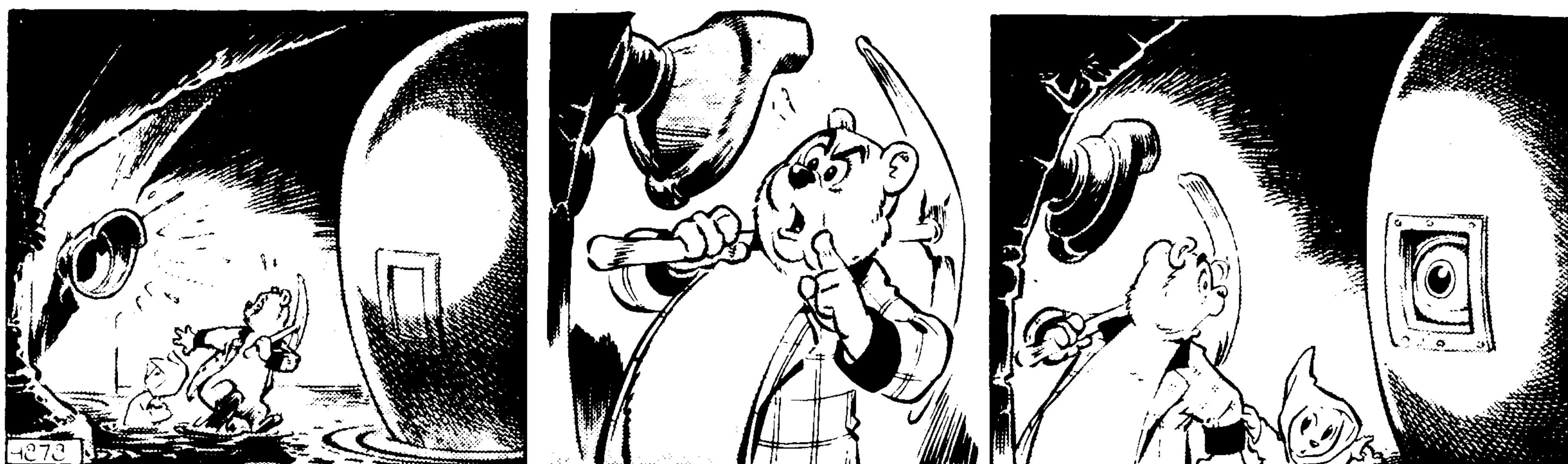
born on October 31, 1995

James Halley
Angélique de Paula

Incastraat 6, Curaçao.

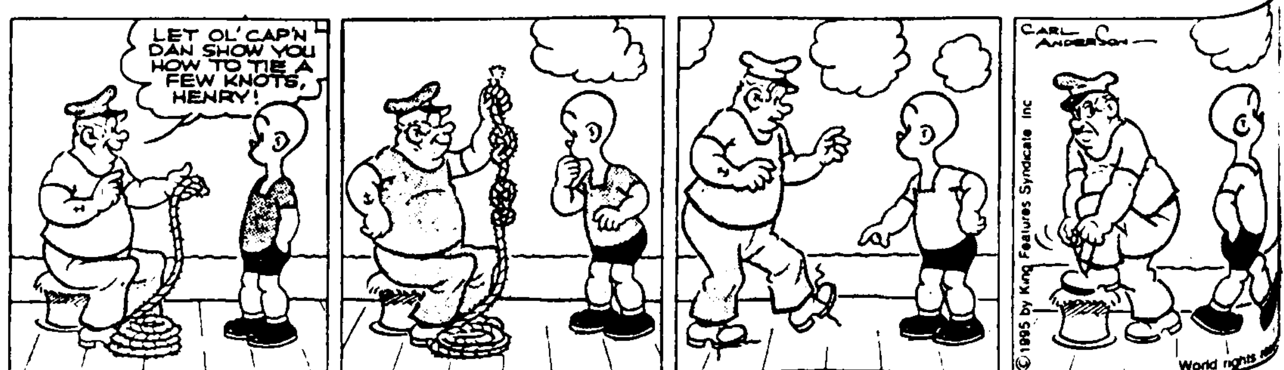
TOM POES EN HET KUKEL

Door Marten Toonder

4878 - Heer Bommel keek dreigend rond in de lege, kille ruimte en fronste de wenkbrauwen.
"Hij is er niet!" sprak hij. "Waarschijnlijk is hij gevlucht toen hij mij zag binnentreden. Die Droon is gewend aan kleine, bange, domme ventjes als Ep-lep en Ak-ak - en het zien van een toornig heer met een hakwapen was natuurlijk te veel voor hem."
"Hm", zei Tom Poes.
"Of", hernam heer Ollie met verheffing van stem, "die Droon bestaat niet echt! Een bakersprookje of zo..."
Op dat moment klonk er plotseling een geknetter achter hem en daarop schalde er een diepe bas door het gewelf.
"Ik ben de Droon!" galmde de stem. "De grote Droon! Wat ik zeg, gebeurt! Hoe komen jullie hier?"
Heer Bommel schrok natuurlijk, maar toen hij zich omwendde, zag hij, dat het geluid uit een luidspreker kwam en hij herstelde zich snel.
"Lafaard!" riep hij. "Waar zit je? Kom eens te voorschijn als je durft! Het wordt tijd dat je een lesje krijgt!"
Uit de luidspreker klonk een vermoeide zucht. "Dat geschreeuw is hinderlijk", mompelde de basstem. "Hoe komen die twee hier? Ze zijn niet eens gemeten. Bah, mijn waarnemers..."
"Je bent zelf een waarnemer!" riep heer Ollie rood. "Je bent een ventje, dat voor Droon speelt. Maar mij jaag je geen angst aan. "Ik..."
"Pssst! Heer Bommel!" siste Tom Poes dringend.
"Stil, jonge vriend!" voer heer Ollie voort. "Ik ben bezig. Ik....." Toen viel zijn blik op de plek, die Tom Poes aanwees en met een hoge kreet deinsde hij terug.
"D-de D-Droon..." stamelde hij klappertandend......

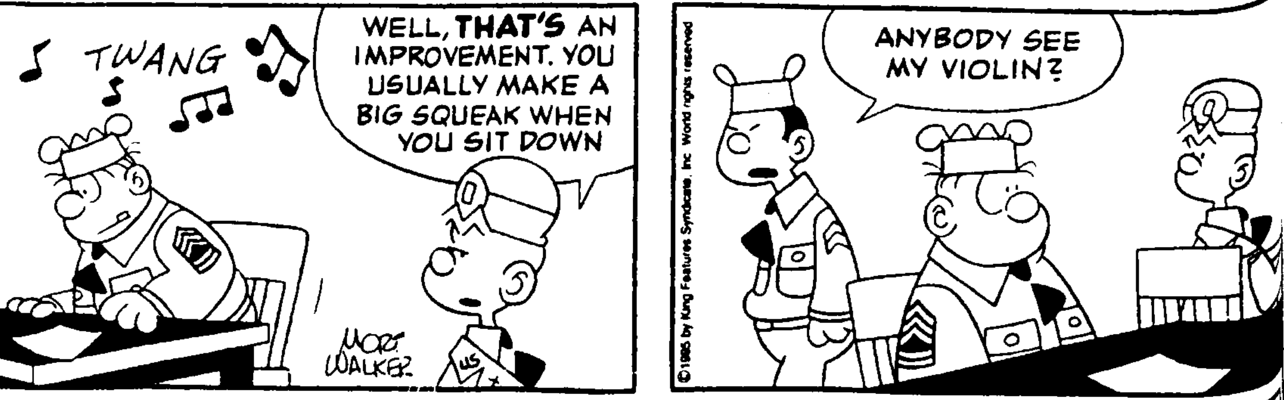
Henry ® By Carl Anderson

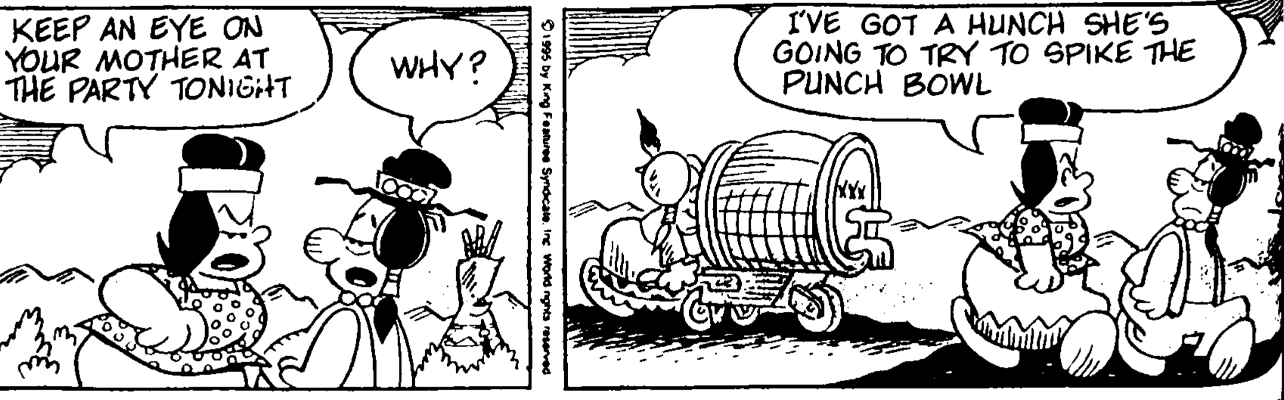
BONER'S ARK ® By Addison & Frank Johnson

BEETLE BAILEY ® By Mort Walker

REDEYE ® By Bill Yates & Mel Casson

AGENDA

ARTSEN

VERENIGING VAN TANDARTSEN

Dienstdoende arts 11-12 november van 12.00-13.00 uur: R. Balentien, Suffisantweg 48. Tel. 686986. Spoedgevallen 310-6666.

GENEESKUNDIGE DIENST

STADS- EN 2DE DISTRICT OOST

11 november 1995 vanaf 08.00 uur tot 13 november 1995 om 07.00 uur:

Dokter Guerrero, Sta. Rosaweg 348. Tel. 673661/673820; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen 679186 b.g.g. 112, 696266 of 696337.

Dit geldt voor patiënten van de volgende dokters: Wilsoe, Da Costa Gomez, Nassy-[illegible], Nassy, Tseng, Ten Holt-Suiters, [illegible]man, Doran, Guerrero-Bakmeyer, [illegible]-Ayubi en Braam)

STADS- EN 2DE DISTRICT WEST

10 november 1995 vanaf 17.00 uur tot 11 november 1995 om 07.00 uur:

Dokter De Rouw-Picus, Spreekkamer: [illegible] Chikitu. Tel. 623550/624406; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen 678133 b.g.g. 112, 696266 of 696337.

12 november 1995 vanaf 00.00 uur tot 13 november 1995 om 07.00 uur:

Dokter Dunker, Spreekkamer: Winkelcentrum Jumbo. Tel. 692349; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen 691021 b.g.g. 112, 696266 of 696337.

Dit geldt voor patiënten van de volgende dokters: Swart, Gollo, Roose, Braakman-[illegible], De Rouw-Picus, Davelaar, [illegible], Pablo, Dunker, Nivillac, Rosales-[illegible] en De Vos)

3DE DISTRICT BANDABAO

10 november 1995 vanaf 17.00 uur tot 13 november 1995 om 07.00 uur:

Dokter Sommer, Sentro Mediko Barber. Tel. 641658/641605; spreekuren: 10.00-[illegible]/17.00-18.00 uur; spoedgevallen [illegible] b.g.g. 112, 696266 of 696337.

Dit geldt voor patiënten van de volgende dokters: Schellens, Sommer, Tweed en [illegible].

[illegible] van hier niet genoemde [illegible] wordt aangeraden in spoedgevallen de eigen arts te bellen en te [illegible] wie voor deze de dienst [illegible]. Het verdient te allen tijde [illegible] een huisarts te kiezen die [illegible] en weekeinden bereikbaar [illegible] heeft. Vraag er naar bij uw [illegible] volgend bezoek!

WIJKVERPLEGING

STICHTING NEUTRALE WIJKVERPLEGING

[illegible] Goslaweg 15, tel. 692231/[illegible] open van 07.00-17.00 uur.

[illegible] Bandabou: Sibierie Kavel 16, tel. 640422; open van 08.00-16.00 uur.

[illegible] 17.00 [illegible] 692204 of page 310-1179.

STICHTING

WIJKVERPLEGING BANDABOU

Fontein 35, tel. 648077/648387; open van ma. t/m vr. van 07.00-17.00 uur. Wachtzuster tel. 641217.

Consultatiebureau diabetici: elke wo. van 09.00-11.00 uur. Voor informatie tel. 648077.

Botica Otrabanda
Winkelcentrum Colon
OPEN NON STOP
8:00 a.m. - 7:00 p.m.

APOTHEKEN

WEEKEINDEDIENST

zaterdag 11 november:
Otrobanda: De Goede Hoop, Jan Noorduynweg 15. Tel. 682857
Punda: Cerrito, Winkelcentrum Promenade. Tel. 376155/36689
zondag 12 november:
Otrobanda: Groot Piscadera, Jan Noorduynweg z/n (naast Thorax Centrum). Tel. 685022/685023.
Punda: Plasa, De Ruyterkade 36. Tel. 615545.

VERLOF BEGRAFENIS
(afgifte van 10.00-14.00 uur)

zaterdag 11 november:
R. Martines, Mahuma Kaya H-337.
zondag 12 november:
H. Andrade, Chumaceiro Boulevard 13.

KERKDIENSTEN

KLOOSTER ALVERNA: zo.: 10.00 uur hoogmis (Ned).
BOCA SAMI (San Michiel): za.: 18.00 uur; zo.: 08.00 uur.
BARBER (H. Joseph): za.: 19.00 uur; zo.: 06.00 en 09.00 uur.
BRIEVENGAT (O.L. Vrouw van Lourdes): za.: 18.30 uur; zo.: 10.00 en 18.00 uur.
BUENA VISTA (Birgen Milagrosa): za.: 18.30 uur; zo.: 09.00 en 11.30 uur.
COROMOTO (O.L. Vrouw van Coromoto): za.: 19.00 uur; zo.: 08.00, 11.00 (Spaans), 17.00 en 19.00 uur.
GROOT KWARTIER (O.L. Vrouw van Berg Carmel): za.: 19.30 uur; zo.; 09.00 en 18.00 uur.
JANDORET (O.L. Vrouw van Goede Raad): zo.: 10.00 en 19.00 uur.
JANWE (H. Hart van Jesus): za.: 19.00 uur; zo.: 08.30, 12.00 en 19.00 uur (Ned).
KORAAL SPECHT (Goede Herder): za.: 19.00 uur; zo.: 11.00 en 18.00 uur.
LAGOEN (H. Johannes); zo.: 10.00 uur.
MONASTERIO 'MAMA DI DIOS' (Scherpenheuvel 3): ma. t/m za.: 08.00 uur; zo.: 10.30 uur.
MONTAÑA (H. Dominicus): zo.: 05.15, 08.30 en 19.00 uur.
OTROBANDA:
St. Ana (St. Anna, basiliek): zo.: 08.00 en 19.00 uur.
Santa Famia (H. Familie): zo.: 06.00, 09.00, 11.00 (Engels) en 19.00 uur.
PIETERMAAI (O.L. Vrouw van de Rozenkrans, kathedraal): za.: 19.00 uur; zo.: 06.00, 09.00 en 19.00 uur.
STA. MARIA (Maria van altijd durende bijstand): za.: 18.30 uur; zo.: 07.00, 09.00 en 18.30 uur.
STA. ROSA (Santa Rosa de Lima): za.: 18.30 uur; zo.: 07.30, 09.00 en 18.30 uur.
SERU FORTUNA (San Martines de Porres): za.: 18.30 uur; zo.: 10.00 uur.
SERU GRANDI (St. Franciscus): zo.: 17.00 uur.
SOTO (St. Antonius): za.: 19.00 uur; zo.: 09.00 uur.
STEENRIJK (O.L. Vrouw van Altagracia): za.: 07.00 en 19.00 uur; zo.: 08.00, 10.00 [illegible]
[illegible] (O.L. Vrouw van Fatima): za.: [illegible] uur; zo.: [illegible] 18.00 uur.
TERA CORA (H. [illegible]): zo.: 18.00 UUR.
WESTPUNT (H. Petrus): za.: 19.00 uur; zo.: 08.30 uur.

WILLIBRORDUS (St. Willibrordus): za.: 19.00 uur; zo.: 10.00 uur.
WISHI (H. Teresita): za.: 18.30 uur; zo.: 08.00 en 18.00 uur.
ZUID BONAM (H. Judas Thadeus): za.: 18.30 uur; zo.: 08.30 en 17.30 uur.

VERENIGDE PROTESTANTSE GEMEENTE VAN CURAÇAO

Ebenezer Church (Oranjestraat 111): 09.30 uur Rev. M. Jagessar.
Fortkerk (Fort Amsterdam): 09.30 uur mevr. Isidora.
Emmakerk (Barentslaan 11): 09.30 uur mevr. M. Hofland.

GEREFORMEERDE KERK

Groot Kwartier (Arowakenweg 28): 08.30 uur kerkdienst (Ned.); 10.15 uur kerkdienst (Pap.); 18.30 uur kerkdienst (Ned.).
Muizenberg)Skol basiko Muizenberg/St. Jacob): 10.00 uur kerkdienst (Pap).
Santa Rosa (Marakaweg 1): 10.00 uur kerkdienst (Pap.); 19.00 uur samenkomst (zang, gebed, bijbelstudie, Pap.).

METHODIST CHURCH

Barrett Memorial (Abraham de Veerstraat): 10.00 uur Brodie (*Local Preacher's Class*).
Carey Buena Vista): 08.00 uur Depusior; 17.00 uur (*Local Preacher's Class*).
Epworth (Essoweg): 10.00 uur Browne (*Sacrament of the Lord's Supper*); 18.00 uur (*Local Preacher's Class*).

VOLLE EVANGELIE GEMEENTE YUBIA BENDITA

zo. om 10.00 uur dienst (tevens crèche en zondagsschool) - Weg naar Bullenbaai z/n (tel.: 681922).

NIEUW-APOSTOLISCHE KERK

zo. 10.30 uur - Kava G Mahuma 439.

GEMEENTE HESU KRISTU E KONTESTA (Rev. Gilberto Bakhuis)

zo. 10.00 uur - Sentro Pro Arte.

EVANGELISCHE BROEDERGEMEENTE

MORAVIAN CHURCH
Goeroeboeroeweg (Mundo Nobo): za. 19.00 uur zangdienst; zo. 09.30 uur preekdienst.
Emmy Berthold kleuterschool (Suffisant): zo. 18.00 uur dienst (Pap).

"De Here is mijn herder, mij ontbreekt niets. Hij doet mij nederliggen in grazige weiden."

Hierbij maken wij het overlijden bekend van onze lieve, zorgzame moeder en oma,

Mevrouw de weduwe:

LOTJE AMALIA ELIZABETH MACNACK - FELIKSDAL

Namens haar

kinderen : Lucia en Rene St. Jago - Macnack en kinderen
Wilma en Jacques de Gruyter - Macnack en kinderen
Gerda en Dirk Dijkshoorn - Macnack en kinderen
Eric en Rose Macnack - Clementina en kinderen
Ronald en Debbie Macnack - Galjaart en kinderen
Rozette Daal - Macnack en kind

Zusters : Henriette Feliksdal
Gertrude Feliksdal
Tine Nieuwendam - Feliksdal
Esje Harlequin - Feliksdal

De teraardebestelling zal plaatsvinden op dinsdag 14 november om 4 uur, vertrekkende vanuit El Tributo Otrobanda naar de Protestantse Begraafplaats te Roodeweg. Voor de begrafenis zal er een Heilige Mis worden opgedragen op El Tributo Otrobanda. Rouwbeklag vanaf 1 uur te El Tributo Otrobanda.
Gelieve geen rouwbeklag aan huis.

OVERLIJDEN

*Hij was vol liefde en vriendelijkheid.
Behulpzaam en sociaal voor ieder mens in nood.
Dit werd helaas zijn dood.*

Met grote verslagenheid maken wij het plotselinge overlijden bekend van:

Glenn John Schmid

* 10 november 1946 te Curaçao
† 8 november 1995 te Curaçao

Namens:

Levenspartner : Carolien Stolting (Lienke)
Zoon : Wesley Schmid (Nederland)
Zusters : Lelia Lamsberg en familie (Suriname)
Nita van Hulst en familie (Nederland)
Marlene Tan A Kiam en familie (Suriname)
Broer Robby Schmid en familie (Nederland)
Zwager : Simon Jaring en familie (Nederland)
Familie Stolting (Nederland)
Neven : Raymi Guiamo en familie
Alfred Brunings en familie
Edwin Maynard en familie
Tante : Josefa Cijntje en familie
Vrienden : William Breeveld en familie
Gilbert Cijntje en familie
Rudy Oosthuizen en familie
Orlando Wiebers
Marlene Boksteen
Duncan Jap-Tjong en familie
Reynold Grauwde en familie en
overige vrienden en familie in het buitenland.

De teraardebestelling zal plaatsvinden op dinsdag 14 november 1995 vertrekkende vanuit de Kapel te Botteller naar de begraafplaats aldaar.
Gelegenheid tot condoleren vanaf 13:00 uur te Botteller.
De kerkdienst zal plaatsvinden om 15:30 uur.
Na de begrafenis gelieve geen rouwbeklag aan huis.

Correspondentie-adres: Mainshiweg 39.

TDS / TELECURACAO

SUNDAY NOVEMBER 12, 1995

8:30 A.M. [illegible] NBC Weekend Today in New York
9:00 A.M. (77) ABC Good Morning America/Sunday Scheduled: the response from Dayton, Ohio, as host for peace talks for the Balkans; midwestern reporter at Fashion Week in New York City. (CC)
[illegible] NBC Today Scheduled: author Marianne Williamson ("Illuminata"). (CC)
[illegible] A.M. (75) CBS Sunday Morning Scheduled: trends in the [illegible] of AIDS; the Uptown String Quartet; author Robert Harris ("[illegible]"); the play "Master Class" by Terrence McNally. (CC)
[illegible] CNN Larry King Weekend (R)
[illegible] NBC Weekend Today in New York (R)
[illegible] P.M. (75) CNN Pinnacle
7:30 P.M. (75) CNN Evans & Novak

MONDAY NOVEMBER 13, 1995

6:00 A.M. [illegible] SUR Agua Dulce
7:00 A.M. [illegible] SUR Hablemos Claro
8:00 A.M. (75) CBS This Morning Scheduled: interviews with former astronauts at the Space Center Houston amusement park; research on silicone breast implants. From Houston. (CC)
(77) ABC Good Morning America Scheduled: reasons California is a cultural center; rising popularity of volleyball; music group Toad the Wet Sprocket. From Santa Barbara, Calif. (CC)
[illegible] NBC Today Scheduled: how to quit smoking (Part 1 of 5); dealing with children on money matters; actor Martin Sheen; author Charles Sykes. (CC)
9:00 A.M. (75) CNN Crossfire
9:30 A.M. [illegible] LIFE What Every Baby Knows: The First Three Years Scheduled: Who knows best about raising children. (R) (Part 2 of 2)
10:00 A.M. (75) CBS (77) ABC Live -- Regis & Kathie Lee Scheduled: broadcast from Chicago. (CC)
(75) CNN Larry King Live (R)
[illegible] NBC Leeza
11:00 A.M. (75) CBS Maury Povich Scheduled: Former lovers who are now quarreling about property they once shared. (CC)
(77) ABC Carnie Scheduled: Former classmates show how their looks have changed since high school.
[illegible] NBC Leeza
12:00 P.M. (77) ABC Mike & Maty Scheduled: actress Ross Jackson ("Dead Presidents"); recipe for pumpkin cheesecake; tips for parents whose toddlers are pushy. (CC)
[illegible] NBC Jerry Springer
[illegible] LIFE Biggers and Summers
[illegible] P.M. [illegible] NBC Maury Povich Scheduled: Former lovers who are now quarreling about property they once shared. (CC)
[illegible] P.M. (77) ABC Oprah Winfrey Scheduled: Celebrities play matchmaker. (CC)
[illegible] NBC Sally Scheduled: Teen-age prostitutes discuss their professions.
[illegible] P.M. [illegible] NBC Live at Five
[illegible] P.M. [illegible] SUR Jaime Bayly en Vivo
[illegible] A.M. (75) CBS Late Show Scheduled: actor-comic Bill Murray, singer Chynna Phillips, actor Michael Rapaport. (CC)
[illegible] NBC Tonight Show Scheduled: comic-actor Robin Williams, singer David Lee Roth. From Las Vegas. (CC)
[illegible] A.M. (75) [illegible]
[illegible] A.M. [illegible] NBC Late Night Scheduled: author Fran Lebowitz, music guest Big Audio Dynamite. (CC)
[illegible] A.M. (75) CBS Late Late Show Scheduled: actress Loni Anderson, author Jonathan Kozol. (CC)
[illegible] A.M. [illegible] NBC Later Scheduled: screenwriters-directors Albert and Allen Hughes. (CC)

ZATERDAG 11 NOVEMBER 1995

[illegible] Telefiesta
[illegible] Tiempu pa Dios
[illegible] Canyon River

ZONDAG 12 NOVEMBER 1995

9.00 A.M. Sala di Konsierto
10.00 A.M. Sena di Señor
10.45 A.M. 48 Hrs.
11.30 A.M. Casper, the Friendly Ghost
12.00 A.M. Gala di Deporte
12.30 A.M. Diadumingu Deportivo
4.45 P.M. Mas Cerca di Dios
5.00 P.M. National Geographic
5.25 P.M. Wega di Number Kòrsou
6.00 P.M. Di Skina
6.30 P.M. Style With Elsa Klensch

TDS / TELECURACAO

SATURDAY EVENING — NOVEMBER 11, 1995

	7:00	7:30	8:00	8:30	9:00	9:30	10:00	10:30	11:00	11:30
TELE CURACAO	(6.33) Canyon River		Telenotisia	En Ekstenso	Wega di Number Kòrsou (9.10) Kòdali Turistiko		Estreno: Buffalo Girls			
TBN	(6:00) Fall Praise-a-Thon Hosts: Paul and Jan Crouch.				Fall Praise-a-Thon Continues					
A&E	Home Again (R)	Home Again (R)	Ancient Mysteries "Mysteries of the Bible" The debate over the Bible's authenticity and whether or not events described within actually happened. (R) (Part 1 of 2)		Biography This Week		Rosemary Clooney Golden Anniversary Celebration Friends, family and peers help celebrate Rosemary Clooney's 50 years in entertainment. Features taped greetings from Tony Bennett, Barry Manilow and others.			Evening at the Improv
CBS	News	CBS Evening News (CC)	Paid Program	Dom Capers	Dr. Quinn, Medicine Woman "Promises, Promises" Loren proposes to Dorothy, but suffers a stroke before she can answer; an old friend requests Sully's help in Nevada. (CC)		Touched by an Angel "Operation Smile" Monica enters the world of [illegible] to aid a woman who has been [illegible] her daughter, who has a facial deformity, from the rest of the world. (CC)		Walker, Texas Ranger "Final Justice" The brutal loss of his parents as a child finally catches up to Walker and he goes under cover to find the white supremacist who murdered them. (CC)	
ABC	(4:30) College Football Regional Coverage -- Teams to Be Announced. (Live)		News	Views	Jeff Foxworthy The Foxworthys make a trip to Hollywood to appear on "America's Funniest Home Videos." (CC)	Maybe This Time Julia worries about the future of a college football player she has hired. (CC)	Movie "The Barefoot Executive" (1995, Comedy) Jason London, Terri Ivens, Chris Elliott. Premiere. A network employee sees a chance to go from mailroom to boardroom with a chimpanzee that predicts TV's hottest hits. (CC)			
CNN	Inside Asia	Diplomatic License	Pinnacle (R)	Travel Guide (R)	Global View	World Business This Week	Style	Science and Technology Week	Larry King Weekend	
ESPN	Cycling World Road Championship. From Boyaca, Colombia. (Taped)		Speedweek	Sportscenter International Edition.	Drag Racing NHRA Mid-South Nationals. From Memphis, Tenn. (Taped)		Motorcycle Racing AMA Supercross Series. From Seattle. (Taped)		Auto Racing SCCA Great Northern Challenge. [illegible] (Taped)	
CINE	(6:15) Pelicula "Honrarás a tu Madre" (1992, Drama) Sharon Gless. Una mujer niega que su hijo estubiera involucrado en el ataque en que ella fue herida y su esposo asesinado.		Pelicula ★★½ "Revancha por una Mentira" (1991, Drama) Gregory Hines, Annette O'Toole, Bill Nunn. Un médico del sur ayuda a un candidato para la alcaldía de Nueva York a investigar el asesinato de su padre.			(9:45) Pelicula ★★ "Vidas Paralelas" (1991, Suspenso) Isabella Rossellini, Aidan Quinn, [illegible]. [illegible] un amorío con el gemelo de su marido, una modelo se entera de un secreto horrible.				Pelicula "La Historia de O.J. Simpson" (1995, Drama) Bobby Hosea, Jessica Tuck.
NBC	News (CC)	NBC Nightly News (CC)	Extra (CC)		JAG "War Cries" Lt. Rabb and Lt. Austin are dispatched to Peru to quell an uprising when a guard kills an unarmed teen; Lt. Rabb discovers a plot to assassinate the American ambassador. (CC)		Sisters "A Perfect Circle" Alex thinks she may be pregnant; Teddy may lose her job to a younger designer; Charley considers becoming the foster parent to a ghetto teen whose mother was killed. (Postponed from an earlier date) (CC)		[illegible] "Change of Life" [illegible] when she [illegible] menopause; [illegible] decides to live with his father; Reed's [illegible] becomes; Cat begins to feel pressure at the police academy. (CC)	
TOON	Josie and the Pussycats	Josie and the Pussycats	George of the Jungle	George of the Jungle	(:10) Moxy	Capitol Critters "Max"	Flintstones (CC)	Jetsons	Bugs & Daffy	
TBS	(:05) WCW Saturday Night (CC)				(:05) Movie ★★★½ "Dog Day Afternoon" (1975, Drama) Al Pacino, John Cazale, Charles Durning. A bank robbery becomes a media circus for a desperate New Yorker after he and his partner are forced to take hostages.					(:35) Movie ★★★½ "Absence of Malice" (1981, Drama) Paul Newman, Sally Field, Melinda Dillon.
LIFE	Movie ★★½ "When the Vows Break" (1995, Drama) Patty Duke, Linda Dano, Donnelly Rhodes. A housewife enters law school to handle her own appeal after a misogynist judge renders an unjust divorce settlement. (CC)				Movie ★★★½ "Mississippi Burning" (1988, Drama) Gene Hackman, Willem Dafoe, Frances McDormand. Two FBI agents face racism while investigating the disappearance of three civil rights activists in 1964 Mississippi.					Commish "V.V." (CC)
TNT	(5:30) Pelicula ★★★ "Grand Prix" (1966, Drama) James Garner. Tres campeones de carreras automovilísticas encuentran algunos problemas cuando compiten en el Grand Prix.		Pelicula "Barbarosa" (1982, Oeste) Willie Nelson, Gary Busey, Isela Vega. Un pistolero legendario tiene que lidiar con sus suegros y a la vez tratar de escapar de la policía.				Pelicula ★★★½ "Doce del Patíbulo" (1967, Aventura) Lee Marvin, Ernest Borgnine, Charles Bronson. Un mayor de la armada americana forma un grupo de terribles convictos para completar una misión en la Alemania nazi.			
SUR	(6:30) Trampolín a la Fama		Que Vacilon		Taller San Miguel	El Show de Luisito y Anthony	Risas y Salsa		Vivo Con Un Fantasma	

SUNDAY EVENING — NOVEMBER 12, 1995

	7:00	7:30	8:00	8:30	9:00	9:30	10:00	10:30	11:00	11:30
TELE CURACAO	Telesuerte		Telenotisia	Shalu Dia	Bezoek koningin Beatrix aan de Verenigde Naties	Touched by An Angel		Sunday Night Movie: Steel Cowboy		
TBN	(6:00) Fall Praise-a-Thon Hosts: Paul and Jan Crouch.				Fall Praise-a-Thon Continues					
A&E	Home Again (R) (CC)	Home Again (R) (CC)	Ancient Mysteries "Who Wrote the Bible?" Visits to Egypt, Galilee and the caves of Qumran highlight an examination of the Bible's origins. (Part 2 of 3) (CC)		Lincoln Assassination Historians analyze the Lincoln assassination, considered a defining act of political terror.				Voyages "Hypnosis: The Big Sleep" Researchers offer conflicting views on the nature and value of hypnosis.	
CBS	News	60 Minutes	60 Minutes (CC)		Movie "Streets of Laredo" (1995, Western) James Garner, Sissy Spacek, Sam Shepard. Premiere. The sequel to Larry McMurtry's "Lonesome Dove" finds former Texas Ranger Woodrow Call [illegible] as a bounty hunter. (CC)					
ABC	News	ABC World News Sunday (CC)	America's Funniest Home Videos (R) (CC)	America's Funniest Home Videos (CC)	Lois & Clark: The New Adventures of Superman "Ultra Woman" Lois obtains Superman's powers and becomes a superhero when evil strikes use red kryptonite on the Man of Steel. (CC)		Movie ★★½ "Indecent Proposal" (1993, Drama) Robert Redford, Demi Moore, Woody Harrelson. A lonely billionaire offers a financially strapped couple $1 million for a night with the wife. (CC)			
CNN	Evans & Novak	Late Edition		Showbiz This Weekend	World Business This Week	Global View	World Business This Week	Travel Guide	CNN Presents	
ESPN	Brazilian Soccer	Sportscenter International Edition.	NFL Primetime		NFL Football Denver Broncos at Philadelphia Eagles. From Veterans Stadium. (Live)					
CINE	(6:00) Pelicula ★★ "Qué Buena Madre Es mi Padre" (1982, Comedia) Al Pacino, Dyan Cannon, Tuesday Weld.		Pelicula ★★ "Ambición Fatal" (1993, Suspenso) Timothy Hutton, Lara Flynn Boyle, Dwight Schultz. Una secretaria temporal con métodos depredadores trata de poner sus garras en un joven ejecutivo.			(9:45) Pelicula ★★ "Vaqueros Melancólicos" (1995, Drama) James Brolin, Lisa Hartman, David Hemmings. Un detective de Beverly Hills comparte la investigación de un caso de homicidio con una mujer policía de Wyoming.				Pelicula ★★ "Look What's Happened to Rosemary's Baby" (1976, Terror)
NBC	News	NBC Nightly News (CC)	Brotherly Love "Bait and Switch" Matt is challenged to a fight by the school bully and turns to Joe for help.	Minor Adjustments Ron pawns his treasured baseball card collection and Willie Mays baseball to Trevor. (CC)	Mad About You "Yoko Said" Paul is inspired by Yoko Ono to film the wind for a television documentary. (CC)	Hope & Gloria Gloria is smitten when [illegible] Kurtz guest stars on "The Dennis Dupree Show." (CC)	Movie "Her Hidden Truth" (1995, Drama) Kellie Martin, Antonio Sabato Jr., Ken Howard. Premiere. A young woman escapes from a juvenile detention center to prove her innocence in the [illegible] of her family. (CC)			
TOON	Bugs & Daffy			Movie ★★½ "Twice Upon a Time" (1983) Voices of Lorenzo Music. Animated. Evil creatures attempt to make time stand still by taking the spring from the all-powerful Cosmic Clock.				Bugs Bunny & Daffy	Flintstones (CC)	Jetsons
TBS	(:05) WCW Main Event Wrestling (CC)		Movie ★★ "Weird Science" (1985, Comedy) Anthony Michael Hall, Kelly LeBrock, Ilan Mitchell-Smith. Two high-school nerds accidentally create the woman of their dreams when an electrical storm zaps their home computer.				National Geographic Explorer The career of oceanographer and explorer Dr. Robert Ballard. (CC)			
LIFE	Movie ★★★ "The Operation" (1990, Suspense) Joe Penny, Lisa Hartman, Kathleen Quinlan. A malpractice suit leads to a web of betrayal and murder for a surgeon who is already in turmoil over his divorce.				Movie ★★½ "Black Widow Murders: The Blanche Taylor Moore Story" (1993, Drama) Elizabeth Montgomery, David Clennon, John M. Jackson. Based on the true story of a North Carolina woman who murdered her first husband and a lover with arsenic.				Intimate Portrait "Yoko Ono" Life and contributions of Yoko Ono are chronicled through a rare interview and personal home movies. (R)	
TNT	(6:00) Pelicula ★★ "Mr. Nanny" (1993) Terry "Hulk" Hogan. Un ex-luchador al que no le gustan los niños se convierte en el guardaespaldas del hijo de un genio en computadoras.		Pelicula ★★★½ "The Heartbreak Kid" (1972, Comedia) Charles Grodin, Cybill Shepherd, Eddie Albert. Los planes de luna de miel de una pareja fracasan cuando el novio decide reemplazar a su esposa.				Pelicula "Sangre Torera" Carlos Arruza, Olga Jimenez. Un joven con sueños de ser un torero va en busca de fama pero tiene un accidente y se queda paralizado.			
SUR	El Show de Luisito y Anthony	Taller San Miguel	Risas y Salsa		Uno Más Uno		Panorama			
PPV	(6:30) Movie ★★ "Major Payne" (1995) Damon Wayans. An ex-Marine who finds civilian life more stressful than mortal combat takes command of a squad of pint-sized cadets. (CC)		Movie ★★★½ "Once Were Warriors" (1994, Drama) Rena Owen, Temuera Morrison, Mamaengaroa Kerr-Bell. In modern-day New Zealand, a Maori family begins to fall apart under the strain of domestic violence and alcohol abuse. 'R' (CC)				Movie ★★ "Just Cause" (1995, Drama) Sean Connery, Laurence Fishburne, Kate Capshaw. A Harvard professor takes on the case of a black man he believes was unjustly convicted of murder and sentenced to death. 'R' (CC)			

[illegible]
TE KOOP
Informatie:
616288
of
604200

"Het Atelier"
Onze jaarlijkse verkoop van meubeltjes, curiosa etc.
donderdag 16 november van 8.30 tot 12.30
Jan Sofat 204
Tel.: 671672

Te Huur
Gemeubileerd appartement
in een rustige buurt
Voor meer informatie
Tel.: 681354

LANDHUIS BRIEVENGAT
presenteert
zondag 12 november en woensdag 15 november a.s.
Famous Grouse Whisky Night
f. 3.00 per glas
Zondag: Live Music van Chips & D.J. Tinashi
Woensdag: Live usic van Mash & D.J. Tinashi
U kunt ook rijsttafelen. Iedereen is welkom.

the Paintshop
VOOR VER[...] EN ADVIES
DR. MAALWEG 3A
TEL/FAX 657633
Openingstijden ma./vrij. 8.30-12 13.30-17
za. 8.30-12
camarol EURO-TEX EURO-KOTE

Gezocht
oppashuis/appartement
Minimaal 2 sl. kamers
voor periode
17 febr t/m 9 maart '96
Omgeving Julianadorp
Tel.: 691595

Te Huur *aangeboden*
Leuk Appartement in rustige buurt
Informatie:
Tel.: 678679

TE KOOP
CHEVROLET CAVALIER 1990
Autom. powersteering + brake radio, airco
INF.: TEL. 686083

CARIBEN ARUBA N.V.
established in Curaçao, Nederlands Antillen

NOTICE is hereby given to the company's Shareholders of an Extra-Ordinary General Meetin[g] of Shareholders, to be held at the company's registered offices in Curaçao, L.B. Smithplein # 3, November 28, 1995 at 10.00 a.m.

Shareholders may acquaint themselves with the agenda for the meeting at the company's registered office.

By order of the Board of Direc[tors]

Pas binnen voor de **textielverf-fanaat**
Let's Paint
Een blad vol patronen, ideeën en steengoede instructies !
SPECIAAL KERSTNUMMER
(BEPERKT AANTAL)
Zina's
Kaya Oncidium 14, Sa. Catharina
tel.: 675621
geopend op ma, wo, vrij 3.00 - 6.00
zat + zondag 10.00 -12.30

Te koop: 2 banken, tennisrackets, dartbord, stripboeken, marmeren schaakspel, surf-fietskar, ski's 1.95 m, pannen en ketel, servies en keuken gerei, 2 staande fans, lampen, 2 Boxen 55W, 2 Boxen 100W, Trafo's 2x 110V naar 220V, gasstel 3-pits, ijskast, 2 hockeysticks, honkbalknuppel + honkbalhandschoen, squashracket, thermoskan, paraplu, PAL KTV met afstandsbediening, sterrenkijker, houten kastje, spiegel, 5 wandboekenrekjes, rieten schommelstoel en stereo installatie. *Tel.: 673299*

FUN TRAVEL
Executive Travel Service
Salina 204 Tel: 613466 Fax: 616436
ASTA IATA
VERHUISD
naar:
Sta. Rosaweg 27
Tel: 366466
Fax: 366636

TE KOOP COMPUTERS
Apple Macintosh SE en Macintosh Classic modellen, 110 - 2[20] volt met 4 MB intern geheugen en 20 of 40 MB hard disk. All[e] voorzien van ingebouwd beeldscherm, 3 1/2" Floppy drive, toetsenbord en muis. Systeem software (ned. of engels) inbegrepen. Kan afgeleverd worden. Prijzen variëren tussen Naf 650 - 1100. Tel. 375919, fax 371098.

TE HUUR
[illegible]
Gemeubileerde 2 of 3 [illegible] Appartement
Centraal Gelegen, Tel. aansl. aanwezig
Huurprijs: f. 900,- p.mnd. (excl. L+W)
Borg: 2 mnd. huur Inlichtingen tel. 617167

Volledig ingericht 1 slaapkamer appartement te Koraal Partier met airco en T.D.S. Geschikt voor 2 personen. Direct beschikbaar
Nafls. 60,- per dag all in
Tel.: 672738

TE KOOP
JEEP WRANGLER
Rood met witte soft top
Bwjr. '93 15.000 km
als nieuw
Nafl. 28.000
Tel. 649552 5 - 8 pm

Le Maître
NIEUW ADRES
Holiday Beach Hotel & Casino
Tel. 625400 - 6066[1]
Fax. 624397
CATERING EN TRAITERIE
VOOR AL UW FEESTJES, PARTIJEN GROOT OF KLEIN MOET U BIJ
LE MAITRE ZIJN.
Ons hele assortiment wordt ambachtelijk en huisgemaakt.

International Health Products, N.V.
hygolet hygiene service
air quality engineering
We have moved
from
Centro Commercial Antillia #15
to
Emmalaan no. 10 - Emmastad
Our telephone numbers remain the same
369844 / 3701917 Fax: 369133
A new address - same eagerness & commitment to the best service

Met spoed gezocht
Ongemeubileerde woning voor gezin van 3 personen.
Rustige Woonomgeving
Max. Huurprijs fls. 700,-
Telf: 690300 of 685281 na 17.00 uur

TE HUUR
Nieuwe half gemeub. 2 - kamer appartementen incl. airco.
Huurprijs F. 1200,--
Telf: 608650 (na 5 uur) 678261

BINGO ASIENTO
Rust & Burg
3 December 1995

Te Huur gevraagd
Per 1 december 1995
Woonhuis 2 à 3 slaapkamers in rustige buurt.
Voor inlichtingen en offertes
[illegible]

INTERNATIONAL TRADE CENTER
PARADISE MOVIES
PATRICIA ARQUETTE
BEYOND RANGOON
CASTLE ROCK
"INTERNATIONAL WEEK OF TOLERANCE"

TUESDAY, NOVEMBER 14
4:30 p.m. Beyond Rangoon
/Rated-PG
7:00 p.m. Beyond Rangoon
9:30 p.m. Beyond Rangoon

WEDNESDAY, NOVEMBER 15
4:30 p.m. Beyond Rangoon
7:00 p.m. Beyond Rangoon
9:30 p.m. Beyond Rangoon

THURSDAY, NOVEMBER 16
7:00 p.m. Beyond Rangoon
9:30 p.m. Beyond Rangoon.

Based on a true Story
TICKETS SALE:
Schoolgoing youth Naf. 7,50 and for Adults Naf. 12,50 Ticket sales only on the day of the showing, from 2 p.m. in the ITC!!!
RESERVATIONS AND INFORMATION:
Phone 636195
Midweek between 9 a.m. - 4 p.m.
RESERVATIONS WILL BE CANCELLED 30 MIN. PRIOR TO SHOW TIME!

SPOED OPLEIDING
Maak even 'n sprintje naar Orionweg 28
U slaat b[...] Centre de Schottegatweg[...] is de Orionw[eg]

Wilt u met spoed een diploma halen? Dan bent u bij Eurod[idakt] aan het juiste adres. Want Eurodidakt is gespecialiseerd in s[...] examenopleidingen voor officieel erkende diploma's.

U krijgt 100% examengarantie. U kunt rekenen op voll[edige] studiebegeleiding totdat u geslaagd bent. En toch betaalt u niet [meer] dan éénmaal het afgesproken lesgeld.

[illegible]
Basiskennis Boekhouden (BKB) * ☐
BKB met de PC * ☐
Computerboekhouden △ ☐
Praktijkexamen Boekh. (PB) * ☐
Moderne Bedrijfsadministratie (MBA) * ☐
Staatspraktijkdipl. Boekhouden (SPD) * ☐
Doktersassistent(e) △ ☐
Alg. en/of Bedr. Correspondentie:
Nederlands * ☐ Engels * ☐ Frans * ☐
Leid(st)er Kinderopvang △ ☐
Stresscounsellor △ ☐
Basisdiploma Beveiliging * ☐
PR & Voorlichting (NGPR-A) * ☐
Marketing (PD+NIMA-A) * ☐
Binnenhuisarchitectuur △ ☐
Midden Management (PMM) * ☐
Praktijkdiploma Loonadministr. (PDL) * ☐
Houder Administratiekantoor * ☐
NIEUW! Makelaardij * ☐

[illegible]
Ook per vak mogelijk
HAVO ☐ **MAVO** ☐
VWO ☐ MEAO ☐

[illegible]
Windows ☐
Prakyijkdipl. informatica (PDI) op MBO niveau ☐
Omgaan met de PC ☐

[illegible]
Middenstandsdiploma */ AOV * ☐
Parfumerie * ☐ Drogisterij * ☐
Textielbrevet -TX (DETEX) * ☐

Café-/Restaurantbedrijf *
Reisbureaubedrijf (SEPR) *

[illegible]
Secretaresse NIEUW
Receptioniste/Telefoniste NIEUW
Administratief assistente NIEUW

[illegible]
Met voorspeelcassettes
Keyboard ☐ Zang
Gitaar ☐ Piano

[illegible]
Zelf kleding maken, incl. mat.
Vrij tekenen, inclusief materialen
Kalligrafie, inclusief materialen
Olieverfschilderen incl. materialen
Ned. foutloos schrijven/spreken
Kinderverzorging
Kreatief Kompleet incl. materialen
Praktische Elektronica, inclusief mat.
Fotografie, inclusief materialen NIEUW
Praktische Psychologie
Kinderpsychologie
Binnenhuis architectuur △ NIEUW
Schoonheidsverzorging, incl. mat.
Astrologie

[illegible]
Met uitspraakcassettes
beginners ☐ gevorderden ☐
Engels ☐ Frans
Nederlandse taal foutloos

* *met officieel erkend diploma*
△ *instituutsdiploma*

BON In een envelop met postzegel zenden aan: Eurodidakt, Orionweg 28, Curaçao.
Per fax kan ook: 367.370 (fax)
Stuur mij **de gratis studiegids** met alle informatie over de
cursus: ____________
Dhr./Mevr.: ____________ Voorl.: ____
Straat: ____________ Nr.: ____
Plaats: ____________
ORIONWEG 28 ■ CURAÇAO
EURODIDAKT
C A R I B E

OF BEL N[U] 618.84[...] OF 367.39[...]
24 uur per dag [...]
GRAT[IS]
148 pagina's [...]
Voor persoonlijk [...]
maandag t/m vrij[dag]
08.00 tot 17.0[0]

Eurodidakt Caribe is de grootste onderwijsinstelling van de Nederlandse Antillen.

ELGA
Kwaliteit hoeft niet duur te zijn
Dus koop uw electrische materialen bij ELGA aan de Sta. Rosaweg 73
ELGA heeft: kabels uit Europa, schakelaars, stekkers, zekeringen..... iln het kort alles om uw electranet te installeren of uit te breiden.
Alleen kwaliteit en tegen lage prijzen
ELGA heeft populaire prijzen voor ieders inkomen
ELGA Sta. Rosaweg 73 tegenover Singer
We zijn 100% tot uw dienst
Voor grote projecten kunt uiteraard ook bij Elga terecht.

Necessities
Nu, een zaak dicht bij huis waar u in een rustige sfeer uw inkopen kunt doen. Wij zijn elke dag geopend tot 8 uur p.m.
Voor de snoepliefhebbers; chocola, drop, kauwgum, juice.
Cas Còráwèg 78, Unit LP3, Tel. 366755

WAARSCHUWING
De commandant van de marinebasis Parera maakt bekend dat er schietoefeningen worden gehouden.
Op schietbaan HATO:
OP WOENSDAG 15 NOVEMBER TOT EN MET VRIJDAG 17 NOVEMBER VAN 07.00 UUR TOT 18.00 UUR.
Onveilig zeegebied ± 4.000 mtr. uit de kust.

De lekkerste ROTIE'S
pom, pastei, bami, nassie, chin, kip, ger. kip, ger. varken, moksie moksie, br. bonen, bloedworst
kunt U elke zondag tussen 12 en 4 bij ons krijgen.
Vraag naar het gerecht van de week.
Koraal Partir kav. 87
Tel. 674103

architectenbureau broos van werkhoven n.v
lid saia
fuikstraat 6 - p.o. box 735

Wij zoeken op korte termijn een gekwalificeerde medewerker voor de hierna volgende funktie:

BOUWKUNDIG TEKENAAR

voor het zelfstandig maken van bestek- en detailtekeningen.
Opleidingsniveau gelijkwaardig aan HBO met minimaal 3 jaar ervaring.
Ervaring met AutoCad 12 gewenst.

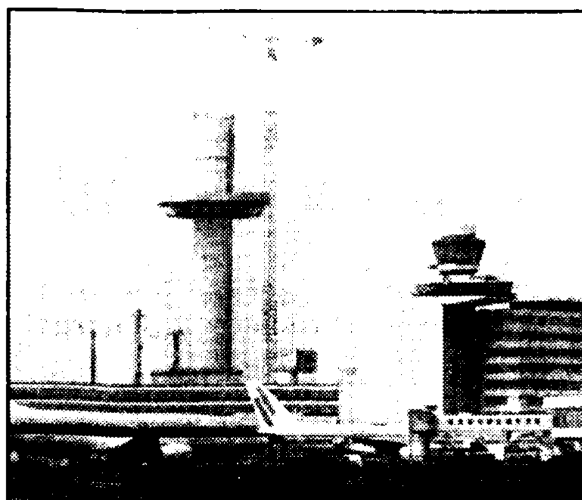
Gelieve uw sollicitatie vergezeld van volledige curriculum vitae binnen 2 weken na heden te zenden aan het adres van het bureau.

als je hèt doet, doe je het mèt!
ASNA

NAPA
Weekend Bijlage Amigoe
ZATERDAG 11 NOVEMBER 1995 AMIGOE

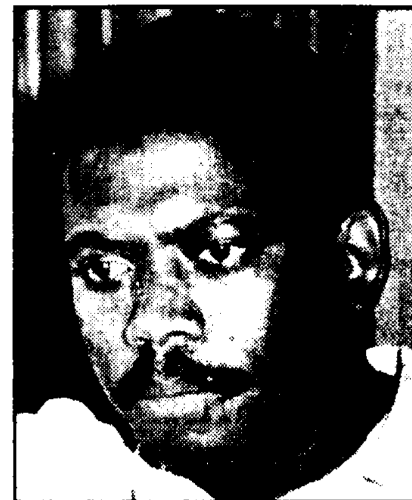
REPORTAGE

De hel van Schiphol

INTERVIEW

Lamborghini organiseert filmfestival

Op een foto uit de jaren '40 van Punda staat een ezel die een kar met een watervat trekt. Op de voorkant van het vat is met witte verf geschreven: *Dios adelanti, mi su tras. Senor, tene misericordia cu mi* (God eerst, dan ik. Heer ontferm u over mij).

Angel Wiel (69) herinnert zich dat hij in die tijd met een ezel vanuit Savonet water ging halen bij de put bij Boca Tabla. In de regentijd stond het water daar op *dos bras'i kabuya* (twee armlengten touw). Maar in de droge tijd moest hij vele kilometers verder lopen om aan water te komen.

De waterwinning uit zee kwam pas laat op gang op Curaçao. De Landswatervoorzieningsdienst LWV, die in 1928 werd opgericht, was in de eerste plaats bedoeld om het stadsdistrict en de haven van water te voorzien. Dat gebeurde met twee waterfabriekjes die zeewater distilleerden aan de Penstraat en de Van Slobbeweg en met grondwater van de waterplantages Roozendaal, Bona-Vista, Klein Kwartier en Scherpenheuvel.

Maar deze voorziening bleek al spoedig niet voldoende. Het waterverbruik door de raffinaderij en het havengebied nam in de jaren '40 (oorlogstijd) sterk toe en ook de bevolking van Curaçao groeide sterk door de industrialisatie.

De waterproduktie uit zeewater kwam pas echt op gang met de bouw van de fabriek te Mundo Nobo in 1948. De buitendistricten moesten het nog lange tijd doen met grondwater dat via windmolens werd opgepompt. Pas in de jaren '60 werd de waterleiding doorgetrokken naar Bandabou.

Twintig jaar geleden werd de Kompania de Awa i Elektrisidad di Korsou, KAE, opgericht. Zij beheert het fabriekscomplex te Mundo Nobo waar de waterproduktie gecombineerd is met die van electriciteit. De stoom die nodig is om het zeewater te distilleren, wordt ook gebruikt om de turbines aan te jagen die electriciteit leveren.

Vanaf 1958 wordt deze gecombineerde techniek gebruikt. In de loop der jaren is de efficiëntie door middel van voorschakelingen toegenomen. Maar het ziet er naar uit dat de fabriek te Mundo Nobo zijn langste tijd heeft gehad. In de toekomst zal de electriciteitsproduktie worden geconcentreerd op het terrein van de raffinaderij. Een consortium van het eiland Curaçao en Nederlandse electriciteitsbedrijven gaat hier een BOO (Build Own Operate) fabriek bouwen.

KAE gaat over op andere techniek voor waterwinning

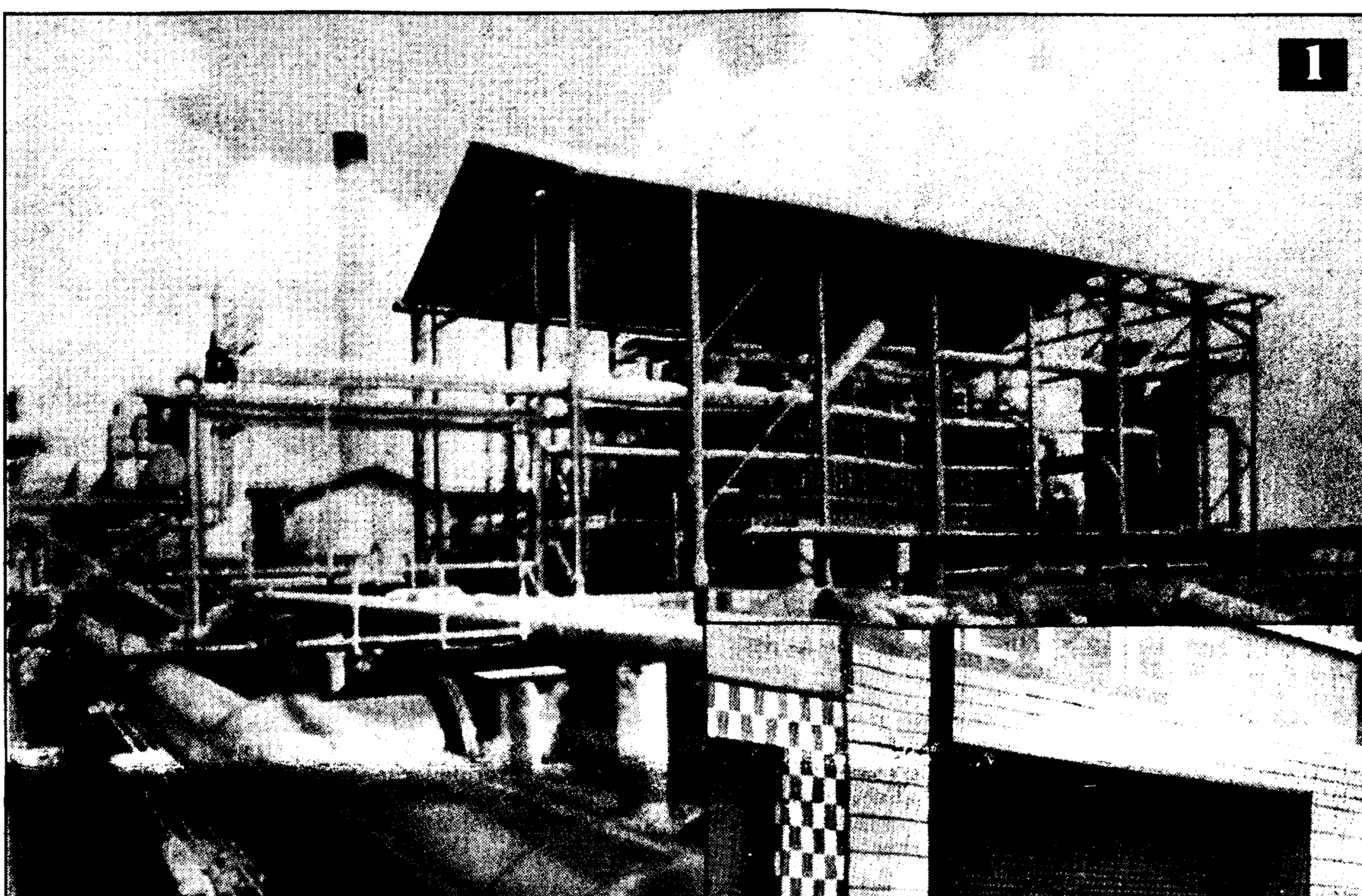
De waterwinning op Curaçao zal er over twintig jaar anders uitzien: Geen grote fabriek maar kleine units, verspreid over het eiland, zullen hun regio van water voorzien.

Volgend jaar doet de KAE de eerste stap in die richting. Rond maart 1996 wordt een nieuwe watermaker operationeel die werkt volgens een principe dat tot nu toe door de KAE niet kon worden toegepast: *De omgekeerde osmose techniek*.

Deze techniek is op zichzelf niet nieuw, maar was niet ingesteld op het produceren van grote hoeveelheden. Dat is sinds kort wel mogelijk. Een waterfabriek volgens de omgekeerde osmosetechniek kan in verschillende *modules* worden geleverd, afhankelijk van de gevraagde capaciteit.

De KAE gaat volgend jaar ervaring opdoen via het systeem van *Build Own Operate and Transfer* (BOOT). Dat houdt in dat een Amerikaans bedrijf de fabriek gaat runnen tot KAE besluit hem over te nemen.

Over de nieuwe techniek en de controle op de waterkwaliteit sprak Theo Dol met Ir. Humphrey Gouverneur, bedrijfsingenieur plantmanager en Ing. Austin Martina, manager Plantbureau.

1 *Verdamper 1 uit 1976 is aan vervanging toe*

2 *De waterput bij Boca Tabla.*

3 *Waterventer in Punda.*

tekst Theo Dol
vormgeving Joël Labadie

Water uit de zee dragen

Volgens Ir Humphrey Gouverneur, bedrijfsingenieur van KAE, kan de BOO goedkoop draaien op de asfalt van de raffinaderij. Deze brandstof kan echter niet getransporteerd worden en daarom moet de fabriek op het Isla-terrein komen. Maar het Schottegat is te zeer vervuild en ongeschikt voor de produktie van drinkwater.

De water- en electriciteitsproduktie moet dan dus ontkoppeld worden. Dat houdt in dat het huidige, gecombineerde systeem, niet meer bruikbaar is. De verdamper-installatie (12.000 m3 per dag) die de KAE onlangs heeft besteld ter vervanging van de V1, kan misschien de laatste aanschaf zijn. De KAE gaat ervaring opdoen met waterproduktie via het systeem van omgekeerde osmose. Dat zal een gescheiden produktie van water en electriciteit mogelijk maken.

OMGEKEERDE OSMOSE

Bij osmose wordt een vloeistof via drukverschil door een membraan geperst. Zoet water zou in dit geval richting zout water gaan. "De huid is ook een membraan. Als je in zout water zwemt, droog je in feite uit", aldus Gouverneur. "Maar wij willen van zout naar zoet, dus we passen omgekeerde osmose toe."

Het zoute water wordt onder hoge druk door een semipermeabel membraan geperst. Dit systeem kost vrij veel energie omdat de hogedrukpompen stevige electriciteitsverbruikers zijn.

Maar volgens Gouverneur is het systeem wat energieverbruik concurrerend met de verdamperinstallatie die onlangs is aangeschaft. Deze installatie, die in 1997 de installatie V1 moet gaan vervangen, kan 12.000 m3 per dag leveren. De produktie-eenheid volgens het omgekeerd osmose systeem van het Amerikaanse bedrijf Aquadesign, kan 3000 m3 per dag produceren. Maar hiervan kunnen er meerdere aan elkaar gekoppeld worden.

Gouverneur: "Het betekent ook dat de waterproduktie gedecentraliseerd kan worden. Je kan een waterfabriek neerzetten bij het verzorgingsgebied zelf."

Martina, manager Plantbureau bij KAE, ziet veel voordelen voor de transportleidingen. 'Die kunnen korter en hoeven niet meer van Mundo Nobo naar Westpunt te lopen. Dat geeft minder energieverlies'.

Het zal nog wel een jaar of twintig duren voor het zover is, denkt Gouverneur. Maar de KAE heeft de wind mee, wat de ontwikkeling van watertechnologie betreft. "Wij behoren tot de weinige landen waar water uit zeewater wordt gemaakt. Met een paar eilanden in de buurt - Bonaire, Aruba, St. Thomas, St. Croix en Antigua - en het Midden-oosten heb je het wel gehad. De basistechniek heeft jaren lang stilgestaan. Maar op dit moment komt de research in de Verenigde Staten op gang. Daar wordt veel geld voor uitgetrokken. Voorheen hadden ze daar niet zoveel belangstelling, maar nu hebben ze in enkele gebieden, zoals Californië, te maken met waterschaarste.

De kwaliteit van het water bij de omgekeerde osmosetechniek wordt bepaald door de kwaliteit van het membraan. "Dat membraan maakt 60% uit van de investeringskosten. Als dat het na een jaar begeeft, ben je zestig procent van je investering kwijt", aldus Gouverneur.

"Normaal gaan ze vijf jaar mee, met een garantie voor drie jaar. Straks worden ze vijf jaar gegarandeerd en kunnen dan misschien acht jaar goed blijven."

Het membraan is een heel fijne zeef met openingen die in micron (duizendste millimeter) worden gemeten. "Virussen en bacteriën kunnen normaliter niet passeren. Het zeewater krijgt een voorbehandeling voor het het membraan passeert. Dat is nodig om beschadiging of dichtlopen van het membraan te voorkomen."

Die voorbehandeling houdt in: Dechloreren, metaaldeeltjes wegvangen via galvanische methodes, ontkalken met filters. Het zeewater is relatief schoon, al kunnen er wel coli-bacteriën in voorkomen. Eens per week wordt het zeewater chemisch en bacteroiologisch gecontroleerd. Maar als er olie bijvoorbeeld uit tankers in of nabij de Sint Annabaai in zee terecht zou komen, zou de waterproduktie moeten worden stopgezet. Geen enkele systeem van waterwinning is daar tegen op gewassen.

De kwaliteit van het water dat het nieuwe systeem (omgekeerde osmose) levert, is vergelijkbaar met dat van het verdampersysteem. Tot nu toe heeft KAE nooit problemen gehad met de kwaliteit van het geproduceerde water, aldus Gouverneur. De produktiemethode is zodanig dat water automatisch wordt gedumpt als het niet voldoet aan bepaalde eisen.

De fabriek heeft een laboratorium waar het water dagelijks chemisch en bacteriologisch getest wordt. Wekelijks gaan er monsters naar het Landslaboratorium voor een extra bacteriologische controle. Gouverneur is er vast van overtuigd dat de E coli, die begin dit jaar werd gesignaleerd, nooit in het drinkwater is voorgekomen. 'Het is vrijwel zeker zo dat de monsters gewoon niet goed zijn genomen'.

KAE heeft de controle sinsdien wel opgevoerd. Volgens Gouverneur is dat niet omdat er aan de kwaliteit getwijfeld wordt, maar om meer gegevens te hebben voor retrospectief onderzoek als er een incident plaatsvindt.

Het water uit de verdampers en straks uit het omgekeerde osmose-systeem krijgt een nabehandeling met kalk en koolfilters; ook wordt al dertig jaar lang fluor toegevoegd. "Op wat wij toevoegen, daar houdt de GGD toezicht op", zegt Gouverneur met enige nadruk. "Het is niet zo dat we op eigen houtje aan het experimenteren zijn."

WATERRESERVES

Volgens Gouverneur is het waterverbruik op Curaçao 'niet veel lager dan de produktie', met andere woorden: KAE kan maar net aan de vraag voldoen. Het is zaak de reserves zo hoog mogelijk te houden; bij een storing in de produktie zal de wateropslag meteen slinken.

Oorzaak van het produktietekort zijn de verdampers 1 en 2 die uit '76 en '77 dateren en al lang technisch afgeschreven zijn. (de gagarandeerde levensduur is 15 jaar). Telkens als ze voor onderhoud uitgeschakeld worden, daalt de totale watervoorraad. De vervanger V6 komt pas over 2 jaar in produktie en dat betekent dat er nog een droogteperiode overbrugd moet worden.

Voor het eerst in het bestaan van de KAE is het waterverbruik niet toegenomen. De toename is dit jaar een verwaarloosbare 0.6%. Gouverneur denkt dit te maken kan hebben met de afnemende lekverliezen in het net van Kodela. Die verliezen worden thans op 24% geschat. Maar een hoger of lager jaargemiddelde is niet van doorslaggevend belang; het zijn vooral de pieken in de waterafname in de droge tijd waar KAE beducht voor is.

Volgend jaar mei of juni kan het BOOT-project water gaan leveren. De waterfabriek van Aquadesign die ook units heeft staan bij hotels op Sint Maarten, kan in 28 weken worden neergezet.

De BOOT-deal met Aquadesign houdt in dat het Amerikaanse bedrijf op bepaalde voorwaarden water levert aan KAE die daarvoor betaalt. Een van de voorwaarden is: water van onvoldoende kwaliteit wordt als niet geleverd beschouwd (en dus ook niet betaald).

Gouverneur: "Het proces van omgekeerde osmose kent vele mislukkingen. We hebben voor het BOOT-project gekozen omdat we op die manier ervaring op kunnen doen met het nieuwe systeem en ook omdat we geen geld hebben om te investeren. Nu draagt Aquadesign het risico. Maar er is wel bepaald dat wij de fabriek op een voor ons geschikt moment kunnen overnemen."

Peres achter de schermen motor van vredesproces

De Israelische minister van Buitenlandse Zaken Shimon Peres heeft de zaterdag vermoorde premier Yitzhak Rabin (1922-1995) voorlopig opgevolgd als Israels eersteminister. Peres volgt daarmee een rivaal uit de Arbeiderspartij op met wie hij pas in de laatste jaren en dank zij het vredesproces, waarvan Peres de krachtigste motor was, goed mee kon samenwerken.

Bij de toekenning vorig jaar van de Nobelprijs voor de vrede aan de hoofdrolspelers bij de Palestijns-Israelische toenadering, gaf de jury er blijk van begrepen te hebben dat toekenning aan Rabin en PLO-leider Yasser Arafat een miskenning zou zijn van de cruciale inspanningen van minister Peres. Daarom kreeg ook Peres de prijs, want hij was „n van de belangrijkste mannen achter het tot stand komen van het op 13 september 1993 gesloten akkoord tussen de PLO en de Joodse staat.

Vanuit Peres' ministerie werden de in Israel formeel verboden contacten gelegd, die leidden tot een nog steeds lopend vredesproces dat tezijnertijd een Palestijnse staat naast de Joodse moet opleveren. Pas toen tijdens de geheime contacten bleek dat met de verbitterde Palestijnen te praten viel en zaken waren te doen, sloeg Rabin publiekelijk de weg in die Peres had voorbereid. Dat beide Israelische staatslieden zo harmonieus samen probeerden tot een vergelijk te komen met de Arabieren was allerminst vanzelfsprekend, gezien hun decennia durende ruzies.

De waarnemend premier van Israel Shimon Peres is hier in gesprek met de Jordaanse kroonprins Hassan die hem in Jeruzalem opzocht kort na de begrafenis van premier Yitzhak Rabin.

KONKELAAR

Rabin omschreef zijn partijgenoot Peres in een boek in 1979 als `een onvermoeibare konkelaar en intrigant'. Beiden hebben elkaar het leiderschap van partij en regering herhaaldelijk en met politieke vindingrijkheid betwist. Rabin sprak vlak voor zijn dood, zaterdag, op de vredesbijeenkomst in Tel Aviv de menigte toe, waarbij hij grapte dat niet alleen de wereld en het Midden-Oosten vredzamer worden, maar ook de relatie tussen hem en Peres.

In 1992 moest Peres het leiderschap van de Arbeiderspartij aan Rabin laten. Voor veel Israeli's was en is Peres teveel een dromer. Peres ziet te weinig vijanden en terroristen en teveel betrouwbare Arabieren. Generaal Rabin stond als `havik' bekend en moest in de verkiezingen stemmen ontfutselen aan de rechtse partijen. Dat lukte inderdaad en de tot premier gekozen Rabin benoemde ex-premier Peres in 1992 tot minister van Buitenlandse Zaken.

Peres (Persky) werd in 1923 in Polen geboren. Het gezin verhuisde in 1934 naar Palestina. Na het uitroepen van de staat Israel kreeg de dertigjarige Peres leiding over de Israelische militaire missie in de Verenigde Staten. In 1959 werd hij parlementslid en vice-minister van Defensie. De eerste ministerspost bekleedde Peres in 1969 in het kabinet van Golda Meir. Hij werd belast met de bezette gebieden. In het eerste kabinet (1974-1977) van Yitzhak Rabin, was Peres minister van Defensie. Vlak voor een verkiezingsnederlaag voor de Arbeiderspartij nam Peres in april en mei 1977 twee maanden het premierschap waar voor Rabin. De oppositie stelde daarna de regering samen en Peres werd oppositieleider.

POPULAIR

In een coalitieregering met de rechtse Likud-partij bekleedde Peres het premierschap twee jaar lang (1984-1986). Hij verwierf grote populariteit door de beteugeling van de inflatie en de terugtrekking van Israelische troepen uit Libanon. Peres ontmoette voorts de Marokkaanse koning Hassan II, een grote gebeurtenis voor het door Arabieren genegeerde Israel. Een opiniepeiling toonde in die dagen aan dat bijna driekwart van de ondervraagde Israeli's Peres als een groot leider beschouwde.

Op grond van de overeenkomst met de Likud-partij werd Yitzhak Shamir (Likud) in 1986 premier. Voor de aanhang van Peres bleek `uit het oog uit het hart' te zijn en Peres' populariteit daalde snel en als oppositieleider legde hij het af tegen de regerende Likud. In 1992 nam Rabin de leiding van de Arbeiderspartij over om te doen wat Peres steeds maar niet lukte. De verkiezingen winnen en gaan regeren.

Omstreden schilderij op tentoonstelling Vermeer

De overzichtstentoonstelling met ruim twintig werken van Johannes Vermeer bevat ook een schilderij dat niet door Vermeer (1632-1675) is geschilderd. Wie het 17e eeuwse paneel, dat vanaf deze maand in Washington en vanaf maart in het Mauritshuis in Den Haag is te zien, wel heeft gemaakt, is niet bekend.

Het omstreden schilderij behoort tot de collectie van de National Gallery of Art in Washington, die de Vermeer-tentoonstelling samen met het Mauritshuis organiseert. De tentoonstelling zal waarschijnlijk meer dan een half miljoen bezoekers trekken.

Vijf jaar duurde de voorbereiding van de expositie, een miljoenenproject. De Vermeer-tentoonstelling is de meest ambiteuze in de geschiedenis van het Mauritshuis. Het belooft volgens directeur drs. Duparc groots te worden. ``This is once in a life-time."

De Amerikanen krijgen de primeur. Zij kunnen de 21 schilderijen van 12 november tot 11 februari in Washington bekijken. Voor het Nederlandse publiek is de tentoonstelling uitgebreid met twee extra werken uit het Rijksmuseum. De 23 werken hangen vanaf 1 maart tot 2 juni in Den Haag.

Het overzicht zou aanvankelijk alleen schilderijen bevatten waarover geen twijfel bestaat. Maar na veel discussie besloten de musea anders, vertelt Van Koetsveld, zakelijk directeur van het Mauritshuis. Het *Meisje met de fluit* uit de `omgeving van Vermeer' is opgenomen, omdat het een vraag in zich heeft. ``Door het te tonen met de andere schilderijen maken we discussie mogelijk. We willen dat erover wordt nagedacht."

GEEN VERVALSING

Het is volgens Van Koetsveld zeker dat het een 17e eeuws Nederlands schilderij is. Van een vervalsing is geen sprake. De vraag is alleen of het om een Vermeer gaat of een werk van iemand anders. Namen van mogelijke schilders circuleren niet, aldus Van Koetsveld.

De catalogus bij de tentoonstelling oppert dat het doek mogelijk een werk is van Jan Coelenbier, een schilder die Vermeer's schilderijen na zijn dood van diens weduwe kocht. Mogelijk heeft Coelenbier het schilderij bewerkt in de hoop dat het bij veiling meer zou opbrengen. Het kan ook zijn dat Vermeer met het schilderij is begonnen, maar het werk om de een of andere reden niet heeft afgemaakt. Misschien heeft een onbekende navolger het vervolgens uitgewerkt in de stijl van Vermeer.

De tentoonstelling in Washington is vrijwel identiek aan die in Den Haag. De Nederlandse presentatie is alleen groter doordat het Rijksmuseum alle vier zijn Vermeers aan het Mauritshuis uitleent. Washington krijgt er twee in bruikleen, *Het straatje* en *De brieflezende vrouw in het blauw*.

Dat het Rijksmuseum maar twee schilderijen uitleent noemt Van Koetsveld niet meer dan normaal. ``Je stuurt nooit je hele collectie van een schilder op reis."

Het Mauritshuis maakt op die regel een uitzondering. Het leent alle drie zijn Vermeer's uit, waaronder het *Meisje met de parel*, *Gezicht op Delft* en *Diana en haar nimfen*, maar dat komt doordat het museum medeorganisator is. De National Gallery staat ook alle vier haar werken af voor de tentoonstelling in Den Haag.

Vermeer liet na zijn dood een klein oeuvre na. Nu zijn er nog 35 schilderijen bekend. Zeven bevinden zich in Nederlands bezit. De rest komt uit onder meer de VS, Duitsland, Groot-Brittanni‰, Frankrijk, Ierland en Oostenrijk. E„n schilderij is spoorloos na diefstal uit het Gardner Museum in Boston. *De briefschrijfster*, die in 1986 werd gestolen in Ierland en vorig jaar opdook in Antwerpen, maakt wel deel uit van de tentoonstelling.

De overzichtstentoonstelling beslaat tweederde van het oeuvre van Vermeer. Om uiteenlopende redenen ontbreken schilderijen. Zo is bij voorbeeld testamentair vastgelegd dat The Frick Collection in New York geen schilderijen mag uitlenen en wilde het Metropolitan Museum in New York maar twee van de vijf werken afstaan. Van Koetsveld is daar niet boos over. ``Toch heel netjes van ze."

`Doodzonde' vindt hij het dat het Kunsthistorisch Museum in Wenen *De schilderkunst* niet kon afstaan. Het is een belangrijk schilderij dat toe was aan restauratie. Ondanks pogingen het werk op te laten knappen is dat niet gelukt.

Ook blijft *De gitaarspeelster* thuis in Londen. Dat is het enige schilderij van Vermeer dat niet is bedoekt. Het 17e eeuwse doek is te fragiel om te reizen en deskundigen zijn het erover eens dat het werk in de originele staat moet blijven.

Het Mauritshuis maakte zijn drie Vermeer's afgelopen week klaar voor vertrek. De drie schilderijen reizen afzonderlijk om het risico zoveel mogelijk te spreiden. In de loop van deze week druppelen ze in Washington binnen, waar koningin Beatrix en prins Claus afgelopen woensdag de opening bijwoonden.

Een fout in Pocahontas? Onmogelijk!

Filmtekenaar Frank Cordero (26) kijkt met ongeloof de zaal vol kinderen in. ``Wat we doen als er een fout in de film zit? Maar dat kan helemaal niet. We hebben er vijf jaar aan gewerkt met zeshonderd mensen. Een fout? Onmogelijk."

Walt Disney Studio's laat niets aan het toeval over en laat dat ook duidelijk zien. Als voorloper op de Europese premiere van `Pocahontas' op 23 november stuurt het Disney-concern een tent door Europa met Amerikaanse tekenfilmmakers die hun vak uitleggen. Niet uit de losse pols, maar met een arsenaal aan videoschermen, computers, plaatselijke acteurs die helpen bij de presentatie en natuurlijk fragmenten van de nieuwste film.

De rondreizende tent is niet bedoeld om zo veel mogelijk mensen de bioscoop in te trekken, zo benadrukken woordvoerders van Disney. De kaskrakers uit het verleden bewijzen dat de tekenfilms zichzelf als het ware verkopen. De tent is wel bedoeld om kinderen en volwassenen een kijkje in de keuken te geven.

ROMANCE

`Pocahontas' draait om de gelijknamige Indiaanse jonge vrouw, die in 1607 een romance begint met de Engelse ontdekkingsreiziger John Smith. Dit speelt zich af tegen de achtergrond van het beproefde Disney-concept: Een weelderige natuur waarin dingen gebeuren die in het echt niet kunnen. De Indiaanse schone heeft echt bestaan en ze heeft John Smith ook echt ontmoet, maar de romance en al het andere is fantasie. Volgens veel Amerikaanse historici waren de twee wel goed bevriend, maar meer niet. Pocahontas was twaalf jaar toen zij Smith ontmoette. Hij nam haar mee naar Engeland, waar zij naar verluidt nog een adellijke titel verwierf.

Frank Cordero heeft de laatste drie maanden van het produktie meegemaakt. ``Altijd een moeilijke tijd. Veel dingen moeten nog af. Veel toestanden", zegt hij. Zijn taak was het tekenen van de bewegingen van Pocahontas tussen het begin en eind van iedere handeling. Als ze van een tak springt, is het begin en eind van de sprong al vastgelegd. Cordero moest als *inbetween artist* alle bewegingen tijdens de sprong tekenen. Verder deed hij ook de *clean-up*, ofwel het invullen van elk piepklein detail na de ruwe versie van Pocahontas.

Schijnbaar moeiteloos tekent hij voor de toegestroomde kinderen in de tent een paar ogen in het nog lege Indianengezichtje. ``De ogen zijn het belangrijkst. Die moeten spreken", roept Frank door het rumoer heen. Maar eigenlijk moeten alle figuurtjes met hun hele lichaam en alle voorwerpen in de film `spreken'. Bij voorbeeld een vliegend tapijt. Iemand doet een tapijt na. ``Goed zo", zegt Frank. ``Nu een trots tapijt." De figurant laat zijn borst aanzwellen, een arm iets gebogen omhoog. Cordero tekent nu het tapijt en inderdaad, het tapijt begint trots voor zich uit te kijken. De kwastjes in de vier hoeken dienen als handen en voeten die ook een trotse houding aannemen. Een achteloze plooi boveninmaakt de metamorfose van een simpel vloerkleed compleet.

Het tekenen is nog steeds ambachtelijk handwerk. De computer helpt alleen bij het inkleur[en]. Cordero: ``Ik heb nog geen comp[u]ter gezien die tweedimension[ale] beelden kan maken. Althans n[iet] op een natuurlijke manier. Dat l[ukt] nu wel bij driedimensionale va[ste] beelden, zoals een roterende scu[lp]tuur. Maar dan praat je niet ove[r] film."

EXPORT

Hij ziet Europa voor het eerst e[n] heeft zich nog niet afgevraag[d] waarom er zo weinig tekenfilm[s] vandaan komen, die internationa[al] doorbreken. Waarom kunne[n] Amerikanen toveren met beeld[en] en dat over de hele wereld export[e]ren? Gaat het om geld? Gaat het o[m] een unieke fa[n]tasie-net zo ki[n]derlijk als [de] Disney-figure[n] zelf? Corde[ro:] ``Eh... tja, het [is] misschien [in] Amerika beg[on]nen met D[e] Veaudevill[e] waarbij arti[es]ten al in de vor[i]ge eeuw hun ve[r]haal onde[r]steunden m[et] tekeningen. D[it] werd la[ter] gefilmd en n[og] later kwamen [ze] op het idee om [de] tekeningen va[n] De Veaudeville ineens te filmen."

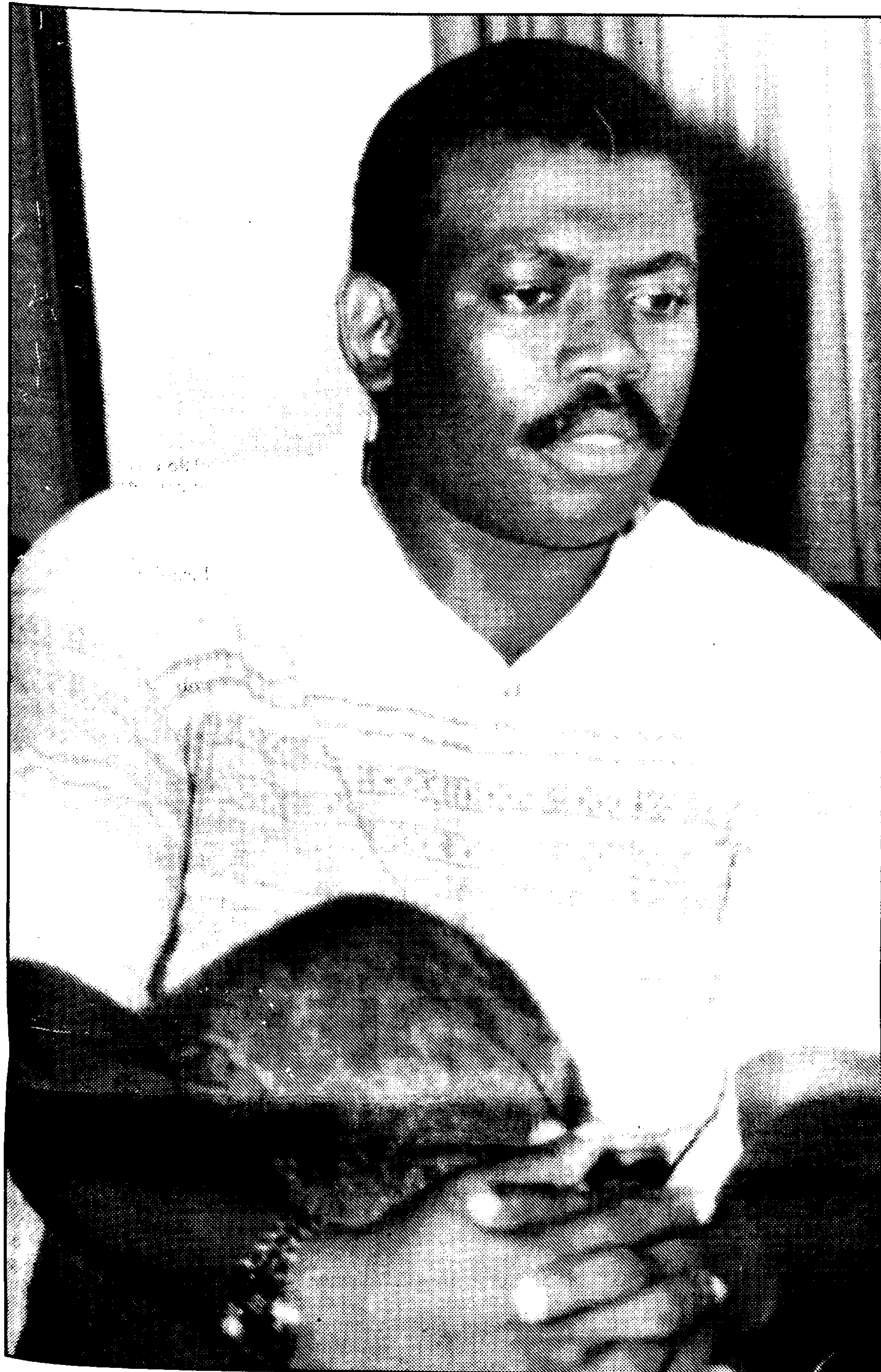
Jawel, maar die voorsprong in d[e] tijd heeft maar even geduurd. H[et] huidige succes draait om ie[ts] anders. Cordero: ``Mijn motto e[n] dat van Disney is altijd `de gee[st] van het spel'. Wat gebeurt er als w[e] dit of dat doen? Gewoon probere[n]. Dat is een goede voedingsbode[m] voor fantasie, voor dromen. We zij[n] niet altijd even realistisch, maar w[e] hebben bij het dromen wel telke[ns] het gevoel dat we het werkeli[jk] kunnen bereiken. Dat het du[s] eigenlijk geen dromen meer zijn."

Tientallen kinderen stormen o[p] hem af. Ze willen zijn handtek[e]ning. Wie is je baas, wil een vent[je] weten. Cordero zonder enig nade[n]ken: ``Mickey Mouse."

Lamborghini organiseert Antilliaans filmfestival

= door Theo Dol =

RAFAEL LAMBORGHINI

Rafael Lamborghini (31) zoekt in stoffige archieven naar werk van Antillaanse filmers. Aan hen is tot nu toe weinig aandacht besteed. Hun werk wordt weinig vertoond, hun namen zijn nauwelijks bekend en heel vaak zijn hun films niet eens op de Antillen te vinden.

Lamborghini - 'mijn echte naam' - is bezig een Antilliaans filmfestival voor te bereiden, waarop het allemaal te zien zal zijn: de films en informatie over de filmers. In oktober was hij op Curaçao om onderzoek te doen. Hij was zowel onthutst als enthousiast; onthutst over het koloniale karakter van de films vóór 1960 en enthousiast over het vroegere theater- en bioscoopleven op Curaçao.

De jonge onderzoeker woont sinds 1990 in Amsterdam, toen hij aan de Filmakademie ging studeren. Hij voelt zich Curaçaoenaar, hoewel hij op Aruba is geboren 'door toeval, mijn moeder was daar voor een bruiloft'. Toch heeft hij jarenlang heen en weer gependeld. 'Ik ben eigenlijk op beide eilanden opgevoed'.

ARM

Hij komt uit een hele gewone familie en kwam, zoals het zo vaak gaat, bijna automatisch op de LTS terecht. 'We waren arm, heel arm. Je doet zo'n test en daar komt dan uit dat je LTS-kandidaat bent'. Maar de schoolkeuze bleek minder juist; hij bleef twee keer zitten. 'Ik heb twee linkerhanden. Die technische termen waren gewoon geheimtaal voor mij'.

Na de Etao en een jaar dienstplicht bij de militie, brak er een moeilijke tijd aan. Hij solliciteerde links en rechts, pakte allerlei los werk aan. 'Het lukte gewoon niet'. Met een groep jongeren bracht hij op Koraal Specht de tijd door op de hoek van Kaya Tinashi en Kaya Shers. 'We zaten daar met twintig man, allemaal werkloos en verkochten elkaar luchtkastelen'. Tenslotte werd hij bewaker bij landfill. 'Daar zat ik dan als patriottische Antilliaan een paar honderd hectaren troep te beveiligen tot diep in de nacht.'

Lamborghini begon in die tijd verhaaltjes te schrijven. En dat was zijn redding. Na lang aandringen mocht hij bij TeleCuraçao aan programma's meewerken. Kennis over het metier deed hij op uit oude Amerikaanse boeken uit de Openbare Bibliotheek. Hij werd jeugdwerker voor de wijken Koraal Specht en Kustbatterij en deed voor de televisie *Hubentut na marcha*, in de jaren '60 opgestart door onder andere Mavis Albertina en Richard Hart.

Hij werd cameraman, deed enkele cursussen (scenarioschrijven, management) in Venezuela, maar vond het 'als gewone volksjongen' moeilijk om aan de bak te komen bij TeleCuraçao. Hij kreeg de kans om de Filmakademie in Amsterdam te doen. Op deze vierjarige HBO-school leerde hij 'regisseren en het produceren van (video)films in opdrachtsituaties'. Hij studeerde cum laude af, 'als enige Antilliaan tussen de bijna tachtig witte Hollanders'.

Net na de vliegramp in de Bijlmer begon hij *Elk verhaal heeft twee kanten* te draaien, een film over de geschiedenis van Antillianen in Nederland. "Het is 55 minuten, in het Papiaments met Nederlandse ondertiteling, maar het is nooit in première gegaan. Wel kort geleden vertoond op een seminar van de stichting Welzijn Antillianen in Rotterdam."

Het verbaasde hem dat er in Nederland meer Curaçaose films lagen dan op Curaçao. Lamborghini vatte het plan op om die films te gaan inventariseren en te vertonen. Het project in oprichting kreeg steun van wijlen Victor Hafkamp van de Wereldomroep en van Eugenie Herlaar van de stichting Vriendengenootschap Nederland- Antillen. "Er is geen enkel boek over de Antilliaanse film geschreven. Je vindt er helemaal niets over". In oktober volgend jaar moet het filmfestival er zijn in Nederland en in december op Curaçao, onder de titel *Het verleden, nu de toekomst*, compleet met workshops en tentoonstelingen.

WERKGROEP

Het festival is nu nog in de fase van werkgroep met het gebruikelijke comité van aanbeveling. Lamborghini is voorzitter van de werkgroep. Leden zijn onder meer John van Leerdam, Felix de Rooij, Norman de Palm, Eugenie Herlaar. Hij zou het festival het liefst ook houden op Aruba waar filmers zijn als Burley Every, Raymundo Debrot en Arjen Jungschleger.

Hij is enthousiast over wat hij tot nu toe op Curaçao heeft aangetroffen. "De eerste bioscoop heette Salon Habana. De eerste filmcamera, 16 mm, was van David Abraham Capriles. Hij filmde Charles Lindbergh die in september 1929 op Curaçao landde. De eerste Curaçaose filmer heette Frank Chumaceiro. Zijn films liggen in het archief in Nederland. Dan heb je Anthony Douglas, Gilbert Libier, Hubert Tecla en Harcourt Nichols. De laatste woont in Australië. Verder Pacheco Domacassé, hoofd van de dienst Cultuur, die binnenkort gepensioneerd wordt en weer gaat filmen. Ik noem Felix de Rooy, Norman de Palm en Sherman de Hesus, die net een film over Ocalia heeft gemaakt."

"Er zijn natuurlijk veel Europese filmers en films bij. Ik vind dat de films ontzettend kolonialistisch waren. De Antilliaan werd de buitenlandse waarden en cultuur opgedrongen. Dat was vanaf 1920 tot de jaren '60, de tijd van Sticusa. Maar de grootste films hebben hier wel gedraaid. Sofia Loren heeft op Curaçao een film gemaakt, *Firepower*. In de jaren '40 was de bioscoop ook concertzaal en theater. Muziekfilms zijn hier niet opgenomen, wel natuurfilms, documentaires en toeristische films. Je had bioscopen als Cinerio, Theater Naar, Roxy of Curaçaose Schouwburg, de Tempel, Westend, theater Caribe en Cinelandia. En de Cinetruck, een rijdende bioscoop."

Lamborghini heeft veel te danken aan het Centraal Historisch Archief te Scharloo. "Zij beheren ook partikuliere archieven, polygoonjournaals, filmliga-collectie, catalogi. Petje af voor hun medewerking."

VIA COMPUTER

"Ik zal de Antilliaanse film blijven propageren. We gaan het cd-i en cd-rom tijdperk in. Dan moet het via de computer beschikbaar zijn. We lopen nu al achter. Er is bij de mensen thuis meer techniek aanwezig dan bij TeleCuraçao. En meer kennis ook."

In Nederland is hij bezig met een film- en videocursus voor Antilliaanse jongeren. Samen met Datchenko Willems van Forsa Amsterdam. In enkele weken gaan ze een film draaien die in december in première moet gaan onder de titel *Spil di Bida*. "Ik wil dat Antilliaanse jongeren iets anders leren dan voor timmerman of produktiemedewerker. Het liefst zou ik die cursus op Curaçao zelf geven. We gaan het informatietijdperk in. Vroeger was het de olie, nu is het informatie. Politici moeten zich dat realiseren. Nederland en de Antillen wonen in hetzelfde huis. Maar als we aan tafel gaan zitten, heeft Nederland een voorsprong in kennis en die heb ik niet. Informatie en informatie-opdracht. Daar gaat het om."

Stenapa vecht voor verwijderen loslopende geiten

Onderwaterpark Statia in verschiet

= van onze correspondente =

Sint Eustatius kan binnen een paar maanden een beschermd onderwaterpark hebben. Dat belooft de Statiaanse gedeputeerde (Volksgezondheid en landbouw) Julian Woodley. De Sint Eustatius National Parks Association (Stenapa) gelooft het pas als zij het ziet, maar is voorlopig zeer tevreden over de voortvarende gedeputeerde.

Het plan voor een onderwaterpark, gebaseerd op de parken van Saba en Bonaire, is al bij het Bestuurscollege ingediend. Maar Stenapa wil meer. De Associatie meent dat de unieke Statiaanse Ipomea en de bedreigde *Iguana delicatissima* niet langer kunnen wachten op Curaçao. Als vandaar geen nationale wetgeving komt om zeldzame plant- en diersoorten te beschermen, moet Sint Eustatius er zelf maar voor zorgen. Ook dat komt in orde, belooft gedeputeerde Woodley.

BESCHERMD

Zowel de leguaan, die op geen enkel ander Antilliaans eiland voorkomt, de uitgestorven gewaande *Ipomea sphenophylla* als enkele orchideeënsoorten zullen een beschermde status krijgen. Voorlopig nog binnen de twee natuurparken, waarvan Woodley op verzoek van Stenapa ook al werk heeft gemaakt. Het gaat om de noordelijke heuvels van Statia en het bovenste deel van de Quill. Plannen voor deze landparken gaan deze week naar de Huishoudelijke commissie van de Eilandsraad. Vorige week kreeg Stenapa al een gebied ten westen van de Quill in beheer waar de vereniging een botanische tuin wil inrichten. Daarin krijgt zeker de Statiaanse Ipomea een plekje, een klimmer die alleen op Sint Eustatius voorkomt en onlangs voor het eerst na 110 jaar weer werd gesignaleerd. Verder liggen er plannen op tafel voor de aanleg van een beter pad naar de top van de Quill en van andere wandelpaden.

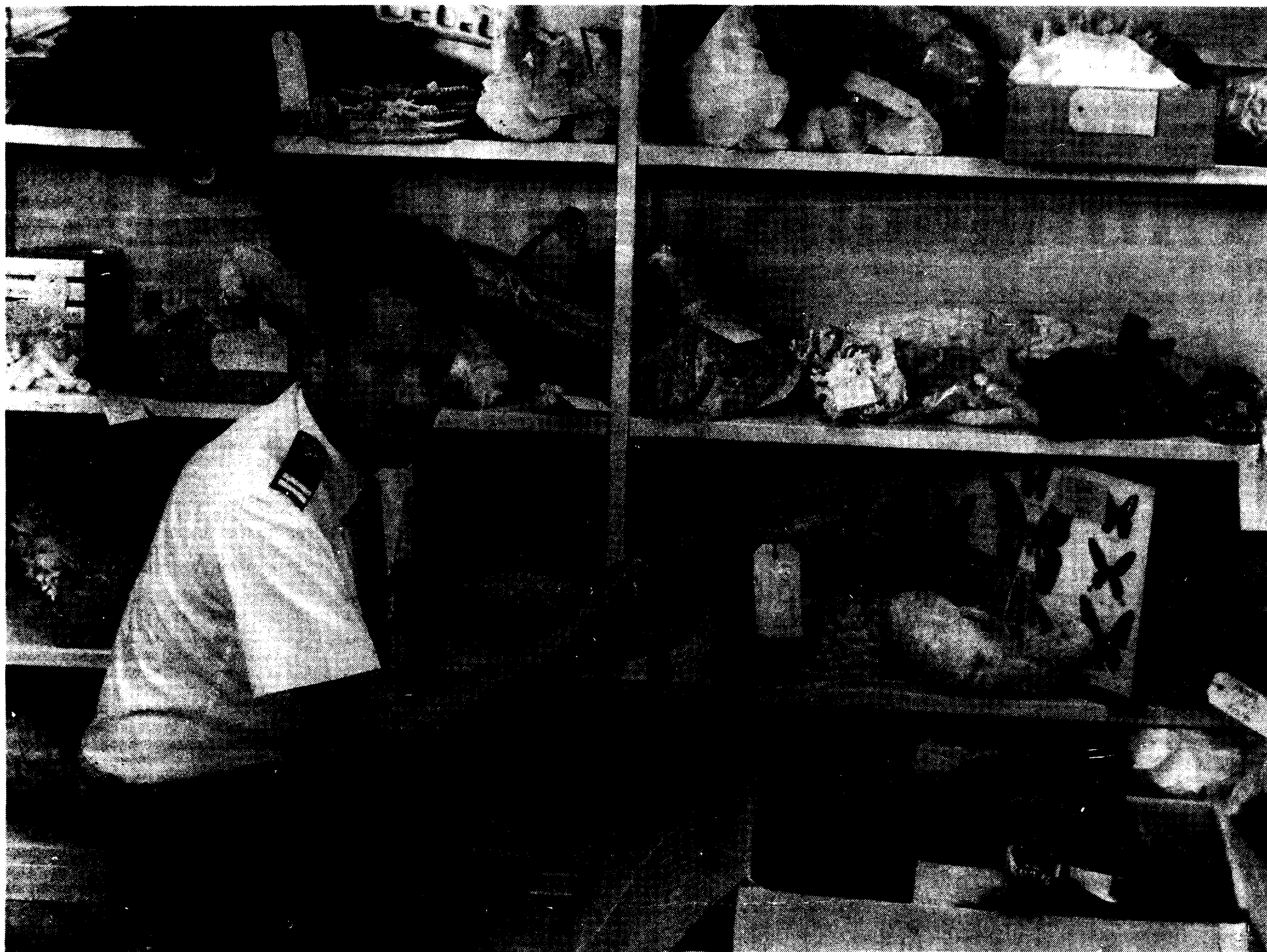
Groot probleem van Stenapa, die na de herontdekking van de Ipomea weer actief werd, is het geld. Zij wist weliswaar in enkele maanden gemiddeld twee gulden per Statiaan te krijgen, maar bij een bevolking van 2000 inwoners levert dat nog maar 4000 gulden op. 'En Curaçao heeft zich nooit iets van Statia aangetrokken', zegt Stenapavoorzitter Jan Faber. 'We hebben nog nooit iets van wie dan ook gekregen'. Stenapa wil daarom beginnen met een onderwaterpark, dat door heffing van duikgelden al snel geld in het laatje brengt, waarmee de andere parken kunnen worden gefinancieerd. Tot nog toe is Saba het enige onderwaterpark dat zichzelf kan bedruipen. "Als zij dat kunnen, dan kunnen wij ook", meent Faber. Hij denkt aan gecombineerde duikreizen naar Saba en Statia, die onder water geheel verschillend zijn. Saba heeft diepwater, Statia ondiepe riffen. "Dat zal ook voor het eiland veel geld opleveren".

GEITEN

Maar een nog groter probleem voor het eiland zijn de overal loslopende geiten. Volgens Faber betekenen zij de ondergang van Statia als er niet gauw iets gebeurt. Niet alleen eten zij alle planten en struiken op, door hun gedrag vernielen zij ook de grond, waardoor erosie optreedt. "Per jaar verliest het eiland gemiddeld een meter kustlijn door erosie van de kliffen. Regenwater stroomt zo de berg af, omdat al het groen is weggevreten, waardoor de bomen die er nog staan geen water meer krijgen", klaagt Faber. Zolang er niet tegen de geiten wordt opgetreden, zal volgens hem dan ook niets helpen. Woodley kondigt desgevraagd aan 'liefst nog volgende week' de geiten aan te pakken. Volgens de wet mogen ze niet vrij rondlopen, maar niemand is ooit tegen de eigenaars opgetreden. BC-adviseur Tom ten Boer waarschuwt echter dat er eerst een verordening moet komen die registratie van de geiten regelt. Deze week worden de ezels al van de straat gehaald. Dieren die na acht dagen niet zijn geclaimd, worden door de overheid verkocht. Woodley zegt dat hij zich niets wil aantrekken van de slogan *'every goat a vote'* en zijn anti-geitplannen zal doorzetten. Stenapa wacht af.

• Douanier Ron Walraven in het depot van [illegible]

IN DE 'hel van Schiphol' klinken geen hartverscheurende kreten. Hierbij verblijven slechts stille getuigen van de menselijke hebzucht: Opgezette krokodillen en schildpadden, tijger- of berekoppen, afgestorven koralen en schelpen, dode of halflevende exotische vogeltjes. Ten onrechte ingevoerd of niet meer gewenst vanwege de hoge invoerrechten. Al die spullen blijven in 'de hel' tot het moment dat ze wordem betaald, verbeurd verklaard of – hoe toepasselijk – worden **verbrand.**

Douane op Nederlandse luchthaven kokhalst soms

In de 'hel van Schiphol'

"**D**it is zo'n beetje het ergste wat ik de afgelopen tijd ben tegengekomen. **Walgelijk.**" **Ron Walraven haalt een in eerste instantie onherkenbaar voorwerp van de plank. Het blijkt de schedel van een tijger te zijn.** Huid en vlees zijn door de 'kunstenaar' verwijderd. De **kaak-, oor- en oog-holten zijn verder uitgehold en gevuld met koperen beslag. Het resultaat:** een wanstaltige meervoudige asbak.

De maker van dit gedrocht moet wel een zieke geest hebben. Evenals de persoon trouwens die met deze trofee zijn salontafel wilde sieren. Dat vindt ook Ron Walraven, terwijl hij inmiddels toch de nodige absurde 'souveniers' voorbij heeft zien komen.

WET

Walraven is lid van het expertiseteam van de douane op Schiphol. Hij is één van de blauwe uniformen die dagelijks in de hal met de bagage-banden is te vinden. Bij terugkomst in Nederland lopen de meeste mensen van de bagageband rechtstreeks naar de groene poort met het bordje 'Niets aan te geven', om daar toch een beetje zenuwachtig aan het douanepersoneel voorbij te schuifelen. Want maar weinigen weten wat wel en wat niet mag worden ingevoerd.

"Iedereen dient de wet te kennen. En dus ook te weten wat wel en wat niet mag worden ingevoerd", zegt Walraven. "Maar veel mensen kennen de regels niet of slechts gedeeltelijk. Sommigen weten het wel, maar denken er gewoon niet bij na. En er is er een aantal die heel bewust denken ongestraft weg te kunnen komen."

Hoeveel overtredingen er dit jaar zijn geconstateerd, weet Walraven niet. De cijfers van vorig jaar heeft hij wel bij de hand. In 1994 werden door de douane op Schiphol ruim 2.000 bekeuringen uitgedeeld, zo'n vijf tot zes per dag.

De helft daarvan betrof fiscale overtredingen: Het invoeren van luxe goederen, duurder dan 380 gulden, zonder daarvoor belasting te betalen.

Van de andere overtredingen ging het bij 38 procent om overtredingen op de wet Bescherming Uitheemse Dier- en Plantesoorten, kortweg de Bedup. "Voor het overgrote deel zijn dat geen moedwillige overtredingen, gaat het om onschuldige toeristen die bijvoorbeeld een mooie schelp van de Antillen meenemen. Maar zulke schelpen zijn vaak beschermd, mede omdat er in het verleden al zoveel zijn weggehaald."

Ook stukjes koraal of slangeleren portefeuilles, broekriemen en handtassen worden veelvuldig door de douane in beslag genomen. "Op zich zou je die artikelen nog wel mogen invoeren, als je daarvoor de benodigde vergunningen hebt van zowel het invoerende als het uitvoerende land. Maar die heeft geen toerist op zak." En dus: Driekwart van de kastruimte in 'de hel' is gevuld met schelpen en koraal.

LIBIDO

'De hel'. De naam doet meer drama vermoeden dat de depotruimte biedt. In feit is die 'hel' niet meer dan een paar sobere kamers zonder ramen in een afgelegen vleugel van Schiphol. Kille tl-buizen verlichten slechts een paar tafels, een kleine computer, gestapelde dozen en een aantal open stellingkasten.

De aandacht wordt in het depot meteen getrokken door een paar opgezette berekoppen. Maar ook ingelijst zeldzame vlinders, schelpen, stukken koraal en opvallend veel voorwerpen. "Bijna allemaal ingevoerd door Aziaten. Dat gedt ook voor al het tijger- en neushoornmateriaal. Daaraan worden in die landen allerlei genezende en libido-verhogende krachten toegekend."

De bovenste planken van de kasten zijn vrijwel geheel gevuld met opgezette schildpadden en babykrokodillen. Die worden weer wel door Nederlandse toeristen meegenomen. "Van ivoor weten ze wel dat het niet ingevoerd mag worden, maar vaak weten ze niet dat invoer van deze beestjes hier niet is toegestaan. Hetzelfde geldt, in mindere mate, voor levende aapjes. Met de regelmaat van de klok treffen we van die kleine aapjes aan. Die dragen mensen gewoon bij zich in hun handbagage of in hun borst- of jaszak."

Die dieren moeten meteen worden afgestaan. Meestal snappen de tijdelijke eigenaren dat volgens Walraven ook wel. "In negen van de tien gevallen is er achteraf altijd begrip voor de inbeslagname."

Op de enige tafel in deze kamer staat een grote lege vogelkooi. Die staat hier niet voor niets, legt Walraven uit. In de illegale handel in zeldzame vogels viert de creativiteit hoogtij. Met desastreuze gevolgen. "Neem bijvoorbeeld de papegaaien die verdoofd worden met in cognac gedoopte aspirientjes en vervolgens op allerlei misdadige manieren worden vervoerd. Tussen dubbele kofferbodems of in cola-flesjes met demontabele bodems. Wie hiermee wordt betrapt, loopt naast de 'normale' bekeuring ook tegen een aanklacht wegens dierenmishandeling op."

Alles wat de douane levend aantreft, gaat linea recta naar de opvangcentra die er in Nederland zijn voor verschillende dieren. Zeldzame bloemen of planten gaan naar de Hortus Botanicus. "Daar hebben ze nu bijvoorbeeld plantesoorten staan die vrijwel uniek zijn in de wereld. Overal uitgestorven, maar dankzij een onderschepping op Schiphol nog te bezichtigen in Amsterdam."

GESLACHTE DIEREN

Walraven en zijn collega's hebben in de loop der tijd een fijne neus ontwikkeld voor alles wat niet door de beugel kan. En prikken zo vaker raak dan de louche reiziger lief is. Soms wordt die neus echter letterlijk aan zware beproevingen blootgesteld.

"Vaste prik: De vluchten uit Suriname op dinsdag en vrijdag", grijnst Walraven. "Veel passagiers hebben dan eten in hun bagage. Daar zitten regelmatig halve geslachte dieren tussen, die echt niet meer geschikt zijn voor consumptie. Het ongedierte komt er bijna uitkruipen en de hele hal is doortrokken van de stank van die vrachtjes. Terwijl je staat te kokhalzen boven de koffer, zeggen die mensen dan vaak doodleuk: we eten het vanavond nog op, hoor." Met het oog op de bescherming van de volksgezondheid wordt zulk vlees dan toch maar in beslag genomen.

"Ook uit Azië nemen passagiers veel eten mee. Bepaalde vis- en garnaalsoorten bij voorbeeld. Maar die worden ingevroren en goed ingepakt in de koffers gestopt. Daar hebben we geen enkel probleem mee."

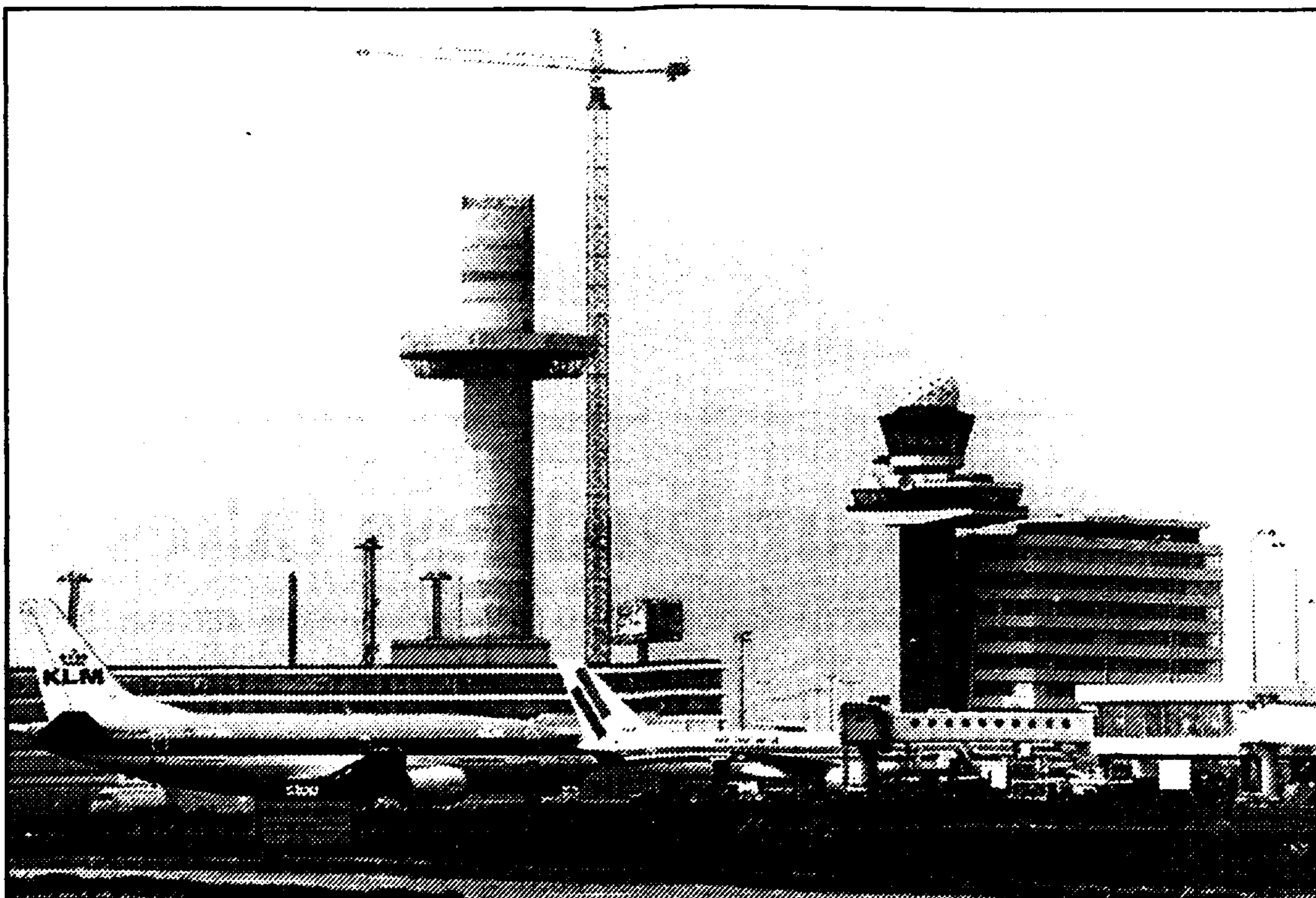
Ook op het gebied van de fiscale delicten heeft het expertise-team inmiddels de nodige kennis vergaard. Zo is Walraven nu een *selfmade* expert op het gebied van golfclubs, foto- en videocamera's en mountainbikes.

"Je moet heel goed bijhouden wat de laatste trends en nieuwtjes zijn. Daarom lezen wij ons helemaal suf in vakbladen en brochures van producenten. Dat lijkt saai, maar in de loop der tijd krijg je plezier in die specialismes."

"We weten ook precies waarop we moeten controleren. Vluchten uit Hong Kong betekenen meestal dure horloges. Singapore staat voor goud, sieraden en luxe artikelen. Indonesië: eveneens goud en sieraden, vaak ingenaaid in kledingvoeringen of verborgen tussen de garnalen of de thee. Uit Amerika: Draadloze telefoons, golfclubs, faxen, camcorders en andere luxe artikelen."

Behalve de vluchten houdt de douane ook de vluchtdata precies bij. "Met reden. Dezer dagen vindt bij voorbeeld in Hong Kong een juweliersbeurs plaats, vlak daarna gevolgd door een speelgoedbeurs. In dezelfde week wordt in Orlando, Florida, een golfbeurs gehouden. Dan weten we al wat er kan komen. En daar let je dan ook op."

Importeurs steken de douane daarbij een helpende hand toe: Al die illegale handeltjes kosten hen immers omzet. Dus krijgt het expertise-team halfjaarlijks of jaarlijks alle prijsopgaves, brochures en gidsen toegezonden. "Van Nike krijgen we bij voorbeeld elke zes maanden een decimeter hoge stapel documentatie toegestuurd. Heel handig.

VAKKENNIS

Ongetwijfeld weten mensen de fuik van de douane wel eens te omzeilen. Toch heeft Walraven het gevoel dat het expertiseteam op Schiphol zijn zaakjes goed op orde heeft. "Het is ook zo gek niet te bedenken of we hebben wel een expert in ons team. En hebben we die niet, maar twijfelen we ergens over, dan bellen we een expert. We hebben een hele lijst van personen die we daarvoor dag en nacht kunnen bereiken."

Als voorbeeld van de aanwezige 'vakkennis' verhaalt Walraven over de opmerkelijke vangst die de douane enkele maanden geleden deed. "Dat betrof een man die hele zeldzame, kleine orchideeplantjes bij zich had. Hij laadde allereerst de verdenking op zich doordat zijn koffer uitpuilde van de bladen, boeken en folders over die plantjes. Een echte liefhebber dus. Vervolgens bleek dat hij die plantjes op zijn hele lichaam bij zich droeg: in luciferdoosjes, noem maar op. Uiteindelijk werd hij betrapt, omdat een collega aan de wortels kon zien wat voor planten het waren."

Soms is het echter ook simpelweg *Fingerspitzengefühl* van de dienstdoende douaniers waardoor mensen tegen de lamp lopen. "Zo was er vorig jaar een man van 72 jaar. Iemand die we normaal gesproken nooit zouden hebben gecontroleerd. Zagen we hoe hij met een veel jongere gast stond te praten, wat we vreemd vonden. Dus gecontroleerd. Bleek dat oudje 15 kilogram cocaïne bij zich te hebben."

Het meest tevreden gezicht trekt Walraven echter als hij vertelt over een doktersechtpaar uit De Bilt. "Die kwamen met een peperdure golfset aanzetten. Melden zich netjes en toonden een fraaie rekening. Maar toevallig hadden we die winkel in Amerika juist in kaart gebracht als verspreider van valse kwitanties."

"Het echtpaar hield heel hooghartig vol dat het geen valse nota was. 'Kan best' zei ik, 'maar zolang u die echte rekening niet toont, gaat deze golfset de deur niet uit'. Die vrouw kwaad en nog harder bluffen. Maar de man snapte dat we hen door hadden en trok met een bewolkt gezicht de echte rekening uit zijn portemonnee. Dan geniet je wel even."

SNEL BEKEKEN

Wie is betrapt is zijn spullen kwijt. Doet hij vrijwillig afstand van, dan kan hij Schiphol verlaten met een boete. Doet iemand geen vrijwillige afstand, dan komt het tot strafrechtelijke vervolging die altijd leidt tot een nog hogere geldboete.

"De meesten kiezen eiеrs voor hun geld. Soms we geren mensen hun fel bel eerde aankoop af te staan, dat nou een aapje is of een gloednieuwe mountainbike. Maar dan zeggen we: Dat is prima, maar zo komt u de bagagehal vandaag niet meer uit. Dan is het meestal snel bekeken."

Denise Chong, schrijfster van 'De dochters van de Concubine'

Scherven van een familie in China en Canada

Al Ling, dat was de Chinese naam die haar oma haar gaf. Maar officieel heet ze 'gewoon' Dernise Chong. Toen ze nog een kind was durfde ze in het bijzijn van haar oma nauwelijks te spreken Nu enkele tientallen jaren later durft ze dat wel, en niet in het minst over haar oma. Haar boek 'Dochters van de Concubine' vertelt het aangrijpende de verhaal van drie generaties, verdeeld over twee landen, China en Canada, de theepot en goudberg.

= door Angelique Spaninks =

Terwijl we beleefd handen schudden, stelt ze zich voor als Denise Chong. Klein en verfijnd, maar met een kordate pas leidt ze me vervolgens naar de Iounge van het hotel. Ik vraag haar of zij misschien ook nog een Chinese naam heeft, omdat vrijwel alle andere personen in haar boek Dochters van de Concubine twee namen hebben: een Chinese en een Wes- terse. Ze kijkt verbaasd — "dat heeft nou nog nooit iemand gevraagd' — maar antwoordt bevestigend:

"Miin moeder heeft officieel alleen maar een Chinese naam: Hing. Haar andere, westerse naam, Winnie, was informeel, die had ze zelf bedacht. Voor de v-olgende generatie is het echter precies andersqm. Op mijn ge- boortebewijs staat mijn Engelse naam,, maar mijn grootmoeder gaf mij een Chinese naam: Ai Ling. 'Ai' beteken liefde, 'Ling' helderheid, vrolijkheid, glans. Mijn oma gebruikte alleen deze naam, nooit mijn westerse.'

De naamkwestie brengt ons meteen daar waar Chongs hele boek om draait, de geschiedenis van de verdeling van de familie van haar grootouders Chan Sam en May Ying in een Chinese en een Canadese tak. Minitieus en met bewonderenswaardige nuancering schetst Chong de verbondenheid maar ook de afstand tussen de op den duur niet alleen letterlijk maar ook figuurlijk hemelsbreed verschillende levens van grootouders, ouders. ooms en tantes; de ene tak zich opwerkend uit de groezelige Chinatowns van Vancouver, de andere wegzakkend in de bittere modder van het platteland van de Zuidhinese provincie Kwangtung.

FORTUIN

De concubine uit de titel van het boek is Chongs grootmoeder, de kleine, sterke en mooie Leong May-Ying. Op haar zeventiende wordt ze, conform de traditie, als tweede vrouw uitgehuwelijkt, aan de Chinese emigrant Chan Sam. Hij hoopt zijn fortuin in Goudberg, ofwel Canada te maken en ooit als rijk man terug te keren naar zijn geboortedorp. Tot die tijd moet zijn concubine hem in den vreemde gezelschap houden, werkend in een theehuis als serveerster en hem kinderen schenkend. Liefst zonen.

Werken kan de intelligente May-Ying als de beste, maar zonen baren, dat lukt haar niet. Wel zet zij drie dochters op de wereld. Na de geboorte van de eerste twee reist het gezin, zoals gebruikelijk terug naar China. De twee dochters moeten daar worden opgevoed door de eerste vrouw van hun vader, Huangbo. Eenmaal in China kondigt zich bij May Ying echter een derde kind aan. Ze is ervan overtuigd dat het een zoon wordt en wil hem het voorrecht van geboorte in Canada niet onthouden. Ze gaat terug naar Vancouver, maar het geluk is niet met haar. Het is weer een dochter, alleen deze groeit op in Canada. Pas na ruim vijftig jaar maakt zij kennis met haar familie in China.

Hoe komt iemand tot het zo pecies, haast als een kroniek, beschrijven van haar familiegeschiedenis? "Als het gaat om het schrijven van haar familiegeschiedenis is de bron erg diep. En je moet helemaal naar de bodem van die bron', zegt Chong. "In fir zin begon het schrijven niet pas toen ik mijn pen oppakte, maar al vele jarrn daarvoor. Toen ik als klein meisje naar de foto's in het dressoir van mijn moeder keek en niet begreep hoe die mooie beelden uit mijn familieverleden konden passen bij de armoede van mijn grootouders in Chinatown. Zij woonden in vieze donkere pensions en als ik hen bezocht, dacht ik steeds: wat is er toch zo mis gegaan. Ik voelde dat er een diepe tragedie onder zat."

Toch verdween Chongs nieuwsgierigheid naar het verleden in de loop der jaren naar de achtergrond, vooral ook omdat haar moeder er slechts spaarzaam over wilde vertellen. "Zij was druk bezig met het vergeten van haar traumatische jeugd, het verbranden van de schepen achter haar. Als ik iets wilde weten moest ik het er echt uit trekken, haar overhalen. Wat zij had meegemaakt, als kind tussen de gokkers, met een vaak dronken strenge moeder die zich na verloop van tijd aan verschillende mannen verkocht, steeds verhuizend van het ene grote pension naar de andere smerige kamer en zonder enige vorm van gezinsleven, zijn dingen die een moeder eigenlijk liever voor haar dochter verzwijgt.

Pas toen we samen in China waren, bij haar zus en broer, die ze nooit eerder gezien had, kwam ze los. Gelukkig maar, want zij was mijn levende link naar het verleden, anders had ik dit verhaal nooit kunnen vertellen. Daarbij heeft het ons anders naar elkaar leren kijken, het heeft een brug geslagen tussen onze generaties. En doordat de last van haar verleden van haar schouders is gevallen, ze deze heeft kunnen delen, lijkt het haast wel of mijn moeder lichter loopt.'

Buiten de herinneringen van haar moeder baseerde Chong zich ook op talloze andere bronnen. Gesprekken met oude serveersters die nog met haar oma gewerkt hadden, verhalen van familieleden zowel in China als in Canada, algemene feiten uit de geschiedenis van beide landen over levensomstandigheden en politiek. Maar misschien wel de belangrijkste bron, naast haar moeder, waren stapeltjes oude foto's, familieportretten en kinderfoto's. Zij vormden het houvast, het aanknopingspunt voor haar vragen, zij tonen in een oogopslag de geschiedenis.

Tijdens het schrijven van haar boek vocht Chong voortdurend met de vraag of zij de privacy die haar grootouders eigenlijk mee het graf in hadden genomen, niet schond. "Soms voelde het alsof ik hun graf heropende. Maar ik heb toch doorgezet,daarbij denkend aan een Chinees gezegde dat de ogen van doden die nog wensen hebben, niet kunnen slapen. Door naar China te gaan, het huis te zien dat mijn grootvader daar gebouwd heeft met het geld dat mijn oma verdiende, heb ik het gevoel dat ik hun ogen heb kunnen sluiten. Zij hebben hun levenswerk door mijn ogen gezien, nu kunnen ze eindelijk rusten.'

DENISE CHONG

Wat ook tot rust is gekomen is Chongs eigen angst voor haar grootmoeder. "Als kind was ik doodsbang van haar, durfde in haar buurt niet eens te spreken. Ze was dan wel erg klein van stuk, maar straalde zo'n energie uit. Alleen door haar drankmisbruik en gesnauw had ze ook iets engs en door het harde leven wat ze leidde, was ze allerminst een heldin in de gebruikelijke zin van het woord. Toch is ze dat voor mij nu wel geworden. Als ik mijn grootmoeder zo zie, op de covers van al die boeken, dan ben ik eindeloos trots op haar. Want zelfs in vreemde talen, als Nederlands, Duits en Hebreeuws heeft haar enge, alledaagse leven in Chinatown nu nog resonantie."

Tot slot komt natuurlijk ook de vergelijking met haar wereldberoemde collega Jung Chang nog ter sprake. "Ach, er is nauwelijks overeenkomst', vindt Chong. "Alleen de tijd is hetzelfde; de plaats, de intentie en het verhaal zijn wezenlijk anders. Ik had bijvoorbeeld helemaal geen politieke agenda, wilde niet op persoonlijke wijze de geschiedenis van China schrijven, zoals Jung Chang wel geprobeerd heeft. Ik wilde alleen maar een verhaal vertellen, het ware verhaal van mijn familie, het verhaal van mijn oma en opa, mijn moeder en haar zussen en broers. In die zin is het boek miij biidrage aan de familie, mijn moderne westerse bijdrage die je zou kunnen vergelijken met de offers die nijn grootouders in hun tijd voor de familie deden.'

Denise Chong: **De Dochters van de Concubine.** Uitgeverij Prometheus f. 39,50.

Nieuwste roman Salman Rushdie jaagt extremistische hindoes de gordijnen in

De chip is machtiger dan de pen

India was in 1989 het eerste land dat Salman Rushdies *Duivelsverzen* verbood. Opnieuw staat dat land nu op stelten. Rushdies nieuwste roman, *De laatste zucht van de Moor*, neemt dit keer het extremisme onder de Indiase hindoes op de korrel. De Nederlandse vertaling komt begin oktober uit. Rob Ruggenberg las alvast de Engelse versie.

= door Rob Ruggenberg =

Op de eerste bladzijde van ziin nieuwe roman schrijft Salman Rushdie, zo lijkt het, over zichzelf: "...ik, in een ver land, met de dood op mijn hielen...". Hij gaat verder: "Op mijn vlucht heb ik van de wereld een zeeroverskaart gemaakt, compleet met aanwijzingen, kruisjes, die naar de schat, mijzelf dus, voeren. Als miin achtervolgers dat spoor hebben gevolgd, zal ik hen opwachten, gelaten, buiten adem, gereed. Hier sta ik. Ik had niet anders kunnen doen."

Misschien gaat *De laatste zucht van de Moor* ook wel vooral over Rushdie zelf, want dit boek is behalve een briljante roman, tegelijk een aanklacht tegen religieus extremisme. Is jouw geloof anders dan het mijne? Dan zal ik je vinden en maak ik je dood. Het fundamentalisme dat Rushdie in dit boek aanpakt is echter niet dat van de fanatieke moslims die hem zes jaar geleden ter dood veroordeelden, maar dat van minstens even krankzinnige hindoes in ziin Indiase geboortestad Bombay.

"Wij zijn geschokt over de karikatuur die Rushdie van ons en de heer Thackeray maakt. Wij willen niet dat dit schandalige boek wordt verkocht", trompetterde vorige week in Bombay de ultrarechtse hindoe-partij Shiv Sena. En onmiddellijk stuurde de geschrokken Indiase distributeur Rupa & Co. alle reeds ontvangen exemplaren van Rushdies roman naar Engeland terug, 'vrijwillig, en alleen om nieuwe controverses te voorkomen', zoals hij zei. Het boek is in India dus niet verbannen of verboden. Het is alleen niet te koop.

Nu kost het inderdaad weinig moeite om in Rushdies roman de figuur van de machtige Shiv Sena-politicus Bal Thackeray terug te vinden. In de roman heet deze man Raman Fielding. Rushdie beschrijft hem als een gedrocht, een pad, een rioolrat, een wilde, een brullende partijdemagoog, een wandelende hoop stront.

Balasheb Thackeray was in december 1992 de aanstichter van de rellen, die in Bombay uitbraken nadat zijn aanhangers de Babrimoskee in Ayodhya hadden vernield. Bij de bomaanslagen, brandstichtingen en moorden vielen 800 tot 1.200 doden, moslims en hindoes.

Eigenlijk is Rushdie nog aardig voor Thackeray. Deze fanaticus noemde zichzelf drie weken geleden tijdens een tv-interview de *Hitler van Bombay* en zei dat hij de *Hitler van heel India* wil worden. Hij wil Hitlers methoden toepassen om de problemen van zijn land op te lossen: India moet verlost worden van alle moslims, door middel van etnische zuivering (het land telt 100 miljoen moslims, tegen 750 miljoen hindoes).

Die rellen van 1992 vormen in dat scenario slechts een angstaanjagend begin: "Zij golven langs ons heen, hindoe en moslim, mes en pistool, moordend, brandend, plunderend, terwijl ze hun gebalde, bloederige vuisten in de rooklucht omhoog steken", vertelt de ik-figuur in Rushdies roman de *Moor*, die een knecht van deze Fielding/ Thackeray is geworden en tijdens de rellen deel uitmaakt van diens terreurbrigade.

KIKKERKONING

Rushdie gebruikt al zijn literaire wapens, alle macht die zijn pen heeft, om de veroorzaker van dit geweld, kikkerkoning Fielding/Thackeray, zo zwart mogelijk te maken. En hij doet dat in die mooie, lange, ronde zinnen die ziin handelsmerk zijn geworden:

"In zijn lage rotanstoel, met zijn geweldige buik als een dievenzak over zijn knieën hangend, met zijn kwakende kikkerstem die door zijn dikke kikkerlippen barstte en zijn kleine pijltje van een tong dat langs de randen van zijn mond likte, met zijn halfgesloten kikkerachtige ogen die begerig gluurden naar de *beedi*-rolletjes geld waarmee zijn bevende smekelingen hem gunstig probeerden te stemmen en die hij zinnelijk tussen zijn dikke vingertjes rolde tot er ten slotte langzaam een enorme, roodgetandvleesde lach op zijn gezicht kwam, zag hij er inderdaad uit als een Kikkerkoning, een *Mainduck-Raja* die geen tegenspraak duldde."

Toch is *De laatste zucht van de Moor* geen politieke roman. "De pot op met alle belangrijke staatszaken! Ik heb een liefdesverhaal te vertellen!" roept de Moor op gegeven moment uit. En een liefdesverhaal wordt het ook en al wordt de moeder van de Moor daarin de minnares van de kikkerkoning en al gaan alle aardige mensen (en ook veel onaardige mensen) op lugubere wijze dood, dit is een prachtige liefdesroman en alleen daarom al het lezen waard.

Het is de geschiedenis van een Indiase familie van ondulidelijk afkomst (er zijn Portugese Spaanse, moorse, katholieke en joodse sporen), waarin zich wilde en bizarre gebeurtenissen voordoen. De Moor vertelt ze op ingehouden toon en vindt ze kennelijk nogal alledaags: "Neem een kijkje in een willekeurig huishouden, wil ik maar zeggen, en je vindt een macaber wonderland even wild als dat van onszelf", meent de Moor.

Maar de Moor is zelf al een bizar mens. Hij komt

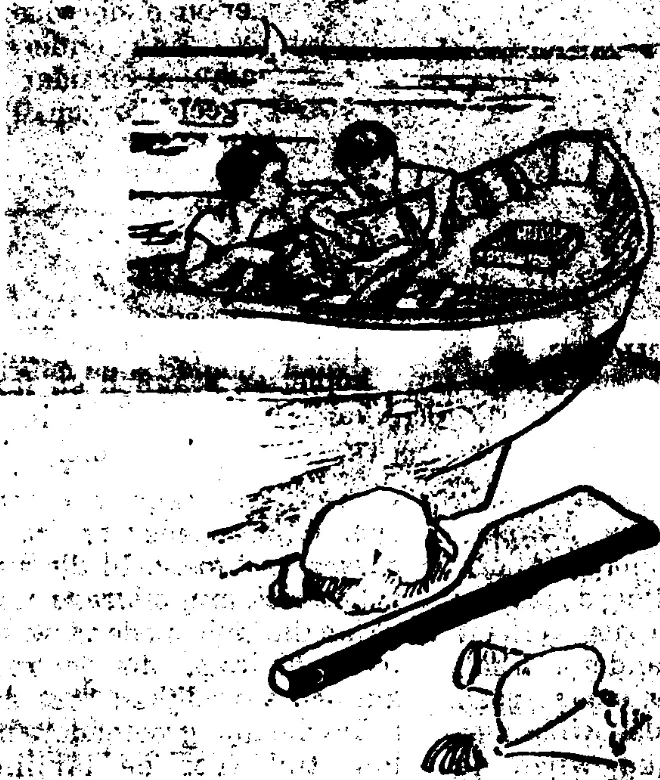
vervolg op pag. 8

Tekenwedstrijd

DEZE WEEK hebben we een tekening van Liesje ontvangen. "Dit is mijn tante" heeft ze erbij geschreven. Heb jij nu zo mooi getekend of is je tante zo mooi, Liesje? Jammer dat we de kleuren niet kunnen drukken. Liesje is 10 jaar. Denk erom, volgende keer is de laatste keer, dat jullie een tekening in kunnen sturen. [illegible] er geen Ñapa uit. Alleen de Kerstkrant. [illegible] kunnen jullie lezen wie de winnaar [illegible] prijs van f 50,-.

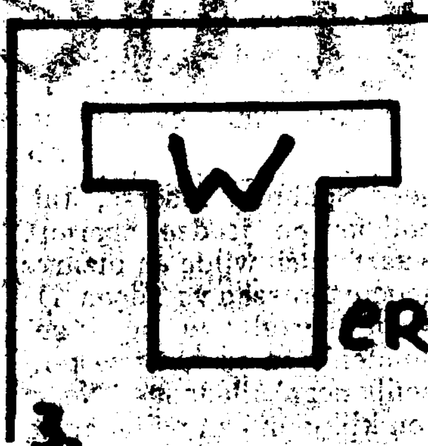
Zelf lezen

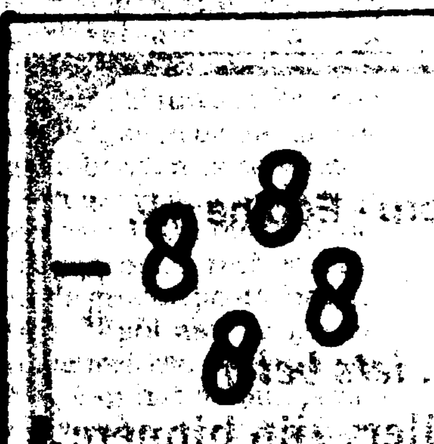

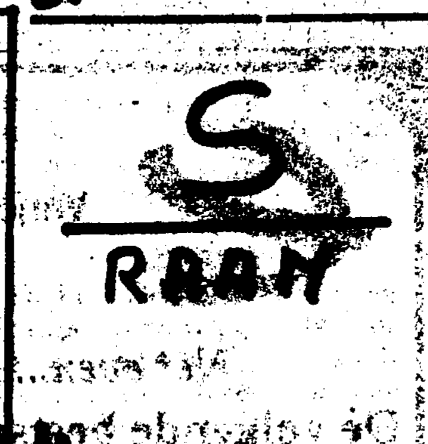
Ik zie een boot
Een boot op de zee
Ik zie een man
De man is in de boot
De boot is vol vis
Ik wil een vis
Moe wil een vis
Pa wil een vis
Ik eet de vis
Moe eet de vis
Pa eet de vis
Fik wil ook vis
Ik geef hem de kop van de vis

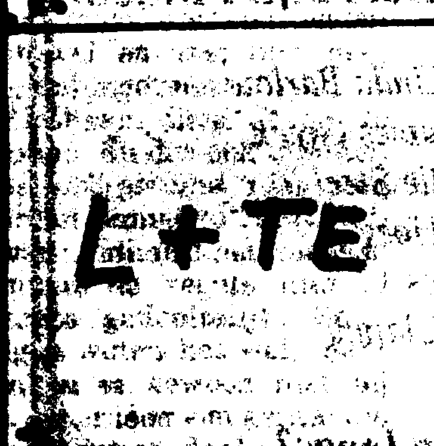
Raadsels

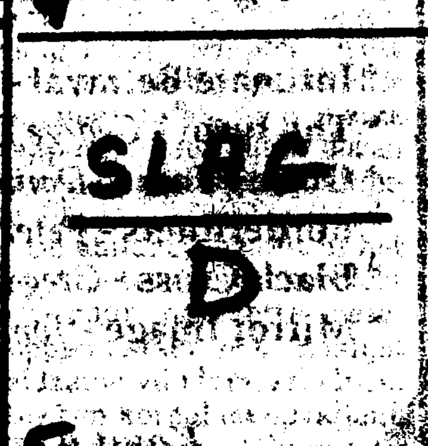
DEZE TEKENINGEN stellen allemaal een woord voor. Wie kan de woorden vinden! Tekening 1 stelt een werkwoord voor. Tekening 2 en 3 zijn woorden van toestanden, die wel in Nederland, maar niet in de Antillen voorkomen. Tekening 4 en 5 zijn ook zelfstandige voornaamwoorden.

Sprookje uit Indonesië

ELK LAND heeft zijn eigen sprookjes. Hier op de Antillen kennen we de verhalen van Kompa Nanzi. In Nederland weten alle kinderen de verhalen van Roodkapje, Sneeuwwitje en Hans en Grietje te vertellen. Maar vandaag vertel ik jullie een sprookje uit Indonesië, over een dwerghert en een schildpad.

Het hertje en de schildpad gingen op een dag samen op stap om eten te zoeken. Al gauw zagen ze een huis, waarvoor een boom vol heerlijke vruchten stond.

"Ik zal jou helpen in de boom te klimmen, zei het hertje", "Dan kun je de vruchten naar beneden gooien". Zo gezegd, zo gedaan. Maar toen de schildpad alle vruchten naar beneden gegooid had, wilde het hertje hem niet uit de boom helpen. "Laat je maar vallen", riep hij. "De grond is zacht genoeg".

Met een zware plof viel de schildpad op de grond. De mensen in het huis dachten, dat er een vrucht op de grond viel. Het hertje begon de vruchten te verdelen, maar hij praatte zo hard, dat de mensnen naar buiten kwamen rennen om te kijken wat er aan de hand was.

Het hertje maakte dat hij weg kwam. Maar de schildpad kon niet zo hard lopen en verschool zich onder een struik. Toen de mensen zagen, dat er een heleboel vruchten weg waren, werden ze kwaad en gingen op zoek naar de dief. En het duurde niet lang, of ze hadden de schildpad gevonden.

"Wacht maar, mannetje, we zullen je in het vuur stoppen", riepen ze. "Neem dan mijn bovenkant", zei de schildpad, "Want mijn onderkant is al verbrand". "Dan is het geen straf voor hem", zeiden de mensen tegen elkaar, "Laten we hem in de suikerpers leggen". "Mij best", zei de schildpad, "Dan kan mijn bovenkant ook plat worden". "Dat zou je wel willen" zeiden de mensen. We zoeken iets, wat echt een straf voor je is". "Ha" riep er een, "Laten we hem in de rivier gooien!". "Asjeblieft niet in de rivier" smeekte de schildpad. Toen gooiden de mensen hem juist in de rivier.

De schildpad zwom naar het midden van de stroom en riep vrolijk: "Hartelijk bedankt. Nu ban ik weer, waar ik wezen moet!".

Dit sprookje heb ik gevonden in "Indonesische Sprookjes" van Uitgeverij Elmar. Je kunt het vinden in de boekhandels.

Onze vriendjes

IK HEB MIJN drie poezen al een paar jaar, maar ik snap nog steeds niets van hun manier van eten. Elke morgen staan ze met z'n drieën vol verlangen te wachten op hun eten. Vooral Zwartje heeft dan kennelijk erg veel honger, want hij rent maar heen en weer. En als ik een blikje kattenvoer openmaak, zou hij het liefst al uit het blikje willen eten.

Maar als ze hun bakje dan voor zich hebben, weet je nooit wat ze zullen doen. De ene keer eten ze eruit, alsof ze drie dagen lang niet gegeten hebben. En een andere keer lijkt het wel, of hun honger ineens over is. Dan kijken ze verveeld een andere kant uit en raken hun eten niet aan.

Ik dacht dat het aan het voer lag, dus heb ik van alles [illegible] een blikje [illegible] om er achter te komen, wat ze lekker vinden. Maar de ene keer vinden ze het blik met vis lekker en de volgende keer laten ze [illegible] biefstuk tartaar, maar dat is veel te duur. Dat krijgen ze alleen op Dierendag.

PETRA

Xingoe de hond

WEET JE het nog? Xingoe de hond, die honderd jaar geleden in het oerwoud van Brazilië leefde, is bij een Indianen-stam terecht gekomen. Zijn baas Andreas denkt, dat hij dood is. "Vandaag ga ik een nieuwe weg kappen", zegt Andreas. "Zodat we vlugger bij de andere kolonisten kunnen komen". Hij neemt zijn lange dolkmes en zijn pistool en hangt ze aan zijn riem. Zonder deze twee wapens gaat geen enkele kolonist meer het bos in.

Met zijn kapmes hakt hij dunne stammetjes door. De weg moet zo breed worden, dat er een ruiter kan passeren. Dat gaat zo dagen lang door. En op een dag wordt het lichter in het woud. De open plek, waar het nieuwe pad op de hoofdweg uit zal komen, is niet ver meer. Andreas zet zijn kapmes tegen een boom en veegt het zweet van zijn voorhoofd. Nog een paar uren werken en dan is hij klaar. Het is eigenlijk [illegible] de andere kolonisten [illegible] te kunnen bereiken. Dan luistert hij verbaasd. Er klinkt een merkwaardig geluid in het kreupelhout.

Het lijkt wel het stampen van een machine. Of het vlug zagen door jong hout. Een poosje blijft het stil en dan begint het weer. Takken kraken en het riet deint op en neer. Een groot beest baant zich een weg door het dichte kreupelhout. Hier en daar is de donkere gedaante tussen de bladeren zichtbaar. Nu klinkt er geblaf. Het geblaf van een hond, die verschrikkelijk blij is. "Xingoe!" roept Andreas, "Xingoe, brave hond!"

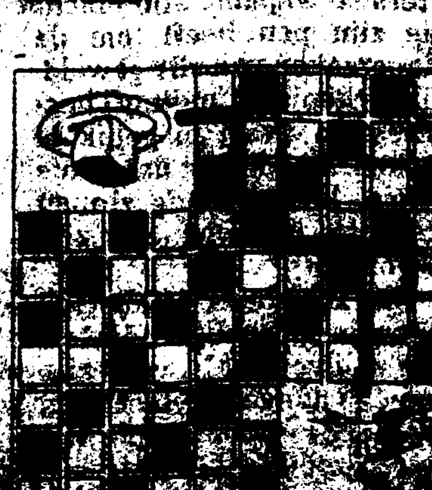
Het is een stormachtige begroeting. Xingoe huilt en jankt, springt tegen zijn baas op, valt terug en begint [illegible] van voren af aan. Dan opeens gaat Xingoe aan de voeten van zijn baas zitten. Hij zet zijn haren overeind en [illegible]. Zijn neus snuffelt het bos in. Hij begint woedend te blaffen.

Andreas grijpt de lianenrank, die nog aan de halsband hangt. "Hier blijven, Xingoe", zegt hij zachtjes. "Ik laat je nu niet meer gaan! We zullen het wel klaar spelen met wat daar rond sluipt". Xingoe rukt aan de lijn. Maar opeens begint hij te janken, slaat met zijn voorpoten een paar keer door de lucht en zinkt jankend en kampend in elkaar. "Indianen!" denkt Andreas.

(wordt vervolgd)

"Met wie spreek ik?"
"Met Chantal van Dam, meneer."
"Is je vader thuis?"
"Nee, meneer."
"Is je moeder dan thuis?"
"Nee meneer."
"Wie is er dan thuis?"
"Mijn broer, meneer."
"Mag ik je broer dan even aan de telefoon?"
"Een ogenblikje, meneer." (na wat gerucht) "Hallo hallo... komt je broer niet aan de telefoon?"
"[illegible] meneer. [illegible] krijgen."

OPLOSSING De muis en de kaas:

De onderwijzer van Mark schrijft een boze brief aan zijn vader.
Vader: "Mark, je onderwijzer schrijft dat het onmogelijk is jou iets te leren. Hoe komt dat?"
Mark: "Ik heb altijd al gezegd dat hij een slechte onderwijzer is!"

OPLOSSING raadsels:
[illegible]

De muis en de kaas

DE MUIS kan tussen de vierkantjes door naar de kaas, maar weet alleen niet hoe. Kan jij hem even helpen?

Puzzel van de week

HORIZONTAAL: 1. muzieknoot; 3. grootvader; 6. neonbuis; 8. reeds; 9. speelgoed; 11. in orde; 13. een zekere; 15. deel van de dag; 16. 100 vierkante meter; 17. sprookjesfiguur; 19. kloosterzuster; 21. voegwoord; 23. lidwoord; 24. Nederlands vogeltje; 25. noodsein.

VERTIKAAL: 1. was het kribje van het Kerstkindje mee bedekt; 2. oosterlengte (afkorting); 4. vader; 5. niets uitgezonderd; 7. bergruimte; 9. trillen; 10. iets voor een poosje aan iemand vragen; 12. voertuig; 14. Nederland (afkorting); 16. ingezogen en uitgeblazen lucht; 18. glazen voorwerp om vloeistof in te bewaren; 20. oké; 22. op dit moment; 23. muzieknoot.

[illegible] en de [illegible] twee weken. Stuur je oplossing naar de Amigoe (Scherpenheuvel z/n of P.O.Box 577; Aruba - Caya Betico Croes 110; Bonaire - de heer Linkels, P.O.Box 122) en zet op de envelppe: KINDERPUZZEL

Winnaar van de we[ek]

Allen Faulbor[...]
Kaya Wana 5, Ter[...]
Curaçao

Hij ontvangt f.15,- [...] langs komen om z[...] op te halen bij de Am[igoe] Scherpenheuvel.

OPLOSSING

HORIZONTAAL: 1. [...] [...] 9. [...] net; 13. com; 15. vo[...] kar; 17. nee; 19. [...] al; 23. en; 24. sis; 2[...]

VERTIKAAL: 1. [...] 4. is; 5. storm; 7. [...] storm; 10. [...]; 1[...] 14. [...]; 18. [...]; 1[...] 20. [...]; 22. [...]; 23. [...]

Om te kleuren

Het nieuwste is overbodig in het computeronderwijs

= door Lex de Nonge =

Het staat heel leuk, zo'n computerlokaal vol fonkelnieuwe pc's. Alleen doet de gemiddelde middelbare school er schrikbarend weinig mee. Wim Didderen, pionier op het gebied van de nieuwe technologie, weet wel hoe dat komt. "De meeste scholen hebben een verkeerd uitgangspunt. Het gaat er niet om hoe je computers inpast in het huidige onderwijs. Wat telt is hoe je de technologische middelen gebruikt om het onderwijs te verbeteren. En dat is een heel andere, veel ingrijpender benadering".

Als iemand weet waarover hij praat, is het wel de docent Biologie en Informatiekunde van het Sintermeertecollege in Heerlen. In het begin van de jaren tachtig, toen de computergebruikers nog maar net verlost waren van het verschijnsel van de ponskaart, hield hij zich op zijn school al bezig met de eerste internationale experimenten op het gebied van computernetwerken. En waar de onderwijswereld doorgaans jaren achterloopt op elke relevante maatschappelijke ontwikkeling, is Didderen de technologie op de voet blijven volgen.

De coördinator Internationale betrekkingen en automatisering heeft dan ook zijn eigen ideeën over hoe het computerspel op de middelbare school gespeeld moet worden. In zijn visie is de pc voornamelijk een hulpmiddel waarmee je tot betere communicatie, betere samenwerking en ook tot beter onderwijs kunt komen. Waar de aandacht vooral niet te zeer naar moet uitgaan is de technische kant van de zaak. "Zeker wiskunde- docenten, die zich met computeronderwijs bezig houden, hebben een voorkeur voor zaken als digitalisering en programmeren. Maar gelukkig is er een groeiende groep alfadocenten die in het onderwijs gebruik wil maken van de pc en veel meer oog heeft voor het onderwijskundige nut van computergebruik".

VOORTREKKERSROL

De voortrekkersrol die het Sintermeertecollege op dit gebied vervult, leidde in 1994 tot de uitverkiezing tot Computerschool van het Jaar. De buitengewone staat van dienst van de school betreft vooral het gebruik van elektronische netwerken die door Didderen en anderen worden ingezet als leermiddel bij een verbazingwekkend aantal projecten met scholen over de hele wereld. 'World-Classroom' is de naam die zowel staat voor het concept van de internationale projecten als voor het eigenlijke netwerk waarlangs veel van de communicatie verloopt.

In het computerlokaal van de Limburgse scholengemeenschap neemt Didderen nonchalant plaats op een schoolbankje. Hij wijst geestdriftig naar de achterwand van het lokaal waar een grote wereldkaart hangt die bezaaid is met rode vlekjes. Een kleine greep uit het omvangrijke stippenaanbod levert plaatsnamen op uit alle werelddelen: Van Dresden tot Dallas, van Riaad tot Sydney. "Met al deze steden hebben we verbinding via Internet-achtige netwerken", legt Didderen uit. "Met zo'n vijftig plaatsen hebben we jaarlijks intensief contact. Maar als je de vluchtige contacten ook meerekent, zijn het er honderden".

Hoewel het internationale aspect indrukwekkend oogt, blijft de vraag natuurlijk hoe de middelbare scholieren didaktisch van deze World-Classroom-netwerken kunnen profiteren. Een antwoord is niet zo eenvoudig te geven en dus besluit Didderen na enig aarzelen een voorbeeld te geven aan de hand van ziJn meest recente activiteit: Het Timeproject dat onder zijn leiding is opgezet in verband met de vijftigste verjaardag van de VN-onderwijsorganisatie UNESCO.

Aan het Tijd-projekt nemen vijftig onderwijsinstellingen deel die keurig verdeeld zijn over alle 24 tijdzones in de wereld. Stuk voor stuk organiseren de scholen op dezelfde dag lokale activiteiten die te maken hebben met het begrip tijd en worden ze via Internet aan elkaår gekoppeld om onder meer kennis te kunnen nemen van elkaars bevindingen. In Nederland zit een groepje leerlingen een etmaal lang op school om van alle verschillende scholen het begin van de schooldag mee te kunnen maken. Didderen: "Zo leren ze het betrekkelijke van de tijd inzien".

DIGITAAL

Alle metingen en waarnemingen die de scholen op de projectdag doen, sturen ze elkaar digitaal toe. Ook wordt over het net een VN-spel gespeeld waarbij de scholieren antwoorden moeten zoeken op vragen over de verschillende deelnemende landen. En zo zijn er nog meer aspecten die het project volgens Didderen onderwijskundig verantwoord maken. Zonder een spoortje twijfel stelt hij zelfs dat leerlingen aan zo'n projectdag meer hebben dan het reguliere onderwijs ze in pakweg vier weken kan bieden.

"Ga maar na: Ze leren niet alleen communicatiemiddelen gebruiken, maar ook informatie opzoeken, overleg vormen en in groepjes werken. Ze leren spelenderwijs Engels en worden zich bovendien meer bewust van andere landen en culturen. En zo kan ik nog wel even doorgaan".

Soms leveren zulke nieuwe-media-projecten ludieke resulaten op. Tijdens de Golfoorlog wisten brugklassers van het Sintermeertecollege contact te leggen met Amerikaanse vliegbases, terwijl de hele journalistieke wereld vanwege de perscensuur en de radiostilte volkomen in het duister tastte. De school werd tijdelijk door de media overspoeld en leerlingen werden zelfs tot in hun huis achtervolgd voor meer informatie. Dergelijke successen zijn volgens docent Didderen niet alleen komisch, ze zijn ook heel belangrijk. "Daaruit blijkt dat de school voorop loopt en daardoor raken ook minder enthousiaste docenten overtuigd van het nut van onderwijs met computers".

Op veel middelbare scholen vormt juist hun gebrek aan geestdrift het grootste probleem voor een goed gebruik van technologische middelen. Maar niet op het Sintermeertecollege, waar zowel de directie als het do- centenkorps zich door de vroegtijdige projecten en de mooie resultaten sinds lang bewust zijn van de mogelijkheden die de technologie biedt. Daarom ook krijgen de leraren alle kans om zich op dit vlak bij te scholen en zijn er veel docenten die inzien dat ze voor hun eigen lessen eveneens een beroep kunnen doen op de technologische middelen en de kennis van Didderen.

VAARDIGHEDEN

"Mijn collega's hebben wat betreft computers in het algemeen een betere houding en grotere vaardigheden, dan docenten op andere scholen", benadrukt Didderen. Wie verwacht dat de computerschool van het jaar 1994 op software- en hardwaregebied de allernieuwste snufjes in huis heeft komt bedrogen uit. Dat is ook helemaal de bedoeling niet, herhaalt Didderen ettelijke keren. Onlangs besloot de school af te zien van een tweede computerlokaal en daar is de docent het helemaal mee eens. "Een tweede lokaal maakt het risico groter dat alleen ter plekke met computers zal worden gewerkt, terwijl juist de toepassingen buiten het lokaal zo belangrijk zijn. Ons gaat het eerder om onderwijs met computers dan onderwijs over computers en daar heb je echt geen bergen Pentiums voor nodig'.

■ *Wim Didderen: technologie op de voet blijven volgen.*

'Paperless office' nog ver weg

De voorspelling van een jaar of vijf geleden dat het papierloze kantoor binnen korte tijd een feit zou zijn, is niet uitgekomen. Er worden nog zoveel documenten op papier afgedrukt, dat het kantoor haast omkomt in het papier.

= door Paul Houkes =

Een onderzoek van het bureau voor management consultancy Touche Ross bij een willekeurig Engels bedrijf met tweeduizend medewerkers op kantoor, liet enkele jaren geleden zien dat deze employés elk jaar 45 ton aan inkomende post verwerkten. Op hun beurt veroorzaakten zij in eenzelfde jaar 48 ton aan uitgaande post.

Uit hetzelfde onderzoek bleek dat veel bedrijven geen ruimte genoeg hadden voor een archief waar alle documenten kunnen worden opgeslagen, wat als één van de grootste problemen werd ervaren. Tegelijkertijd hadden diezelfde bedrijven vaak grote moeite om de informatie terug te vinden, die voor dė normale bedrijfsvoering van belang was. Zo'n onderzoek nu zou waarschijnlijk precies hetzelfde beeld opleveren. Want er wordt nog altijd een gigantische papierberg veroorzaakt in kantoren en bedrijven. Het veelbesproken 'papierloze kantoor' lijkt verder weg dan ooit.

Volgens de ervaringen van Marcel Dehue, marketing communications manager van Rank Xerox Nederland, komt dat vooral omdat documenten, in welke vorm dan ook, in de meeste kantoren en bedrijven een zeer grote rol spelen. Vrijwel alle werknemers op kantoor zijn gemiddeld veertig tot zestig procent van hun tijd bezig met het produceren van documenten, zo is de ervaring van Rank Xerox.

Rank Xerox zou je voor een deel 'schuldig' kunnen noemen aan de papierberg op kantoor. De ondernener was immers de 'uitvinder' van de kopieermachine en tevens van de fax. Tegenwoordig ligt de nadruk bij Rank Xerox ('The Document Company') niet meer uitsluitend op kopiëren, maar op alle aspecten van de documentverwerking.

"Documenten vormen steeds meer hét sturende element in een organisatie", zegt Dehue. "Het document blijkt zelfs belangrijker te zijn dan de informatie die er op staat, ook al klinkt dat vreemd. Informatie, data, moeten op een bepaalde manier worden gepresenteerd om bruikbaar te zijn. Voor ons is een document dan ook elke vorm van informatie die op een bepaalde manier gegroepeerd is weergegeven."

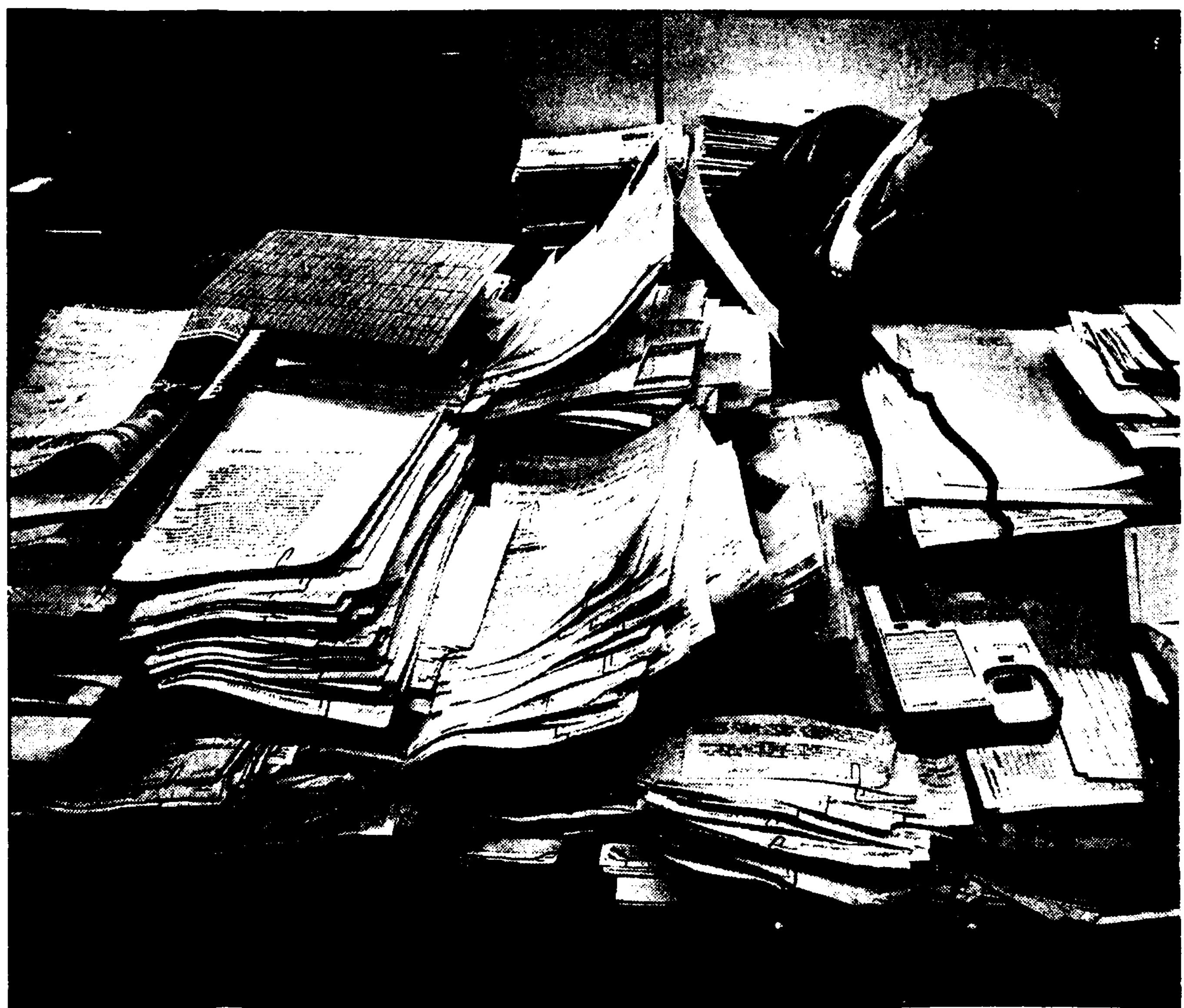
ELEKTRONISCH

Strikt genomen hoeft zo'n document niet per se op papier te staan. Zeker in het moderne kantoor, dat is uitgerust met computer-netwerken en dat via datalijnen en modems met de buitenwereld kan communiceren, kan zo'n document ook heel goed in elektronische vorm bestaan. Een jaar of vijf, zes terug werd verondersteld dat binnen zeer korte tijd al die documenten alleen nog op computerschijven zouden staan. Vooral de beschrijfbare optische schijf werd geacht een belangrijk hulpmiddel te zijn voor zo'n elektronisch documentenarchief.

Gerenommeerde bedrijven als Agfa, Canon, IBM, Kodak en Philips stortten zich dan ook met enthousiasme op wat destijds Document Image Processing werd genoemd; een systeem waarbij de inkomende post en allerlei andere bedrijfspapieren gescand konden worden en opgeslagen op zo'n optische schijf. Dat medium was (en is nog steeds) erg aantrekkelijk voor dat doel, omdat er tussen de twintig- en en dertigduizend documenten op een zo'n schijf kunnen worden bewaard.

Het voordeel van zo'n gedigitaliseerd archief was niet alleen het veel geringere ruimtebeslag op de dure vierkante meters in het kantoor. Ook het beheer van zo'n archief, en met name het terugvinden van bepaalde documenten, is met behulp van een slim zoeksysteem heel wat gemakkelijker dan via het ouderwetse postboek. Een ingescande brief kan immers niet alleen als 'plaatje' worden opgeslagen, maar kan door middel van tekstherkenning ook worden omgezet in een computerbestand dat later inhoudelijk kan worden doorzocht. Op die manier kunnen bij voorbeeld in enkele seconden alle brieven tevoorschijn worden getoverd, die over een bepaald project gaan en die binnen een bepaald tijdsbestek zijn binnen gekomen.

Voor specifieke toepassingen wordt bij bepaalde bedrijven zo'n elektronisch archief wel degelijk gebruikt. Maar over het algemeen is het elektronische document toch nog eerder uitzondering dan regel. Sterker nog: er wordt vaak meer papier gebruikt dan nodig is. Want wat is in de meeste bedrijven de gebruikelijke gang van zaken als een document moet worden gefaxt? Het stuk wordt eerst op de pc gemaakt of opgeroepen vanaf de harde schijf, daarna wordt met de printer een afdruk op papier gemaakt. Die afdruk wordt vervolgens in het faxapparaat gestopt om verzonden te worden. Aan de andere kant, bij het bedrijf dat de fax ontvangt, worden de gegevens uit het document meestal weer overgetikt, omdat ze daar toch op de een of andere manier in de computer terecht moeten komen. Als beide bedrijven met elektronische documenten zouden werken, dan zouden veel van die tussenstappen gewoon kunnen vervallen.

■ *Het verplaatsen van papier hoort nog tot de belangrijke bezigheden van de kantoorwerker.*

EFFICIENTER

Het volledig papierloze kantoor is zonder twijfel een utopie. Toch zullen binnen afzienbare tijd veel bedrijven efficiënter omgaan met hun documenten, denkt Marcel Dehue van Rank Xerox. Dat komt vooral door de tendens om allerlei afzonderlijke kantoormachines te integreren. Technisch is het niet meer noodzakelijk om in kantoren een flinke hoek van elke etage af te schermen voor de opstelling van de groepsprinter, een flinke kopieermachine en het afdelings-faxapparaat. De meeste fabrikanten leveren inmiddels apparaten, die al die verschillende functies tegelijkertijd kunnen vervullen.

Een probleem is echter nog wel de beheersbaarheid van zo'n geïntegreerde machine, zegt Dehue. "Zeker als het gaat om een apparaat dat voor de hele afdeling bedoeld is, en dat meestal ergens op de gang staat, blijkt het vaak lastig om al die functies te verenigen. Je kunt op afstand immers niet zien of er iemand aan het kopiëren is, net terwijl jij op dezelfde machine een dringend rapport wil uitprinten."

Rank Xerox heeft dat probleem opgelost door de ontwikkeling van een concept voor geïntegreerde documentverwerking, Office Network Copiers (ONC). Dit concept wordt ondersteumd door software, die bedoeld is als een standaard voor het printen, kopiëren, scannen en faxen vanaf elke werkplek in een pc-netwerk. In principe kan elke fabrikant van kopieermachines, printers en dergelijke kantoor-apparatuur zich bij die standaard aansluiten. ONC is dus bedoeld als zogenaamd open systeem, dat straks in elke geautomatiseerde kantoor-omgeving zou moeten kunnen werken.

Via het ONC-concept heeft iedere gebruiker van een pc in het netwerk controle over de geïntegreerde kopieer/print/faxapparatuur. Wie vanuit zijn pc een document naar dat apparaat stuurt, kan van achter zijn scherm alle functies bedienen die normaal gesproken op het controle- paneeltje van de kopieermachine moeten worden gekozen. Het instellen van de vergrotingsfactor, het kiezen van een wat lichtere of juist donkerder afdruk, het aantal kopietjes dat wordt gewenst enzovoort: het kan allemaal vanaf de eigen werkplek. De software voorziet in tweerichtingverkeer; de kopieermachine kan bijvoorbeeld aan de gebruiker terugmelden dat het papier in de bovenste lade op is, maar dat wel uit de tweede lade kan worden geprint.

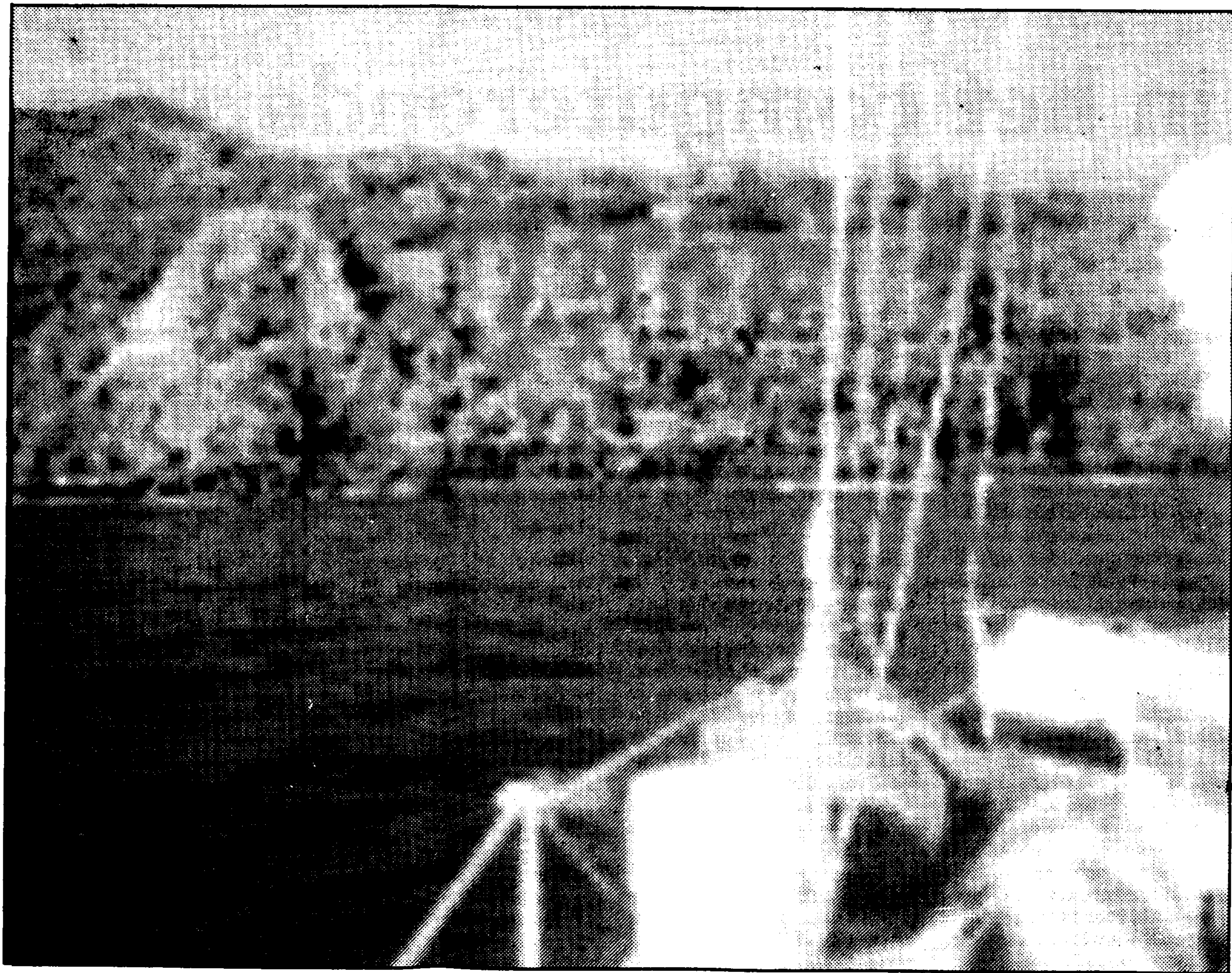
Rank Xerox toonde onlangs al de twee eerste kantoormachines, die op dat ONC-concept zijn gebaseerd. Die beide Document Centres zijn vooral bedoeld voor grotere bedrijven of afdelingen, die duizenden tot tienduizenden afdrukken per maand maken. Over enige tijd komen er echter ook kleinere geïntegreerde apparaten, die geschikt zijn voor bedrijven die wat bescheidener aantallen afdrukken plegen te maken.

Wanneer het ONC-concept op den duur een breed geaccepteerde standaard zou worden, dan kan dat inderdaad een flinke tijdsbesparing op het kantoor opleveren. Maar ook in andere opzichten zijn er interessante ontwikkelingen. Handschriftherkenning wordt steeds bruikbaarder; over enige tijd zal het geen moeite meer kosten om met de hand geschreven memo's automatisch in de computer in te lezen en te laten verspreiden onder iedereen die het betreft.

Op weg naar een jongensdroom (slot)

= door Wim van Dijk =

Bezoek aan de nakomelingen van Fletcher Cristian

Op de 14e dag vanaf Rapa Nui krijgen we eindelijk voor het eerst stabiele wind. Weliswaar trekken er nog steeds buien over, maar hieruit komen niet meer van die vervelende windstoten en ook beïnvloeden ze de windrichting niet meer. We scoren, voor deze tocht zeer acceptabel, dik 75 mijl en komen eindelijk in de buurt van ons doel. De volgende dag, de derde dag van het nieuwe jaar, breekt om drie uur 's middags het wolkendek open en krijgen we land in zicht. Als altijd vergeet ik de kommer en kwel van lang op zee zijn en is er geen vuiltje meer aan de lucht. Het duurt niet lang of hetzelfde gebeurt met het weer. Voor we het weten is het eerst licht, en daarna onbewolkt. Het zal er echter om spannen of we het eiland dat voor ons ligt voor het donker kunnen bereiken. Om de kans hierop te vergroten laten we de motor de zeilen een handje helpen. Samen weten ze Asfaloth op een vaart van zo'n kleine zes knopen te brengen maar dit blijkt niet genoeg. Met lede ogen zien we de zon ondergaan terwijl Pitcairn nog zeker acht mijl verwijderd is. Gedurende de schemerperiode handhaven we onze koers zonder precies te weten waarom. We hebben geen gedetailleerde kaart van het eiland en zelfs als dit wel zo was blijft het riskant in het donker te dicht bij land te komen. Het ziet er dan ook naar uit dat we vannacht wat rond zullen moeten gaan hangen en er wachtgelopen moet worden. Sailingvessel, sailingvessel, this is Pitcairn radio. Verrek Nel, we worden geroepen. Dit was nu wel het laatste wat ik verwacht had en ik snel naar de marifoon om de oproep te beantwoorden. In het uur dat volgt worden we veilig naar binnen gepraat in Bounty Bay. Om het ons nog makkelijker te maken wordt aan de wal een schijnwerper ontstoken waar we recht opaf moeten varen als we voorbij Adams Rock zijn, waarop we ondanks de duisternis nog vaag de golven zien breken. Op 13 dagen na 201 jaren nadat de HMS Bounty haar anker uitgooide op de, nu als Bountybaai bekendstaande ankerplaats, laten we het anker van Asfaloth vallen in dezelfde baai. Zo ongeveer dertig jaar nadat het boek, 'De muiterij op de Bounty', mijn blik voor het eerst richtte op deze immense oceaan met zijn duizenden eilanden. Het deel van de wereld waar ik in mijn wildste dromen rondzwierf en allengs een liefde opbouwde die, nu wekelijkheid geworden, alleen nog maar is toegenomen. Anders als het zovelen vergaat die hun verwachtingen zo hoog stellen, dat de teleurstellingen al om de hoek liggen te kijken, laat ik het gewoon lekker gebeuren. Ik geniet er van op een manier die in Polynesië zo gewoon is. Een manier die in Noord-Europa maar zelden en dan vaak alleen bij jonge kinderen wordt aangetroffen. Zou het één van de redenen zijn dat het weer wennen aan Nederland me zo slecht is afgegaan. Is dat het wat me hier zo blij en gelukkig maakt?

JONGENSDROOM

Al om zeven uur de volgende morgen komt er een enorme rubberboot op Asfaloth af. Niet, of misschien toch een beetje, de officials. Jay Warren die aan boord klautert is, zoals we later leren, de voorzitter van de interne commissie. Hij en de van Norfolk eiland afkomstige Glen komen vragen of we transport naar de wal nodig hebben. Niets officieels dus maar gewoon behulpzaamheid. We hebben echter onze dingy al opgeblazen en willen daarmee, na eerst een hapje gegeten te hebben, aan land gaan. Geen enkel probleem voor Jay die aanbiedt om ons, als het zover is, bij de landingsplaats te zullen komen oppikken. We hoeven met de marifoon maar een seintje te geven als we er aan komen. Het duurt dan ook niet lang of Nelly en ik zitten elk op een achterspatbord van de Honda-driewielermotorfiets, die z'n last moeiteloos de steile helling naar het dorp optrekt. Om de vele diepe sporen en gaten in het pad te ontwijken slingert de driewieler van de ene naar de andere kant van het pad. Behoorlijk wat regen de laatste tijd, zegt Jay, zich naar ons omdraaiend, we moeten de bulldozer er maar weer eens overheen jagen.

Toe Wim schep nog eens op, zegt Carol, me uit mijn dagdroom terug roepend. Ik zie aan haar ogen dat ze begrijpt wat dit moment voor me betekend, het geluk moet voelbaar van me afstralen. Als er ooit een jongensdroom van me in vervulling is gegaan is het hier en nu. De avond van vrijdag 5 januari 1991 zal ik dan ook nooit meer vergeten. De tafel vol met heerlijkheden is maar een bijkomstigheid. Veel meer doet het me dat tegenover Nelly en mij drie generaties Christians zitten. Hoewel ik wel weet dat dit eigenlijk niet waar is en enkel afkomstig van de geste van John Adams die, ter nagedachtenis aan zijn mede muiters, zijn vele kinderen naar hen vernoemde. Voor mij zijn en blijven het de nakomelingen van Fletcher Christian. Ook het feit dat het bloed van ziek achtergelaten of gedroste walvisvaarders het Pitcairnse muitersbloed verdunden veeg ik, ten dienste van mijn dromen, van de tafel. Mijn fantasie is deze dagen onaantastbaar. Vanmiddag, toen we zijn graf bezochten, was ik John Adams en vanavond ben ik Fletcher Christian en zet met eigen handen die despoot van een kapitein Bleight over de muur. Asfaloth die in Bounty Bay op ons ligt te wachten is de Bounty die we morgen in de fik gaan steken om ons vervolgens op dit paradijselijke eiland te vestigen. En paradijselijk is het hier op Pitcairn. Hier groeit nu werkelijk alles wat je hartje begeerd aan groente en fruit en de omringende zee biedt meer vis dan de 56 Pitcairners van vandaag de dag met z'n allen opkunnen. Het goeie leven is de hechte Pitcairnse gemeenschap, die zonder uitzondering in de grotere maten valt, aan te zien. Die maten waren ons meteen al opgevallen en dat hechte blijkt als we op Sabbath de ochtenddienst in de Zevendedags-adventistenkerk bijwonen. Een onvergetelijke ervaring waarbij onze voeten gewassen worden en ik, op mijn beurt, de voeten van Charles Christian schoonspoel, maar meer nog het speciaal voor ons gezongen, Rock of Ages, dat ik met kippevel op mijn armen en een brok in mijn keel aanhoor. Tien generaties op dit eiland heeft de geharde, veelal uit de zelfkant van de Engelse maatschappij afkomstige zeelui omgetransformeerd tot mensen die in hartelijk en gastvrijheid beslist niet onder doen voor de Polynesiërs van de andere eilanden in de Stille Zuidzee. Een duidelijk voorbeeld van hoeveel de leefomstandigheden te maken hebben met menselijk gedrag. Heel anders dan mijn verwachtingen en ook wel een beetje een teleurstelling is het feit dat ook hier de tijd niet stil heeft gestaan. Het handjevol huizen is onderling verbonden door telefoondraden, een enorme generator houd de koelkasten, diepvriezers, was- en vaatwasmachines op gang en op elk erf staat wel zo'n drie of vierwieler Honda zoals degene waarmee wij vanmorgen de heuvel beklommen. Zwervers die van plan zijn hier naar toe te gaan doen er beter aan om, niet als vroeger wat boeken voor de Pitcairners mee te nemen, maar deze te vervangen door kant en klare video's.

DRIEWIELERS

De Honda's zijn een uitkomst en vervullen de taak van werkpaarden op de veeal steile paden die het eiland doorkruisen. Met Nelly en ik elk op een achterspatbord en Carol bekwaam alle bulten en kuilen ontwijkend zijn we op zo'n driewieler op weg naar de andere kant van het eiland. Dit uitstapje is één van de gevolgen van onze vraag of we wat vers voedsel op Pitcairn konden kopen. Het andere was dat Carol haar zuster optrommelde die speciaal voor ons de enige winkel op Pitcairn opende waar men normaal alleen op donderdagen terecht kan. Aangekomen op de flauw naar The Rope afdalende helling, nabij St.Paulspoint, wordt de driewieler gestopt en trekken we het veld in. We laden manden vol met mais, komkommers en bleekselderij. Dan weer op de Honda en wat verder terug een zijpaadje in voor pompoenen, wortelen en jonge uitjes. Zwaar beladen keren we terug in Adamstown en later, na het diner, op Asfaloth. Ik had het een beetje verkeerd begrepen, de oogst van vandaag was niet om te delen met de Warren familie, maar in zijn geheel een geschenk voor ons. Samen met de blikken roomboter, het volkorenmeel en wat andere zaken uit de winkel, voelen we ons de koning te rijk. De volgende morgen, het is dan zaterdag, willen we Jay niet lastig vallen en beklimmen we te voet het pad naar het dorp. Duidelijk een verkeerde inschatting in de stralen van de al hoog staande zon. Puffend en zwetend komen we aan bij het huis van de Warrens, waar we snel een douche nemen om er niet zo afgemat uit te zien als we de Sabbath komen vieren met de Pitcairners. Als de dienst is afgelopen mag ik de beide electronische kerkorgels uitproberen en bekijken we de scheepsbijbel van de Bounty die zich, veilig achter glas, in het kerkje bevind. Dan opnieuw een dag temidden van de Warren familie waarin telkens wel iemand komt buurten. De ouders van Carol, pa en moe Christian, één van de twee schoolmeesters die met z'n beiden de tien schoolgaande kinderen op Pitcairn onderwijzen, wat Browns en Youngs. In de namiddag brengt Jay ons, met een doos vol papaja's en bananen die Carol ons nog snel toestopte en citroenen uit de tuin van de onderwijzer terug naar de landingsplaats. Goeienacht Jay en tot morgen, roepen we hem vanuit de dinghy toe. Terwijl we Jay op z'n driewieler alweer de helling zien beklimmen, worstelen we ons door de golven terug naar Asfaloth. Vreemd, vanmorgen was het water in Bountybay nog zo kalm.

VOORGEVOEL

Nelly vertrouwt het zaakje niet en al voor we aan boord geklauterd zijn zegt ze dat het volgens haar beter is de dinghy in te pakken en op dek te binden. Wat morrig trek ik hem aan boord en draai de ventielen open.

Hum, mompel ik terwijl hij sissend in elkaar zakt tot een vormloze massa, dat gepietlut altijd en ik stop hem in de zak die even later vastgesjord ligt, er is geen zuchtje wind en morgen sta ik weer te pompen. Nels voorgevoel echter, want dat moet het toch geweest zijn, blijkt niet ongegrond geweest als even voor zonsondergang plotseling de wind sterk opsteekt. Niet zoals in de twee dagen dat we hier zijn van achter het eiland komend, maar recht uit open zee. Onvoorstelbaar hoe snel de rustige Bountybaai veranderd in een heksenketel. We moeten hier weg. Dankbaar voor de intuïtie van Nelly die er voor zorgde dat we enkel maar het anker hoeven te lichten, start ik de motor en zoek de ruimte. Als we, zowat recht naar het noorden varend, de Youngs Rocks schuin achter hebben, gaat de koers om naar wat noordelijk van west en we kijken verbijsterd toe hoe, in het laatste daglicht, de nu al enorme golven zich onder fontijnen van opspattend schuim op de rotskust van Pitcairn storten. Dat was met recht op het nippertje. Terwijl Asfaloth op enkel de werkfok, in de nu van schuinachter komende wind, met tegen de zes knopen snelheid op de open zee afraast, nemen we over de radio afscheid van onze, voor ons gevoel, vrienden voor het leven, die we zeggen en schrijven nu twee dagen kennen. Ze wensen ons behouden vaart en verdwijnen hiermee, veel sneller als ons lief is, alweer uit ons leven. Het wordt me overigens 't nachtje wel. Nog voor we het eiland achter ons hebben begint de hemel boven ons inktzwart te worden en schieten de eerste vurige tongen van de bliksem uit de wolken omlaag. We hebben maar nauwelijks tijd om onze zeiljacken aan te trekken, voor de regen met bakken uit de hemel valt. De onweersbui wakkert de wind nog aan die in de vlagen, zo schat ik, ver boven de 8 Beaufort uitkomt. Met recht een stormachtige start gevend aan de pas voor later geplande oversteek naar Gambier die overigens, op deze uitbarsting van moeder natuur na, verder rustig verloopt. Gambier is overigens één van de vele plaatsen in deze oceaan wiens, door Europees toedoen, Polynesische naam naar de achtergrong is gedrongen. Om één of andere reden zijn zeevaarders als Roggeveen, Cook enz. er destijds nooit toe gekomen de eilanders te vragen wat de naam van hun eiland was, maar gaven het gewoon een nieuwe naam. Behoorlijk arrogant zou je kunnen zeggen. Zo leidde het feit dat kapitein Roggeveen toevallig met pasen Rapa Nui vond er toe dat wij het nu kennen als Paaseiland. De Gambier archipel kwam er al niet veel beter af. Voor ons echter heet de eilandengroep waar we nu naar onderweg zijn de Mangareva groep. In gedachten zit ik al te luisteren naar Pitaki die vertelt over Anua Motua die aan de vooravond van zijn laatste grote migratie zijn kleinzoon Rikitea tot koning kroont van Mangareva. Hoe serieus we de legenden van Rapa Nui moeten nemen wordt, wat mij aangaat, niet weinig beïnvloed door het feit dat we op weg zijn naar het stadje Rikitea op Mangareva. Zouden de beelden dan toch, als de koning in trans was, gewoon naar hun plaats zijn gewandeld?

De chip is machtiger dan de pen (vervolg van pag. 5)

'schreeuwend als een hellehond' ter wereld en zijn moeder had het er ook niet gemakkelijk mee want 'zijn passage door het geboortekanaal werd enigszins belemmerd door zijn royale erectie'.

VROEG-RIJP

De Moor blijkt twee keer zo hard te groeien als een normaal mens, zodat hij op de leeftijd van 36 jaar, wanneer hij (gegijzeld en in een ver buitenland) onder dwang deze falmiliekroniek opschrijft, reeds een oude man van 72 is. Vroeg-rijp, vroeg-oud - de Moor maakt in elk geval veel mee.

Een groot deel van het verhaal speelt zich af in Bombay, die gruwelstad met tien milioen mensen aan India's westkust. Als christenjood behoort de Moor – net als de moslims – tot een door de hindoes gehate en geminachte minderheid. De familie handelt, al enkele eeuwen lang, in Malabarpeper en is daar verschrikkelijk rijk van geworden. "Van het begin af was het glasklaar wat de wereld van loedermoeder India wilde. Ze kwam voor het hete spul, zoals de mannen bij de hoeren."

COMPUTER

De roman heeft een andere stijl dan Rushdies vorige boeken. De stijl is puntiger, directer, de dialogen ziin flitsender. Het is dan ook de eerste roman die Rushdie op een *computer* heeft gescreven, bekende hij op de dag dat hij de drukproeven inleverde. "Ik gebruik tegenwoordig een draagbare Apple MacIntosh. Ik heb mezelf geleerd met dat ding om te gaan vanwege deze verdomde situatie."

Rushdie was gewend te schrijven in een vertrouwde werkkamer, met een elektronische schrijfmachine voor zich en met zijn archief en al zijn materiaal om zich heen. "En toen kwam ik plotseling in die situatie van voortdurend verhuizen en eindeloze hotelkamers."

Zeven jaar deed Rushdie over dit nieuwe boek, steeds weer vluchtend voor moslimmoordenaars, wonend op steeds weer andere adressen, maar ook steeds doorschrijvend op zijn meeneem-computer. In een interview, vorige week, met een Amerikaans literair tijdschrift, zei hij: "Volgens mij ben ik door die computer beknopter en zuiniger gaan schrijven. Ik hoef niet langer dat mechanische werk te doen van eindeloos overtikken. Al die tijd die ik daar vroeger aan kwijt, was heb ik nu vrij om te denken. Het resultaat is meer denktijd en minder machine-tijd."

Rushdie lijdt aan de wel vaker voorkomende hebbelijkheid dat hij ziin werk schoon wil afleveren. "Dus zonder één doorhaling of krabbeltje. Ik ben daar panisch in. Ik herinner me dat ik vroeger wel eens een slechte passage niet verbeterde omdat dat zou betekenen dat ik die hele pagina weer zou moeten overtikken. Met die computer kan ik nu schrappen en wijzigen en verplaatsen tot de laatste minuut toe. Mijn werk is er absoluut beter door geworden."

■ *Affiches riepen de Indonesische bevolking op tot verzet en moesten de aanwezige Britse troepen duidelijk maken hoe de Indonesiërs over de Nederlanders dachten.*

Oorlog ging over in maanden vol verwarring en terreur

■ *Evacuaties van vrouwenkampen op Java werden vaak gevolgd door nieuwe interneringen op andere plaatsen.*

Indië kende geen bevrijding

DE REPUBLIEK Indonesië werd vijftig jaar geleden uitgeroepen, twee dagen na de Japanse capitulatie. In die dagen heerste in het voormalig Nederlands-Indië een totale chaos die nog maanden zou duren. Voor de Nederlanders daar was een periode van angst en terreur aangebroken.

= door Wim Wormser =

Bevrijdingsdag hebben de Nederlanders en de Indo-Europeanen in het voormalige Nederlands-Indië nooit gevierd. Op 5 mei niet, omdat toen in hun land de oorlog niet was afgelopen. Ook niet toen het Japanse rijk op 15 augustus 1945 capituleerde. En al helemaal niet toen twee dagen later de republiek Indonesië werd uitgeroepen. In feite ging de oorlog, die in maart 1942 begon met de Japanse invasie, er gewoon door. Winnaars en verliezers kregen alleen andere rollen. Indië was een speelbal geworden in handen van de grootmachten Amerika en Engeland. Nederland zelf diende zich op afstand te houden. In het eilandenrijk brak tegelijkertijd de nieuwe dag van nationalisme en revolutie aan.

Al wat Nederlands of Nederlands gezind was stond meteen na de Japanse nederlaag voor een nieuwe periode van angst en terreur, gevechtshandelingen en moord. Voor velen kwam er nog geen eind aan de gevangenschap in de interneringskampen; nieuwe kampen ontstonden zelfs.

Het was een verwarrende periode van *no peace no war* (geen vrede, maar ook geen oorlog, zoals de Britten zeiden). Die duurde zeker tot maart 1946 en ging enkele maanden later over in de periode van de politionele acties, waarin Nederland massaal troepen zond om de revolutie te onderdrukken. Pas in juni 1947 verliet de laatste Nederlander een interneringskamp.

De tijdens die maanden van verwarring ontstane woede en frustraties bij de Nederlanders moeten wel van invloed zijn geweest op hun houding in de periode van de politioncle acties, van 1946-1949.

De geallieerden hadden in juli 1945, tijdens de conferentie van Potsdam dat het oorlogsgebied Nederlands-Indië onder Brits commando viel. Daarbij waren aan de geallieerde opperbevelhebber Mountbatten, uitgebreide volmachten verleend. De Nederlandse en de Nederlands-Indische regering konden niet zelfstandig optreden. Gouverneur Van Mook en zijn regering moesten vanuit Australië machteloos toekijken. Pas in maart 1946 stonden de Britten toe dat Nederlandse militairen op Java landden.

In de dagen die volgden op de capitulatie van Japan op 15 augustus, gingen de interneringskampen en gevangenissen open voor de 150.000 bewoners daarvan. De Japanse bewakers verdwenen eenvoudig. Het Engelse leger, waaraan de macht was overgedragen, was in geen velden of wegen te bekennen. Maar er was wel de dreiging van de Indonesische revolutie waarvoor tijdens de Japanse bezetting de kiem was gelegd.

De historica Petra Groen heeft een studie gemaakt van de periode augustus-december 1945, met name van de Britse activiteiten in Midden-Java. In die streek hadden de Japanners het laatste jaar van de oorlog duizenden van hun gevangenen bijeengebracht. Zo was Kamp Ambarawa op een vlakte in de buurt van Semarang een combinatie van ongeveer tien verschillende kampen meest voor vrouwen en kinderen.

Admiraal Lord Louis Mountbatten, de Britse bevelhebber in Zuidoost-Azië moest zich bezighouden met de verzorging van krijgsgevangenen en geïnterneerden, met de afhandeling van de Japanse capitulatie en hij moest voorbereidingen treffen om het gebied aan de Nederlandse autoriteiten over te dragen. De Britse admiraal stond voor een zeer moeilijke taak. Hij had schaarse middelen tot zijn beschikking. Zijn superieuren wilden dat haast gemaakt werd met de demobilisatie en dat de Britse kolonies voorrang kregen.

GURKHA'S

Het grootste probleem was het gebrek aan scheepsruimte. Mountbatten besloot dat het landen van troepen op Java een lage prioriteit had. Daardoor duurde het tot eind september 1945 voor de eerste Britse troepen, een Brits-Indische divisie bestaande uit Gurkha's, op Java landden. In afwachting van de komst van de militaire eenheden kregen de overwonnen Japanners de opdracht de orde te handhaven. Ze moesten min of meer op te treden als zaakwaarnemer van de geallieerden en werden niet ontwapend.

De Japanners wilden vooral voor de veiligheid van hun eigen troepen zorgen, wensten geen ruzie met de Britten, maar hadden tevens verplichtingen gemaakt naar de Indonesische revolutie. Deze afweging van belangen en verplichtingen, leidde tot een dubbelzinnig beleid. De nationalistische leiders die tijdens de oorlog met de Japanners hadden samengewerkt, mochten de onafhankelijke 'Republik Indonesia' uitroepen, al erkenden de Japanners die niet.

De Japanners stonden ook toe dat de Indonesiërs het bestuur geleidelijk overnamen en soms droegen ze zelfs hun wapens aan hen over. Gedurende de week of zes na 15 augustus kregen de Indonesiërs zo kostbare tijd om hun macht te ontplooien. Dat alles betekende voor de mensen in de kampen dat onzekerheid zich op onzekerheid stapelde. Het gezag kon hen alleen afdoende beschermen als ze in de kampen bleven of er terugkeerden.

De gehate Japanners moesten zich met de wapens in de vuist voor de poorten posteren, ditmaal om de geïnterneerden te beschermen tegen de gevaren van buitenaf. Het gevaar kwam van de kant van allerlei republikeinse groeperingen. *Bersiap* (ontwaakt) en *Merdeka* (vrijheid) waren de strijdkreten van de nationalisten, *pemuda's*, de *peloppers* en de 'extremisten' zoals ze werden genoemd.

Gevechtsgroepen, bestaande uit merendeels jonge mannen, waren soms uitgerust met wapens die van de Japanners afkomstig waren. Soms ook was hun bewapening weinig meer dan de *roentjing*, de gevreesde aangepunte bamboestok.

De ene groep was ongeregeld, de andere, zoals het Indonesische Veiligheidsleger (TKR), had een opleiding van de Japanners achter de rug. *Bersiap* staat voor velen ook voor brandstichtingen en moordpartijen. De revolutie kraaide en al wat NederLnds was leek te moeten worden verdelgd. Uit het dagboek (een van de vele die uit de vrouwen- en kinderkampen overbleven) van het Nederlandse meisje Sonja Paardekooper blijkt het onbegrip over de situatie zoals veel mensen die gevoeld moeten hebben.

Het vijftienjarige meisje schreef: "Ze laten ons hier maar verrekken, onze ro regering. Want er is weer oorlog. De Indonesiërs hebben de oorlog verklaard aan de Europeanen, de Blanda-Indo's (Indo-Europeanen) en de Ambonezen. Ze beginnen nu weer alle mannen op te pikken. Wij zullen ook weer aan de beurt komen. Waarom? Hebben wij dan geen recht van bestaan meer? Hebben wij dit alles moeten meemaken om opgepikt te worden?"

BOLOSSEN

Het meisje Paardekooper liep met haar moeder uit het interneringskamp weg toen het nieuws van de Japanse capitulatie hun oren bereikt had. Dat was op 23 augustus in kamp Banjoebiroe in de vlakte van Ambarawa, waar ze sinds 15 mei 1945 verbleven. Wat de Paardekoopers deden heette *bolossen*, spijbelen. Kampbewoners deden dat, omdat ze graag naar huis wilden, of niet weer een verjaardag achter het 'gedek' (de omheining) wilden vieren.

De Britten hadden het verboden, omdat het gevaarlijk was en ze de mensenmassa in bepaalde plaatsen wilden concentreren. Ze beschoten zelfs kolonnes met vrachtauto's vol vluchtelingen die daardoor gedwongen werden terug te keren naar de kampen.

De Britse evacuatieplannen werden vanaf 28 september uitgevoerd. Sonja Paardekooper schreef in haar dagboek ondermeer: "Opeens werd ik opgeschrikt door een stel vrachtauto's. Nu komen er vaak genoeg vrachtauto's van het 'Indonesische leger' voorbij, dus dat is heel gewoon. Maar op deze vrachtauto's zaten geen Indonesiërs, maar Brits-Indiërs. De langverwachte bezetting! Ze waren pikzwart en gekleed in groen khaki en op elke vrachtauto zat één lange Engelsman."

Voor 1860 mensen uit Ambarawa werden beveiligde wijken in Soerabaja ingericht. Veel verder kwamen ze niet, want op 2 oktober droegen de Japanners in de havenstad de macht over aan de Indonesiërs en kon de veiligheid van de treintransporten niet langer gegarandeerd worden.

In Soerabaja zou later die maand de hel pas echt losbarsten. Professor Groen beschrijft de bloedige conflicten die uitbraken tussen Japanners en Indonesiërs. Van 14 tot 19 oktober vocht een baltaljon onder commando van de Japanner Kido in Semarang een bloedig oorlogje uit. Het was begonnen met het gevangen zetten van 2700 (ex-geïnterneerde) Indo-Europeanen, Ambonezen en Japanners door Indonesische politieambtenaren en jonge extremisten.

Commandant Kido kwam aanvankelijk een eind aan de Indonesische eisen tegemoet, waarbij hij onder meer toeliet dat die een aantal van zijn mannen ontwapenden. Toen de nationalisten het munitiedepot van zijn kazerne in brand staken, nam Kido de handschoen op.

Prof. Groen ziet als mogelijk motief voor zijn reactie dat de geallieerden het Kido niet in dank zouden hebben afgenomen als hij de tienduizend geinterneerden in de stad (meest vrouwen en kinderen) aan hun lot had overgelaten. De kleine eenheid van Kido stond tegenover een overmacht van drieduizend Indonesiërs, maar gaandeweg groeide zijn groep aan doordat elke bevrijde Japanner de wapens opnam.

Maar ook de *pemuda's* stroomden vanuit de verre omgeving naar het slagveld toe. Pas op 19 oktober had Kido de strijd in Semarang gewonnen. Alle gevangen Europeanen waren nog in leven, maar om Kido's optreden te wreken, hadden de opstandelingen zo'n 100 Japanners op gruwelijke wijze omgebracht. Aan Nederlandse kant kwamen drie mensen om. Onder de Indonesiërs wordt het aantal gesneuvelden geschat op tweeduizend.

Er volgde nog een tweede slag om Semarang rond 19 november, toen vochten Japanners en Britten zij aan zij tegen de Indonesische extremisten. De met de strijd gepaard gaande zuivering verliep rigoureus. De Britten vernietigden de kampongs waar zich gewapende Indonesiërs ophielden.

Ook in Magelang en Soerabaja is zwaar gevochten. Met name aan de laatste stad bewaren de Britten bittere herinneringen, terwijl de Indonesiërs er de 'Nationale Heldendag' vieren. Een van de leiders van die slag was aan nationalistische kant Roeslan Abdulgani (81). In het recent van de hand van Casper Schuuring verschenen boek *Roeslan Abdulgani. De man die bleef*, vertelt hij dat de strijd van 24 dagen in oktober en november ruim twintigduizend doden heeft gekost, waarvan naar zijn schatting 16.000 aan Indonesische kant.

Op bezoek bij 'Boeng Karno'

= door Michiel Willems =

Ze zitten er nu al minstens drie uur. Vader, moeder en twee dochters. Af en toe fluisteren ze wat tegen elkaar, maar de meeste tijd zitten ze te zwijgen of herschikken de bloemen die op het marmer liggen. Regelmatig gaan hun handen even op de dikke glazen wand die hen van het graf scheidt.

"Ze vragen hem geluk en voorspoed", zegt oude Anton die het heiligdom al meer dan tien jaar schoon houdt en zichzelf heeft vernoemd naar de Hollander die hij in 1947 heeft gekeeld. Vandaag waren er 'n paar duizend bezoekers en Anton zal er een flinke klus aan hebben om het glas rond Soekarno weer schoon te krijgen.

AUTOVRIJ

Je moet er wat voor over hebben om Blitar in zuidoost-Java te bereiken. Na een weg vol kippen, varkens en wegpiraten, moet het laatste stuk lopend of per fietstaxi worden afgelegd. Blitar heeft waarschijnlijk als enige stad in Indonesië, een autovrij centrum. "Soekarno heeft z'n rust nodig", grapt een politieman. "Hij ligt 500 meter verderop. Je kunt hem niet missen."

Nergens in de archipel is de beeltenis van Soekarno in het openbaar te zien, maar in Blitar lacht de vader des vaderlands op elk T-shirt, vlaggetje en poster. De plaatselijke middenstand moet het daarvan ook hebben, want behalve het graf van Soekarno heeft het stadje weinig te bieden.

Dagelijks een paar duizend opgewonden bedevaartgangers ordelijk langs het graf leiden is een hele opgave. Eenmaal in de schaduwrijke binnentuin waarin het graf ligt, wil niemand meer terug. Elke Indonesiër die Blitar bezoekt, heeft *Boeng Karno* wel iets te vragen of te vertellen. "Soeharto zorgt voor het land, Soekarno zorgt nog steeds voor de mensen", zegt Anton.

"Hij is een grote *lover*. Hij houdt van zijn land. Hij houdt van zijn volk, hij houdt van vrouwen, hij houdt van kunst en het beste van alles: hij houdt van zichzelf", aldus Soekarno over zichzelf in zijn autobiografie. "Hoe zou ik anders de grote leider van de revolutie en mijn volk zijn geworden?" Geen pelgrim in Blitar die hem tegenspreekt.

Na meer dan drie eeuwen Nederlandse overheersing in Nederlands-Indië richt de jonge, charismatishe ingenieur Achmad Soekarno, zoon van een onderwijzer uit Soerabaja, in 1927 een partij op die streeft naar een onafhankelijke staat: de Partai Nasional Indonesia (PNI). In haar vaandel schrijft de PNI *Indonesia Merdeka*, 'Indonesië vrij'. Volgens beproefd koloniaal recept worden Soekarno, die zich ontpopt als een leidend nationalist, en zijn medestanders opgepakt en gevangen gezet. De rebellie lijkt in de kiem gesmoord.

Wanneer Japan in 1942 Indië binnenvalt, verandert de situatie drastisch omdat het Nederlands gezag geheel wordt uitgeschakeld en de Japanse bezetter — in de ogen van Soekarno een Aziatisch bondgenoot — het oplevend Indonesisch nationalisme oogluikend toestaat. Meteen na de Japanse capitulatie roept Soekarno op 17 augustus 1945 de Republiek Indonesië uit, met zichzelf als president. In de daarop volgende jaren moet de president eerst nog het hoofd bieden aan een onafhankelijkheidsoorlog tegen de Nederlanders voordat die op 27 december 1949 de soevereiniteit uiteindelijk overdragen.

De laatste tijd hoort u het woord ``Aminozuren'' vaak. Aminozuren worden geprezen en vaak ook goed ``geprijsd''. Sporters en voornamelijk ``amateur'' bodybuilders leven in een waan dat extra eiwit en aminozuren net zo hard nodig zijn als gymschoenen.

In twee artikelen zal ik een uitleg proberen te geven in een materie die in zijn kinderschoenen staat en aan de andere kant behoorlijk ingewikkeld is voor de leek, aangezien ik de scheikundige samenstellingen en de scheikunde reacties zal moeten overslaan.

Toch hoop ik u een beeld te kunnen geven van de verschillende aminozuren en hun gebruik. In dit artikel (het tweede deel van de Aminozuren) zal ik in het kort het medisch gebruik van verschillende aminozuren weergeven.

Arginine: wordt gebruikt bij onvruchtbaarheid door verminderde beweeglijkheid van zaadcellen in het sperma; het versnelt de genezing van wonden; versterkt de thymusactiviteit; verhoogt de insulineproduktie, vetstofwisseling en glucoseintolerantie (in dierproeven); bevordert de produktie van groeihormoon. Arginine komt vrij veel voor in planten zoals knoflook en ginseng.

Histidine: ondersteunt de gehoorfunctie bij zenuwaandoeningen; beschermt tegen effecten van straling; het verwijdert zware metalen uit het lichaam; en wordt gebruikt bij behandeling van reumatische artritis; Dit aminozuur is nuttig in combinatie met niacine en pyridoxine bij een verminderde potentie.

Isoleucine: mogelijke betrokkenheid bij chronische mentale en fysieke kwalen. Leucine: mogelijke betrokkenheid bij chronische mentale en fysieke kwalen.

Leucine: mogelijke betrokkenheid bij chronische mentale en fysieke kwalen.

Lysine: bij aandoeningen als herpes simplexinfecties kan dit de groei van het virus onderdrukken samen met een arginine-arm dieet; verbetert het concentratievermogen; een tekort kan leiden tot vermoeidheid, duizeligheid en bloedarmoede.

Methionine: wordt gevonden in rundvlees, kip, vis, soyabonen, eieren, kwark, lever, sardines, yoghurt, pompoenpitten, sesamzaad en linzen. Is nodig voor de vorming van andere aminozuren zoals taurine, cystine en cysteine; het is een ontgiftigend middel; verwijdert zware metalen uit het lichaam; beschermt tegen vrije radicalen; ontgiftigt de lever en voorkomt daardoor vervetting; een tekort kan leiden tot arteriosclerose.

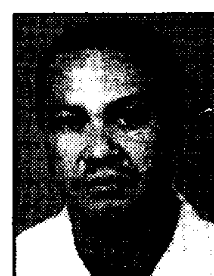
Fenyllalanine: is nodig voor vorming van andere aminozuren; stimuleert het gevoel van verzadiging, hetgeen weer belangrijk is bij overgewicht en afvallen; is een krachtig werkzame, niet toxische, niet verslavende pijnstiller, die werken via het bevorderen van de inwendige pijnbestrijdende mechanismen; antide-pressivum.

Natuurlijk beter worden

Rudolf de Wit

Aminozuren (2)

Threonine: ontbreekt in granen, daardoor bestaat de mogelijkheid dat vegetari%«rs, bij een onevenwichtig dieet, over onvoldoende threonine beschikken. Dit kan tot mentale stoornissen leiden.

Tryptofaan: onmisbaar bij de aanmaak van vit B3 in het lichaam; is nodig bij het maken van een zenuwtussenstof ``serotonine''; be‹nvloedt de hoeveelheid genuttigd eiwit indien voor de maaltijd ingenomen met zoetigheid en op deze wijze behulpzaam bij gewichtsverlies; tekort kan leiden tot het snakken naar koolhydraten; de opname in de hersenen wordt bevorderd door vitamine B6 en vitamine C; behulpzaam bij het inslapen en een gezonde slaap, indien gecombineerd met vitamine B6 en magnesium; antidepressivum voor sommige pati%«nten; mogelijk niet ongevaarlijk (dus eigenlijk af te raden) bij zwangerschap.

Valine: bij gewichtsvermindering; een teveel kan leiden tot hallucinaties en kippevel.

Proline: belangrijk voor de vorming van steunweefsel en het in stand houden daarvan; nuttig in alle gevallen van aandoeningen van het bindweefsel en het tegengaan van afbraak van collageen hij veroudering. Vitamine C is onmisbaar voor een voldoende inbouw van proline in het bindweefsel.

Taurine: wordt in het lichaam gevormd uit methionine of in de lever uit cyste«ne; verbindt zich met galzouten om de oplosbaarheid van vetten en cholesterol te handhaven; vermindert de kans op galstuwing; tekort in de jeugd verhoogt de kans voor epilepsie; een zenuwtussenstof; werkt sparend op kaliumverlies in de hartspier; be‹nvloedt de bloedsuikerspiegel in de hartspier; zou het TQ in kinderen met Downs Syndroom (mongolen) verhogen, samen met andere voedingsstoffen.

Carnitine: wordt gevormd uit lysine en methionine, waarbij vitamine C onmisbaar is bij de omzetting; mannen hebben een grotere behoefte aan carnitine dan vrouwen; mogelijke relatie met onvruchtbaarheid bij een tekort ervan, via onvoldoende beweegbaarheid van spermacellen; verlaagt de triglyceride concentratie in het bloed; nuttig in circulatiestoornissen; beschermt tegen hartinfarct; mogeliJk gebruik bij spierziektes; gebruikt bij het mobiliseren van vetafzetting bij overgewicht; nuttig bij storingen in de koolhydraatafbraak.

Tyrosine: afgeleid van fenylalanine; tekort leidt tot lage lichaamstemperatuur en lage bloeddruk; betrokken bij hersenfunctie en als zenuwtussenstof; nuttig bij de ziekte van Parkinson en in bepaalde gevallen van depressies.

Glutamine en glutaminezuur: overheersend aminozuur in de ruggemergvloeistof en serum; glutamine, doch niet glutaminezuur, kan de hersenbarriŠre snel passeren. Glutamine is een unieke hersen- brandstof; wordt omgezet in een kalmerend middel in de hersenen; belangrijk bij bloedsuikerspiegel; nuttig bij behandeling van gedragsstoornissen bij kinderen; glutaminezuur ontgiftigt ammoniak in de hersenen door de terugvorming tot glutamine; beschermt tegen effecten van alcohol; vermindert het verlangen naar alcohol en in sommige gevallen naar suiker; behulpzaam bij herstel na maagzweren; bruikbaar bij depressies.

Cysteine en cystine: belangrijk bij de suikerstofwisseling; onmisbaar bij het gebruik van vitamine B6; te gebruiken bij chronische kwalen; beschermt tegen de effecten van alcoholgebruik en roken; betrokken bij het in stand houden van het haar; nuttig bij de opbouw en soepelheid van de huid.

Glycine: betrokken bij ontgiftiging en eliminatie van vrije radicalen in de lever; bloedsuikerspiegel.

Alanine: cholesterol verlagend (in dierproeven).

Gamma-aminboterzuur: stimuleeert de aanmaak van prolactine en daarom mogelijk bruikbaar bij prostaatvergroting; werkt kalmerend bij manische depressie.

Asparagine en asparaginezuur: verhoogt uithoudingsvermogen bij atleten.

Citulline: toepassing bij het opheffen van vermoeidheid en voor ontgiftiging.

Ornithine: vrijzetting van groeihormoon; experimenteel toegepast bij gewichtsvermindering.

Serine: uitwendig gebruik in cosmetica als vochtregulerend middel.

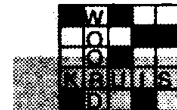
Glutathion: vertraagt het verouderingsproces door werking op vrije radicalen; versterkt de weerstand; veroorzaakt regressie van tumorontwikkeling (bij dierproeven); ontgift zware metalen in het lichaam.

Aminozuren, met uitzondering van fenylalanine kunnen het best ingenomen worden na de maaltijd. In dit artikelen wil ik geen richtlijnen geven betreffende de doseringen. De individuele eigenschappen moeten hierbij goed bekeken worden.

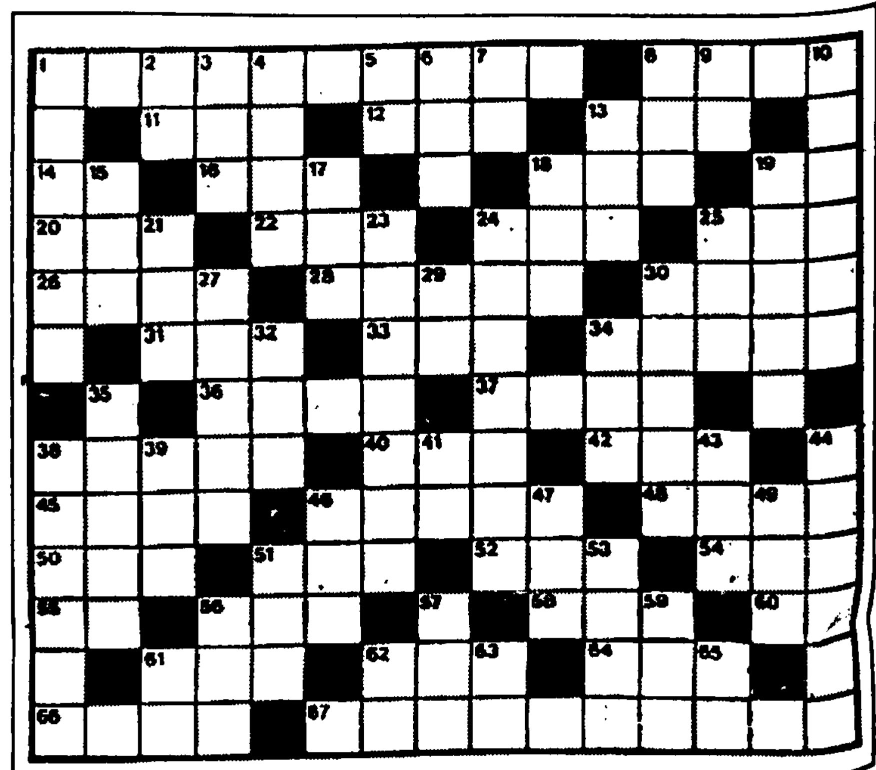
Er bestaat geen enkele stof die, indien op een onjuiste wijze toegepast, geen schade kan berokkenen; of dit nu een natuurlijk substantie betreft zoals water of een aanvullende voedingsfactor zoals een aminozuur. Men moet goed uitkijken bij het gebruik van een extra hoeveelheid anminozuur. Het beste is om altijd advies te vragen bij uw arts, di%«tiste of voedingsdeskundige alvorens u een preparaat gaat gebruiken. Dit is nodig zelfs (misschien wel ``juist'') als het produkt als natuurlijk en/of onschadelijk aangeprezen wordt.

Het kopen van grote potten eiwitten met een grote hoeveelheid en verscheidenheid aan aminozuren is niet altijd onschadelijk! Een overmaat aan eiwitten en aminozuren kan schade aanbrengen aan de lever, pancreas (alvleesklier) en/of de nieren.

Veel te vaak worden jonge kinderen die aan body-building, of body-shaping beginnen, aangemoedigd door ondeskundigen in het gebruik van voedingssupplementen. Bij een normale training is een gezonde voeding het allerbelangrijkste. Daarnaast komt, indien nodig, het gebruik van extra supplementen.

Kruiswoordpuzzel

HORIZONTAAL: 1. beroep; 8. griet; 11. vaas; 12. Europeaan; 13. werktuig; 14. regeringsreglement; 16. muziekterm; 18. energie; 19. titel; 20. vruchtennat; 22. boom; 24. koud; 25. graanafval; 26. gebruik; 28. Spaans riet; 30. hoffeest; 31. bevel; 33. onpersoonlijk voornaamwoord; 34. smaakknop; 36. keukengerei; 37. Griekse god; 38. breekbaar; 40. vod; 42. steensoort; 45. baan; 46. huidopening; 48. familielid; 50. roem; 51. kleur; 52. griffel; 54. puist; 55. in plaats van het zegel; 56. vogel; 58. hoofd; 60. selenium; 61. vrijgevig; 62. keukengerei; 64. aanmoediging; 66. voorzetsel; 67. geestelijk verzorger.

VERTIKAAL: 1. leergang; 2. thans; 3. spoedig; 4. verbond; 5. titanium; 6. gelofte; 7. bijbelse stad; 8. hooiberg; 9. oude lengtemaat; 10. waaghals; 13. stier; 15. soort; 17. Engelse titel; 18. Europeaan; 19. vetergaatje; 21. wondvocht; 23. samenzwering; 24. vogel; 25. hoofdbedekking; 27. tegenvaller; 29. voorzetsel; 30. naaigerei; 32. lokspijs; 34. aardkluit; 35. angst; 38. handwerktechniek; 39. grondsoort; 41. ondernemingsraad; 43. boom; 44. aversie; 46. geneesmiddel; 47. enkelvoud; 49. Griekse godin; 51. testament; 53. kansspel; 56. tijdsindeling; 57. op welke wijze; 59. duw; 61. bevel; 62. onmeetbaar getal; 63. verlichting; 65. landbouwwerktuig.

Winnaar vorige week

UIT HET GROTE aantal inzendingen van de Amigoe-puzzel van verleden week is uiteindelijk als gelukkige winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Maria Wever
Concessielaan 11
Aruba

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie afhalen op het kantoor van de Amigoe: Curaçao - Scherpenheuvel z/n tot drie uur n.m.; Aruba - Caya Betico Croes 110 tijdens kantooruren; Bonaire: Kaya Gobernador Debrot 152 t.n.v. Hubert Linkels.

Oplossingen moeten ingediend zijn op Curaçao vóór donderdagmorgen tien uur en op Aruba vóór woensdagmiddag vijf uur.

Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden:

AMIGOE-PUZZEL

Oplossing vorige week

HORIZONTAAL: 1. onderdanig; 8. snit; 11. era; 12. sok; 13. mijt; 14. as; 16. gas; 18. vos; 19. t.r.; 20. gom; 22. dom; 24. sim; 25. pui; 26. elan; 28. paria; 30. orde; 31; pen; 33. rag; 34. stoof; 36. vork; 37. adat; 38. preek; 40. Ier; 42. pet; 45. edel; 46. gebed; 48. ring; 50. den; 51. rus; 52. tee; 54. neo; 55. ar; 56. vijl; 58. lek; 60. en; 61. kim; 62. non; 64. los; 66. lias; 67. infanterie.

VERTIKAAL: 1. onager; 2. de; 3. erg; 4. raad; 5. as; 6. nor; 7. ik; 8. sijs; 9. n.t.; 10. tarief; 13. mom; 15. sol; 17. sop; 18. via; 19. tudor; 21. map; 23. markies; 24. sigaret; 25. pro; 27. nevel; 29. ra; 30. otter; 32. nok; 34. sap; 35. order; 38. pedaal; 39. een; 41. eb; 43. tin; 44. agonie; 46. gul; 47. del; 49. nee; 51. rijm; 53. eelt; 56. vis; 57. hof; 59. koe; 61. ka; 62. n.n.; 63. na; 65. sr

Alcoholisme, de verslaving aan alcohol, is overal ter wereld een groot probleem. Alcohol is de oorzaak van vele lichamelijke ziekten, bijvoorbeeld lever-, maag-, alvleesklier- en zenuwbeschadigingen, en geestelijke ziekten, bijvoorbeeld geheugenverlies, dementie, kortdurende geestesverwarring, en vormt in vele gevallen ook de aanleiding voor verkeersongelukken, vechtpartijen, verstoring van het gezinsleven en financi%«le problemen. Alcohol (evenals sigaretten) veroorzaakt meer schade dan alle andere drugs bij elkaar! Toch (helaas) wordt alcohol niet als een drug beschouwd maar als een sociaal aanvaardbaar genotmiddel. Als het met mate gebruikt werd, zou dat wel acceptabel zijn.

ALCOHOL

Alcohol is een chemische stof, `ethanol', die men kan maken door gisting van bepaalde vruchten- of graansuikers, waarna het eventueel wordt geconcentreerd (`gedistilleerd'). Elke vloeistof, die meer dan 1,5 procent alcohol bevat, mag al een alcoholhoudende drank genoemd worden. De alcoholhoudende dranken worden verdeeld in bier, wijnen en gedistilleerd. Het alcoholgehalte verschilt per drank, bijvoorbeeld bier: ongeveer 5 procent, tafelwijn 11, sherry 18, cognac 38, rum en whisky 40-43 procent.

Alcohol wordt gemakkelijk door het lichaam opgenomen, en gaat ook gemakkelijk naar de cellen van de hersenen (sommige giftige stoffen kunnen de hersenen niet bereiken, omdat er een soort natuurlijk afweermechanisme (een barriŠre) is, maar alcohol passeert deze barriŠre wel). Het effect op de hersenen wordt als plezierig ervaren, en daarin schuilt het gevaar om steeds meer alcohol te gebruiken, tot er een echte verslaving ontstaat: alcoholisme.

OORZAKEN

Alcoholisme kan worden aangemerkt als een ziekte, want het veroorzaakt lichamelijke en geestelijke schade en vermindert de sociaal-maatschappelijkevermogens van een persoon. Er zijn vele verklaringen over de oorzaak; waarom raakt iemand verslaafd aan alcohol. Volgens sommige deskundigen is er een lichamelijke oorzaak: Alcoholver-slaafden zouden personen zijn die overgevoelig, bijna allergisch, voor alcohol zijn, die heftiger dan normaal reageren op de uitwerking van alcohol en daarom zichzelf niet meer kunnen remmen als ze eenmaal drinken. Andere onderzoekers zoeken de zucht naar alcohol in vitamine B tekort. Maar de belangrijkste oorzaken liggen vermoedelijk toch op geestelijk gebied: personen met een bepaald karakter worden gemakkelijker alcoholist.

Vaak zijn dat personen die niet tevreden zijn met zichzelf en zich als een mislukking voelen, bijvoorbeeld zichzelf lelijk of dom vinden, zichzelf anders dan anderen of minderwaardig vinden vanwege economische of familie-omstandigheden (onder andere ouders hebben die zelf ook alcoholist zijn!) of mensen die geen beslissingen durven te nemen en zich dan verschuilen achter dronken zijn. Het gezin waarin iemand opgroeide, blijkt ook heel belangrijk te zijn: Alcoholisten blijken in bijna de helft van de gevallen familieleden te hebben die ook zwaar drinken (hetgeen echter ook kan pleiten voor een erfelijke oorzaak).

Sociale problemen, bijvoorbeeld geldzorgen, ontevredenheid met het werk, gezin of landelijke situatie, bezorgdheid, angst en dergelijke kunnen er ook de oorzaak van zijn dat iemand de problemen `wegdrinkt' en alles wil vergeten. Deze oorzaak wordt veel gehoord, maar toch wordt het te vaak door de alcoholist als excuus gebruikt voor zijn/haar gedrag. `Drinken uit gewoonte' of `drinken in gezelschap' kan op den duur ook ontsporen tot verslaafd raken aan alcohol. Tenslotte zijn er ook drinkers die te zwak zijn om `nee' te zeggen, die zich gewillig laten meenemen door vrienden en zich laten overhalen om te veel te drinken.

VERSCHIJNSELEN

Ziek & Gezond

Alcoholisme

De verschijnselen van „n of enkele glaasjes zijn algemeen bekend: men wordt opgewekt, of soms juist verdrietig, afhankelijk van de stemming en het karakter van de persoon. Sommigen zijn van nature vrolijk en anderen piekeren veel meer. Met een glaasje op durft de drinker meer te zeggen en te doen, wordt hij/zij opgewonden of juist teruggetrokken en houdt minder rekening met fatsoensnormen. De uiterlijke kenmerken zijn ook bekend: De persoon krijg een rood gezicht, loopt onstabiel, praat moeilijker en krijgt slaap.

Het lichaam gaat wennen aan alcohol als men veel en vaak drinkt, en de verschijnselen (vooral de lichamelijke) treden dan pas bij grotere hoeveelheden op. Bij alcoholisten zijn er echter ook lichamelijke verschijnselen als ze een tijdlang juist niet hebben gedronken, zogenaamde ``onthoudingsverschijnselen'' zoals bevende handen, zweten, misselijkheid, onrust en slapeloosheid. Soms ontstaat er een soort krankzinnigheid en gaat de pati%«nt beestjes zien, wordt achterdochtig en agressief en vertoont ander vreemd gedrag. Deze onthoudingsverschijnselen verdwijnen zodra hij/zij dan weer een glaasje op heeft.

De alcoholverslaafde heeft vaker last van geheugenverlies over een deel van de tijd waarin hij/zij zoveel dronk (-`blackout'). Een ander verschijnsel is, dat hij of zij zich niet kan beheersen wat het drinken betreft en d¢¢r gaat met drinken, als het ware niet meer kan stoppen. Hij/zij denkt voortdurend aan alcohol, hoe, waar en wanneer de volgende borrel genomen kan worden. Opvallend is, dat de alcoholist andere mensen ook aan de drank probeert te krijgen!

Het verslaafd raken aan alcohol gebeurt niet van de ene op de andere dag. Het begint met `gezellig drinken', steeds vaker en meer, waardoor het lichaam gaat wennen aan alcohol en er steeds meer drank nodig is voor het bereiden van hetzelfde prettige geestelijke effect. Men drinkt dan alvast een glaasje v¢¢r men naar een feest gaat `want misschien hebben ze niet genoeg alcohol daar', drinkt in het geheim en wil ook niet praten over alcohol. Nog later probeert de persoon het goed te praten waarom hij/zij zoveel drinkt (`ik heb problemen', `alle zakenrelaties drinken ook') en probeert te stoppen hetgeen vaak niet meer lukt.

Tenslotte is de persoon echt verslaafd, drinkt dagenlang achter elkaar, eet niet, slaat verborgen hoeveelheden alcohol op en drinkt desnoods spiritus of eau de cologne als er niets anders is. Er ontstaan (nog meer) geldzorgen, want het salaris gaat naat alcohol of de persoon wordt ontslagen vanwege het drinken, er zijn frequent ruzies in huis, vrouw of man en kinderen lijden onder het (agressief) gedrag van hun huisgenoot, goede vrienden verbreken het contact, enz. Deze sociale isolatie resulteert dan weer in overmatig alcoholgebruik om de problemen te vergeten.

Lichamelijke ziekten die kunnen ontstaan ten gevolge van alcoholmisbruik zijn er ontelbare. De belangrijkste zijn: vitaminegebreken, bloedarmoede, ondervoeding, maagontstekingen, maagpijn, alvleesklierontsteking, leverafwijkingen onder andere levercirrose, galstenen, zenuwafwijkingen, loopstoornissen, geheugenverlies en zelfs dementie, coma, epileptische aanvallen, hartafwijkingen, enzovoort, enzovoort...

BEHANDELING

Het behandelen van alcoholverslaving (en andere drugsverslavingen trouwens ook) is enorm moeilijk, omdat de oorzaak vaak ligt in het karakter van de persoon of in problemen uit zijn/haar jeugd.

Allereerst moet de persoon oprecht inzien dat het drinken een probleem is en moet hij/zij ook oprechter van af willen komen. Er bestaan wel bepaalde medicijnen die maken dat iemand zich beroerd gaat voelen als hij/zij alcohol gebruikt, maar dat is geen echte oplossing. Er zijn veel gesprekken met de persoon nodig om erachter te komen wat de oorzaak van het drinken is en hoe hij/zij beter kan leren omgaan met die oorzaken (bijvoorbeeld geestelijke problemen).

Soms zullen de gezinsleden erbij gehaald moeten worden om bepaalde problemen uit te praten en, heel belangrijk, om te helpen de persoon te begeleiden in zijn/haar strijd tegen de verslaving.

Lichamelijke en/of geestelijke verschijnselen moeten met medicijnen worden opgevangen, zoals vitaminetabletten, rustgevende tabletten tegen de onthoudingsverschijnselen en verder een gerichte behandeling bij maag-, lever- of andere lichamelijke ziekten die zijn ontstaan ten gevolge van het alcoholmisbruik (deze ziekten zijn vaak erg moeilijk bevredigend te behandelen).

Alcoholisme is dus een enorm probleem dat zowel mannen als vrouwen treft en zorgt voor vele lichamelijke (maag-, alvleesklier-, lever-, zenuw-, hersenafwijkingen), geestelijke (schuldgevoelens, verdriet, geheugenstoornissen), sociale (gezin, werk, vrienden), financi%«le (schulden, ontslag) en nadelige maatschappelijke gevolgen (verkeersongevallen, produktiviteitsverlies). De oorzaken liggen veelal op persoonlijkheidsgebieden en sociaalmaatschappelijke omstandigheden, hoewel een lichamelijke aanleg bepalend kan zijn, en de behandeling bestaat uit psychotherapie met medicamenteuze ondersteuning.